

DON BOSCO

in Vlaanderen

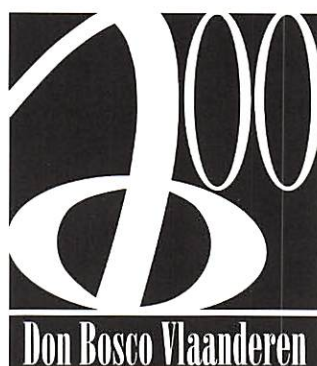
Een eeuwig jong leven

DON BOSCO
100 jaar
in Vlaanderen
1896-1996

DON BOSCO **100 jaar** **in Vlaanderen**

1896-1996

Freddy Staelens SDB

Fotoalbum van de Salesiaanse Familie
ter gelegenheid van 100 jaar don Bosco in Vlaanderen 1996

5 CENTIEMEN
—
WERKMANSBOEKJES
ONDER HET BESTUUR
van **J. RAMAEKERS**
Hoofdopsteller van « HET LAND »
N^r 1

DON BOSCO
EN ZIJNE MAATSCHAPPELIJKE WERKEN
—
Naar het fransch van H. LAUSCHER
DOOR
J. RAMAEKERS

VLAAMSCHE BOEKHANDEL
J. DE SMET
Poelstraat, 28, BRUSSEL.

*Titelpagina van een populair boekje, gedrukt met een kerkelijke goedkeuring of imprimatur van 21 april 1890. Het is de vertaling van een Luiks origineel uit april 1888, geschreven door een parochiepriester. Al vanaf zijn vroegste bekendmaking in België, jaren vóór Rerum Novarum, werd don Bosco een sociaal imago toegekend.
[Exemplaar bewaard in ACSB.]*

Woord vooraf

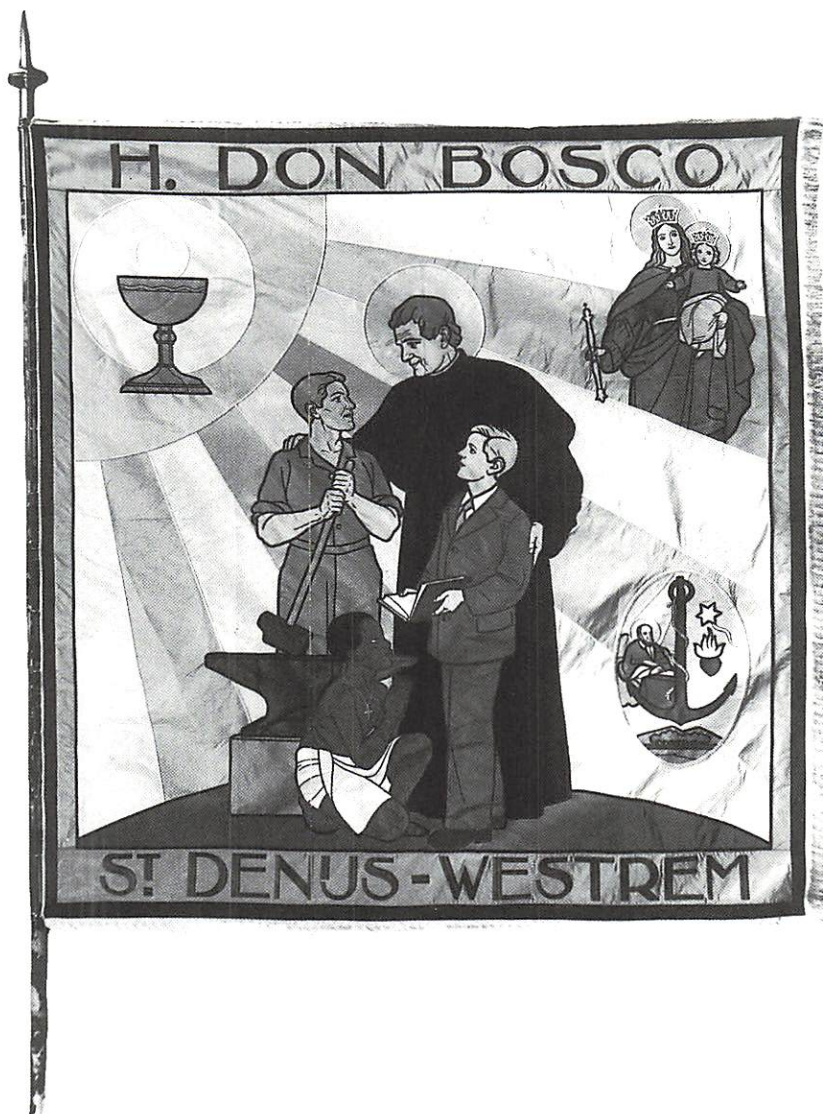
Af en toe eens stilstaan, even halt houden midden in het jachtige leven, doet iedereen deugd. Vooral in deze tijd van prestatiedruk en economisering van elk menselijk handelen, time is money, wordt het ons nog zo weinig gegund eens op adem te komen en terug naar de kern van de dingen te gaan. Het boek Don Bosco 100 jaar in Vlaanderen biedt de kans om even te pauzeren en rustig te verwijlen bij het ontstaan en de groei van don Bosco's werken in onze streek. Voor de leden van de Salesiaanse Familie kan bijna elke illustratie aanleiding geven tot een meditatie, tot nadenken over hoe gelijkgestemde mensen van vroeger concreet met en voor de jeugd geleefd en gewerkt hebben. Voor alle betrokkenen in de salesiaanse werken, in het bijzonder de jongeren, brengt het boek een overzicht van de vele salesiaanse initiatieven, reikend van don Bosco tot heden.

Het album is voor iedereen gemakkelijk toegankelijk door zijn korte hoofdstukjes, die telkens een facet of een werk belichten. Zijn inhoud wordt des te meer gesmaakt, naarmate de kijker-lezer zich erdoor laat boeien. Opdat het boek zijn 'gelegenheidswaarde' enigszins zou overstijgen, werden ook een aantal authentieke foto's van don Bosco opgenomen, voorzien van een technische beschrijving. Aldus is het geheel een dank-u-wel in woord en beeld aan allen die in het verleden don Bosco in Vlaanderen waarmaakten. Het is tevens een aanzet om er enthousiast mee door te gaan in de volgende eeuw. Moge dit feestalbum zijn weg vinden bij velen.

Bert Van Hecke SDB
*provinciaal
van de salesianen
van don Bosco*

Rita Van Aerschot ZDB
*provinciale overste
van de zusters
van don Bosco*

Don Boscovlag van Sint-Denijs-Westrem: zij werd op 23 november 1934 gewijd door groot-vicaris Van Crombrugge van de Sint-Michielskerk te Gent. Dat gebeurde tijdens een triduüm ter ere van don Bosco (centraal), die dat jaar op 1 april heilig verklaard werd. De opleiding van de jeugd tot arbeid (hamer en aambeeld), studie (boek) en missie (knielende zwarte jongen) staat in het teken van de eucharistie (linksboven, stralend over het geheel), van Maria Hulp der Christenen (rechtsboven) en van de waarden op het salesiaanse wapenschild (rechtsonder). [Foto bewaard in ACSB.]

Inleiding

Het jubileumboek dat voor u ligt, bevat geen geschiedschrijving in de echte zin van het woord. Het is veeleer opgevat als een 'fotoalbum', bestemd voor de Salesiaanse Familie en voor allen die van ver of van dichtbij don Bosco en zijn werken hebben leren kennen of willen leren kennen. Ter gelegenheid van het honderdjarige bestaan van de salesiaanse werken in Vlaanderen willen wij dankbaar naar het verleden kijken, naar alles wat er in die tijd kon en mocht gebeuren *op zijn don Bosco's*, ten dienste van de jeugd in Vlaanderen.

Wat in het boek is opgenomen werd nauwkeurig geselecteerd. Alle illustraties zijn gekozen in functie van hun 'openbarende' waarde, hun relevantie. Exacte identificatie en datering waren daarvoor noodzakelijk. Ze werden chronologisch gegroepeerd per onderwerp en telkens voorzien van een korte inleiding en een verklarend bijschrift. De meeste afbeeldingen werden nooit eerder gepubliceerd en zijn afkomstig uit de centrale archieven van de salesianen en de zusters in Rome en Vlaanderen.

Het boek bestaat uit een voorgeschiedenis en drie delen. In de voorgeschiedenis maken we kennis met de stichters don Bosco en Maria Mazzarello en met de eerste huizen in Wallonië. In elk van de drie delen worden alle werken en deelgroepen van de Salesiaanse Familie die toen bestonden, gepresenteerd.

Alhoewel we de tekst zo beknopt mogelijk wilden houden, omdat het boek vooral als kijkboek bedoeld is, hebben we toch bij elke commentaar bewust de context van de Belgische kerk en maatschappij aangegeven. Wij lieten ons hierbij leiden door zin voor relativering van de eigen werken en door historische kritiek. Wie het boek niet alleen inkijkt, maar ook leest, zal het best iets van de honderdjarige salesiaanse aanwezigheid in Vlaanderen begrijpen en haar evolutie zien binnen het geheel van de jeugdpastoraal in ons land.

De auteur F.S.

Inhoud

Woord vooraf.....	5
Inleiding.....	7
Inhoud.....	8
VOORGESCHIEDENIS (1867-1896)	13
- Een man	14
- Een vrouw	18
- Naar België	20
- Luik	22
- Doornik	25
DEEL I (1896-1919)	27
- Hechtel	28
- Belgische provincie.....	30
- Sint-Denijs-Westrem	32
- Groot-Bijgaarden	34
- Zusters	35
- Eigentijds paternalisme	37
- Propaganda.....	38
- Tegenwind	40
- Sociale leer.....	42
- Opvoedingsvisie.....	44
- Einde van een tijdperk	46

DEEL II (1919-1959)	49
- Terug naar de bron	50
- Nieuwe generatie	52
- Weeshuizen en vakscholen.....	54
- Colleges voor roepingen	56
- Vrouwen in actie	58
- Bekendmaking	60
- Kapellen	62
- Zalig- en heiligverklaringen.....	68
- Patroon van de jeugd en... ..	78
- Cijfers.....	80
- Roepingen	81
- Opleiding.....	88
- Groot-Bijgaarden	89
- Farnières.....	96
- Oud-Heverlee	100
- Medewerkers	106
- IJveraarsters	107
- Stichtende lectuur.....	108
- Leefregels en confrèrieën.....	110
- Salesiaanse accenten in de vroomheid.....	112
- Fanfarekorpsen.....	114
- Passiespelen en toneel.....	116
- Missievuur.....	118
- Oorlogsellende	120
- Jos Speybrouck	124
- Alfred Ost.....	126
- Almanakken en Kalenders	128
- Nieuwe werken	130
- Jeugdgroepen	132
- Nieuwe heiligen voor de jeugd.....	136

DEEL III (1959-1996)	139
- Een nieuwe tijd	141
- Nieuwe structuren en werkwijzen	144
<i>Werken van de salesianen:</i>	
Eeklo.....	145
Genk	146
Groot-Bijgaarden.....	147
Haacht.....	148
Halle	149
Hechtel.....	150
Helchteren.....	151
Heverlee.....	152
Hoboken	153
Kortrijk	154
Oostende	155
Oud-Heverlee	156
Sint-Denijs-Westrem en Zwijnaarde	157
Sint-Pieters-Woluwe.....	158
Vremde en Lier.....	159
- De zusters van don Bosco.....	160
<i>Werken van de zusters:</i>	
Genk Boxbergheide	161
Groot-Bijgaarden.....	162
Heverlee.....	163
Kortrijk	164
Lippelo.....	165
Lommel.....	166
Wijnegem.....	167
Nederland	168
- Prioriteiten.....	169
Typische werking	170
Spelenderwijs	171
Jeugdbewegingen	172
Kaderschool en speelpleinen.....	173
Confronto en Turijntochten	174
- Inzet.....	175
- Missie	176
- Medewerkers.....	177
- Oud-leden en oud-leerlingen	178
- Lekenhelpsters	179
- Opvoeden een kunst.....	180

NAWOORD.....	185
Namen en adressen van de salesianen van don Bosco	186
Namen en adressen van de zusters van don Bosco.....	188
Register.....	189
Tabula gratulatoria.....	199
Dank	207
Colofon.....	208

Volgende pagina:

Don Bosco te midden van zijn jongens. Don Bosco straalt een gevoel van fierheid, voldoening en spontaniteit uit. Zijn gelaat drukt genoeg uit, maar ook vreedzame vreugde. Bijzonder opvallend is de mond, onzeker tussen ernst en luim. De ogen zijn onzichtbaar en laten niet toe de blik te vangen, waarvan tijdgenoten de betovering en levendigheid onderstreepten.

Fotomontage van Francesco Serra, Turijn rond 1861, 8,4 bij 13,2 cm. [Cf. SOLDÀ 81-82.]

VOORGESCHIEDENIS

1867-1896

Don Bosco: de 53-jarige priester is ziek geweest en draagt nog een 'kalotje'. Hij lijkt tijdens het poseren wat afwezig. Foto uit 1868. Origineel in albuminedruk, 10,6 bij 16,5 cm. [Cf. SOLDÀ 115.]

Een man

De Turijnse priester Giovanni Bosco (1815-1888), in de volksmond *don Bosco*, trok zich het lot aan van arme en verwaarloosde jongeren in Turijn. Daartoe stichtte hij oratorio's, een soort van vrijetijdclubs. De bijeenkomsten boden ontspanning en vorming en hadden een sterk religieus en levendig karakter. Ongedwongenheid en hartelijkheid waren er troef. De jongens die erop afkwamen, werden steeds talrijker. Om wat structuur en stabiliteit aan het groeiend geheel te geven en om de huisvestings- en arbeidsproblemen op te vangen, begon don Bosco beroepsscholen, internaten voor de wezen en colleges voor diegenen die zich geroepen wisten priester of religieus te worden. Don Bosco vond onder zijn jong publiek ook de eerste medewerkers.

De werken verspreidden zich, eerst in Turijn, daarna buiten de stad en weldra over heel Italië. Om ze van het nodige personeel te voorzien stichtte hij in 1859 de congregatie van de salesianen, die in 1874 door Rome goedgekeurd werd. Het jaar daarop kwam de eerste uitbreiding in Frankrijk. Spanje, Oostenrijk, België en landen in Zuid-Amerika volgden. In 1872 stichtte hij samen met Maria Mazzarello een congregatie voor vrouwen. De zusters van don Bosco zetten zich op dezelfde wijze in voor de meisjes en kenden een even merkwaardige verspreiding.

Al tijdens zijn leven was don Bosco een internationaal bekende figuur, zowat te vergelijken met zijn tijdgenoot pater Damiaan en onze tijdgenote moeder Theresa van Calcutta. Don Bosco's preventieve opvoedingsmethode, die verrassende vruchten droeg, werd ook door ongelovigen gewaardeerd.

Volgende pagina:

Don Bosco hoort biecht: don Bosco's gezicht is uiterst attent, maar ook sereen. Zijn persoon is aanwezig, niet als rechter, maar als vriend: als iemand die kan luisteren en zich inleven in de gemoedstoestand van anderen. De foto is als het ware een 'moreel testament' voor zijn volgelingen omtrent zijn methode van aanwezigheid, zijn stijl van vertrouwelijkheid en de fundamentele waarde van de godsdienst. Foto van Francesco Serra, Turijn rond 1861, gedeeltelijke afdruk van origineel 14,7 bij 21,3 cm. [Cf. SOLDÀ 84-86.]

Al vrij vroeg raakte don Bosco in België bekend. Dat was in de jaren 1860-1870, toen hijzelf tussen vijfenveertig en vijfenvijftig jaar oud was en zijn werk in Turijn nauwelijks twintig jaar bestond. De eerste geschreven bron waaruit blijkt dat er vanuit België navraag werd gedaan naar zijn stichtingen, dateert van 1867. Hieronder publiceren we een fragment. Het is goed mogelijk dat dit document tevens de allereerste buitenlandse interesse toont die don Bosco voor zijn werk ondervond. Toevallig of niet werkte hij dat jaar in Turijn zijn monumentale basiliek ter ere van Maria Hulp der Christenen af. Het vele werk slorpte hem werkelijk helemaal op. Over een uitbreiding in het buitenland kon hij toen alleen maar glimlachen. Tien jaar later kwam kardinaal Dechamps van Mechelen don Bosco persoonlijk om een stichting vragen. Alweer kon hij er niet op ingaan. Pas op 8 december 1887, enkele weken voor zijn dood en twintig jaar na de eerste aanvraag, reageerde don Bosco positief. Het was Mgr. Doutreloux van Luik die na vijf jaar onderhandelen de eerste salesianen en zusters van don Bosco naar ons land bracht. Het was tevens de allerlaatste stichting van don Bosco, zijn ‘benjamin’.

*‘un ottimo e zelante
Ecclesiastico vice parroco, mi pare,
a Anversa, aveva espresso a
quelle persone il suo rincrescimento
di non vedere nascere in quei
paesi alcuna istituzione nel genere
appunto degli Oratori inaugurati
dal Ver. Don Bosco e di dover essere
testimonio dell’ abbandono nel
quale erano generalmente lascia-
ti i ragazzi e giovanetti senza
potervi riparare.’*

Vorige pagina:

Don Bosco in Rome in 1867: zo zag don Bosco er uit rond de tijd dat de eerste aanvraag voor Belgische stichtingen hem bereikte (Antwerpen en Brussel 1867). De ovale portretvorm en de hele houding zijn typisch voor die tijd: een stereotiep beeld van een rigied lichaam en statische handen. Sterk in contrast hiermee zijn de uiterste beweeglijkheid en levendigheid van het gelaat. De ogen boren in de cameralens. Ze drukken een ironie uit, die vecht met de pose. Ook de mond is levendig en geneigd tot een glimlach. Don Bosco schijnt de situatie niet al te ernstig te nemen. Hij blijft zichzelf zonder zich door het objectief te laten bevelen. De foto toont een persoon die niet van zichzelf een beeld wil ophangen, maar die aan zijn werk de waarde van zijn afbeelding toevertrouwt, ver van zichzelf een charismaticus te maken.

Foto van Achille de Sanglau, Rome 26 februari 1867, albuminedruk 8,7 bij 13,6 cm.

[Cf. SOLDÀ 106-107.]

Brieffragment van 25 augustus 1867 van Francesco Saverio Provana di Collegno aan Federico Oreglia di San Stefano, broer van de pauselijke nuntius in Brussel: *‘een opperbeste en ijverige geestelijke, me dunkt kapelaan in Antwerpen, heeft tegenover die personen zijn spijt uitgedrukt dat hij in zijn streek geen enkele instelling zag ontstaan in dezelfde aard als die van de oratorio’s, gesticht door de Eerw. don Bosco en dat hij getuige moest zijn van de verlatenheid waarin over het algemeen de jongens en jongeren gelaten werden, zonder er iets aan te kunnen doen.’* [In FDB MC. 716 A 11.]

Volgende pagina:

Folder van de vierdaagse (15-16-17-18 juni 1939) huldefeesten ter ere van Maria Mazzarello, zaligverklaard op 28 november 1938. Heel het dorp was in feest om haar zalig te prijzen. Het programma geeft een goed beeld van hoe men vlak vóór de tweede wereldoorlog op kerkelijke bijeenkomsten informatie door gaf, leerde, bad en vierde. Op donderdag, vrijdag en zaterdag was er een triduum met 's avonds om twintig uur een lof met sermoen in de parochiekerk van Groot-Bijgaarden. De zaterdag was de 'dag der kinderen' met om halfzeven plechtige communie en gelegenheidspreek. Zondag 18 juni was de eigenlijke grote feestdag: om halfzeven communie met homilie door E.H. Van den Bogaert, pastoor van de parochie; om tien uur plechtige hoogmis door directeur De Molder van de salesianen en plechtige lofrede; om vijftien uur plechtig lof door Mgr. Carton de Wiart en verering van de relikwie van Maria Mazzarello; om zeventien uur hulde aan de nieuwe zalige op de speelplaats van de zustersschool (zie foto blz. 105). De sermoenen van het triduum en de lofrede werden gehouden door Emile Claeys, directeur van het salesiaanse scholasticat voor theologie te Oud-Heverlee. [Bewaard in ACSB.]

Sterk geretoucheerde, maar Enige echte foto van Maria Domenica Mazzarello, onderaan midden, omringd door haar medezusters van de tweede missie-expeditie naar Zuid-Amerika. Groepsportret genomen op 1 januari 1879 te Sampierdarena. Het is tevens de eerste foto van de zustercongregatie, die dan nauwelijks zeven jaar bestond. De zusters waren nog zeer jong. Maria, zelf 42, drukte ten afscheid de hand van groepsleidster zuster Maddalena Martini. [In Missions de don Bosco - Année cent, 17.]

Een vrouw

Maria Domenica Mazzarello, dochter van een arme Noord-Italiaanse wijngaardenier (1837-1881), stichtte tijdens haar jeugd-jaren in haar geboortedorp Mornese (bij Genua) een meisjesgroepje, dat bijeenkwam om te leren naaien, kinderen op te passen en gezonde ontspanning te beleven. Zoals bij don Bosco, was de sfeer door en door godsdienstig en hartelijk. Een lokale priester begeleidde het groepje, dat uitgroeide tot een embryonale kloostergemeenschap.

In 1864 bezocht don Bosco die priester en zo kreeg hij een idee van het werk van Maria Mazzarello. Er kwam een wederzijdse samenwerking tot stand, die in 1872 leidde tot de stichting van de *zusters van don Bosco*. De nieuwe congregatie, officieel 'Dochters van Maria Hulp der Christenen', deed voor de meisjes ongeveer hetzelfde als wat de salesianen voor de jongens deden. Een uitbreiding in Italië, Europa en Amerika was niet meer te stuiten. Samen met de salesianen en beider medewerk(st)ers en oud-leerlingen groeiden ze uit tot een wijdvertakte Salesiaanse Familie. Van alle congregaties, in de laatste 125 jaar gesticht, kenden de mannelijke en vrouwelijke religieuzen van don Bosco en Maria Mazzarello de grootste aangroei. In een halve eeuw brachten ze ook een tiental gecanoniseerde heiligen en zaligen voort.

Parochiekerk van den H. Egidius
Groot-Bijgaarden

ZONDAG 18 JUNI 1939

PLECHTIGE FEESTEN

ter eere van de

Gelukzalige Maria Mazzarello

opgeluisterd door de tegenwoordigheid van

Zijne Excellentie Monseigneur Carton de Wiart

Hulpbisschop van Mechelen.

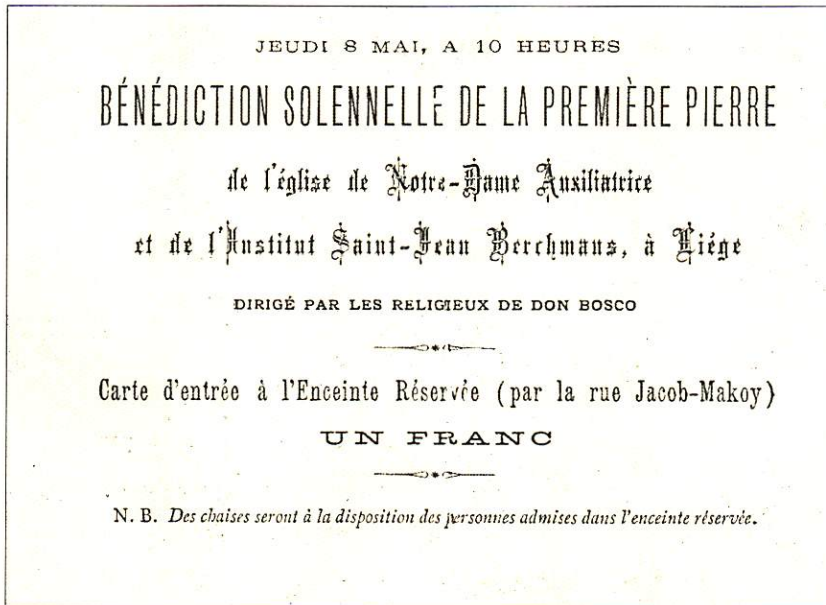
Naar België

Don Bosco kwam wellicht nooit 'live' naar België. Wel raakten zijn leven en werk hier bekend. Vijf jaar vóór zijn dood in 1888 circuleerden hier al sympathiserende biografieën in het Frans en in het Nederlands. Vanaf 1883, vooral naar aanleiding van zijn rondreis in het Noorden van Frankrijk (Rijsel, Tourcoing, Roubaix en Amiens), bracht de Belgische pers verslag uit over zijn 'wondere' werken. Het parochieblad van het bisdom Luik en Limburg publiceerde, nog gedeeltelijk tijdens don Bosco's leven, twintig opeenvolgende afleveringen van zijn biografie. Vanaf 1879 lazen enkele honderden landgenoten het *Bulletin Salésien*, het tijdschrift van de salesiaanse medewerkers. Honderddertig brieven van Belgen aan don Bosco werden teruggevonden en geanalyseerd. Don Bosco's vermaardheid kreeg een publiek forum in de drie Luikse congressen over de sociale werken (1886, 1887 en 1890) en in het vierde katholiek congres van Mechelen (1891). Eén van de stuwende krachten achter die bekendmaking was Mgr. Victor-Joseph Doutreloux van Luik. Zonder hem zouden de salesianen en zusters niet zo vroeg (1891) naar ons land gekomen zijn.

Bekendmaking van don Bosco
in De Kleine Boodschapper van den
h. Franciscus Salesius
(*'Godsdienstige Week voor het*
Bisdom Luik', parochieblad voor
het Limburgse deel) van 17 februari
1883, blz. 104-105.

Laat ons heden slechts een oogslag werpen buiten ons land, in Piemont, op Don Bosco, die thans nog in leven is. In 1841 bezat hij niets dan een hart vol menschelevendheid die bij het genadevuur des priesterschap brandend ontvonkte. Hij heeft bemerkt aan welke honderdvoudige gevaren jonge werklieden en kinderen in de straten van Turijn rondzwervend, zijn blootgesteld. Hij vergadert ze, staat hen bij in hunnen nood, spreekt hun woorden van aanmoediging en deugd; hij is voor hen een vader en een leidsman, vindt een huis waar hij regelmatig met hen samenkomt, en legt de grondslag van een reusachtig werk dat heden in Italië, Frankrijk, Spanje en Amerika, over de honderd duizend knapen en jongelingen aankweekt en opleidt. Buiten de scholen en patroonschappen, bevatten die gestichten ook ruime werkhuizen, waar meest alle werkmansberoepen, zooals van schrijver, smid, slotmaker, snijder, schoenmaker, bakker, inbinder enz. enz. kunnen aangeleerd worden. Te Turijn vindt men zelfs eene volmaakt ingerichte drukkerij die reeds meer dan tweehonderd schriften ter bevordering van de opvoeding, godvruchtigheid of goede zeden heeft uitgegeven. Eene lettergeric-

terij, een papierkneederij, een toestel voor lichtteekening, en lichtdruk voltooiën daar de gewichtige nijverheid in drukkunst en boekhandel. Met dien heerlijken uitslag stelde zich Don Bosco niet tevreden; hij ondernam een werk ten voordeele der Katholieke missiën in Zuid-Amerika. Hij zou de fakkel des Geloofs ontsteken in 't land der Patagoniërs. Alle missionarissen, tot hiertoe die streek binnengedrongen, waren er vermoord en — zeggen de verhalen — verslonden geworden. Hij, de nieuwe Apostel, kweekt eerst leerlingen aan die hij met zijn liefdevuur bezielt, en stuurt in 1875 de elf eerste zendelingen naar het onzalig oord. De moeielijkheden, of liever, de akeligheden van het begin kan men zich niet verbeelden. Niets echter wederhield hen, en op vandaag telt Don Bosco tien gestichten in Patagonië en menig andere standplaats regelmatig bezocht en bediend. Kortom, — honderd duizend verlaten kinderen geherbergd en opgevoed, — reeds meer dan zes duizend priesters vol deugd en kennis aan de samenleving geschonken, — de H. Katholieke Godsdienst in Zuid-Amerika rond verkondigd, — duizenden wilden gedoopt en beschaafd, ziedaar het werk van Don Bosco.

Toegangkaartje voor een gereserveerde plaats met zitje, kostprijs 1 fr., op de plechtige eerstesteening van het eerste don Boscowerk in België, Luik 8 mei 1890, 10,5 bij 13,5 cm. [Bewaard in Asc F 470 Liège.]

Mère St Pierre
Ste C. Rossini
Ste V. Rossini

Sa gr^{te} Monseigneur
Doutreloux
Don F. Scaloni

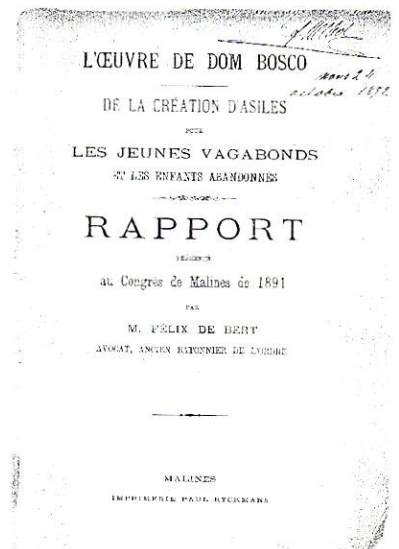
Ste Bensi C.
Ste Pavese. M.
Ste Gastaldi. M.

Vroegste foto van de Vrouwelijke pioniers van Luik, met bisschop Doutreloux en stichter Scaloni in hun midden. Luik, 1891, 10,5 bij 14,7 cm. [Bewaard in ACSB.]

Titelblad van de Oudste Nederlandstalige Boscobioografie in boekvorm, vijf jaar voor diens dood, met 99 bladzijden en 'imprimatur' van 28 februari 1883. [In CSB Rome.]

Titelblad van het Rapport dat voorgedragen werd op het katholieke congres van Mechelen in 1891. Op dat voornaamste katholieke forum van België werd een lans gebroken voor de werken van don Bosco. [Bewaard in ACSB.]

NOUS DEMANDONS A DIEU DE RÉPANDRE SUR VOUS SES
PENDANT L'ANNÉE 189

ORPHELINAT SAINT JEAN

BÉNÉDICTIONS LES PLUS ABONDANTES

Luik

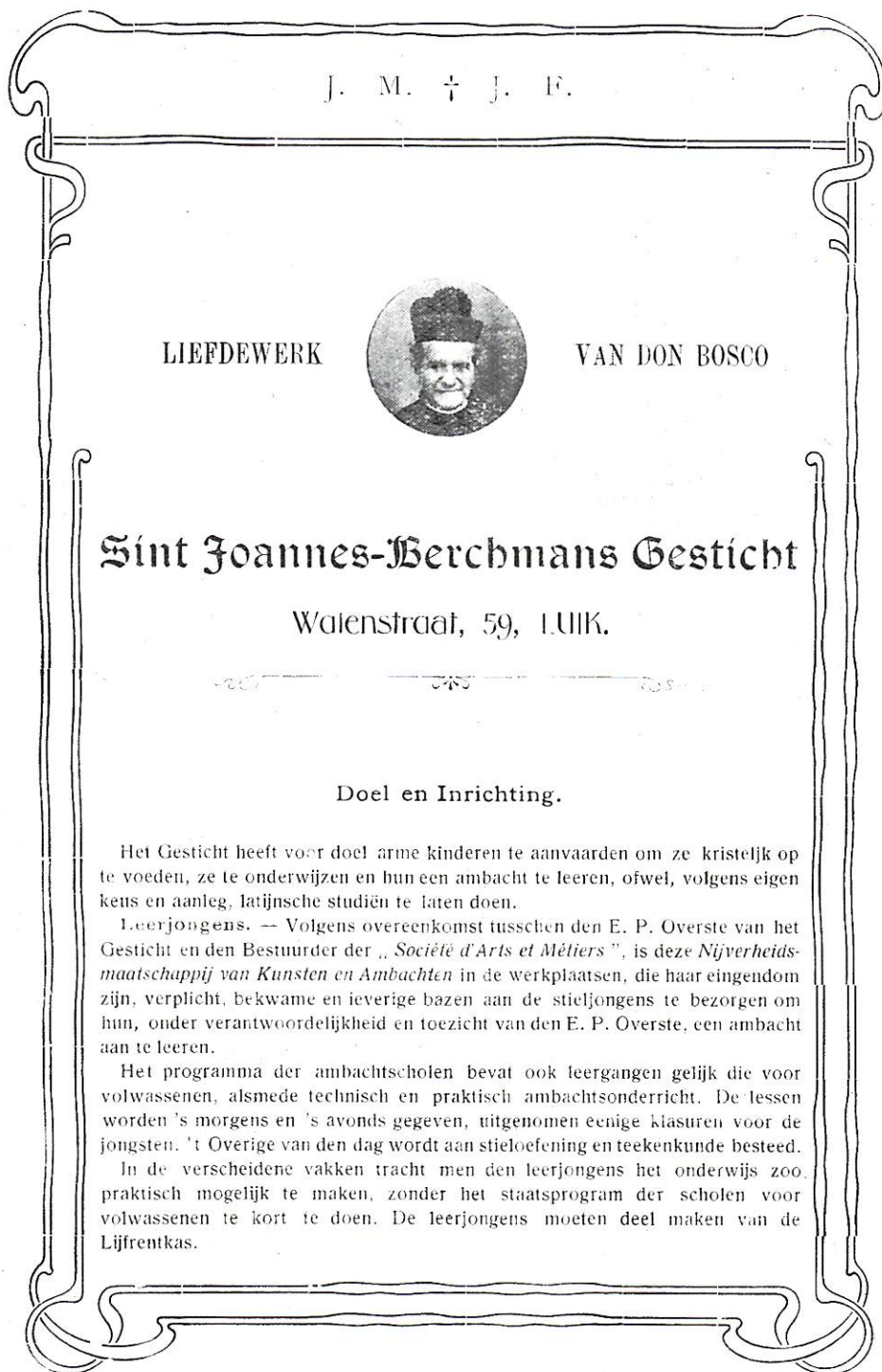
Groepsfoto van het Eerste salesiaanse werk voor jongens in België, pas twee jaar open, 1893. De jongens, het salesiaanse personeel en het lekenpersoneel scharen zich rond bisschop Victor-Joseph Doutreloux, geflankeerd door stichter Francesco Scaloni en weldoener Jules Dallemagne. De foto diende als nieuwjaarswens voor 1894 aan de medewerkers. De tekst luidde: 'Wij vragen God over U in 1894 zijn meest overvloedige zegeningen te verspreiden. Sint-Jan-Berchmansweeshuis'. [19,5 bij 25 cm, bewaard in ACSB.]

BERCHMANS

Voorzijde van de *Nederlandstalige prospectus van het Luikse weeshuis van don Bosco*, drukwerk van vóór 1914. Omdat het in de beginjaren de uitdrukkelijke bedoeling was slechts één salesiaans werk voor heel België op te richten, moesten ook de Vlaamse wezen er terecht kunnen. Bisschop Doutreloux vond dat er in het land geen plaats was voor een tweede stichting, omdat ze volledig van de katholieke liefdadigheid moest leven. Zo kreeg Luik van bij de aanvang een Vlaamse afdeling. Ook in de openbare kapel, in 1911 parochiekerk geworden, werd voor een talrijk publiek wekelijks in het Nederlands geprekeet en biecht gehoord. [Bewaard in ACSB.]

Legende pagina 26:

Don Bosco zegent de drie vertegenwoordigers van zijn apostolaat: zorg voor weeskinderen (jongen), roeping (clericus) en leken-medewerkers (heer). De samenstelling van de foto is stereotiep qua personen, houding en opstelling. Don Bosco was eerder klein, namelijk 1,62 meter. Zijn hoofd komt dicht bij de bovenrand van de foto, wat hem op het eerste gezicht iets groter doet lijken dan hij in werkelijkheid was. Vergeleken met de geknielde heer Pardini valt de kleine gestalte van don Bosco duidelijker op. Met lichaam en handen in rigide houding accentueert zijn gelaat het zegenend gebaar: de naar de hemel gerichte ogen onderstrepen de ernst van het gebeuren, waarvoor hier statisch geposeerd werd. De autograaf van don Bosco betekent: 'Maria Hulp der Christenen, bid voor ons'. Foto van Achille de Sanglau, Rome, 26 februari 1867. Originele druk in albumine, 12,5 bij 13 cm. [Cf. SOLDÀ 108-109.]

Doornik

1895 - 1921

XXVe Anniversaire de l'Oratoire St-Charles

— Tournai —

NOTICE HISTORIQUE

Sa Grandeur Monseigneur Du Rousseaux, évêque de Tournai, savait tout le bien accompli en Italie et en France par les fils du Vénérable don Bosco. Aussi désirait-il ardemment doter sa ville épiscopale d'une œuvre salésienne. Marie Auxiliatrice exauça bientôt les vœux de Sa Grandeur. Une pieuse et généreuse chrétienne, Mademoiselle Aglaé Verdure, lui fournit dans ce but les fonds nécessaires, et Monseigneur Du Rousseaux s'empressa d'insister auprès du Supérieur Général des Salésiens pour obtenir l'ouverture d'un Oratoire dirigé selon les méthodes du Vénérable don Bosco.

Sa Grandeur, d'accord avec M. M. Desclée, mettait à la disposition des Salésiens, l'immeuble dit : « Orphelinat Saint-Philippe », 63, Boulevard Léopold.

Le 8 décembre 1895, en la fête de l'Immaculée Conception, l'Oratoire Saint-Charles ouvrait ses portes à trois petits enfants appelés à bénéficier les premiers d'une charité dont les effets devaient s'étendre à des milliers d'âmes. L'Oratoire Saint-Charles, fondé spécialement en faveur des orphelins les plus dignes d'intérêt de la ville et du diocèse de Tournai, se développa rapidement, et ouvrit bientôt ses portes à un grand nombre d'enfants du Hainaut et des autres provinces belges, ainsi que du Nord de la France. Au début de 1914, la population scolaire était de 280 élèves. Elle est à ce jour de 210, dont beaucoup sont orphelins de guerre.

L'œuvre Salésienne de Tournai a un double but : la formation d'ouvriers chrétiens, l'éducation des jeunes aspirants au sacerdoce. La devise de l'Oratoire Saint-Charles, résume le programme d'éducation religieuse et patriotique : « Chrétien sans peur, citoyen sans reproche ».

L'Oratoire St-Charles comprend à l'heure actuelle une Ecole primaire, une Ecole secondaire, une Ecole professionnelle.

Korte historische schets: na lange en harde onderhandelingen kwam er toch een tweede salesiaans weeshuis in België. Charles (†) en Colette Verdure waren de geldschietters, bisschop Isidore Du Rousseaux van Doornik de uiteindelijke gangmaker.

[Afdruk uit XXVme Anniversaire de l'Oratoire Saint-Charles, 1921, bewaard in ACSB.]

Verslag van de inhuldiging van het tweede weeshuis op 8 december 1895. Uittreksel uit Bulletin Salésien van februari 1896, blz. 50.

BELGIQUE

TOURNAI: Inauguration de l'Orphelinat Saint-Charles. — Les 8 et 9 décembre dernier, une Œuvre salésienne venait s'ajouter en Belgique à celle de Liège : nous avons nommé l'Orphelinat Saint-Charles de Tournai.

Ardemment désirée de tous, préparée de longue date par les largesses d'un riche industriel doublé d'un digne chrétien, M. Charles Verdure, cette fondation, bien avant sa naissance, avait été marquée du sceau des œuvres voulues de Dieu : l'épreuve. Une bénédiction aussi précieuse ne pouvait que rendre particulièrement cher aux Salésiens de Don Bosco le berceau de la fondation de Tournai.

Enfin le 8 décembre dernier, en la fête de l'Immaculée-Conception, l'Orphelinat Saint-Charles ouvrait ses portes à trois petits enfants, appelés à bénéficier les premiers d'une charité dont les effets s'étendront sûrement à des âmes sans nombre.

Le lendemain, malgré l'inclémence du temps et la distance que nos amis devaient parcourir pour se rendre à l'Orphelinat, beaucoup d'entre eux-ci voulurent prendre part à la cérémonie de l'inauguration. Le clergé si méritant de la ville épiscopale, groupé autour d'un de ses doyens, M. le chanoine Lebrun, depuis longtemps dévoué à nos Œuvres, se pressait dans la modeste chapelle de l'Établissement, devenue trop étroite. Bientôt M. l'abbé Descamps, curé

de la Madeleine monta à l'autel pour célébrer le Saint-Sacrifice. La Chorale de notre Maison de Lille exécute très convenablement la messe des Orphéonistes de Gounod. La musique instrumentale se fait entendre plusieurs fois.

Nos enfants de Lille, par leur attitude édifiante, et par l'air tout heureux que respire leur physionomie, autant que par leur habileté musicale, sont à eux seuls une promesse pour la nouvelle Maison de Tournai. Quelque mois à peine, et l'Orphelinat Saint-Charles comptera tout un petit peuple aussi intéressant que la famille salésienne de la rue Notre-Dame à Lille.

Après le repas du midi, suivi d'un concert très goûté, le salut solennel du T. S. Sacrement réunit de nouveau tout le monde à la chapelle, où un des trois enfants du nouvel Orphelinat prononce à haute voix une formule de consécration pour dédier à Marie Immaculée, la Vierge Auxiliatrice si chère à Don Bosco, la Maison bénie qui deviendra pour tant d'orphelins le foyer paternel.

Nous avons la douce confiance que la catholique province du Hainaut entourera des plus actives et des plus généreuses sollicitudes cette nouvelle fondation salésienne. Les Œuvres salésiennes dédommagent largement leurs bienfaiteurs de tous les sacrifices qu'ils s'imposent partout pour les soutenir ; c'est qu'elles donnent promptement et en grand nombre des chrétiens décidés, des citoyens honnêtes, des hommes de labeur et de foi.

*Maria auxilium
christianorum, ora pro
nobis. Gas. Gio. Basso.*

DEEL I

1896-1919

Hechtel

Het opleidingshuis van Hechtel in Limburg werd in 1896 het derde salesiaanse werk in België. Niet toevallig lag het in het bisdom Luik, waar bisschop Doutreloux dacht aan een woord dat don Bosco tot hem had gericht: 'Over vijf jaar een drievoud in uw land'. De gebroeders Mallet, twee landbouwers en een pastoor, stelden gebouw en gronden ter beschikking.

*Groepsfoto van de **Hechtelse gemeenschap**, genomen op 20 juli 1904, ter gelegenheid van het bezoek van algemeen overste don Rua (onderaan midden). Naast hem links met de hoed in de hand zit don Scaloni en daarnaast novicenmeester don Montagnini. Rechts van don Rua zit directeur don Enrico Ronchaïl en naast hem don Rua's secretaris don Giuseppe Bertello. Op de derde rij, zesde van links, staat Paul Smets (toen 18 jaar) met de baret in de hand, uiterst rechts op dezelfde rij Emile Claeyns en onder hem Laurent Deckers: drie figuren die in Vlaanderen tussen 1914 en 1964 een halve eeuw salesiaanse geschiedenis maakten. Op de vierde rij staat vierde van rechts, met snor, de coadjuteur Jean-Marie Houtekins, die bij het bombardement van het huis van Luik op 24 december 1944 de dood vond. De twee poserende jongens vervolledigen op een koddige wijze de door het volk van Hechtel genoemde 'arme paters van don Bosco'. [Bewaard in ACSB.]*

Hechtel werd het eerste vormingshuis van de salesianen. Het bevatte een poësis- en retoricaklas, een noviciaat en twee jaren filosofie. Eén en ander overlapte elkaar. Zo kwam het dat een groot deel van de groep soms samen les had.

Tot 1919, jaar waarin het noviciaat naar Groot-Bijgaarden verhuisde, hebben meer dan tweehonderd jonge mannen uit binnen- en buitenland er in uiterste soberheid hun eerste religieuze vorming gekregen. Bij het vormingshuis groeide er voor de dorpsjongens een patronaat en een bescheiden avond- en zondagsschool voor tekenen, taal en rekenen.

Signature du porteur:

Abbi' Fr. Scaloni

Pasfoto en handtekening van Francesco Scaloni, achttien jaar overste van de Belgische provincie van de salesianen van don Bosco. Op het paspoort nr. 1.079, afgeleverd door de Franse consul in Turijn op 27 april 1915. [Bewaard in Asc B 318.]

Belgische provincie

Al bij de stichting van Hechtel was er sprake van het oprichten van een afzonderlijke Belgische provincie. Het duurde echter nog vijf jaar eer het zo ver was. Van 1891 tot 1896 behoorden de huizen van België tot het hoofdhuis van Turijn en daarna tot de Franse Noordprovincie. In de volgende jaren kwamen er nog zeven werken bij: in 1900 een patronaat en werkmanskring in Verviers, in 1902 een *home* voor zeventig afgestudeerde wezen in Luik en een weeshuis in Sint-Denijs-Westrem, in 1904 een theologicum in Groot-Bijgaarden, in 1908 een lagere middelbare school in Aywaille en in 1909 en 1910 respectievelijk een lagere school in Antoing en een in Elsene.

De Belgische provincie, gestart in 1902, telde dus tien huizen. Daarbij waren tot 1904 nog twee Zwitserse werken aangesloten: Muri sinds 1897 en Zürich sinds 1898. Francesco Scaloni stond aan het hoofd van de provincie. Hij was voordien tien jaar directeur geweest in Luik. Een twintigtal stichtingsaanvragen, waarvan de meeste uit Vlaanderen kwamen, konden wegens gebrek aan personeel niet gerealiseerd worden. Vanaf augustus 1909 werden, door een wereldwijde reductie van het aantal salesiaanse provincies (omdat ze te klein bleken) ook de huizen van de Engelse provincie bij die van de Belgische gevoegd.

Verviers: kaartspel in open lucht, rond 1902. De jongeren, de salesiaan Emile Cosson en de bekende weldoener en sociaal-publicist Pierre Limbourg zitten ontspannen en vrolijk bij elkaar. [Foto bewaard in ACSB.]

Bel modo di proteggere le industrie! A Torino il Taumaturgo Dominus Lignus fabbricava nemici d'Italia con macchine non patentate dal Ministero della Pubblica Istruzione: gli fecero chiudere la fabbrica! Dovremo forse vederlo emigrare per l'America in groppa ad una nube ed ingrandire colà le sue succursali!

Karikatuur van don Bosco, verschenen in het Fischiëtto (het Fluitje) van 14 augustus 1879. Het snertblaadje kraaide te vroeg victorie, ervan overtuigd dat de minister van openbare industrie de scholen van don Bosco's oratorio zou hebben doen sluiten. Het drukte:

'een goede manier om de industrie te beschermen! In Turijn creëerde Dominus Lignus (Latijnse spotnaam voor don Bosco) vijanden van Italië met machines die door de minister van openbare industrie niet gepatenteerd waren. De minister verplichtte hem het werkhuis te sluiten! We zullen hem (don Bosco) wellicht dievelings op een wolk naar Amerika zien emigreren en hem daar zijn filialen zien uitbreiden!'

De karikatuur alludeerde daarbij op een onrust bij de Turijnse typografen, die oneerlijke concurrentie van don Bosco's drukkerijafdeling vreesden. Die onrust nam nog toe nadat don Bosco voor een prikje de papierfabriek van Mathi opgekocht had. Don Bosco weerde zich met succes, onder meer met het argument dat hij veeleer werk verschaftte dan werk afnam. Het vermeende argument omtrent 'valse concurrentie' zorgde er jaren later nog voor dat talrijke Franse salesianen hun land moesten verlaten. Bemerkt het als spot bedoelde aureooltje boven don Bosco.

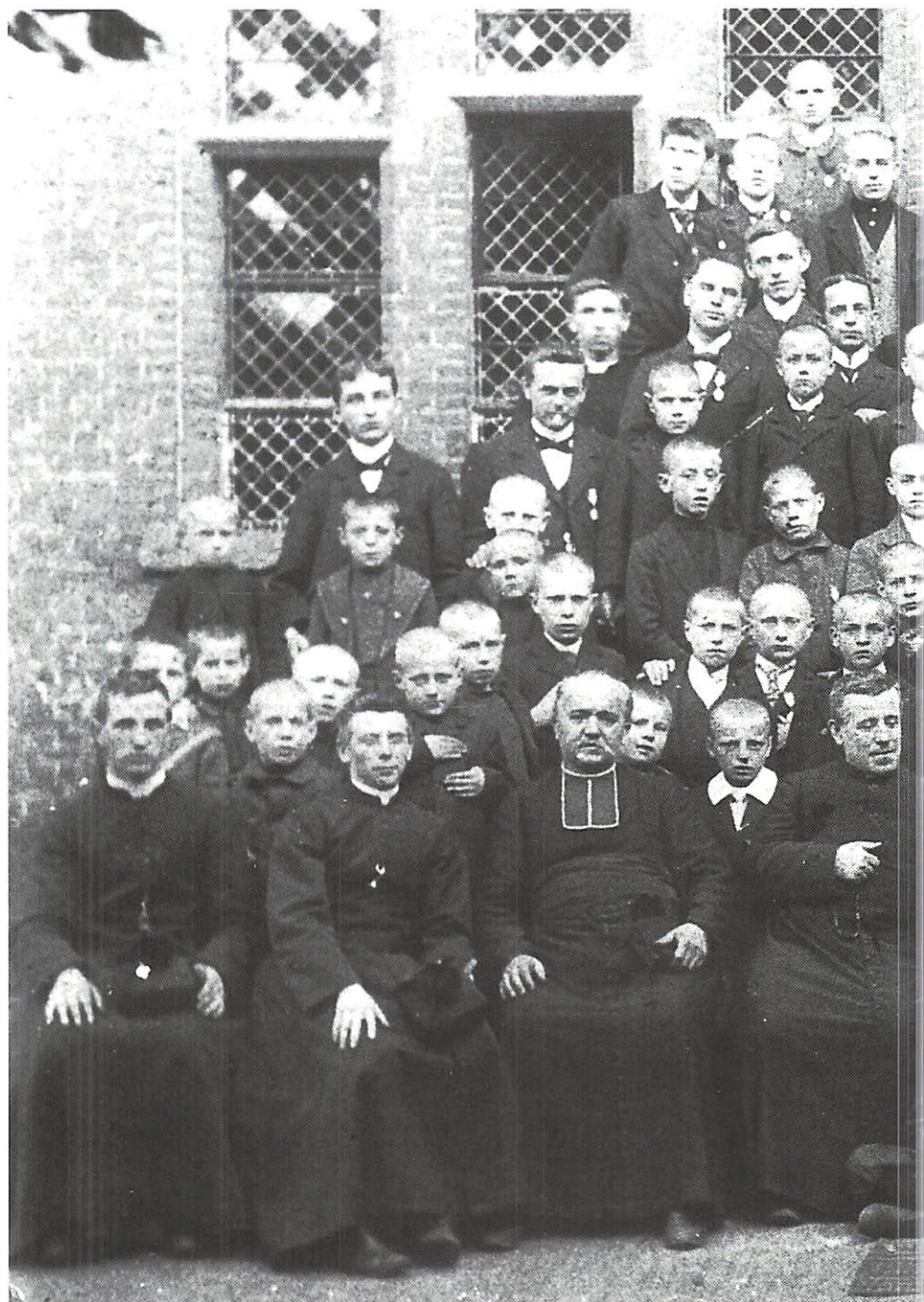
[Ansfoto bewaard in ACSB.]

Sint-Denijs-Westrem

Sint-Denijs-Westrem werd het derde weeshuis van de salesianen in België en hun eerste grote jeugdwerk in Vlaanderen. De oorspronkelijke instelling werd in 1867 opgericht door graaf en zoeaaf Joseph de Hemptinne, als reactie tegen het stedelijke antiklerikaal geworden weeshuis van Gent. Het bestuur vertrouwde hij toe aan de Broeders van O.-L.-Vrouw van Oostakker. In 1902 namen de sale-

Het salesiaanse weeshuis van Gent: groepsfoto genomen op 12 juli 1904 bij het bezoek van algemeen overste don Rua. Hij zit met de handen gekruist op de hoofden van de twee kleintjes aan zijn voeten. Links van hem zit provinciaal Scaloni en naast hem de verbannen provinciaal van Noord-Frankrijk don Giuseppe Bologna (met Franse priesterboord). Naast hem herkennen we nog Lambert Mussen, die later directeur van het huis zou worden. Rechts van don Rua zit de toenmalige directeur Louis Mertens en de secretaris van don Rua, don Giuseppe Bertello. Bovenaan, tweede rechts van het schilderij met don Bosco, zien we de salesiaan Alexander Lerude, die op het einde van de eerste wereldoorlog sneuvelde. Op de voorlaatste rij uiterst rechts staat salesiaan Paul Smets, de latere econoom van de provincie. De wezen dragen hun haar, naar de hygiënische eisen van die tijd, uiterst kort.

[Foto 17 bij 12 cm, bewaard in ACSB.]

sianen het werk van hen over, maar de lagere school werd al vlug afgebouwd. Zijn vakopleidingen voor wezen, zijn college-afdeling voor roepingen en zijn aparte sectie voor 'late roepingen' kenden echter een sterke bloei. Talrijke weldoeners uit de Gentse burgerij steunden de stichting. Een damesgroep stond in voor de kleding van de wezen. Ook de Gentse toneelgroep 'Mariakring' was sterk met het huis verbonden. Voor de vakschool kreeg het werk subsidies van het Ministerie van Nijverheid en Arbeid.

Groot-Bijgaarden

In 1904 kregen de Belgische salesianen een tweede vormingshuis naast dat van Hechtel. Dankzij de vrijgevigheid van madame Mention konden zij in Groot-Bijgaarden een openbare kapel en een studiehuis voor theologie openen. Tot in de jaren dertig hadden er talrijke priesterwijdingen plaats. Het nieuwe theologicum was één van de allereerste canoniek opgerichte studiehuisen van de congregatie. De openbare kapel is later door een nieuwbouw de Dominiek Saviokerk van de gelijknamige parochie geworden. Al in 1897 begiftigde madame Mention de Broeders van de Christelijke Scholen in Groot-Bijgaarden met een groot onroerend 'zwartgoed', namelijk de resten van de voormalige Benedictinessenabdij van Sint-Wivina.

Eerste priesterwijding in de kapel van het salesiaanse theologicum van Groot-Bijgaarden op 24 augustus 1908. De kapel had nog geen uitgebouwd koor. [Foto 11,5 bij 16 cm, bewaard in ACSB.]

Zusters

De zusters leidden vóór de eerste wereldoorlog een zeer bescheiden maar dienstbaar leven. Ze liepen niet in de kijker. In Luik zorgden ze voor de keuken en het linnen van de salesianen en de internen. Ze begonnen er ook een patronaat en een kleuter- en lagere school. Aan meehelpende 'keukenmeisjes' en in de parochie gaven ze catechese. In 1903 kwamen er drie huizen bij: een kleuter- en lagere school in Lippelo, de keuken- en linnendienst bij de salesianen in Sint-Denijs-Westrem en dezelfde dienst in Doornik. Overal was armoede troef en het werk enorm. In 1909 begonnen de zusters, dankzij de familie Schalten, in Florzé een patronaat, een kleuterklas en een naaischooltje. In 1910 startten ze een kleuter- en lagere klas in Groot-Bijgaarden.

De zes huizen van de zusters, voordien behorend tot de Franse provincie, gingen in 1913 over naar de Engelse provincie. Ter oorzaak van de oorlog kwam er van dat samen besturen niet veel in huis. Dat was trouwens ook zo voor de salesianen, die in dezelfde tijd 'op papier' eveneens met Engeland bestuurlijk verbonden waren. Voor de zusters speelde provinciaal Scaloni, die voor hen een heel bijzondere aandacht en vriendschappelijke liefde had, een belangrijke rol. In 1916 vierden zowel de zusters als de salesianen in alle stilte (het was oorlog) het vijftienvintigjarig bestaan van hun congregaties in België.

Acht eerste neomisten, gewijd op 24 augustus 1908. Van links naar rechts: Alphonse Schillinger, Gabriël Dehorter, Lambert Jouck, Paul Pomarède, directeur-studieleider Pierre Chevet, Valentin Zydeck, Joseph Hospenthal, Alexander Lerude en Emile Claeys. [Foto 11,5 bij 16 cm, bewaard in ACSB.]

Laatste foto van don Bosco bij leven, genomen door Carlo Deasti in Turijn eind november - begin (6?) december 1887. Oud-leerling Deasti heeft hier ten behoeve van talrijke medewerkers en weldoeners een sterk geretoucheerd beeld van de 'geliefde vader' gemaakt: de tekens van ziekte en vermoeidheid zijn weggewerkt en don Bosco ziet er relatief goed uit, terwijl hij in feite nog nauwelijks te been was. Vergelijk met de niet-geretoucheerde foto blz. 48. Origineel, broomzilverdruk, 10,3 bij 14,3 cm. [Cf. SOLDÀ 206-207.]

Eigentijds paternalisme

Niet alleen don Bosco, ook zijn volgelingen in België gingen, zeker tot 1914, op een paternalistische wijze met hun 'roeping' om. *Paternalisme* dient hier echter niet negatief ingevuld te worden. Het betekende dat men zich 'als een goede vader' over de jongeren ontfermde, die bij gebrek aan familie en middelen hun eigen welzijn niet konden bewerken.

Zo ontstond vanuit het christelijke gebod 'bemín uw naaste als uzelf' en voortbouwend op een lange traditie in de negentiende eeuw, een nieuwe vorm van *caritas*. Ze werd vooral door vrome, rijke burgers beoefend, die na de val van het Ancien Régime een nieuwe elite vormden. Die burgers werden in hun liefdadigheid aangemoedigd door sociaal voelende en ijverige priesters, afkomstig uit de middenklasse. Decennia vóór de sociale encycliciek *Rerum Novarum* (1891) engageerden zich veel Belgische katholieke industriëlen en politici in allerlei paternalistische verenigingen en 'sociale volkswerken'. Van echte structurele democratie was nog geen sprake. Er was alleen een 'averechtse democratie', zoals dr. Van Isacker zegt, die van boven naar beneden daalde en haar weldaden over het arme volk strooide.

De werken van don Bosco pasten volledig in die ontwikkeling. Ze gingen bijna allemaal van start dank zij grote giften van welstellende katholieken, die daarbij zeker ook om het eigen zieleheil bekommerd waren. Een uitzondering daarop was de eerste en belangrijkste begunstiger van de salesiaanse werken in ons land: de authentiek sociaal bewogen bisschop van Luik, Victor-Joseph Doutreloux. Hij kreeg op 8 december 1887 van don Bosco zelf het licht op groen om schikkingen te treffen voor de start van Luik.

*Bisschop V.-J. Doutreloux, die de salesianen en zusters van don Bosco naar België haalde. Hij was in zijn tijd de enige Belgische bisschop die een progressieve commentaar bij *Rerum Novarum* publiceerde. [Foto 6 bij 10 cm, bewaard in ACSB.]*

De oude pastoor Mallet van Oostham, die met zijn twee broers Hechtel hielp opstarten, met de oorspronkelijke bedoeling een landbouwschool voor de arme Kempenaars. Partiële reproductie. [Foto 14 bij 9 cm, bewaard in ACSB.]

Madame Mention, die de salesianen een deel van haar bezit in Groot-Bijgaarden schonk, een erfenis uit de tijd van de Franse revolutie. Eén van de intenties was door eerherstel haar ziel te redden. [Foto bewaard in Groot-Bijgaarden.]

Propaganda

Tijdens zijn leven genoot don Bosco al internationale bekendheid. Zijn faam van thaumaturg (wonderdoener) werd steeds hardnekkiger en hij kreeg meer en meer een aureool van levende heilige. Het wekt dan ook geen verwondering dat, vooral na zijn dood, een jacht op souvenirs en informatie over hem op gang kwam. Aan die behoefte kwamen de salesianen en hun bewonderaars ruimschoots en welwillend tegemoet met allerlei aandenkens en drukwerken. In België was men bijzonder productief om aan de vraag te voldoen. Een deel van de propaganda, Nederlandse vertalingen of Vlaamse geschriften, werd gewoonlijk in Nederland gedrukt.

Titelblad van het *Reglement voor de medewerkers*, door don Bosco opgesteld en pauselijk goedgekeurd in 1876. Als 'derde-ordelingen' beantwoordden de medewerkers perfect aan het ideaal van de paternalistische liefdadigheid uit de tweede helft van de negentiende eeuw. [Bewaard in ACSB.]

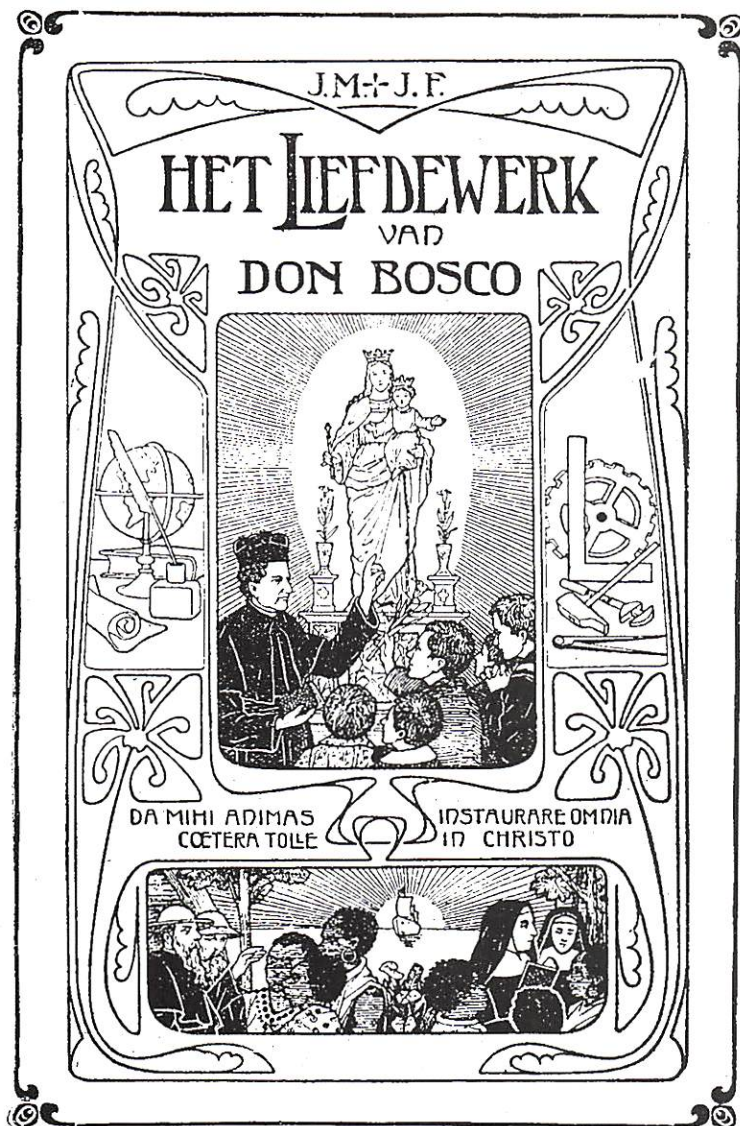

Titelblad van de Nederlandse versie van de omvangrijke *Don Bosco-biografie* van Villefranche, vertaald door J. Vossen en met een aanbeveling van Mgr. Doutreloux, die verwijst naar het eerste Belgische werk dat hij in Luik voorbereidde. [Bewaard in ACSB.]

Titelblad van *Typische propaganda-brochure*. Na *Rerum Novarum* durfde men don Bosco nog meer een sociaal imago toekennen, zonder daarbij sommige rijke weldoeners voor het hoofd te stoten. Men doopte don Bosco als het ware om tot een 'Rerum Novarumpriester' avant-la-lettre. [Bewaard in ACSB.]

Veertiende Jaargang 1911

Juli-Augustus N° 4

Voorpagina van het Vlaamse salesiaans tijdschrift, dat sinds 1897 verschijnt. De toen nog 'eerbiedwaardige' don Bosco verwijst de jeugd naar Maria Hulp der Christenen. De symbolen van studie (links), handenarbeid (rechts) en missie (onder) staan in het teken van de lijfspreuk van de salesiaanse werken: 'geef mij zielen, houd de rest' (da mihi animas, coetera tolle) en van die van paus Pius X: 'alles herstellen in Christus' (instaurare omnia in Christo). [Bewaard in ACSB.]

Onder links:

Titelblad van een *Biografie met doctoraal gezag*, uit 1906, met 'imprimatur' van het bisdom Gent en gedrukt in Brugge. Ze werd uitgegeven door de bekende Geraardsbergse tweetalige evenknie van de Nederlandse 'Sint-Willibrordusvereniging ter verspreiding van goedkope Katholieke Volkslectuur' (zie blz. 38). [Het boek zat eertijds in de 'Volksbibliotheek van Berthem' en wordt nu bewaard in ACSB.]

Onder midden:

Titelblad van een *Biografie door Mehler*, die nog met don Bosco correspondeerde. Niet gedateerd, rond 1900. Tot 1914 was het gebruikelijk naast don ook dom Bosco te schrijven. [Bewaard in ACSB.]

Onder rechts:

Titelblad van het *Salesiaanse gebedenboek*, de Nederlandse versie van don Bosco's *Giovane Provveduto* (eerste uitgave 1847), waarvoor de bekende 'Goede Pers' van Averbode instond. [Bewaard in ACSB.]

Korte Levenschets
van den nederigen Priester

Dom Bosco

Naar het hoogaidsch van den
E. B. J. Mehler.

PITTHEM.
W. VEYS-DAVID, DRIJKER - UITGIVER

Tegenwind

Het is een bekend gezegde, dat 'als het in Parijs regent, het in Brussel gaat druppelen'. Rond de eeuwwisseling groeide in Franse regeringskringen zo'n sterk antiklerikalisme, dat premier Combes bij decreet tientallen congregaties verbood. Daaronder ook de salesianen. Als direct gevolg daarvan emigreerden veel Franse religieuzen naar ons land. De Belgische antiklerikalen laakten hun komst als een *invasion noire*. Ze lokten in maart-april 1903 bij monde van een interpellatie van de socialist Crombez in ons parlement hevige discussies uit. Heel de Franse lastercampagne van Combes werd in België overgedaan door socialistische tenoren als Crombez, Demblon en Vandervelde.

Het was hun bedoeling de bestaande vreemdelingenwet zo te laten toepassen, dat de Franse religieuzen ons land weer moesten verlaten. Als argumentatie wezen ze op de grote misbruiken waaraan die zich in hun ogen schuldig maakten. Die misbruiken waren de zogenaamde 'oneigenlijke liefdadigheid', met als gevolg een oneerlijke concurrentie met de plaatselijke industrie en een uitbuiting van de weeskinderen, die onder de prijs werkten. De kop van Jut waren de salesianen, die 'door hun propaganda en nooit ophoudende bedelarijen de goedgelovige mensen bedrogen' en zelfs, zo staat het in de parlementaire annalen - letterlijk uit de verslagen van de Franse senaat overgenomen - 'de eigen lokale geestelijkheid tegen hen in het harnas joegen'.

Katholieke politici als Dallemagne (de weldoener van Luik), Woeste (de politieke antipode van priester Daens) en Carton de Wiart verdedigden in opeenvolgende zittingen de salesianen. Op 3 april 1903 werd er gestemd en het socialistisch voorstel werd verworpen. De Franse religieuzen bleven in België welkom. De antiklerikalen gaven zich echter niet gewonnen en, alweer in navolging van hun Franse spitsbroeders, voerden ze tot aan de eerste wereldoorlog een vuige lastercampagne in de pers. Het ontbrak evenwel niet aan weerwerk.

Belgische Annales Parlementaires, zitting van 17 maart 1903, blz. 875: letterlijke overname van het voor de salesianen vernietigende rapport van Combes (vol fouten), voor de Belgische Kamer gebracht door de socialist Crombez.

Rechts onder:

Belgische Annales Parlementaires, zitting van 24 maart 1903, blz. 938: verdediging van de salesianen door de katholiek Carton de Wiart.

Voici une partie de l'exposé des motifs du projet de loi déposé au sénat français relatif à la demande en autorisation formée par la congrégation des Salésiens de Dom Bosco :

En 1880, lorsque l'attention de nos prédécesseurs fut appelée sur les congrégations d'hommes vivant en marge de la loi, les enquêtes faites sur tous les points du territoire ne révélèrent nulle part l'existence des Salésiens. Ce n'est que trois ans plus tard, qu'un moine italien, Dom Bosco, fondateur d'un ordre ayant son siège à Turin et connu sous le nom de « Societa de Francisco di Sales », se rendait dans notre pays pour ajouter une nouvelle province à celles qu'il avait déjà conquises.

En mai 1885, ce religieux étranger, précédé d'une légende merveilleuse répandue par une presse à sa dévotion, arrivait à Paris. Il guérissait d'un mot les malades et les moribonds eux-mêmes, lisait dans les consciences, prédisait l'avenir et voyait à distance.

Toute cette thaumaturgie, habilement exploitée jusque dans les églises de Paris, ne tarda pas à porter ses fruits.

En 1885, la première maison était créée à Paris, rue du Retrait, n° 29. Quinze ans plus tard, 25 autres établissements étaient en pleine activité, et un vingt-cinquième est actuellement en voie de formation à Popey, près Bar-le-Duc.

Lorsque l'on examine les listes du personnel, on s'aperçoit que partout l'élément étranger (italien, belge, espagnol, allemand, suisse) se mêle à l'élément français dans des proportions considérables.

Les Salésiens forment, à leurs dires, une association essentiellement philanthropique, dégagée de toute idée de lucre. Leur désintéressement serait absolu, leur unique but serait l'assistance de l'enfance abandonnée.

Mais, s'il en était vraiment ainsi, auraient-ils pu, en quelques années, prendre un développement aussi grand et aussi rapide ?

Il suffit d'examiner le résultat des enquêtes auxquelles il a été procédé, pour se rendre compte que leur œuvre n'a rien de commun avec la charité et qu'elle n'est, en réalité, qu'une exploitation de l'enfance et de la crédulité publique, en même temps qu'elle constitue un péril pour le commerce et l'industrie privés.

Lorsque la loi du 4er juillet 1901 fut promulguée, les Salésiens se sentirent d'autant plus menacés qu'ils n'étaient pas sans connaître les

plaintes nombreuses que leur existence avait suscitées, et sans savoir que, même au sein du clergé et des autres corporations religieuses, ils avaient éveillé une véritable hostilité. Leur rapide prospérité, l'habileté et le succès avec lesquels ils avaient su s'enrichir faisaient, en effet, d'eux des rivaux redoutables et on voyait se tarir les pieuses offrandes et les dons généreux partout où ils jetaient les bases d'un établissement.

Parmi les quelques prêtres français égarés dans cette agrégation, il s'en est trouvé qui se sont indignés des faits qu'ils voyaient se passer sous leurs yeux et nous savons que la plus grande part des bénéfices des établissements français ne profite, en réalité, qu'à l'œuvre et à l'influence étrangères.

Les orphelins qu'ils recueillent à grand bruit sont-ils même vraiment hospitalisés par eux et les frais de leur éducation justifient-ils, dans une certaine mesure, leurs quêtes incessantes ?

Il suffit d'examiner le mécanisme de ces pseudo-orphelinats pour se rendre compte qu'il n'en est rien.

M. Dallemagne. — Mais tout cela est absolument controvérsé ! (*Exclamations et rires à l'extrême gauche.*)

M. Carton de Wiart. — Je sais quelle est leur histoire : je sais qu'il y a cinquante ans, on a vu surgir en Italie un homme sorti de l'obscurité, de l'indigence, et qui est une des plus belles figures du XIXe siècle. (*Exclamations sur les bancs de l'extrême gauche.*)

M. Crombez. — Dom Bosco ! Un eseroe !

M. Carton de Wiart. — Cette appréciation vous juge ! Dom Bosco fut ému, comme d'autres grands cœurs, de ce problème si poignant aujourd'hui : « l'enfance abandonnée ».

Cet homme, simple et grand, comprit que, pour empêcher ces enfants, livrés à tous les hasards de la rue, de devenir des vauriens, des vagabonds, des criminels peut-être, il fallait remplacer auprès d'eux l'affection et la sollicitude d'un père. On vit ce pauvre prêtre, sans relations, sans ressources, par un véritable miracle de charité qui rappelle saint Vincent

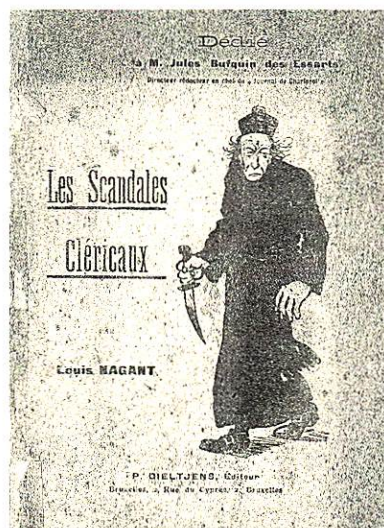
LOUIS BOSSART

L'Industrie et le Commerce des Congrégations en Belgique

ROSSEL ET FILS, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
Place de Louvain, 31
BRUXELLES

Titelblad van het *Antiklerikale boek*, waarin Louis Bossart rond 1912 in twintig bladzijden (156-176) zwaar naar de salesianen uithaalde. Hij paste Combes' ideeën toe op hun weeshuizen in België. [Bewaard in ACSB.]

Voor- en achterblad van de *Brochure*, waarin Louis Nagant rond 1910 de clerus en de religieuzen verdedigde, onder wie de salesianen op bladzijde 32-33. De spottekeningen tonen een verbeterde strijd op het scherp van het mes. [Bewaard in ACSB.]

Titelblad van de *Beruchte tweede uitgave* van het boekje dat in het Belgische parlement bij de socialisten voor verontwaardiging zorgde. Minister Francotte zag geen graten in de verspreiding van het boekje. [Bewaard in ACSB.]

Sociale leer

Het goedbedoelde paternalisme sproot voort uit een bepaalde kijk op de oorzaken van de sociale ellende en op de oplossing die men dacht eraan te moeten geven. De katholieke kerk hanteerde een andere sociale leer dan de socialisten. De praktijk van de religieuze congregaties, die de kerkelijke doctrine nauwgezet volgden, toont dat duidelijk aan. De leer, die zij in hun scholen verkondigden, waarschuwde de toekomstige jonge arbeiders voor de 'verderfelijke' propaganda van de socialisten.

De salesianen lieten zich niet onbetuigd. Bij monde van hun overste, of anders gezegd, via zijn pen, kozen zij duidelijk voor de sociale leer van de kerk, zoals die door de laatste pausen verkondigd was. Zo bekritiseerde provinciaal Scaloni in 1903 het socialisme in zijn *Capital & Travail*, een handboek van sociale economie. Het boek verwees expliciet naar de pauselijke sociale brief *Rerum Novarum*.

Gustave Francotte, minister van nijverheid en arbeid, vond het boekje zo goed, dat hij er honderd exemplaren van stuurde naar de technische scholen die onder zijn bestuur vielen. Dat feit gaf op 12 april 1904 aanleiding tot een hevige parlementaire aanval op de minister en op het boek en zijn schrijver. Dat was de tweede keer in een goed jaar dat de salesianen in de Belgische Kamer ter discussie stonden.

De hele hetze zorgde evenwel voor een flinke reclame voor het boekje. De tweede druk bleek op enkele weken uitverkocht en een derde, vermeerderde druk volgde spoedig. Don Scaloni verwerkte de opmerkingen van vriend en vijand, maar zijn pen werd niet minder scherp. Nog in 1918 verscheen een vierde, uitgebreide en herwerkte versie van zijn antisocialistische betoog. Ze was bedoeld als weerwerk tegen de socialistische propaganda, die bij het naderende oorlogseinde naar een hoogtepunt ging, en ze situeerde zich tegenover de dramatische, revolutionaire feiten die zich in Rusland afspeelden.

J'ai, par conséquent, le droit de poser ce dilemme : ou bien l'abbé Scaloni a parlé de choses dont il ne connaissait rien, avec une légèreté vraiment impardonnable chez quelqu'un qui prétend éduquer de jeunes ouvriers, ou bien il a parlé de choses qu'il connaissait, mais pour en travestir le sens et en dénaturer la portée. Et cette seconde hypothèse me paraît beaucoup plus impardonnable, encore que la première. (*Très bien ! sur les bancs socialistes.*)

Et quand on pense que ce sont des prêtres comme celui-là, d'une ignorance ou d'une mauvaise foi patentes, qui ont des instituts ouvriers, qui donnent des leçons à des jeunes gens, qui assument la lourde responsabilité de les guider dans la vie, on songe avec inquiétude et tristesse aux élèves qu'ils façonnent, aux malheureux à qui on inculque des notions aussi inexactes et aussi absurdes sur les doctrines et sur les faits qu'ils vont rencontrer dans la vie. Si l'œuvre de Dom Bosco est de la même inspiration que celle de l'abbé Scaloni, elle constitue une déplorable entreprise d'erreur et d'abrutissement.

Enfin, messieurs, pour conclure, car il ne s'agit pas de faire à cette brochure l'honneur d'une discussion trop prolongée — je vous citerai quelques passages qui indiquent, plus nettement encore, l'impression que M. l'abbé Scaloni cherche à faire naître dans les jeunes cerveaux auxquels il peut s'adresser.

12 AVRIL 1904.

1185

M. Francotte, ministre de l'industrie et du travail. — J'ai tenu à donner à cet homme, que je connais du reste, ce modeste encouragement qui consistait à souscrire à 100 exemplaires de son volume, à raison de 1 franc l'exemplaire. Ce n'est pas grand'chose ; mais je m'assure qu'il aura été sensible à l'attention.

L'honorable M. Destrée a trouvé, dans ce volume, des attaques contre le socialisme ; mais il ne vous a pas dit dans quel esprit ce livre a été conçu, dans quel but il a été rédigé. Il a qualifié les prétentions de l'abbé Scaloni, d'excessives et de démesurées.

Ce livre a été rédigé en vue de la formation des élèves des écoles salésiennes et pour se rendre compte de son esprit, il suffit de lire la première et la seconde préfaces. Vous y verrez que l'auteur se défend de toute opinion extrême et surtout de toute attaque contre les personnes ; il s'efforce au contraire, de conserver, dans ses appréciations des doctrines et des hommes, la modération qui convient à son caractère.

Je déclare qu', à mes yeux, le petit livre est excellent ; il atteste beaucoup de lecture, beaucoup d'observation, beaucoup de sens pratique. Mais j'ajoute que je serais le premier à regretter que, dans le chapitre consacré au socialisme, il y eût contre les personnes de ces attaques perfides que dénonçait l'honorable M. Destrée. Il n'y a pas trace de personnalité ; on trouve dans ce chapitre, des polémiques sans cesse renouvelées, répétées cent fois, qui sont, en quelque sorte, les lieux communs de la discussion du socialisme. Il eût été pour le moins étrange qu'un livre, intitulé *Capital et Travail*, passât sous silence les discussions auxquelles le socialisme a donné lieu.

Que dans ces discussions, de-ci, de-là, quelques vivacités apparaissent, j'en conviens, mais il n'y a pas vraiment de quoi s'en émouvoir et l'auteur s'en excuse d'avance : l'honorable M. Destrée a donné lecture des protestations que M. l'abbé Scaloni insère dans sa préface.

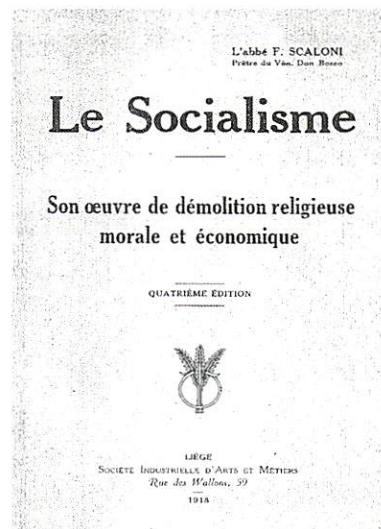
L'honorable membre les considère comme une dérision ; j'estime, au contraire, qu'elles partent d'un cœur honnête ; c'est un homme loyal, celui qui reconnaît pouvoir tomber dans l'erreur et qui ne proteste que de sa bonne foi. C'est un homme modéré, celui qui admet que des vivacités peuvent lui échapper, mais affirme vouloir respecter les personnes et ne viser que l'erreur seule, ou certains procédés.

J'ai cru pouvoir encourager le livre et je ne regrette pas de l'avoir fait.

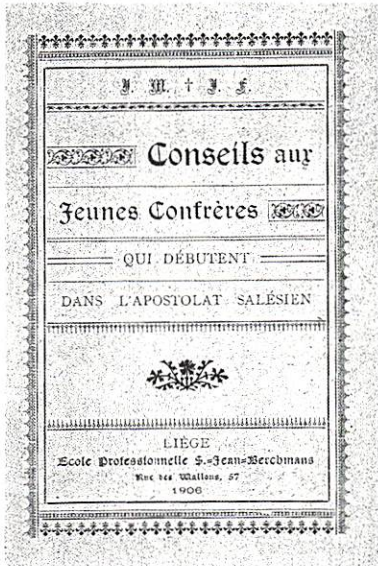
J'ai conscience de n'avoir pas manqué au devoir de probité que rappelait, justement d'ailleurs, l'honorable M. Destrée : mes intentions sont pures de tout esprit de propagande et, en fait, je crois l'avoir montré, toute propagande sous cette forme eût été malhabile ; elle était d'avance condamnée à échouer.

Belgische Annales Parlementaires, zitting van 12 april 1904, blz. 1184: de socialist Destrée valt auteur Scaloni aan.

Belgische Annales Parlementaires, zitting van 12 april 1904, blz. 1185: minister Francotte verdedigt zijn handelwijze en auteur Scaloni.

Titelblad van de Vierde uitgave. Er bestaat geen twijfel over de inhoud: provinciaal Scaloni toont zich op zijn best als erudiet polemist. [Bewaard in ACSB.]

Titelblad van Scaloni's eerste opvoedkundige geschrift uit 1906. Het bevatte de conferenties die hij als directeur van Luik geregeld voor het personeel gaf. [Bewaard in ACSB.]

Opvoedingsvisie

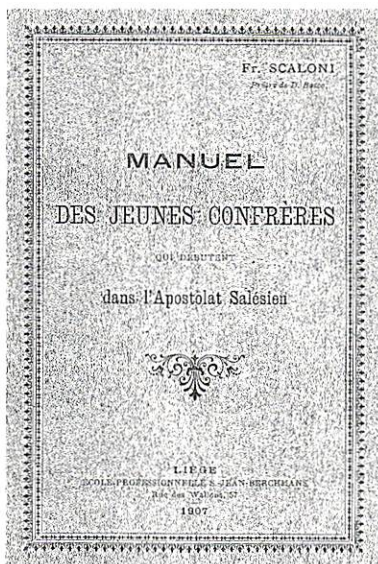
De salesianen namen het niet alleen op voor de gangbare sociale leer van de kerk. Ze bleven ook trouw aan een eigen visie op opvoeding, catechese en voorlichting. Het was alweer provinciaal Scaloni die de pen hanteerde en zijn Luikse leerlingen-drukkers aan het werk zette om het salesiaanse erfgoed vast te leggen. We mogen stellen dat de salesianen, dankzij de geschriften van hun lokale overste, al vóór 1918 een eigen 'Belgisch' pastoraal pedagogisch project hadden, al werd dat in die tijd nog niet met die benaming aangeduid. Francesco Scaloni bracht een wetenschappelijke synthese van wat don Bosco en zijn congregatie aan de opvoedingswereld te bieden hadden.

Scaloni schreef voor een drievoudig publiek: de salesianen, de leken-opvoeders en de opvoedelingen. Zijn boeken, enkele brochures daargelaten, kunnen we in drie groepen indelen.

Allereerst waren er zijn raadgevingen aan de jonge medebroeders, die hun eerste stappen zetten in het salesiaanse apostolaat. De brochure verscheen in 1906, maar kreeg een jaar later al een uitgebreide versie in de vorm van een handboek. In 1910 kwam een identieke tweede druk uit. In 1917 verscheen nog een herwerkte versie, die zich ook tot niet-salesianen richtte en die kardinaal Mercier zijn neomisten gewoonlijk ten geschenke gaf. *The Salesian System of Education*, een Engelse herwerking in drie deeltjes, verscheen in 1924, 1925 en postuum in 1927.

In 1916 gaf don Scaloni een catechesehandboek uit over Gods menslievendheid als oproep om ook God te beminnen. Ten slotte schreef hij in 1919 een voorlichtingsboek: het was een inleiding op het christelijke huwelijk, een soort verloofdenscursus.

Don Scaloni was geen vernieuwer, maar legde toch eigen accenten. Zo is zijn positieve benadering van persoonlijke vriendschappen en affecties voor die tijd opvallend. Verrassend is ook zijn kritische relativering van de vormende waarde van het internaatsleven. Dat moet toen bij veel opvoeders vreemd in de oren geklonken hebben.

Voorzijde van het uitgewerkte Handboek van Scaloni, zoals het in 1907 en 1910 verscheen. Het werd voor de opleiding nog tot in de jaren veertig bij de salesianen gebruikt. [Bewaard in ACSB.]

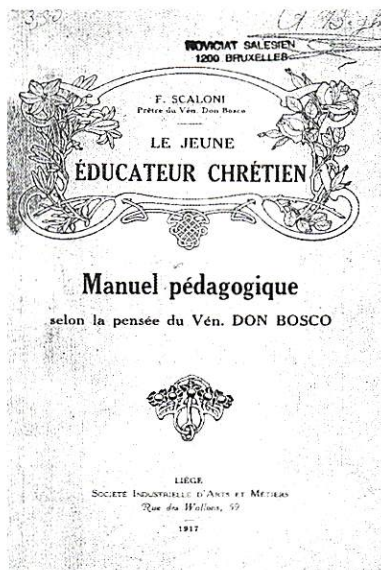
Amour et Confiance

LIEGE
SOCIÉTÉ INDUSTRIELLE D'ARTS ET MÉTIERS
Rue des Wallons, 57

1916

Voorzijde van Scaloni's catecheseboek uit 1916. De oorlog, die hem grotendeels immobiliseerde, gaf hem gelegenheid tot het schrijven van dit en nog andere boeken.
[Bewaard in ACSB.]

Manuel pédagogique

selon la pensée du Vén. DON BOSCO

LIEGE
SOCIÉTÉ INDUSTRIELLE D'ARTS ET MÉTIERS
Rue des Wallons, 57

1917

Kaft van Scaloni's opvoedkundig handboek, ook voor niet-salesianen, uit 1917. Wetenschappelijk verantwoord; geliefd door kardinaal Mercier.
[Bewaard in ACSB.]

Aujourd'hui et Demain

Au jeune homme de vingt ans

LIEGE
SOCIÉTÉ INDUSTRIELLE D'ARTS ET MÉTIERS
Rue des Wallons, 57

1919

Titelblad van Scaloni's voorlichtingsboek uit 1919. Traditioneel en toch verrassend.
[Bewaard in ACSB.]

b) **Amour de la Patrie.** — « *La Patrie*, écrivait Son Éminence le cardinal Mercier, dans sa célèbre lettre pastorale de Noël 1914, n'est pas qu'une agglomération d'individus ou de familles habitant le même sol, échangeant entre elles des relations plus ou moins étroites de voisinage ou d'affaires, remémorant les mêmes souvenirs, heureux ou pénibles: non, elle est une association d'âmes, au service d'une organisation sociale qu'il faut, à tout prix, fut-ce au prix de son sang, sauvegarder et défendre, sous la direction de celui ou de ceux qui président à ses destinées. Et c'est parce qu'ils ont une même âme, que les compatriotes vivent, par leurs traditions, d'une même vie dans le passé; par leurs communes aspirations et leurs communes espérances, d'un même prolongement de vie dans l'avenir. »

D'après l'éminent prince de l'Église, la Patrie n'est donc pas une agglomération d'individus d'une même nation, mais une organisation sociale, une certaine unité collective, vivifiée, en quelque sorte, par une même âme et vivant par conséquent d'une même vie. Voilà pourquoi le patriotisme demande le sacrifice de l'intérêt individuel et familial à l'intérêt général du pays où l'on a pris naissance. Il s'ensuit qu'après l'amour de Dieu, il n'est pas d'amour plus légitime, ni plus saint que l'amour de la Patrie.

Overdruk uit Manuel pédagogique, bladzijde 88-89. Citaat van de anti-Duitse kerstbrief van Mercier, door Scaloni zonder schroom nog tijdens de oorlog opnieuw verspreid. [Bewaard in ACSB.]

Gedachtenisprentje van subdiaken Henri Place, die op 26-jarige leeftijd sneuvelde. De huidige Henri Placestraat in Groot-Bijgaarden draagt zijn naam. [Bewaard in ACSB.]

L'abbé Em. CLAEYS, Aumônier militaire
Supérieur des Salésiens et de leurs Anciens Elèves combattants.

Emile Claeys, aalmoezenier en provinciaal gevolmachtigde voor alle salesianen en oud-leerlingen van België aan het IJzerfront. [In Journal des tranchées tegenover blz. 160. ACSB.]

Einde van een tijdperk

De eerste wereldoorlog was anders dan alle vorige oorlogen. Hij werd gevoerd met nieuwe wapens, vernietigender dan ooit te voren. Voor het eerst namen vliegtuigen en tanks deel en werd gifgas gebruikt. Nooit geziene massa's soldaten stonden tegenover elkaar. Nooit eerder werden zoveel explosieven gebruikt en werd zoveel ijzer en staal over en weer de grond in geboord. De gevechten waren bovendien niet alleen maar veldslagen (gevechten in het 'veld'), ze hadden ook plaats in volle bewoonde zones. Er waren veel burger-slachtoffers.

Nooit voordien stonden zoveel volkeren op zoveel plaatsen in eenzelfde gewapend conflict tegenover elkaar. Het begon met honderdduizenden enthousiaste vrijwilligers, die veel te jong waren. Het duurde veel langer dan verwacht en bracht vriend en vijand alleen maar zware verliezen toe. De 'grote oorlog' maakte zo een definitief einde aan het tijdperk van naïef vooruitgangsoptimisme.

De twintigste eeuw, die zich als de eeuw van de communicatie aankondigde, startte met een jarenlange storing van die communicatie. Onderlinge contacten waren onmogelijk of uiterst moeilijk. Er was briefcensuur, postvertraging van 8 tot 9 dagen en de buitenlandse correspondentie kwam bijna niet door. Er heerste morele chaos. Politiek verwante partijen, zelfs bisschoppen van dezelfde christelijke kerken, (h)erkenden elkaar plotseling niet meer als broeders.

In dat internationale conflict stonden ook de salesianen, toen al wereldwijd verspreid, aan weerszijden van de gevechtslinies. Oudleerlingen moesten tegen elkaar vechten. Religieuzen uit dezelfde gemeenschappen werden aalmoezenier of brancardier in tegen elkaar strijdende legers.

Het salesiaanse vormingshuis van Groot-Bijgaarden raakte bijna ontvolkt. Hechtel, dat door de Duitsers bezet was, werd een ravitailleringsdepot voor de gemeente. De andere huizen werkten bescheiden voort, voor zover de oorlog dat toeliet. Sint-Denijs-Westrem werd bevolkt, eerst door Belgische vrijwilligers, daarna door de vijand. Luik moest 230 Duitse verplegers herbergen.

Hetzelfde lot onderging het huis van de zusters in Lippelo, die echter al vanaf november 1914 opnieuw begonnen met 160 kinderen in lagere en kleuterklassen, in 1917 met kooklessen voor moeders en grote meisjes en in 1918 met de opvang van honderden vluchtelingen. De zusters in Groot-Bijgaarden kenden ook eerst een Belgische, daarna een Duitse bezetting. Ze moesten in 1917 sluiten wegens gebrek aan kolen, maar deelden toch voort soep, cacao en koeken uit.

De grootste vernielingen kwamen op het einde van de oorlog. Ze werden aangericht bij de bevrijding, grotendeels door de wegtrekende Duitsers.

CORRESPONDANCE DES ANCIENS.

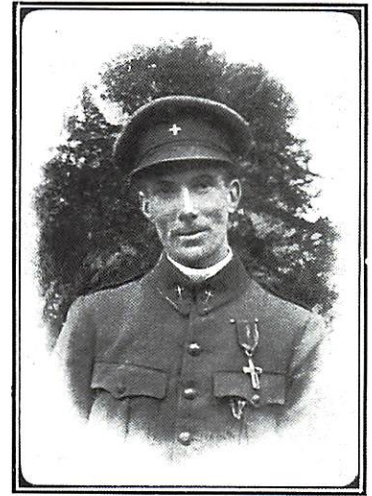
Œuvre Salésienne de Liège

In Domino

Bien chers Amis,

PLUSIEURS d'entre nous n'ont plus le bonheur de recevoir des nouvelles de leur famille; mais ils ont la satisfaction de temps à autre de rencontrer un mot affectueux sous la plume d'un de leurs amis de Saint-Jean. D'autres, hélas! sont isolés de tout contact bienfaisant. Il m'a semblé qu'il y avait moyen de rendre plus intense et plus fréquent le plaisir des premiers et qu'en même temps une belle marque d'amitié et de charité chrétienne pouvait être donnée aux autres.

Kop van het veertiendaagse Franstalige Salesiaanse Frontblaadje voor de salesianen en oud-leerlingen van Luik, dat als een van de allereerste in zijn soort verscheen. [Uitgegeven door salesiaan Emile Claeys en oud-leerling Amédée Gilkinet en heruitgegeven in Journal des tranchées, ACSB.]

L'abbé Alex. LERUDE, Aumônier militaire à l'Armée Belge mort pour la Patrie le 9 avril 1918.

Alexander Lerude, uitgever van het tweede frontblaadje van de salesianen, gesneuveld tijdens de eindfase van de oorlog. [In Journal des tranchées tegenover blz. 216, ACSB.]

L'Echo de Saint-Raphaël

CORRESPONDANCE DE GUERRE DES ANCIENS ÉLÈVES

Œuvre Salésienne de Sougné-Remouchamps

BIEN CHERS AMIS,

LA nombreuse correspondance que vous ne cessez de m'envoyer m'a décidé à m'entretenir désormais avec vous d'une manière plus pratique et plus utile. L'idée donc m'est venue de vous faire parvenir mensuellement un petit bulletin, l'Echo de Saint-Raphaël, vous relatant en entier ou en partie, les nouvelles que les Anciens m'enverraient. On est si avide de savoir pendant ce triste temps de silence forcé! On ressent tant de joie quand le hasard nous fait rencontrer quelqu'un de nos amis d'enfance! Le moyen est trouvé. Vous recevez de temps en temps du pays soit une petite carte, soit une lettre fraudée: quelle bonne aubaine pour vos amis de partager ce régal, si rare en temps de guerre. Vous recherchez, depuis longtemps peut-être, un ancien condisciple parti comme vous pour payer son tribut à la Patrie, l'Echo de Saint-Raphaël vous le fera trouver, ou vous apprendra ses mérites, ses exploits, ses promotions, même peut-être sa mort héroïque sur le champ de bataille. A votre affection d'autrefois, vous joindrez alors de la fierté, de l'admiration, et de vos lèvres tombera instinctivement, comme hommage de votre amitié, une prière ardente pour le repos de celui qui vous aura laissé son exemple. Non, chers amis, nos morts et nos blessés ne peuvent être ignorés ni surtout oubliés. L'Echo de Saint-Raphaël prend à charge de les rappeler à votre affectueux souvenir, en attendant l'heureux moment où nous pourrions tous ensemble, dans notre chère Patrie, leur rendre les devoirs auxquels ils ont droit.

Tel est le but que poursuivra notre petit bulletin: 1° Généraliser nos nouvelles privées; 2° Tenir en honneur nos amis, nobles victimes de leur ardent patriotisme; 3° Puiser dans leurs exemples la virilité de caractère nécessaire à l'accomplissement de notre tâche de Belge et de Chrétien.

L'abbé A. LERUDE.

BLIJF DE ZIEL INDACHTIG
VAN DEN

E. H. ALEXANDER LERUDE

SALESIAAN
AALMOEZENIER, 1er BAT, 2e LINIE.

geboren te ANTWERPEN, 9 Oktober 1881,
Priester gewijd ten jare 1905
gedood voor DIKSMUIDE, 9 April 1918.

R. I. P.

HOEN voor den priester Mathathias het stervensuur gekomen was, sprak hij tot zijne zonen: de hoerderige verdrakt, verdriegt ons volk met eene schrikkelijke woede. Staat op voor het recit, en geeft uw leven ten beste voor de erfenis uwer voorvaderen. Herdenkt hetgeen zij gedaan hebben en hunne eeuwige glorie. Stelt uwe hoop op God; die in hem betrouwt, zal niet beschaamd worden. 1 Mach. II.

IK ben de goede herder. De goede herder geeft zijn leven voor de schapen... daarom benint mij de Vader. J. X.

DE priester offert aan God offeranden voor onze zonden. Hij wordt van onder de menschen gekozen omdat hij beter medeliden zou hebben met dezen die dwaalen... hij moet en voor het volk en voor zich zelve voldoen. Hebr. V.

Mijn Jesus, barmhartigheid. 100 d. afl.

Drukt: ST-JOSEPH, Alveringhem.

Doodsprentje van Alexander Lerude, de joviale blonde Antwerpenaar, die zich volgens getuigenissen 'overal goed aanpaste'. [Bewaard in ACSB.]

Kop van het maandelijks Franstalige Salesiaanse Frontblaadje voor de salesianen en oud-leerlingen van Aywaille. [Uitgegeven door salesiaan Alexander Lerude en heruitgegeven in Journal des tranchées, ACSB.]

Laatste niet-geretoucheerde foto van don Bosco bij leven, genomen door Carlo Deasti in Turijn eind november - begin (6?) december 1887, broomzilverdruk. Sterk vergroot detail van het origineel. Zo zag don Bosco er uit, toen hij op 8 december, vijftig dagen voor zijn dood, bij Mgr. Doutreloux het licht op groen zette voor een salesiaanse stichting in België. Vergelijk met de foto's blz. 16 en 36. [Cf. SOLDÀ 209.]

DEEL II

1919-1959

Terug naar de bron

Na de oorlog kwam een nieuwe start. Er was zeer veel veranderd, ook in de salesiaanse wereld. De mensen, die don Bosco nog gekend hadden, werden steeds schaarser en hun geheugen liet hen meer en meer in de steek. Er rees een 'traditieprobleem'. Terwijl enerzijds de herinnering vervaagde, groeide anderzijds rond don Bosco een religieuze mythe. Bovendien kwam in de jaren twintig zijn canonisatieproces in een stroomversnelling. Daardoor dikten bepaalde volkse en geënceneerde verzinsels de mythe nog aan. Biografie werd hagiografie. Ook zijn pedagogisch erfgoed werd aan de tijdsgeest aangepast. Dat kwam onder meer tot uiting in de iconografie. Devotionele tweede- en derderangsprenten kregen de bovenhand op authentieke afbeeldingen. Vandaar dat we hier enkele echte foto's brengen van de stichter, alvorens de tussenoerlogse en de daaropvolgende periode met tijdgebonden 'portretten' te illustreren.

Don Bosco in zijn kamer: één van de oudste foto's van don Bosco, toen een jonge priester van zesenvieertig. Hij zit aan zijn werktafel, rechtover zijn boekenrek, naast zijn divan. Het geheel toont een gewone levenssituatie: zetel, schrijftafel, rek, allemaal tekens van werkzaamheden die in de kamer plaatshadden en die bij velen die don Bosco ooit nabij waren, zoveel opriepen. Zij verduidelijken zijn beschikbaarheid om naar anderen te luisteren en zich in hun situatie in te leven; zijn voorkeur om boeken te schrijven die aangepast waren aan de culturele en christelijke groei van zijn jongeren; de waarde die hijzelf ook altijd aan het boek hechtte. Don Bosco's figuur accentueert dat alles: in een spontane houding schijnt hij op te houden met schrijven om de pas binnengekomen bezoeker te ontvangen. Zijn mager en scherp gelaat, hier nog eens apart vergroot, toont dat hij lijdt, ook al is zijn uitdrukking sereen en uitnodigend. Uit zijn biografie weten we dat hij in die tijd enorm veel werkte, tot laat in de nacht, zeer vermoeid was, last van hoofd- en oogpijn had en dat zijn benen etterden ter oorzaak van een besmetting. Deze foto is een getuigenis van don Bosco's eenvoudige inzet en toewijding. Anonieme foto, Turijn, 1861. Albuminedruk van het origineel, 7 bij 5,5 cm.

[Cf. SOLDÀ 94-95.]

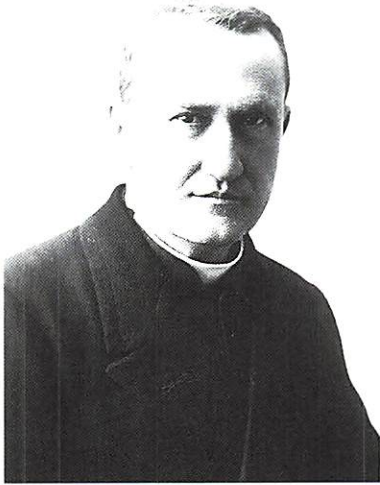

Don Bosco als schrijver: de foto, die op de rugzijde in potlood de verkeerde datering 'foto 4 - 1884' draagt, is duidelijk geposeerd in 'schrijfstand'. Toch geeft hij de echte don Bosco weer: de gelaatstrekken, de levendige en doordringende ogen, de glimlach die een gevoel van sereniteit en bezinning weergeeft. De lichaamshouding is gelaten, maar verraadt een zekere dynamiek. De onderstaande autograaf van don Bosco luidt in vrije vertaling: 'O grote Maagd Maria, in Gods gedachte aanwezig, maak dat mond, hart en geest de weg der deugd verkiezen'. Anonieme foto, Turijn 1865-1868. Albuminedruk van het origineel, 9,5 bij 14 cm. [Cf. SOLDÀ 103.]

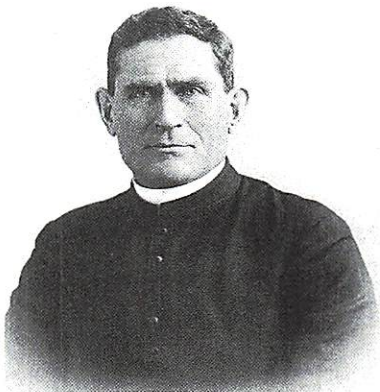
*Al pensar di Dio presente
 Fa che il labbro, il cor lavorante
 Divirta seguan la via
 O gran Vergine Maria
 Sai Gio. Batista*

Nieuwe generatie

Paul Virion: Elzasser, tweede provinciaal van de Belgische provincie van 1919 tot 1925.

[Foto bewaard in ACSB.]

René Pastol: Bretoen, derde provinciaal van de Belgische provincie van 1925 tot 1931.

[Foto bewaard in ACSB.]

Na de oorlog bleven niet veel buitenlandse salesianen en zusters in België over. Vanaf 1919 kwam het religieuze personeel bijna uitsluitend van binnenlandse roepingen. De inplanting van beide congregaties, die sinds 1891 met Italiaanse en van 1902 af vooral met Franse leden doorging, werd door de volgende generatie salesianen, afkomstig uit eigen land, stevig geconsolideerd.

Het succesvol zalig- en heiligverklaringsproces van de twee stichters, dat gepaard ging met een nooit eerder geziene religieuze propaganda die in de typische massapastoraal van die tijd kaderde, leverde tientallen en tientallen nieuwe toetredingen van eigen bodem op. We mogen tussen 1928 en 1942 spreken van jaarlijkse 'cohorten' van twintig tot dertig novicen en meer. Zij zorgden in die jaren voor een spectaculaire aanwas. In het piekjaar 1932-33, het jaar vóór de heiligverklaring van don Bosco, waren er bij de Belgische salesianen niet minder dan 58 novicen, waarvan drie vierden Vlamingen.

De vormingshuizen barstten uit hun voegen. Groot-Bijgaarden, dat sinds 1914 het philosophicum en sinds 1919 ook het noviciaat herbergde, werd in 1929 door het nieuwe huis in Farnières (Grand-Halleux bij Vielsalm) ontlast voor filosofie en theologie. Het nieuwe huis van Oud-Heverlee nam in 1934 van Farnières de theologiestudenten over. Vanaf 1939 woonden de salesiaanse universitaire studenten in Leuven. In disproportie met de vele roepingen nam het aantal actieve werken van de salesianen maar lichtjes toe: namelijk in Woluwe, dat feitelijk Elsene verving (1924), in Kortrijk (1927) en in elf missieposten in Belgisch Kongo.

Bij de oversten zat nog wat buitenlands bloed. Tot 1931 hadden twee Franse provinciaals don Scaloni opgevolgd. Van dat jaar af was het hoofdbestuur volledig Belgisch. Alleen de Italiaanse novicenmeester Domenico Montagnini hield het in België vol tot 1935, jaar waarin hij stierf. Tot zolang bleef hij een kostbare en rechtstreekse herinnering aan don Bosco, aangezien hij nog uit diens handen in 1887 het religieuze kleed ontvangen had: een verhaal dat hij graag ieder jaar aan zijn novicen vertelde.

De zusters leefden een generatie langer onder Italiaans bestuur, maar ze vaarden er wel bij. Vanaf de start van hun eigen Belgische provincie in 1921 kregen ze tot 1934 zuster Maddalena Pavese als provinciale overste. Zij woonde al sinds 1891 onafgebroken in België en was een goede keuze. Haar opvolgsters tot 1943 waren eveneens zeer geliefde Italiaanse zusters. Groot-Bijgaarden werd, naast school en vormingshuis, vanaf 1921 ook provinciaalaat.

Aangezien ook bij de zusters de roepingen niet ontbraken, kwamen er veel nieuwe stichtingen bij: in Sint-Gillis bij Luik (1919), Scheut (1923), Hechtel (1925), Kortrijk (1928), Gerdingen (1928), Brussel (1928), Melles (1930), Heverlee (1933), Verviers (1933), Jette (1937), Havay (1937), Brussel (1938) en Ampsin (1939).

Een behoorlijk deel van de nieuwe inplantingen stond ten dienste van het huishouden van de salesianen en hun internaten, een ander deel vormde zelfstandige werken. Ze gingen ook naar Belgisch Kongo, waar ze in Sakania, Kafubu en Kipushya werkzaam waren. Zoals bij de salesianen, was de tweetaligheid in een nog unitaire Belgische provincie soms een probleem.

Eerste vier zusters van Hechtel, in dienst van het salesiaans huis: de zrs. Marie-Hélène Meukens, Catherine Taelmans, Jeanne Crabbe en Christine Deckers. Foto genomen tijdens de visitatie van de provinciale overste Maddalena Pavese (zittend midden), (wellicht maart) 1925. [Bewaard in ACSB.]

'L'œuvre de Don Bosco est hautement appréciée en Italie, où elle jouit de toute la faveur de M. Mussolini. Le Duce fut élève des Salésiens au Collège de Faenza en Ligurie. Il dut les quitter à la suite de circonstances auxquelles son caractère violent ne fut pas étranger; il a gardé néanmoins de son passage chez eux un excellent souvenir.'
 Louise Van Den Plas in *Le Soir* van 23 februari 1926, geciteerd in de tentoonstellingsbrochure van dat jaar.

Weeshuizen en vakscholen

Provinciaal Pastol diende na de oorlog met drie zaken rekening te houden: het verlies aan personeel, de schade aan gebouwen en de sceptische houding van de Belgen tegenover een buitenlands bestuur. Het was zijn verdienste het provinciaalaat van Luik naar Brussel over te brengen. Met hem kwam er weer vaart in de provincie. De traditionele weeshuizen van Luik, Doornik en Gent werden naast hun college-afdelingen voor roepingen, meer en meer gerespecteerde vakscholen. Bij die trits kwamen nog de vakscholen van Verviers, Remouchamps en het nieuwe weeshuis van Sint-Pieters-Woluwe.

Affiche en postkaart van de Nationale tentoonstelling van de Belgische salesiaanse beroepscholen in 1926.

[Bewaard in ACSB.]

Met de technische leergangen, ook voor externen opengesteld, kwamen de salesianen tegemoet aan de steeds grotere nood aan echte geschoolde arbeiders. In 1926 organiseerden ze in Woluwe al een grootse tentoonstelling van alle beroepsscholen van don Bosco in België en Belgisch Kongo. Het succes was geweldig. Voor het eerst kregen de salesianen naam in het Belgische onderwijsmilieu. Prominenten, waaronder pauselijk nuntius Micara en minister van staat Theunis, vereerden de expositie met een bezoek. De bekende feministe Louise Van Den Plas schreef in *Le Soir* van 23 februari 1926 zeer lovend over de vorming van 'elite-arbeiders'. Onwetend over wat de toekomst nog zou brengen, ontsierde ze haar artikel door haar sympathie voor de salesianen te verbinden met haar enthousiasme voor Mussolini. De *duce* was namelijk oud-leerling van een don Boscoschool. Ofschoon hij die wegens zijn moeilijk karakter vroegtijdig had moeten verlaten, wilde hij van don Bosco een nationale Italiaanse held maken en hem gebruiken voor zijn eigen prestige door de salesiaanse opvoedingsmethode in heel Italië te promoten.

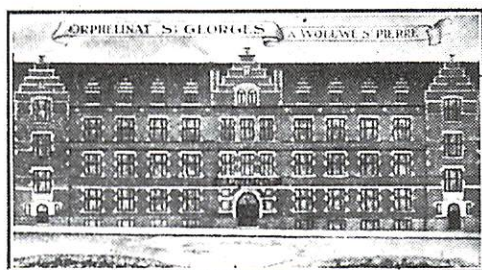
Kleermakerij in Sint-Denijs-Westrem, schooljaar 1927-28. Samen met de schoenmakerij en de smederij was de kleermakerij een traditionele beroepsopleiding. Ter oorzaak van moderne technieken zouden zij geleidelijk aan vervangen worden en in de jaren 1950 geheel verdwijnen. Nieuwe beroepsopleidingen en technische vakken kwamen in hun plaats.
[Foto bewaard in ACSB.]

ORPHELINAT SAINT-GEORGES

ŒUVRE DE DON BOSCO

École Professionnelle

École Latine pour les Aspirants au Sacerdoce

Compte Chèques Postaux 323,92

à WOLUWÉ-St-PIERRE

Téléphone : 384,01

Cet établissement, dont le bâtiment central est déjà construit, doit donner asile à cinq cents enfants.

Monsieur Pollet, Consul de Belgique à Londres et Madame Pollet, ont recueilli les premiers fonds nécessaires à l'entreprise, après avoir efficacement sollicité la bienfaisance de l'Angleterre et des Dominions.

Son Eminence le Cardinal Mercier a daigné confier la mission de mener à bonne fin cette œuvre patriotique et sociale aux Salésiens de Don Bosco, qui dirigent déjà d'importantes écoles professionnelles et des orphelinats dans l'univers entier et notamment en Belgique : à Liège, Tournai, Gand, Verviers ; au Congo : à Elisabethville.

Het tweetalige naoorlogse Sint-Jorisweeshuis te Sint-Pieters-Woluwe, dat dankzij de heer Pollet, Belgisch consul in Londen en zijn echtgenote opgericht werd en door kardinaal Mercier ingewijd op 24 april 1925. [Voorblad van prospectus uit dat jaar, bewaard in ACSB.]

Colleges voor roepingen

Globale groep leerlingen van Hechtel in het schooljaar 1923-24, die zich een toekomst als priester of religieus droomden. Uiterst rechts in toeg staat directeur Laurent Deckers, de legendarische 'roepingenvisser', die achtereenvolgens van de colleges van Hechtel, Kortrijk en Woluwe religieuze kweekscholen maakte. Verder herkennen we op de eerste rij de eerste van rechts Jan Coolen en de derde van rechts Jozef Valkenborgh. Men herkent ook op de tweede rij, de tweede van links, Leo Snoks, op de derde rij de achste van links, Polidoor van de Venne en op de voorlaatste rij boven van de Venne Alfons Cuppers. Het dichtst bij Deckers staat Jules Moermans, boven hem Henri Beckers en naast hem Ulrik Van der Steen. Een aantal leerlingen draagt het kruisje van de Eucharistische Kruistocht. Helemaal vooraan ligt de legendarische hond Lens, die zelfs de lessen mee volgde.
[Foto bewaard in ACSB.]

De beroepsscholen werkten middelpuntvliedend. Ze waren, van de congregatie weg, naar het volk gericht. De colleges van de salesianen functioneerden eerder in de andere richting, dus middelpuntzoekend. Zij waren gericht op het werven van roepingen, zowel voor het bisdom en andere congregaties en orden als voor de eigen congregatie. Die tweede onderwijstak, waarin wezenzorg al van bij het begin niet essentieel was, behoorde van oudsher tot het erfgoed van don Bosco. Als stichter wist hij zich ervoor verantwoordelijk om de kerk, vooral in een tijd van roepingenschaarste, van goede en voldoende priesters en religieuzen te voorzien. De Belgische colleges van de salesianen, die tot in de jaren veertig geen retorica hadden en tot het begin van de jaren zestig zeer kleinschalig bleven, kaderden in die roepingenzorg.

Uiteraard waren het de salesianen zelf die het eerst van hun roepingenapostolaat profiteerden. Mundiaal waren zij in het midden van onze eeuw de snelst groeiende congregatie. De meeste novicen waren afkomstig uit het gewone volk. Een afdeling 'late roepingen' gaf aan de jongens die geen middelbare school gevolgd hadden, de mogelijkheid om priester te worden.

Roepingen winnen voor de kerk was in de jaren 1920-1950 het absolute summum van salesiaans apostolaat. In hun onderwijsbeleid was het de belangrijkste prioriteit. Dat bleef zo tot kort na het tweede Vaticaans concilie. Van dan af werd de vorming van leken in salesiaanse levensstijl geleidelijk echt belangrijk.

DON BOSCO - Hechtel 1923-24.

Globale groep collegeleerlingen van Kortrijk in het schooljaar 1930-31, die zich tot het priesterschap of het religieuze leven geroepen voelden. De drie salesianen zijn: links kunstschilder Celest Slangen, midden Mathieu Knevels (toen al 't paterke') en rechts Jozef Valkenborgh. Ook hier draagt een leerling een E.K.-kruisje. [Foto bewaard in ACSB.]

Groep 'late roepingen' van Kortrijk in het schooljaar 1930-31, met Laurent Deckers zittend vooraan in het midden. Het waren eenvoudige werkmanszonen die zich meldden om op latere leeftijd voor priester te studeren. Met de jaren groeiden velen van hen uit tot flinke 'arbeiders in de oogst van de Heer'. [Foto bewaard in ACSB.]

Vrouwen in actie

Ofschoon de zusters van don Bosco sterke banden hadden met de salesianen en op verschillende plaatsen bij hen het huishouden deden, zochten ze toch een zelfstandige koers. Dikwijls waren zij in het dorp de eerste min of meer geëmancipeerde vrouwen, die aan onderwijs deden en een zekere achting bij de bevolking genoten. Dat was trouwens zo voor vele actieve zustercongregaties die zich voor het gewone volk inzetten.

De zusters van don Bosco profiteerden bovendien mee van de algemene waardering die de 'werken van don Bosco' in de jaren dertig tot vijftig ten deel viel. Ofschoon het om een buitenlandse congregatie ging, kregen ook zij net als de salesianen, steeds meer novicen en steeds meer inplantingen. De recrutering van de zusters verschilde nochtans van die van de salesianen. De middelbare schoolopleiding van het volksmeisje moest nog een hele weg afleggen en de gemiddelde intredeleeftijd bij de zusters was iets hoger.

DE STICHTINGEN

Eenige jaren bleef Luik alleen bestaan, doch weldra gingen de vlerken open en men vloog naar het Vlaamsche Land. Lippeloo, dorpje uit de Provincie Antwerpen, ontving een Vormingshuis, weldra gevolgd door Lagere- Bewaar- en Zondagschool, leergangen voor volwassenen en toekomstige huismoeders.

Dan was het de beurt van Gent en Doornik, later Hechtel en Melles, dáár, zooals te Luik, verzorgden de Zusters de keuken en het linnen.

In het jaar 1910 werd het Noviciaat naar Groot-Bijgaarden overgebracht, dorp beter geschikt en in de nabijheid van Brussel.

Sedert is Groot-Bijgaarden het Noviciaat en Moederhuis van België. Men treft er ook aan:

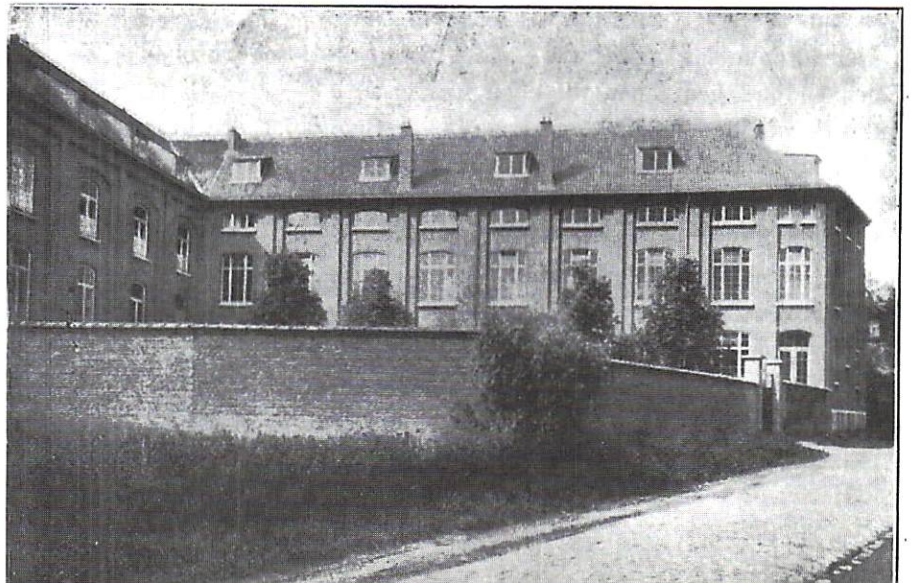
Lagere- Bewaar- en Zondagschool,

Kostschool en Juvenaat.

Inrichtingen met naschoolsche werken vindt men te Luik.

In de wijken van « Laveu » en Sint-Gillis » voor kinderen van mijnwerkers bijzonder.

Overzicht van de werken van de zusters van don Bosco in België: tussen de twee wereldoorlogen deden zij meer 'middelpuntvliedende' stichtingen dan de salesianen. Foto: Groot-Bijgaarden, noviciaat der Dochters van Maria Hulp der Christenen. [Uit De Dochters van Maria Hulp der Christenen, 1933, bewaard in ACSB.]

In het Klooster.

In het klooster was Zuster Clementina een engel van goedheid, liefde, opoffering, inschikkelijkheid en zachtmoedigheid. Zij was gedienschtig en verzong op middelen om anderen genoeg te verschaffen en diensten te bewijzen. Lichamelijk was zij niet schoon, maar haar voorkomen boezemde toch vertrouwen in en deed de inwendige vreugde uitstralen, die hare ziel vervulde.

Zij was altijd druk bezig: buiten haar afmattende klas, nam zij de bediening waar van kosteres, en later nog die van economie of huishoudster van het klooster. Evenals in de klas, kweet zij zich zoo volmaakt mogelijk van die dubbele taak, en daar zij nooit een minuut ledig was, vond zij nog tijd voor andere bezigheden, die in het huis voorkwamen en waar niemand mee belast was. Kortom, zij was buitengewoon ijverig.

Geestelijk portret van zuster Clementina De Wachter, eerste overleden Vlaamse zuster van don Bosco. Ze was werkzaam in Lippelo. De tekst maakt meteen duidelijk hoe een goede of ideale zuster in die tijd werd voorgesteld en welke verwachtingen men over haar had. [Uit Twee Bloempjes in Maria's Hof, 1933, blz. 19. Bewaard in ACSB.]

LUIK.
DE
LAGERE
SCHOOL.

Onder de hoede van de Dochters van Maria Hulp der Christenen staan nog de scholen van:

Gerdingen in Limburg;

Florzé in de Ardennen.

Kortrijk bezit twee huizen:

1° a. Een Kostschool voor jongens;

b. Een voor meisjes. De twee zijn heel en gansch afgezonderd.

2° Een Rustwoning voor oude en zieke Zusters.

In het woelige Brussel houden de Dochters van Maria Hulp der Christenen zich bezig met de opvoeding van Italiaansche kinderen.

In het jaar 1925 had het eerste vertrek naar Congo plaats.

KORTRIJK.
KOST-
SCHOOL
VOOR
JONGENS.

Bekendmaking

Tussen de twee oorlogen verzorgden de salesiaanse propagandisten hun werk bijzonder goed. Met 'lichtbeelden' (dia's) en film trokken ze van de ene Vlaamse parochiezaal naar de andere. Gemotiveerd door de lopende canonisatieprocessen van de beide stichters, brachten de twee congregaties en hun medewerkers ook opvallend veel hagiografische lectuur aan de man: bescheiden brochures, maar ook kanjers van boeken.

Een overzicht geeft een idee van de omvang van die 'papierse propaganda'. In de jaren twintig verschenen in de openbare boekhandel ten minste vijftien Nederlandstalige titels over don Bosco, Maria Mazzarello en andere salesiaanse kandidaten voor de 'eer der altaren'. Dat kwam neer op anderhalf boek per jaar. Tussen 1930 en 1933 waren het er ten minste zesentwintig en van 1934 tot 1939 eenentwintig: samen zeventienveertig drukwerken in tien jaar, of bijna vijf per jaar.

De geringe omvang van ons taalgebied en de papierschaarste tijdens de grote crisis zetten geen rem op de 'propagandamachine', die het 'apostolaat van de pers' hoog in haar vaandel droeg. We geven enkele voorbeelden van vóór don Bosco's zaligverklaring.

*Titelblad van de brochure **Don Bosco en zijn werken** (ca 1925), een vertaalde uitgave van de hoofd-raad van de salesianen uit 1921. Achteraan in de Franstalige versie concludeerde provinciaal Virion dat de werken van don Bosco in België nog niet voldoende ontwikkeld waren, omdat don Bosco en de salesianen er nog te weinig gekend waren. [Bewaard in ACSB.]*

*Titelblad van de brochure **Don Bosco Een Apostel der Jeugd** (1926). Pittig detail: van het verplicht lezen van het Romeins brevier, hier openliggend afgebeeld, was don Bosco wegens zijn drukke bezigheden gedispenseerd of ontslagen. [Bewaard in ACSB.]*

DON BOSCO EN ZIJN WERKEN

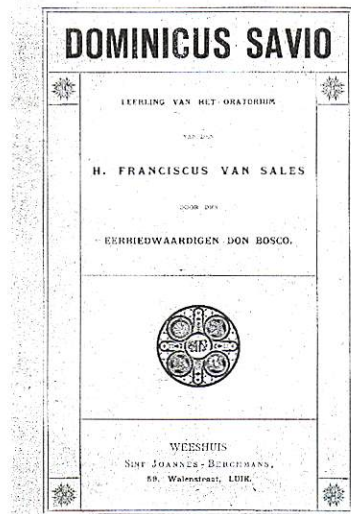

HOOFD-DIRECTIE DER SALESIANEN-WERKEN
Via Costolongo, N. 32 - TURIN (5) (Italië).

Don Bosco

Portret van den Verkloardigen Johannes Bosco 1886.
Een Apostel der Jeugd

Titelblad van een *Biografie van Maria Mazzarello* (1922). Ook de vrouw was aanwezig in de propaganda. [De leerlingen-drukkers van Luik verzorgden het eindproduct, bewaard in ACSB.]

Kaft van een *Biografie van Domenico Savio* (1923), don Bosco's leerling, van wie eveneens een zalig-verklaringsproces was ingezet. [Nog een drukwerk van Luik, bewaard in ACSB.]

SEPTIÈME ANNÉE. — N° 9

1er JUIN 1926.

Don Bosco ⁽¹⁾.

Don Bosco, ou pour mieux dire, le vénérable Don Bosco est une figure complexe. Aux yeux de la multitude, il est le Saint Vincent-de-Paul des temps modernes, un des plus grands thaumaturges de l'histoire. Aux yeux des initiés, Don Bosco est une figure historique : aux temps difficiles de l'invasion des Etats Pontificaux, il a joué, en Italie, un rôle de tout premier plan, rôle qui n'a pas encore été mis en pleine lumière. A tous ces titres de gloire, il faudrait ajouter que Don Bosco fut un écrivain abondant, un orateur recherché.

Mais le monde pédagogique proclame surtout que Don Bosco a été un apôtre de la jeunesse, qu'il a eu le don d'en atteindre l'âme, qu'il a eu, pour la façonner, des méthodes particulièrement heureuses.

La présente étude a pour objet d'examiner succinctement ce dernier mérite du prêtre italien et de déterminer la portée de ses principes éducatifs.

Quelques faits, tout d'abord, marqueront et l'étendue de l'action que cet éducateur a exercée et l'estime que lui ont vouée les pédagogues qui l'ont vu de plus près.

Le 23 mai 1920, les Anciens Élèves de Don Bosco inaugurèrent, sur une place publique de Turin, un monument grandiose à la mémoire de leur maître. Cette place, pour la circonstance, avait été réservée à ces Anciens Élèves : elle fut trop petite pour contenir une foule enthousiaste qui, par ses acclamations et l'éloquence des regards, chanta bien mieux les louanges du Père que tous les beaux discours qui furent prononcés.

(1) Cet article — et ceux qui suivront sur le même sujet — reproduisent des causeries qui ont été faites récemment par l'auteur, à l'École de Pédagogie de l'Université de Louvain.

Omslag van het Franstalige *Belgisch tijdschrift voor opvoedkunde*. Emile Claey's bracht vanaf 1926 de salesiaanse propaganda van de parochiezaal naar de Leuvense universitaire aula. Zijn causerieën werden gepubliceerd in het wetenschappelijke blad van de pedagogen.

Hechtel "Don Bosco"
Kleine kapel met grot

*Lourdesgrot en kapel, ca 1930:
kaderend in de Mariale volksdevotie
en volledig in de geest van don
Bosco. [Foto bewaard in ACSB.]*

*Kapel van Hechtel in het oude
Doutreloux-gebouw, vóór de
afbraak in 1925-26. Hier werden
tientallen salesianen van de eerste
Vlaamse generatie opgeleid
'in de vreze des Heren'.
[Bewaard in ACSB.]*

Kapellen

Tot in de jaren zestig was de grote kapel het centrum van elk salesiaans huis. Voor elke bewoner begon en eindigde daar de dag. Ook in de loop van de dag kwamen de leerlingen en religieuzen er een bezoekje brengen aan het heilig Sacrament. Hier kiemden veel roepingen en werden goede voornemens gemaakt. Hier stond ook de

biechtstoel, krachtbron voor een nieuw begin en een plaats van geestelijke begeleiding. Er was dagelijks een eucharistie, een morgen- en avondgebed, gevolgd door een 'goede nacht' of 'avondwoordje' en 's zondags een tweede mis, lof en vespers. Een spontane 'godsdienstige ambiance' zorgde voor grote vertrouwelijkheid en hartelijkheid. Al hadden de sobere kapellen harde knielstoelen en banken in plaats van luxezitjes, er was geen breuk tussen leven en geloven. Van secularisatie was nog geen sprake.

*Groot-Bijgaarden: zondagsmis
op het einde van de jaren 1930.
De kapel kreeg in 1912 een koor-
gebouw.
[Foto bewaard in ACSB.]*

De functie van de kapel stond buiten kijf. 'Al comt ute Gode toe Gode' schreef de Vlaamse mysticus Jan van Ruusbroec al: alles komt van God en keert naar Hem terug. Naar het voorbeeld van don Bosco, die zelf heel wat kerken en kapellen oprichtte, bouwden de salesianen en zusters ook in Vlaanderen bij elke inplanting een grote kapel. Vanaf de jaren dertig lieten ook niet weinig sympathisanten en katholieke groeperingen een eigen kapel aan don Bosco of aan Maria Hulp der Christenen toewijden.

Neogotische kapel van Sint-Denijs-Westrem uit 1867, gebouwd in opdracht van graaf Joseph de Hemptinne. [Foto uit 1913, bewaard in ACSB.]

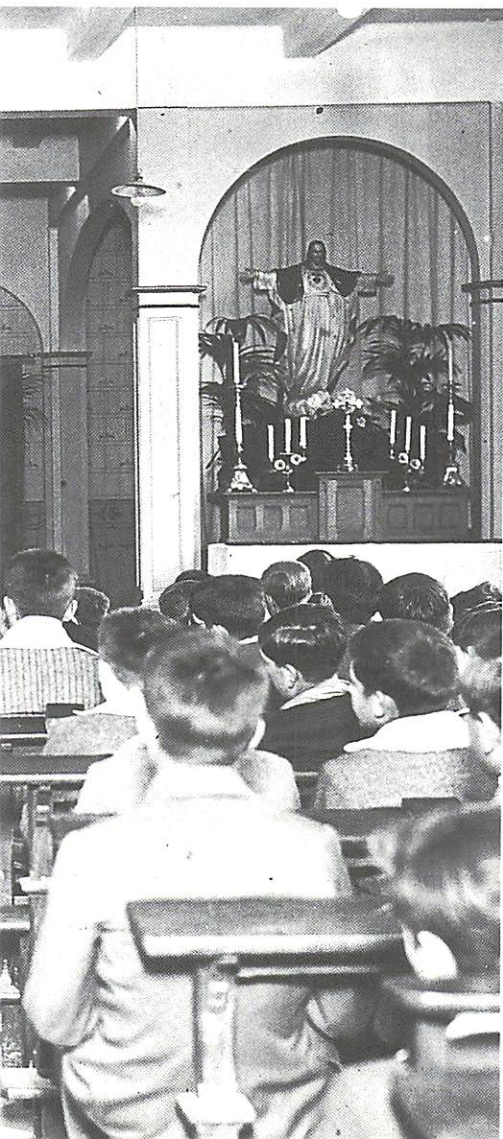
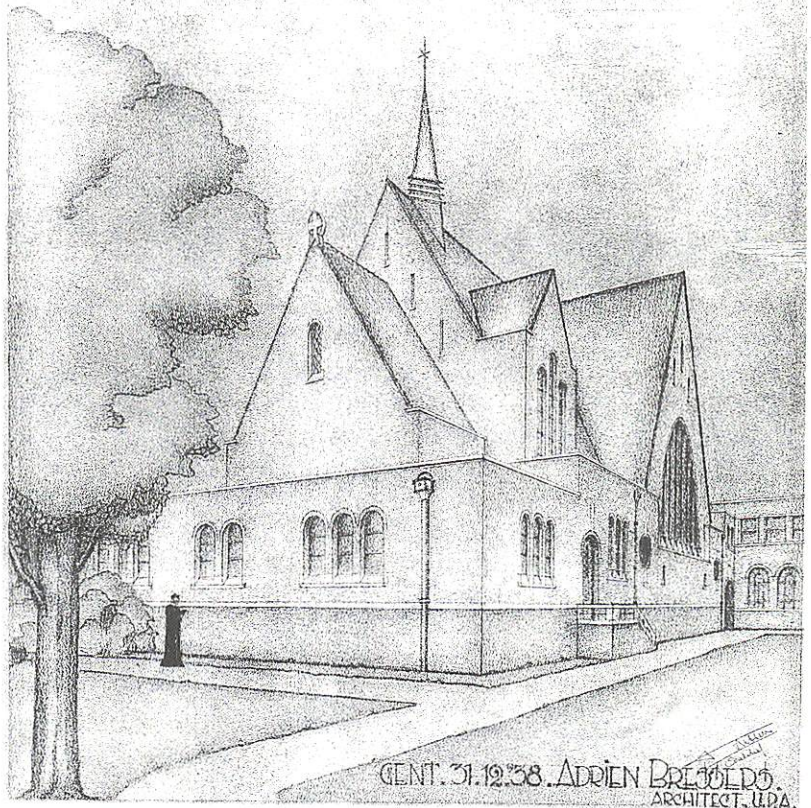
Half neoromaanse kapel van Oud-Heverlee uit 1942. Hier werden sindsdien meer dan tweehonderd kandidaten tot priester gewijd. Bemerkt het oorspronkelijke, diepe koor. [Foto bewaard in ACSB.]

*Kortrijk Sint-Anna: afgebroken kapel van de zusters. Hier hebben de kinderen met hart en ziel gebeden en gezongen.
[Foto bewaard in ACSB.]*

Voorlopige kapel van Sint-Pieters-Woluwe. Foto genomen op 11 november 1933 ter gelegenheid van het zilveren priesterjubiläum van de eerste wijdelingen van Groot-Bijgaarden. Mgr. Legraive, hulpbisschop van Mechelen, ging voor in de plechtige hoogmis van 10 uur. [Foto bewaard in ACSB.]

INSTITUUT „DON BOSCO” TE KORTRIJK.
ONTWERP VAN KAPEL.

Help ons deze Kapel bouwen,
Don Bosco ter eere.

*Ontwerp van de Nieuwe kapel van
de salesianen in Kortrijk, eind
1938, die na de oorlog een van de
mooiste gebedshuizen van
Vlaanderen werd. Enkele honderden
jongens en jonge mannen baden
hier voor hun roeping.
[Bewaard in ACSB.]*

Zalig- en heiligverklaringen

De canonisatieprocessen van de stichters en enkele van hun volgelingen gaven een kwarteeuw lang vleugels aan de Salesiaanse Familie en haar propaganda. We geven de belangrijkste verheffingen 'tot de eer der altaren'. Don Bosco werd zaligverklaard in 1929 en heilig in 1934. Maria Mazzarello werd zaligverklaard in 1938 en heilig in 1951. Dominiek Savio werd zaligverklaard in 1950 en heilig in 1954. Er verliepen dus geen vijf jaar, of er was een 'hemelse triomf', die op aarde met veel devotie en 'met trommel en trompet' gevierd werd. Als vanzelf had dat zijn stimulerende invloed op de intredingen en op de religieuze ambiance.

Canonisatiekoorts: artikel uit Salesiaansch Tijdschrift 1 (1929) 1, blz. 11.

De Zaligverklaring van Don Bosco

Een stap voorwaarts.

Na de pauselijke uitspraak omtrent de heldhaftigheid der deugden is de zaak van Don Bosco te Rome niet blijven rusten. Twee wonderen werden voorgesteld, die thans aan een scherp onderzoek van de Congregatie der Riten zijn onderworpen.

Het eerste wonder betreft de *plotselinge genezing* te Turijn van Zuster Provera Negro na het inslikken van een prentje van Don Bosco. Deze zuster, behorende tot de Congregatie der Dochters van Maria Bijstand door Don Bosco gesticht, was sedert veertien maanden lijdende aan een maagzweer, welke haar geheel had uitgeput: de Zuster was uiterst mager, geheel zonder krachten en haar stem was bijna totaal verdwenen.

De genezing dateert van 29 Juli 1906. Sedert dien tijd geniet Zuster Negro, die in een maand 11 kilo was toegenomen een uitmuntende gezondheid. Zij is thans 53 jaar en bestuurt de linnenkamer in het Oratorium te Turijn.

Het tweede mirakel bestaat eveneens in de *plotselinge genezing* van Mejuffrouw Theresia Callegari van Castel San Giovanni (Italië). Op 17 October 1918 kwam zij in het ziekenhuis van St. Jan te Piacenza. Toen reeds was haar toestand wanhopig en deze verergerde nog snel. Eerst leed zij alleen aan vochtafscheiding in de linkerkuie. Later had de kwaal zich uitgebreid

en meegedeeld aan de ruggegraat. Dit had verschillende complicaties ten gevolge, zooals chronische asthma en bronchitis, ingewandsverzwering, meningitis, enz.

Ieder had de hoop opgegeven. Onbeweeglijk en verlamd lag de zieke op haar bed. De Eerbiedwaardige verscheen haar op 17 Juli 1921 en zeide haar, dat zij eerst de beenen zou bewegen en daarna zou opstaan. Dit deed zij onmiddellijk.

Aan deze twee wonderen worden thans drie zittingen van de Ritencongregatie besteed. De eerste had in den loop van het jaar plaats gehad en nu op 11 December 1928 de tweede, die genoemd wordt de « preparatoria ».

Kardinaal Ilond, Salesiaan van Don Bosco en Primaat van Polen, nam in zijn hoedanigheid van lid der Ritencongregatie aan de vergadering deel. Nog slechts één zitting wordt thans gehouden, de « generalis » in tegenwoordigheid van den H. Vader. Daarna wordt het Decreet « de tuto » (dat veilig tot de Zaligverklaring kan worden overgegaan) uitgevaardigd en stelt de Paus zelf den datum voor de plechtigheid in Sint Pieter vast.

Laat ons hartelijk bidden, dat Maria Hulp der Christenen haar trouwen dienaar en apostel nog dit jaar tot de eer der altaren doe verheffen.

Nº 17893

Ingresso: Facciata della Basilica

(Canceilo a destra)

1

GRATIS

SOLENNI CANONIZZAZIONE
DEL BEATO

GIOVANNI BOSCO

CONFESSORE SACERDOTE
FONDATORE DELLA PIA SOCIETÀ DI S. FRANCESCO DI SALES

DOMENICA 1 APRILE 1934

BIGLIETTO PERSONALE D'INGRESSO NELLA BASILICA VATICANA

CAMILLO CACCIA DOMINIONI
MAESTRO DI CAMERA DI SUA SANTITÀ

NB. - 1º La sacra Funzione incomincerà alle ore 7,45.
2º Le **Signore** in abito rigorosamente accollato e velo.
3º È vietato introdurre nella Basilica bandiere ed emblemi.
4º Il biglietto è personale e dovrà mostrarsi ad ogni richiesta.

Tip. Vaticana, 22-3-1934.

Toegangsbiljet tot de heiligverklaring van don Bosco op 1 april 1934 in de Sint-Pietersbasiliek van het Vaticaan. [Bewaard in ACSB.]

Twee genezingen: foto en tekst uit het Liefdewerk van Don Bosco, november-december 1938, blz. 11.

Zuster Drovina Negro en Meijuffer Theresia Calligaris storten een dankgebed bij het graf van haar weldoener Don Bosco. Beiden werden door hem genezen. Die twee mirakelen, door Rome erkend, deden Don Bosco heilig verklaren op Paaschdag 1934.

Don Francesca de volmaakte getuige.

Hij smaakte het uitnemend geluk, tegenwoordig te zijn geweest bij de geboorte, den groei en de verheerlijking van het Salesiaansche Werk in den persoon van den Stichter. Hij kwam bij Don Bosco in 1850 toen er slechts een klein kostschooltje bestond; in 1860 is het Werk degelijk gevestigd en de wijk gansch gezuiverd; in 1870 bouwt men de Basiliek reeds; in 1880 is het Salesiaansche Werk reeds gevestigd in Italië, Frankrijk, Argentinië, Uruguay. In 1890 is de Stichter overleden, maar onder de vlijtige pogingen van Don Rua klimt het aantal kloosterlingen van 768 tot 3.996. — 20 jaar later sterft Don Rua, in 1910, en laat overal Salesianen en Dochters van Maria, Hulp der Christenen achter. Ja, van 1910 tot 1925 bezit het Salesiaansch Gezelschap een rijk, gelijk aan dat van onzen Belgischen Keizer Karel V, waar de Zon nooit ondergaat. En dat alles heeft onze dierbare Don Francesca beleefd en medegemaakt!

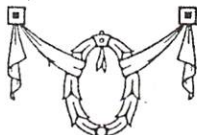
Den 2^{en} Juni 1929 sloeg het uur van de zegepraal! Don Bosco wordt in St Pieter

te Rome allerplechtigst zalig verklaard! Tachtig jaar nadat de kleine knaap Francesca het Patronaat van Don Bosco binnentrad wordt zijn hartewensch vervuld en vierde men terstond geheel de wereld dóór roemrijke feesten ter eere van den apostel van heidenen en geloovigen, en vooral van de jeugd; en dat alles heeft Don Francesca mogen beleven en medevieren!

* * *

Aanhoudend zag men den door de jeugd geliefden en nagelooopen Don Francesca de speelplaats op en neer wandelen, omringd van zijn geliefde knapen en jongelingen, die aan zijn lippen hingen om hem de zoo boeiende lotgevallen van Don Bosco te hooren verhalen!

Wie twijfelt er aan, dat onze aan heel het Gezelschap zoo dierbare Francesca, bij het einde van zijn verdienstelijk en voorbeeldig kloosterleven, door den Gelukzaligen Don Bosco en den Eerbiedwaardigen Don Rua, zijn gezelschap, vriend en vader, alook door den Eerbiedwaardigen Dominicus Savio, zijn leerling, aan de deur des hemels is opgewacht om hem te verwelkomen?

NIHIL OBSTAT :
G. Bigard, 1 April 1929
AEM. CLAEYS,
cens. deput.

IMPRIMATUR :
Leodii, 17 Maii 1930
† J.-L. KERKHOFS.

NIHIL OBSTAT :
Leodii, 17 Maii 1930
A. POSTELMANS,
lib. cens.

Belang van de getuige: de aanwezigheid van nog levende ooggetuigen ter gelegenheid van een canonisatie heeft altijd iets magisch, iets bovennatuurlijks. Bij de zaligverklaring van don Bosco was er ook zo iemand en niet de eerste de beste. Don Francesca had don Bosco bewust meegemaakt: hij had hem 'ervaren'. Al van in de beginperiode van de congregatie had hij een belangrijke rol gespeeld. Rond zijn verschijning groeide daarom een nieuwsgierige verering. Iedereen wilde zien wie zolang don Bosco had gezien en met hem lief en leed had gedeeld.

[Uit Salesiaansch Tijdschrift I (1930) juni, blz. 16.]

BOSCO

vallig schuur waren achtereenvolgens de plaatsen, waar de jongens, die weldra tot over de 200 aangroeyden, met hun geestelijke leidsman samenkwamen.

Veel tegenwerking ondervond hij daarbij, omdat de meesten niets van dat nieuwe werk begrepen.

Doch Don Bosco hield vol en toen Gods Zegen niet uitbleef en zijn werk zijn eerste successen behaalden, werd ook de belangstelling gaande gemaakt van Overheid en volk.

Weldra kon hij zijn eerste internaat openen voor zijn jongens, zijn eigen woonhuis, waarin zijn oude moeder de huishouding voerde.

Toen dat huis te klein werd, kon hij met finantielen steun van velen een grooter internaat openen in de wijk Valdocco te Turijn, waarmede de grondslag werd gelegd van de grootsche stichting van het Moedehuis der Salesianen, dat de opleidingsschool voor priesters en broeders zou worden en tegelijk internaat ambachtsopleiding voor circa 1000 jongens.

Van die plaats uit verbreidde zich het werk van Don Bosco over de geheele wereld en wel met zulk een verrassende snelheid, dat bij zijn dood, zooals we zagen, de stichting reeds telde meer dan 200 huizen en duizenden medehelpers en verpleegden.

* *

Het groote geheim van dat alles, we zeiden het reeds, moeten we hierin zoeken, dat Don Bosco was een man van God. Zijn groot Godsgeloof, zijn onwankelbaar vertrouwen, zijn heldhaftige bovennatuurlijke liefde tot God en zijn werk maakten dat alles mogelijk.

Daarbij was hij een « opvoeder bij de genade Gods ». Geen wist zelfs de meest verwaarloosde jonge zielen meer aan zich te binden en sterker te beïnvloeden.

Zijn goedheid en liefde maakten hem onweerstaanbaar, zelfs voor de meest verlaten en verwaarloosde zie-

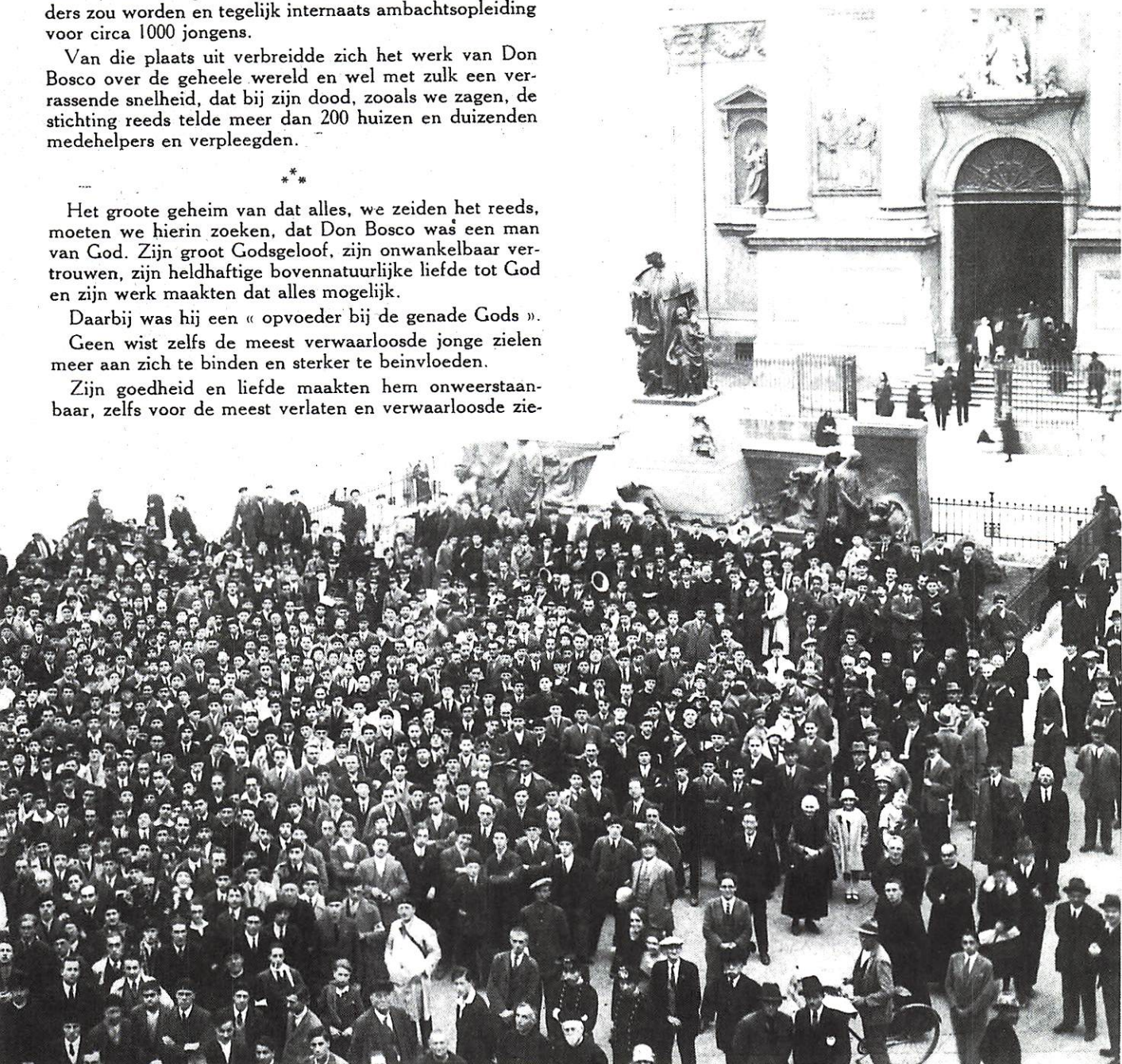
len. In het jaar 1847 schreef hij in het bekende gebedenboek, dat hij voor zijn jongens uitgaf : « Beste jongens, ik heb je van ganscher harte lief; dat je nog jong zijt, is voor mij voldoende reden, om je mijn hart te schenken; je zult boeken vinden van personen, die deugdzamer zijn en geleerder dan ik; maar moeilijk zal er iemand te vinden zijn, die meer van je houdt en meer op je eeuwig welzijn bedacht is dan ik. »

Daar lag inderdaad 't geheim van zijn welslagen : zijn waarachtige, zelfvergetende, alles overwinnende naastenliefde.

Zoo is Don Bosco inderdaad voor zijn en onzen tijd geworden de man van Gods voorzienigheid : de opvoeder, die baanbrekend werk heeft verricht; de heilige, die thans bij God in den hemel de groote voorsprekers is ongetwijfeld voor allen, die aan jeugdwerk en opvoedingsarbeid zich geven.

B. H. DE GROOT.

De Kajotters bij 't standbeeld van Don Bosco, te Turijn, tijdens hun onvergetelijke Rome-bedeevaart in 1929.

De H. DON BOSCO, Apostel der Jeugd.

Boven:

Postkaart van verloren gegaan **Groot tableau**, geschilderd ter ere van don Bosco's heiligverklaring en waarover Mgr. Coppieters het in zijn lofrede ter ere van don Bosco had. Het schilderij hing eertijds in de kapel van Sint-Denijs-Westrem en mat 4,6 bij 3,5 meter. [Foto bewaard in ACSB.]

Lofrede: Mgr. Coppieters maakte van don Bosco een echte 'superman' avant-la-lettre, een heilige van wie de gelovigen maar een flauw afschijnsel konden zijn. Uit het Liefdewerk van Don Bosco, jan.-feb. 1935, blz. 13-14.

Volgende pagina:

Binnenzicht van de Sint-Michielskerk te Gent: een aandachtig publiek luistert naar de lofrede van Mgr. Coppieters tijdens het triduum ter ere van don Bosco. Boven het hoofdaltaar hangt het don Bosco-schilderij in de schijnwerpers. Bemerkt ook de vlag (zie blz. 6). De plechtigheid van 25 november 1934 werd rechtstreeks over de radio uitgezonden. [Foto bewaard in ACSB.]

UIT DE « LOFREDE VAN DON BOSCO »

door Z. Exc. Mgr. Coppieters uitgesproken gedurende het
Plechtig Sluitingslof, op 25 November 1934,
in de Sint Michielskerk te Gent.

« De Heilige, die we vandaag vereeren is zoo groot, dat er oneindig veel over hem te zeggen valt, en ik heb maar èèn spijt: dat ik niet bekwaamer ben om U over de H. Joannes Bosco — Don Bosco, zooals we hem gewoonlijk noemen — te spreken. »

« Don Bosco was een onvergetelijke opvoeder, een vurige apostel, een groote heilige; de Vincentius a Paulo van zijn eeuw. Wij kunnen geen « Bosco » of « Vincentiussen » zijn; onze werkkring zal denkelyk nooit zoo ruim worden als de hunne, doch ieder van ons moet zich naar best vermogen beijveren om, was 't maar in zijn huiskring, een « Bosco » of « Vincentius » te zijn. »

« In zijn ijver stichtte Don Bosco verschillende Congregaties, nu over de gansch bekende wereld verspreid, zoowel in 't Noorden als in 't Zuiden, in Patagonië en in de ijsvelden van de Zuidpool. Ook hier te lande zijn we geluigen van de ijver diergenen, die het werk van de H. Joannes Bosco moeten bestendigen. Niet ver van hier zelfs, te Mattebrugge, aan de poorten van Gent, bestaat een bloeiende school der Salesianen, wier leerlingen, hier aanwezig, met luister het plechtig triduum kwamen vieren van hun Vader, de H. Joannes Bosco. »

« Ziet eens hoe schoon de Heilige wordt voorgesteld op het doek, dat prijkt hoog boven het altaar! Kinderen sluiten nauw aan rondom Don Bosco: hier zijn vooral blanke kinderen op afgebeeld, maar ge moogt zeker zijn, dat op andere plaatsen, zwarte, bruine en zelfs roode gezichten worden afgeschilderd, want bij de volkeren van alle ras en van alle kleur wordt de H. Joannes Bosco gevierd. »

« Vooral wees barmhartig zooals Don Bosco barmhartig was: hij was goed voor iedereen, bijzonder voor z'n jongens, zelfs voor degenen onder hen, die zijne zorgen miskenden. Als de goede herder uit het Evangelie liep hij 't verdwaalde schaapje achterna, en het zou heelemaal niet misstaan de goedhartige heilige voor te stellen met een kind op de schouders en om de hals, juist gelijk de goede herder na de wedervinding van 't verloren schaap. »

« Wanneer en hoe ge ook in de gelegenheid komt een « Leven van Don Bosco » te koopen, ge moet er U een aanschaffen: daarin zult ge meer leeren dan met te luisteren naar honderd sermoenen. »

« O moge ik de dag beleven, dat de H. Joannes Bosco door de H. Kerk zal gehuldigd worden als de Patroon van onze Kajotters & Kajotsters-groeperingen, alsmede van onze studentenjeugd!... Don Bosco is daarvoor best aangeduid, want, Voorlooper van onze moderne inrichters, is hij de priester geweest die 't eerst de jonge arbeiders van heel nabij naderde, en lief en leed met hen deelde. »

« Kristene Ouders, mochten uwe kinderen, wanneer ze 't leven in moeten, een oud-leerling van Don Bosco — 't zij 'n priester, 't zij een leek — op hun weg ontmoeten! »

« In Mattebrugge, daár worden de kinderen opgevoed!... Daár leidt men ze op tot waardige priesters, deftige leeken, degelijke arbeiders!... Men zegge dus niet dat de godsdienst ooit iemand heeft kwaad gedaan. »

« Bewondert in de H. Joannes Bosco: de afgebeelde Opvoeder, de afgeslaafde Apostel, de diep verstorven Heilige. Bewondert hem en volgt hem na, zoo goed ge kunt. »

DON

De H. Don Bosco.

Op den eersten April — Paaschdag tevens den vooravond van de sluiting van het Heilig Jaar — zal Don Bosco door Z. H. Paus Pius XI plechtig tot de eer der altaren worden verheven.

Die heiligverklaring is de bekroning van een rijk en vruchtbaar leven, dat thans nog voortduurt in de vele en grootsche stichtingen voor de jeugd, waarvan Don Bosco tijdens zijn leven den grondslag legde.

Rijk en vruchtbaar was inderdaad dat leven.

Toen Don Bosco op den 30 Januari 1888 stierf, liet de stichter na 200 door hem gestichte huizen, die met hun werkplaatsen en onderwijsstellingen ongeveer 200,000 personen telden, waarvan jaarlijks niet minder dan 25,000 leerlingen als goede katholieken en uitstekend gevormde ambachtslieden of flinke onderwijskrachten het leven ingingen.

Door zijn scholen en seminariën waren meer dan 6000 personen tot het priesterschap voorbereid, van wie ongeveer 1,200 waren togetreden tot de door Don Bosco gestichte Congregatie der Salesianen.

Daarnaast telde de eveneens door Don Bosco gestichte Congregatie van « de Dochters van O. L. Vrouw Hulp der Christenen » bij diens dood dertien huizen in Europa en Amerika met ruim 300 zusters.

Van waar die vruchtbaarheid en zegenrijke arbeid?

Groot Godsvertrouwen, toegewijde liefde, edelmoedige offervaardigheid, nooit versagende arbeidslust, praktische opvoedingsmethode en dat alles voorbereid en gesteund door een onafgebroken gebedsleven waren het geheim van het welslagen van Don Bosco's ondernemingen.

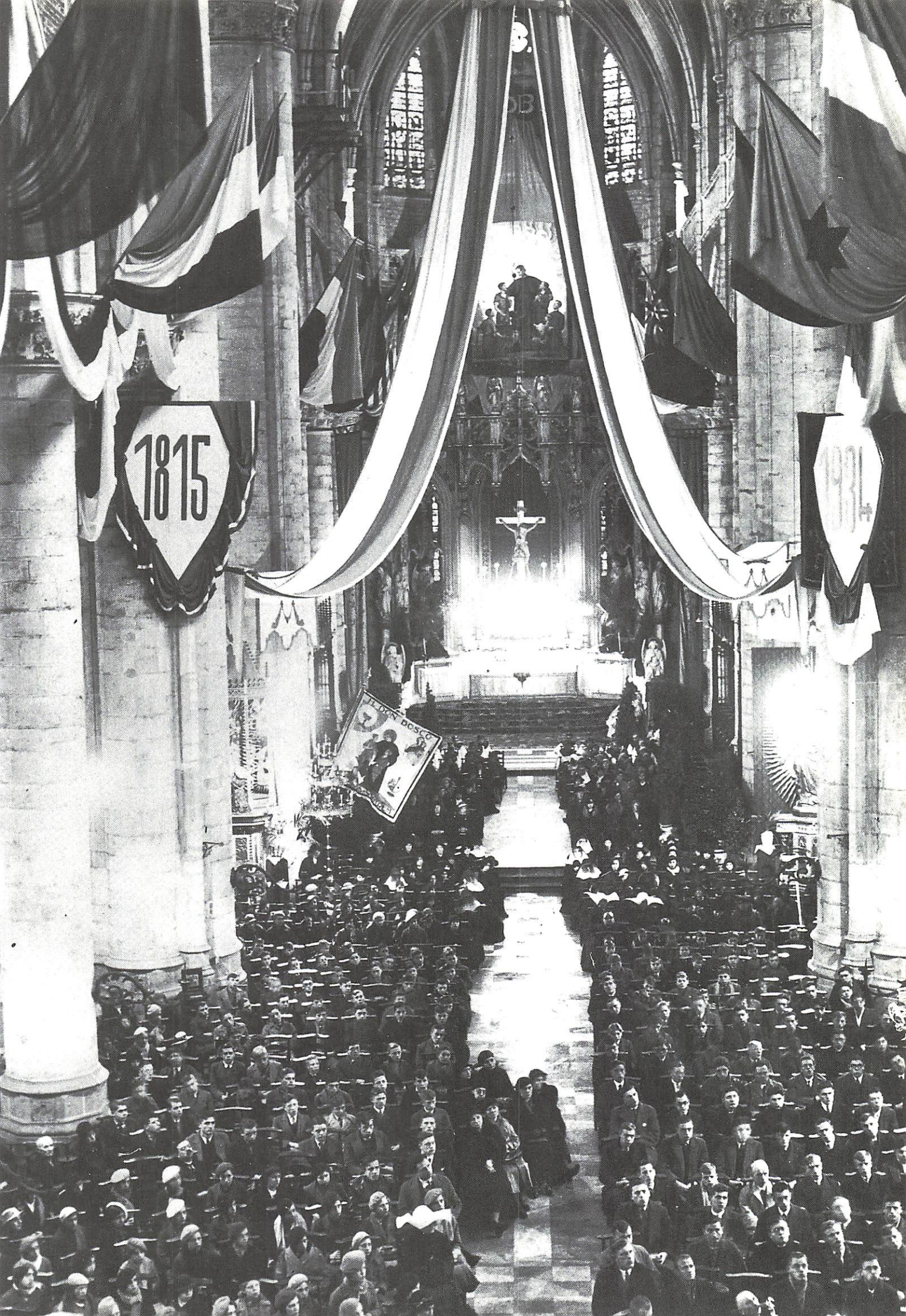
Don Bosco, die geboren was den 16 Augustus 1815 uit zeer eenvoudige ouders en den 5 Juni 1841 te Turijn als jonge priester zijn eerste H. Mis opdroeg, begon zijn groote werk in den meesten eenvoud.

Het lot van zoovele verwaarloosde jongens trok hem aan en aangesteld na zijn priesterwijding als aalmoezenier van een klein Ziekenhuis te Turijn begon hij al zijn vrijen tijd te besteden aan het godsdienstonderricht van de verwaarloosde jeugd: In de eerste jaren werkte hij met de meest primitieve middelen. Een leegstaand huis, een niet meer gebruikte kerk, een open weide, een bouw-

Ook de K.A.J. vierde don Bosco. [Uit De Jonge Werkman, maandblad van de K.A.J., maart 1934, 74-75.]

VRIENDENKRING KINEMA

Koningin Astridstraat, 16
GENDBRUGGE - CENTER

TRAM 3 (TERMINUS)
TRAM 2 of 9 : «Molenaarstraat»

Week van 21 tot 27 FEBRUARI 1936

DON BOSCO

UN FILM DE LA LUX Cie CINEMATOGRAPHIQUE DE FRANCE

AVEC

Gian Paolo

ROSMINO

& Vincenza

STIFFI.

VERTOONINGEN

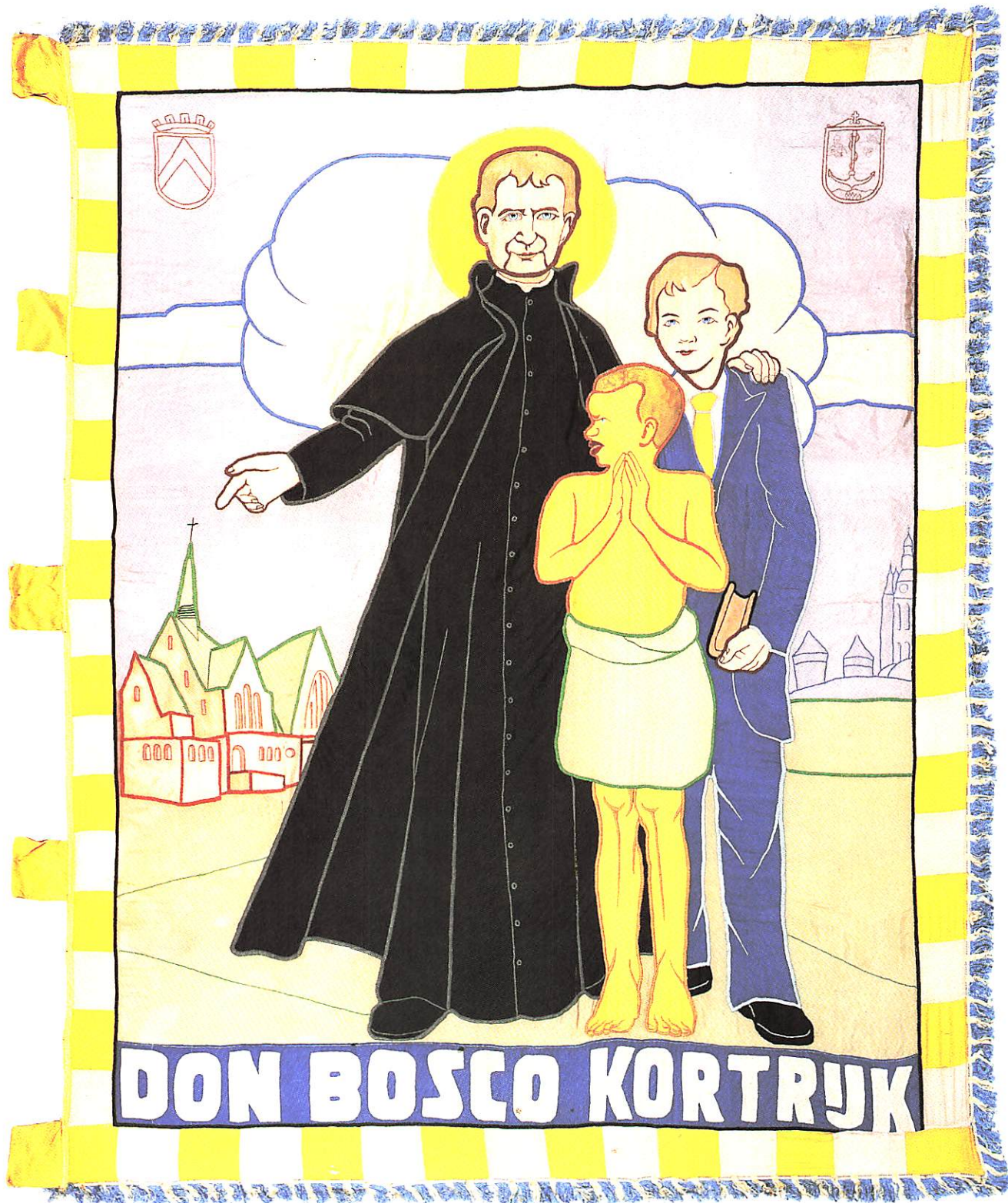
Elken dag om 19 34 uur.

(OP AANVAAAG om 9 u om 14 u en om 17 uur)

Zondag 23 Februari om 3 12 en om 7 u.

INLICHTINGEN: Tel. 182.00 Don Bosco, St. Dorothea Westrem

Tel. 321.18 H. Fouquet, Electricien, Gentbrugge (Center)

Don Boscovlag van Kortrijk:

met de ene hand wijst de heilige naar de nieuwe collegekapel en met de andere zendt hij een leerling, die erg op Dominiek Savio gelijkt, naar de missies, verzinnebeeld door een exotische jongen. Bovenaan prijken links het schild van de stad Kortrijk en rechts dat van de salesianen. Onderaan rechts staan de Broeltorens en de Sint-Maartenskerk, twee bekende silhouetten van Kortrijk. [Vlag uit de periode 1945-1965, bewaard in ACSB.]

Vorige pagina:

Affiche van de eerste don Boscofilm: honderdduizenden Vlamingen maakten door deze geslaagde prent kennis met het 'wonderdadige leven' van de Turiijnse jeugdvriend. De film werd ook internationaal een succes en is nog steeds het bekijken waard. [Bewaard in ACSB.]

Patroon van de jeugd en...

Het enthousiasme bij de heiligverklaring van don Bosco was zo groot, dat de heilige meteen door verscheidene verenigingen als hun patroon opgeëist werd. Officieel was hij de beschermheilige van de studerende jeugd en van de leerjongens ('Vader en leermeester van de jeugd'). Vermits hij als kind nog acrobatische toeren uithaalde en goochelde, werd hij patroon van de circusartiesten en goochelaars. Daar hij opmerkelijke drukkersactiviteiten ontplooidde, werd hij patroon van de drukkers en uitgevers. Omdat hij een uitzonderlijke opvoeder was, werd hij patroon van de opvoeders. Volkse scheurkalenders en almanakken, zoals de bekende *Druivelaar* uit Izegem, vermeldden in de loop der jaren al die patroonschappen op 31 januari, feestdag van don Bosco.

Ondertussen namen talrijke plaatselijke K.A.J.-, chiro- en andere katholieke (jeugd)groepen hem tot voorbeeld. Meestal zaten de proosten en de parochiegeestelijken daar voor iets tussen. In de Vlaamse bisdommen ontstonden ook ten minste een tiental parochies en vrije scholen die zijn naam dragen, maar niet van de salesianen zijn of door hen bestuurd worden.

Don Bosco, Patroon der duivenliefhebbers

Ons lieflijk dorpje ligt verloren achter de groene Scheldeboorden. Maar hier in dat schoone hoekje van Vlaanderen is Don Bosco al 'n welbekende heilige geworden en zeer vereerd, ja zelfs door onze duivenliefhebbers. Raar zult u zeggen, maar toch waar. Luister nu :

Op zekeren morgen toen ik druk bezig was mijn werk na te zien, wordt er op de deur geklopt. Volgens gewoonte geef ik er geen acht op, daar het immers kinderen uit de buurt zijn, die bij mij eventjes binnenwippen om te vragen of ze geen handje kunnen toesteken. Ik werk voort. Een heftiger kloppen op de deur ; daar het de gewoonte niet is der bekenden, roep ik : « binnen ». Een man van rond de dertig treedt in 't vertrek. Nog gezien, denk ik, wat wil die nu van mij ? — Dag, Madame. — Dag. — 'k Ben toch bij Mad. X., geloof ik. — Heel zeker, en wat van uwen dienst ? — Heeft u beeldekens van Don Bosco ? — Ja. — En u heeft er vroeger een gegeven aan A. — Zoo ik me niet bedrieg, jawel. — Er is toch niemand ziek thuis ? — Goddank, neen, maar u moet weten : Don Bosco is hier de patroon van de duivenmelkers. Jan De Lapper (naam is genoemd) heeft een prentje van Don Bosco op zijn duivenhok geplaatst, en heeft nu bijna altijd eerste prijzen. Eenige mannen hebben nu besloten ook zoo'n beeldeken te vragen en 't is voor hen, dat ik er om kom. — En wat gaan z'er dan mee doen ? — Ook op hun kot plaats. — 'k Gaf den man dan enkele beeldekens mee en hij trok op, na mij hartelijk te hebben bedankt.

'n Paar weken geleden ontmoet ik een man ; hij steekt de straat over, recht naar mij toe : « 'k Heb nog geen eersten gehad, maar ze vliegen toch goed », en hij was weg. Zondag laatstleden was zijn duiver eerst.

Hallo, wie volgt er hun voorbeeld na ? Doe gelijk deze mannen en uw duiven vliegen goed ; nog beter, laat een duifje voor Don Bosco vliegen, t. f. z. al hetgeen het wint, geef het aan de liefdewerken, al uw andere duivers en duivinnen zullen ook aan den kop komen.

Probeer, en U zult me gelijk geven.

Duivenmelkerspatroon: dat don Bosco ook officieus de patroon van de duivenmelkers werd en daarmee de heilige Catharina Labouré (de officiële patrones) naar de kroon stak, had niets met zijn leven, maar alles met de geldnood van de salesiaanse werken te maken.

Uit het Liefdewerk van Don Bosco, juli-augustus 1935, blz. 112.

Volgende pagina:

Propaganda: kapt van het Liefdewerk van Don Bosco. Ook Maria Mazzarello werd bij haar canonisatie bejubeld. Het salesiaanse propagandabladd gaf haar ter ere een bijzonder nummer uit.

[Bewaard in ACSB.]

LIEFDEWERK

VAN DON BOSCO

WERK VAN DON BOSCO
St. Denijs-Westrem - Postch. 402.82

MAANDSCHRIFT
JAARGANG 30
NOV.-DEC. 1938

JUBELNUMMER

BIJ DE ZALIGVERKLARING VAN MARIA MAZZARELLO

Cijfers

De zusters van don Bosco (ZDB) heten officieel *Filiae Mariae Auxiliatricis* (FMA) of *Dochters van Maria Hulp der Christenen* (DMH). Ze kenden een even snelle expansie als de salesianen van don Bosco (SDB). Ofschoon de meeste congregaties en seminaries in dezelfde jaren veel roepingen hadden, overtroffen die van don Bosco ze allen qua groeicoëfficiënt. Het is dan ook niet te verwon-

STATISTIEK

van de Congregatie van de Dochters van Onze Lieve Vrouw Hulp der Christenen

De Congregatie telde:

Bij den dood van Maria Mazzarello, 14 Mei 1881:	139 zusters	50 novicen	26 huizen
Bij den dood van Don Bosco, 31 Januari 1888:	393 zusters	105 novicen	50 huizen
Bij den dood van Don Rua, April 1910:	2675 zusters	254 novicen	312 huizen
Op 1 September 1938:	8191 zusters	760 novicen	785 huizen

De Zusters van O. L. Vrouw Hulp der Christenen werken in Europa in de volgende landen:

Italië	415 huizen	Ierland	1 huis
Albanië	3 huizen	Yoego-Slavië	1 huis
België	16 huizen	Polen	8 huizen
Frankrijk	31 huizen	Spanje	9 huizen
Duitschland	11 huizen	Zwitserland	3 huizen
Engeland	8 huizen	Hongarije	1 huis
Europa:	Totaal 506 huizen		
Amerika bezit	237 "		
Azië "	22 "		
Afrika "	12 "	van de	
		Dochters van Maria Hulp der Christenen	

Staat van de verschillende werken, waarmede de Dochters van Maria Hulp der Christenen zich belast hebben:

Huizen voor postulanten	46	Huizen, waarin nachtverblijf verleend wordt aan fabriek- arbeidsters	408
Huizen voor noviciaat	32	Avondscholen	117
Centrale huizen van de Katholieke Actie	229	Scholen waar catechismus wordt gegeven	480
Patronaten	585	Pensionaten voor Dames	40
Bewaarscholen	395	Vacantiekolonies	31
Scholen voor lager onderwijs	98	Hospitalen	86
Weeshuizen	110	Salesiaansche Huizen waar gezorgd wordt voor wasch en keuken	101
Scholen voor middelbaar onderwijs	275		29
Particuliere scholen	340		
Beroepsscholen voor meisjes	139		

Statistiek: de groeicijfers van de zusters waren een bewijs van hun 'vruchtbaar apostolaat'.

[Uit het Liefdewerk van Don Bosco, november-december 1938, blz. 29.]

deren dat ze geregeld en trots hun lezers met statistieken informeerden.

Ook de inplantingen werden met grote regelmaat in eigen tijdschrift en kalender op een rijtje gezet. Dat had een dubbel doel. De sympathisanten kwamen zo te weten waar voor hen het dichtstbijzijnde huis van de zusters of salesianen lag, voor de enen om er hun kinderen aan toe te vertrouwen, voor de welgestelden om er hun financiële steun aan te geven. Tevens toonde de opsomming de brede waaier van de werken.

DE DOCHTERS VAN MARIA HULP IN BELGIE

In het Vlaamsche Land.

Groot-Bijgaarden: Noviciaat — Oudleerlingenbond — Pensionaat — Bewaarschool — Lagere school — Patronaat.

Gerdingen (Limburg): Lagere school — Patronaat.

Hechtel: Huis der Salesianen.

Jette (Brussel): Pensionaat — Bewaarschool.

Leuven: Studiehuis voor Zusters.

Lippeloo: Bewaarschool — Lagere school — Missiekring — Patronaat — Oudleerlingenbond.

Kortrijk: Lagere school — Middelbare school — Pensionaat voor jongens en meisjes — Aspirandaat — Tehuis voor Dames — Tehuis voor zieke Zusters.

Brussel: Lagere school — Patronaat.

St. Denijs-Westrem: Huis der Salesianen.

In het Waalsche Land.

Doornik: Huis der Salesianen.

Florzé (Luik): Lagere school — Patronaat.

Havay (Bergen): Bewaarschool — Lagere school.

Luik: Huis der Salesianen — Bewaarschool — Lagere school — Patronaat — Oudleerlingenbond.

St. Gillis (Luik): Bewaarschool — Lagere school — Patronaat — Oudleerlingenbond.

Melles: Huis der Salesianen.

Verviers: Tehuis voor Dames — Werk van de Bescherming der jonge Meisjes — Patronaat.

In Congo.

La Kafubu: Kindertuin — Lagere school — Beroepsschool — Dispensarium.

Musoshi: Kindertuin — Lagere school — Aspirandaat voor inlandsche Zusters — Patronaat — Dispensarium.

Sakania: Lagere school — Weeshuis.

Kipushya: Lagere school — Missiewerking.

Een waaier van werken: op korte tijd een dicht net van inplantingen. [Uit het Liefdewerk van Don Bosco, november-december 1938, blz. 31.]

Trotse informatie: een wonderbare ontwikkeling die velen moest aanspreken. [Uit het Liefdewerk van Don Bosco, april-mei 1934, blz. 29.]

Geleidelijke Ontwikkeling der Salesiaansche Congregatie 1859-1934

De grafische voorstelling hiernaast geeft een overzichtelijk beeld van de geleidelijke groei der Salesiaansche Congregatie.

Die groei is aangetoond volgens vier datums. Voor eerst in 1859. De officieele datum der stichting, alhoewel de eerste professie, uitgesproken door 22 Salesianen, eerst in Mei 1862 valt.

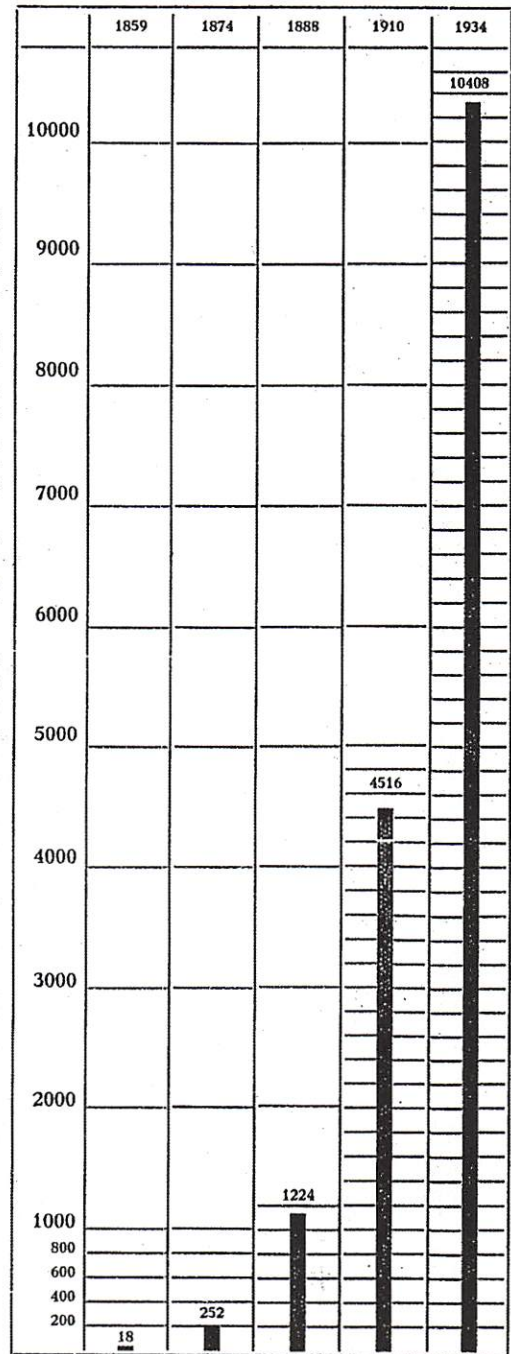
De tweede periode gaat tot de datum der definitieve goedkeuring van de Salesiaansche Regel door Rome in 1874.

De derde periode reikt tot 1888, de dood van de Stichter. «Wie weet, zeide hij in Mei 1862, of na verloop van 25 à 30 jaren onze kleine kern niet zal zijn uitgegroeid tot een leger van minstens een duizendtal religieusen?» De cijfers toonen aan, dat zijn verwachtingen niet te stout waren.

Nog 22 jaar later, in 1910, bij de dood van Don Rua, de opvolger van Don Bosco en als door de Voorzienigheid aangewezen, is het aantal omtrent verviervoudigd.

Eindelijk in 1934, het jaar der heiligverklaring van Don Bosco, en op een tijd dus van 80 jaren ongeveer bereikte de Congregatie het buitengewoon aantal van meer dan 10.000 leden.

Famiglia miracolosa! «Een wonderbare familie» zeide reeds Pius IX, nu zestig jaar geleden.

Een kloosterling van onzen tijd.

De Coadjutor van Don Bosco.

Een heilige is heel dikwijls een voorlooper, die vlugger gaat en verder ziet dan zijn tijdgenooten. Hij heeft voorgevoelens, raadt de nieuwe ideeën, kondigt de formules aan van morgen. Hij staat op de voorposten van den christelijken vooruitgang, en roept nieuwigheden in het leven, die de vrienden van sleur en slenter onthutsen. **De heilige Johannes Bosco is wel degelijk uit de familie der groote hernieuwers**, en toch altijd in de zuivere lijn der traditie ; op menig terrein, ook buiten dat der opvoedkunde was hij ruim een kwart eeuw vooruit op de initiatieven, die nog vermetel schenen als zij vasten voet kregen.

Coadjutor **J. Stroom** omringd van Salesiaansche priesters en coadjutoren, gereed om de catacomben van St. Callixtus te bezichtigen.

Een zijner stoutste scheppingen is zonder twijfel **het type van leek-kloosterling**, dat hij aan Gods Kerk schonk in den persoon van den **Salesiaanschen Coadjutor**.

Welken samenloop van omstandigheden bracht Don Bosco daartoe ?

Welk nieuw karakter gaf hij aan deze kloosterlingen ?

Uit welk midden koos hij bij voorkeur ?

Dat zijn de vragen, waarop wij zoo kort en goed mogelijk willen antwoorden.

Roepingen

De snelle groei van de salesianen was niet alleen het gevolg van don Bosco's sympathieke bekendheid. Een volgehouden recruterende was zeker even belangrijk. De duidelijke taal waarmee het tijdschrift jaar na jaar in duizenden eenvoudige katholieke gezinnen de religieuze of priesterroeping voorstelde, was tegelijkertijd een sterke uitnodiging om een zoon 'te laten voortstuderen'.

Liefdewerk van Don Bosco

JAARGANG 27
MEI - JUNI 1935

INHOUD : Christene Ouders. — De Dienaar Gods E. H. Louis Mertens. — Levensschets van de Heilige Johannes Bosco. —

Het heiligdom van Maria Hulp der Christenen. — 26 April : De Mis van Don Bosco. — Van het Salesiaansch Missieveld : Een bezoek aan het Melaatschenstadje Agua di Dios. — Op terugreis naar Bethlehem. — Uit de Salesiaansche wereld : Don Boscofeesten te Brussel. Kanselrede van H. E. H. Cardijn. — Dankzeggingen en Aanbevelingen. — Onze Dooden.

CHRISTENE OUDERS !

Uw jongen heeft zijn Plechtige Communie gedaan? HIJ IS GODVRUCHTIG, LEERT GOED en is BEZIELD MET EDELMOEDIGE GEVOELEN. — Misschien sprak hij U reeds van "voortstudeeren"? Misschien — en dat is 'kwijls het geval — durfde hij er U nog niet van spreken?

Maar Gij, diepkristene Moeder en Vader, Gij hebt gezien dat God van uw Kind iets meer verlangt?

EEN PRIESTER, EEN MISSIONARIS, EEN KLOOSTERLING UIT UW HUIS?

Een bewijs van Gods voorliefde voor U en uw kind en een waarborg van rijken zegen.

Wat nu gedaan?

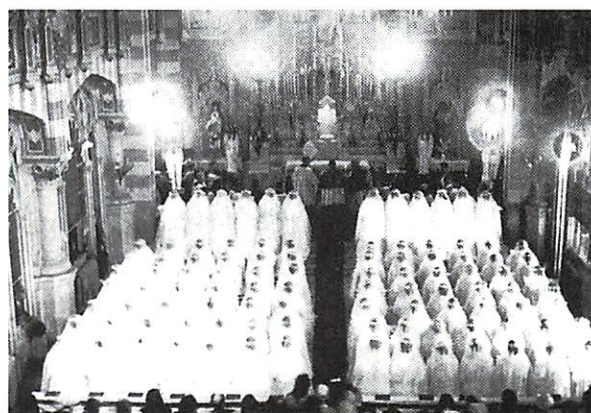
GA EENS SPREKEN MET UW Z. E. H. PASTOOR of ONDERPASTOOR EN SCHRIJF EEN KAARTJE NAAR DE BESTUURDER VAN EEN HUIS VAN DON BOSCO. — De zaak komt dan wel klaar.

Adressen : Z. E. H. Demunter, Werk van Don Bosco - Hechtel (Limburg)
Z. E. H. Deckers, „ Kortrijk
Z. E. H. Moermans, „ St Denijs-Westrem (Gent)

*Roepingenwerving op de front-
pagina van het Liefdewerk van
Don Bosco.*

De zusters moesten voor de salesianen niet onderdoen. Ook zij kenden de kracht van het gedrukte woord en plaatsten hun snelle groei geregeld in de kijker.

Ieder jaar is Turijn getuige van blanke maagden die zich geheel aan God geven.

Schijnwerper.

« Zalig de zachtmoedigen ;
want zij zullen de aarde bezitten. »

CHRISTUS.

Don Bosco sticht de Salesiaanse Sociëteit in 1859. In 1867, wordt hij al uitgenodigd, het katholiek Congres van Mechelen bij te wonen, om over een Salesiaanse stichting in België te onderhandelen. Dit zal maar in 1887 geschieden.

In 1875 zendt hij zijn eerste tien missionarissen naar Zuid Amerika onder leiding van Don Cagliariero.

In 1877 zien we de eerste zes missiezusters neergeknield aan de voeten van den Paus. Deze laatste vraagt aan Don Cagliariero, die ze voorstelt en het woord voert :

« Maar, waar haalt Don Bosco zoveel zusters ? »

— Uit de handen der Voorzienigheid, H. Vader — antwoordt Don Cagliariero met een kinderlijk vertrouwen.

In 1878 komt Frankrijk aan de beurt met La Navarre, en in 1879 met Saint-Cyr, terwijl een tweede ploeg naar Argentinië vertrekt.

Sindsdien is het een aanhoudend crescendo, zowel in het aantal Huizen als in het aantal Zusters.

In 1938 telde men 8191 Zusters en 760 Novicen in 785 Huizen.

In 1948, zijn er meer dan 12,000 Zusters werkzaam over geheel de wereld in een duizendtal Huizen, terwijl een duizendtal Novicen zich in de vormingshuizen voorbereiden, om haar jonge krachten te stellen in den dienst van het groots liefdewerk van Don Bosco.

*Roepingen bij de zusters: gegevens
afgedrukt in een propaganda-
brochure van 1948.*

*[Uit De Dochters van Maria Hulp
der Christenen, blz. 11.]*

*De Familie van Hubert Mallet
(met bril) uit Hechtel, kort na de
oorlog van 1914-18.
[Foto bewaard in ACSB.]*

VROOM AANDENKEN
AAN
EERWAARDE HEER
ROBERT, LEON, EMILE HOORNAERT
SALESIAAN VAN DON BOSCO
22 FEBRUARI 1906 - 18 FEBRUARI 1975

*Gedachtenisprentje met als binnen-
tekst: 'Een authentieke salesiaan en
een heilige priester! Hoeveel jonge-
ren en later hoeveel medewerkers
en vrienden van don Bosco vonden
bij hem licht en sterkte'.
[Bewaard in ACSB.]*

*Robert Hoornaert uit Rollegem,
voor zijn intrede in 1926 (zie ook
blz. 87). [Foto bewaard in ACSB.]*

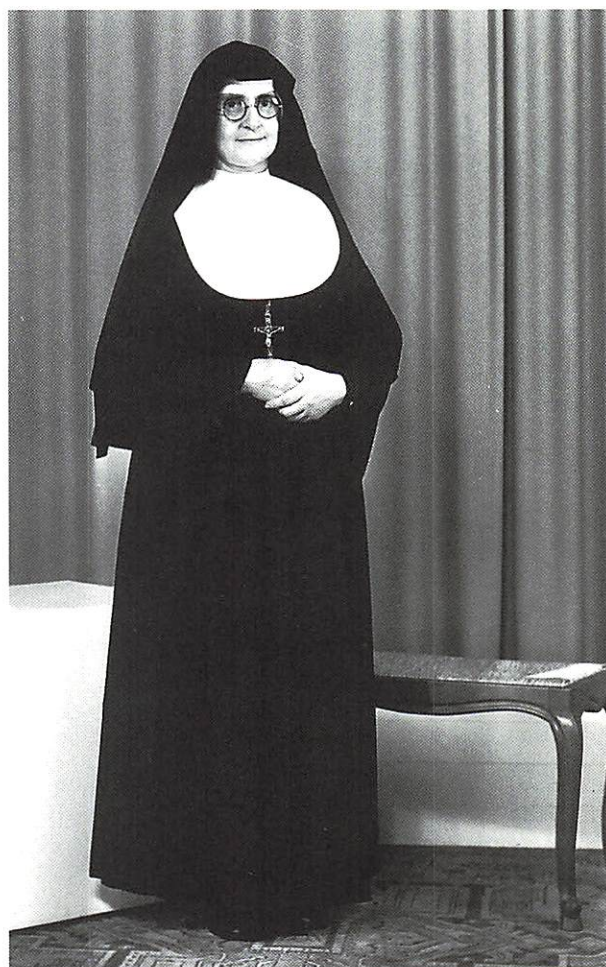

*De Familie Mallet uit Hechtel (zie blz. 86), na de eremis van zoon Hubert SDB op 27 december 1931. Twee zussen van hem waren ondertussen religieuze geworden (zie hieronder).
[Foto bewaard in ACSB.]*

*Robert Hoornaert SDB (zie blz. 86 en hieronder) na zijn inkleding en geloften in 1927.
[Foto bewaard in ACSB.]*

*Virginie Mallet ZDB, zus van Hubert.
[Foto bewaard in ACSB.]*

De novicen van 1919-1920 maken plezier rond een wit konijn op het hoofd van novice Philippe Bauwens (onder rechts). Verder herkennen we boven van links naar rechts Augustin Auffray, Jules Hovelaque, Jules Moermans, novicenmeester Domenico Montagnini (met eigenaardig wit hoofddeksel), Gerard Grijspeert en Albert Gillet en onderaan links Lambert Kelchtermans.

[Foto bewaard in ACSB.]

Opleiding

De opleiding van de salesianen begon voor alle kandidaten met één jaar noviciaat, gevolgd door de eerste tijdelijke geloften. Wie geen geloften aflegde, verliet de congregatie of verlengde met toelating van de novicenmeester zijn noviciaat. Na drie jaar volgden nogmaals tijdelijke geloften voor eenzelfde periode. In de loop van het zesde jaar werden de eeuwige geloften afgelegd.

Na het noviciaat kregen de coadjuteurs een praktische opleiding tot leraar, opvoeder of voor een andere taak. Soms was dat de voortzetting van vroegere studies. Onmiddellijk daarna of reeds tijdens die opleiding werden ze in het werk ingeschakeld.

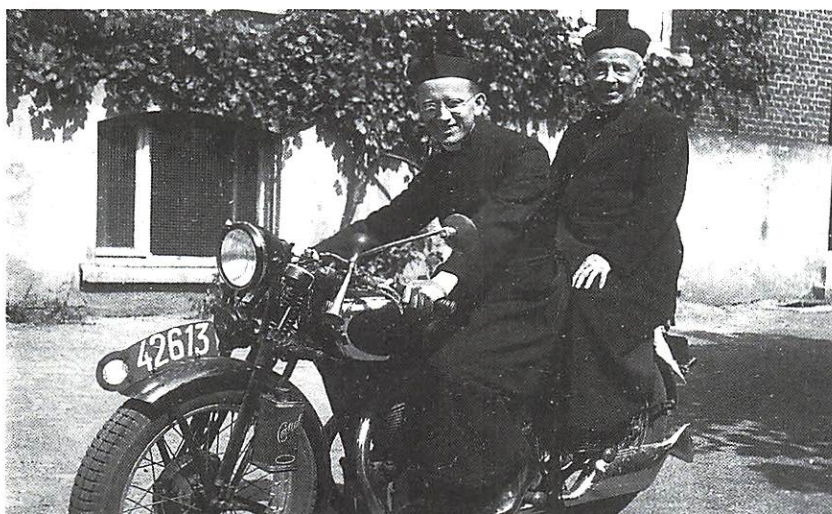
De priesterkandidaten moesten twee jaar filosofie en vier jaar theologie studeren. Tijdens het laatste theologiejaar werden ze tot priester gewijd. De wijding werd enkele weken of maanden voordien voorafgegaan door de aanstelling tot lector, acoliet en duivelbezweerder en door de subdiaken- en diakenwijding. Van 1891 tot in de jaren 1930 deden nogal wat salesianen hun priesterstudies niet in een daartoe opgericht studiehuis maar als autodidact, terwijl ze tegelijk assistent of leraar waren in een weeshuis of school. Voor de vorming was dat niet slecht, maar soms leed de systematische studie onder de last van het vele werk. Toen de hoofdtraad na 1902 de verplichte driejarige stage (het 'triënnaat') tussen de filosofie- en de theologiestudies invoerde en het studiehuis van Groot-Bijgaarden in 1904 zijn deuren opende, werd dat probleem gedeeltelijk opgelost. Veel salesianen vervulden hun militieplicht tijdens hun pastorale stage.

Groot-Bijgaarden, opleiding in het jaar 1923-1924: Emile Claeyns (staande met boek) assisteert, terwijl de priesterstudenten ernstig studeren. De studiezaal was het achterste deel van de toneelzaal. We herkennen nog vooraan als eerste van links Lambert Kelchtermans, die als diaken vroegtijdig stierf, en derde van links de in Oud-Heverlee legendarisch geworden prefect Julien De Bruyckere.

[Foto bewaard in ACSB.]

Groot-Bijgaarden

Gemotoriseerd noviciaat: socius Jules Marichal aan het stuur en novicenmeester Domenico Montagnini gezellig achterop. Groot-Bijgaarden rond 1930. [Foto bewaard in ACSB.]

Volgende pagina's:

Groot-Bijgaarden in september 1932, pas geprofeste novicen en hun familie. Nog even poseren vóór de afreis naar Farnières (Grand-Halleux bij Vielsalm), waar ze hun studies in de filosofie zullen doen. [Foto bewaard in ACSB.]

Groot-Bijgaarden: Vlaamse novicen in 1925-1926. Van links naar rechts: Jozef Vandewal, Ulrik Van der Steen, Henri Beckers, Pierre Lehaen, Alfons Cuppers en Ernest Van Biervliet. [Foto bewaard in ACSB.]

Roepingen bij de vleet: eetzaal van Groot-Bijgaarden overvol jonge salesianen, namelijk de novicen van het jaar 1931-1932 en de scholastieken uit Farnières, samen met hun oversten ongeveer 115 man.
 [Foto bewaard in ACSB.]

Volgende pagina:

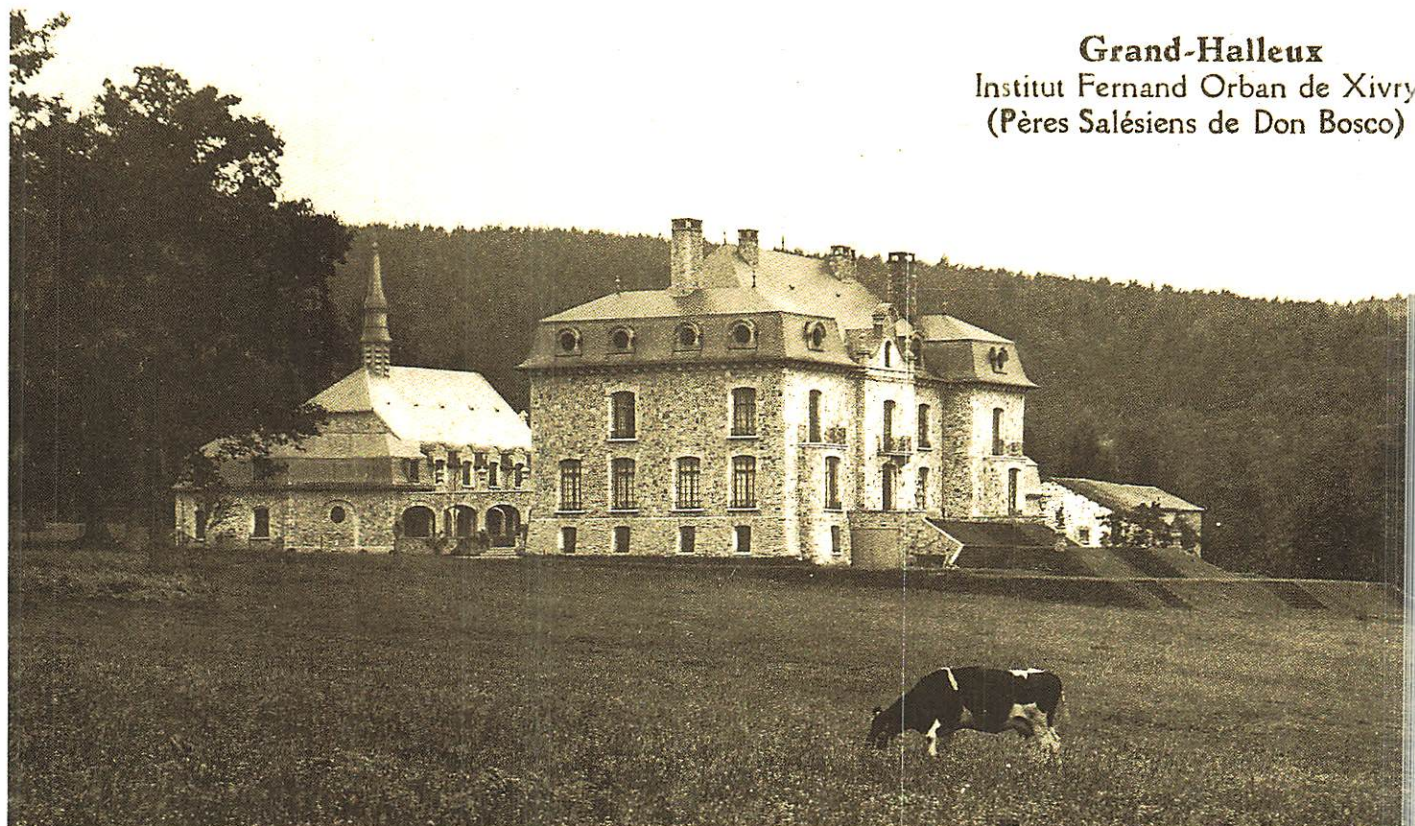
Het recordnoviciaat van 1932-1933: foto in Groot-Bijgaarden genomen bij de inkleding op 26 augustus 1933. Nog 55 novicen van de 58 die het noviciaat begonnen, waren van de partij. De priesterkandidaten hadden een overweldigende meerderheid: er zijn slechts een paar coadjuteurs in lekenkledij te bespeuren. Dat numerieke overwicht zou, ondanks alle propaganda voor de lekenroeping, nooit meer uit de congregatie (hier en elders) verdwijnen.
 [Foto bewaard in ACSB.]

Farnières

Wegens plaatsgebrek in het huis van Groot-Bijgaarden, dat vanaf 1904 theologie, vanaf 1914 ook filosofie en vanaf 1919 tevens het noviciaat herbergde, moest men voor de talrijke priesterkandidaten naar een ander studiehuis uitkijken. Dankzij de edelmoedige schenking van het pasgebouwde jachtslot van de jonggestorven Fernand Orban de Xivry, konden de jonge salesianen een kwarteeuw 'filosoferen' op een van de mooiste plekjes van de hoge Ardennen. De kinderloze weduwe was zo goed op haar kosten het kasteel aan de nieuwe behoeften aan te passen en een mooie kapel in natuursteen te laten bouwen. Meer recent is het kasteel met bijhorende hoeve een kleine landbouwschool geweest en tegenwoordig is het een retraitecentrum, waar ook veel Vlamingen op bezinning komen. Wie eenmaal in Farnières verbleef bewaart er heerlijke herinneringen aan.

Grand-Halleux
Institut Fernand Orban de Xivry
(Pères Salésiens de Don Bosco)

*Farnières: salesiaans studiehuis voor filosofie (1929-1956)
en theologie (1929-1935). [Foto bewaard in ACSB.]*

Grand-Halleux
 Institut Fernand Orban de Xivry
 (Pères Salésiens de Don Bosco)

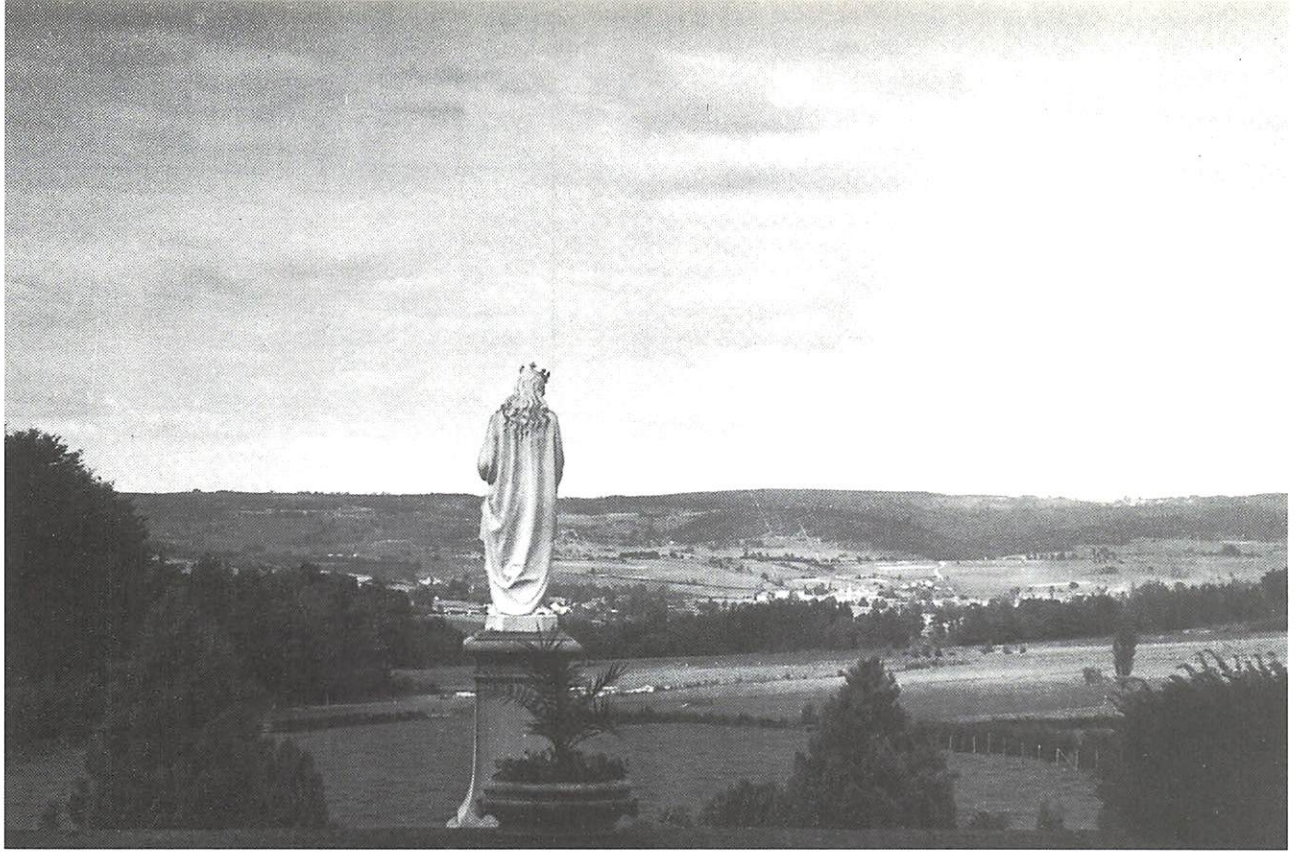
Farnières: speciaal bijgebouwde kapel, verbindingsgalerij tussen kasteel en kapel en links van de traptoren het kamergebouw.
 [Foto bewaard in ACSB.]

Farnières: lager gelegen vijver, arboretum en 'pastoraal' zicht op het jachtslot.
 [Foto bewaard in ACSB.]

*Farnières: twee filosofen verwijlen
in de gezonde lucht rond het kasteel.
[Foto uit het begin van de jaren
1950, bewaard in ACSB.]*

Farnières: zicht op de vallei van de Salm. Een groot beeld van Maria Hulp der Christenen waakt vanaf het kasteelterras over het domein en het weidse dal. [Foto uit het begin van de jaren 1950, bewaard in ACSB.]

SOCIETÀ EDITRICE INTERNAZIONALE
TORINO — Corso Regina Margherita, 174 — (ITALIA)

Sac. Doct. ERNESTUS RUFFINI.

INTRODUCTIO IN S. SCRIPTURAM

Praelectiones habitae Athenaeis Pont. Sem. Rom. et Prop. Fidei.

PARS SECUNDA: *Introductio in novum Testamentum liber primus.* — Volumen in-8° pp. xxii-450. — Libellae 39. — Apud exteros: L. 36. — *Editio 1925.*

FRANCISCUS VARVELLO

Sacerdos, Philosophiae Professor in Seminario Salesiano apud Taurinenses.

INSTITUTIONES PHILOSOPHIAE

PARS I. *Completens Introductionem ad philosophiam et Logicam.* Libellae 10. — Apud exteros: Libellae 12.

PARS II. *Metaphysica.*

VOLUMEN I. *Completens Metaphysicam generalem seu Ontologiam:* L. 6. — Apud exteros: L. 7,20.

VOLUMEN II. *Completens Metaphysicam specialem seu Cosmologiam, Pneumatologiam et Theodicam:* L. 15. — Apud exteros: L. 18.

PARS III. *Etica et Jus naturae.*

VOLUMEN I. *Completens Ethicam:* L. 5. — Apud exteros: L. 6.

VOLUMEN II. *Completens Jus naturae:* L. 15. — Apud exteros: L. 18.

HORATIUS MAZZELLA

Archiepiscopus Tarentinus.

PRAELECTIONES SCHOLASTICO-DOGmaticAE

BREVIORI CURSUI ACCOMODATAE

Editio Quinta recognita et aucta.

VOLUMEN I. *Tractatus de vera Religione, de Scriptura, de Traditione et de Ecclesia Christi.* L. 25. — Apud exteros: L. 30.

VOLUMEN II. *Tractatus de Deo Uno ac Trino et de Deo Creante.* L. 15. — Apud exteros: L. 18.

VOLUMEN III. *Tractatus de Verbo Incarnato, de Gratia Christi et de Virtutibus infusis.* L. 15. — Apud exteros: L. 18.

VOLUMEN IV. *Tractatus de Sacramentis et de Novissimis.* L. 15. — Apud exteros: L. 18.

ALOYSIUS PISCETTA et ANDREA GENNARO

Sacerdotes Piae Societatis S. Francisci Salesii.

THEOLOGIAE MORALIS ELEMENTA

AD CODICEM JURIS CANONICI EXACTA

Jam edita sunt in lucem:

VOLUMEN PRIMUM: *De Theologiae Moralis Fundamentis.* — 1. De actibus humanis. — 2. De conscientia. — 3. De legibus. — 4. De peccatis. — Vol. in-16, pp. cvii-404: L. 15. — Apud exteros: L. 18.

VOLUMEN SECUNDUM: *De obligationibus erga Deum et nos ipsos.* — 1. De virtutibus theologis. — 2. De virtute religionis. — 3. De prudentia, fortitudine et temperantia. — Vol. in-16 pp. x-630: L. 20. — Apud exteros: L. 24.

VOLUMEN TERTIUM: *De obligationibus erga proximum.* — 1. De justitia et jure. — 2. De iniuriis et restitutione. — 3. De contractibus. — Vol. in-16, pp. xii-250: L. 25. — Apud exteros: L. 30.

VOLUMEN QUARTUM: *De obligationibus peculiaribus et de poenis ecclesiasticis.* — Volumen in-16 pp. xii-420: L. 15. — Apud exteros: L. 18.

Proxime edenda:

VOLUMEN QUINTUM: *De Sacramentis in genere et de quinque primis Sacramentis in specie.* — 1. De Sacramentis in genere. — 2. De Baptismo. — 3. De Confirmatione. — 4. De Eucharistia. — 5. De Pœnitentia. — 6. De Extrema Unctione.

VOLUMEN SEXTUM: *De Ordine et de Matrimonio.*

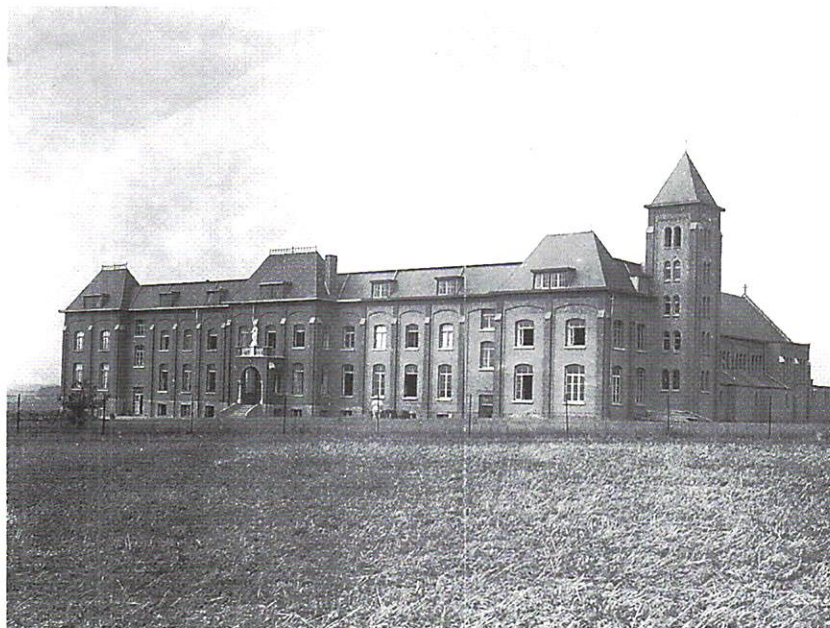
VOLUMEN SEPTIMUM: *De sexto et nono præcepto decalogi; de usu matrimonii et de ratione servanda in sacramentorum administratione.*

Courant gebruikte Latijnse filosofie- en theologiecursussen in de jaren 1920. Lijst uit Bulletin Salésien, 48 (1926) 127. Behoorlijk Latijn kennen was tot in de jaren 1960 een 'must' om priesterstudies te doen.

Oud-Heverlee: het studiehuis voor theologie, dat Farnières vanaf 1935 moest ontlasten. Het stond op de nog kale zandberg 'Oppem', die de Dijlevallei beheerste. Het werd gebouwd in 1934-1937 onder provinciaal Arnold Smeets, die het als het hoogtepunt van zijn bestuur beschouwde. Het was het feestgeschenk van de weldoeners van de Belgische provincie aan don Bosco, ter gelegenheid van zijn heiligverklaring. In de beginjaren stonden er nog geen bomen, wel een hekken en een grote poort.

[Foto bewaard in ACSB.]

Oud-Heverlee

Transparant (brandraamimitatie): door Jan Grauls SDB gemaakt ter gelegenheid van de priesterwijdingen van 6 mei 1951. Elk van de twaalf wijdelingen is erop afgebeeld: Nicolas De la Charlerie, Odon D'Hose, Jef Mentens, Martin Rijken, Jozef Schops, Vic Serruys, Frans Van Asperdt, Frans Vanden Berk, Gerard Vandersteegen, Emile Vanherck, Arsène Van Houtte en Marcel Vinck. Wijbisschop was de nog jonge hulpbisschop Mgr. Emiel-Jozef De Smedt van Mechelen-Brussel. [Foto bewaard in ACSB.]

Boven: *Veel groen en bos: daar zorgden de 'poeters van den berg' van Oud-Heverlee in de jaren 1940-1950 voor, ook zonder een 'plant-een-boom-actie'. Twee generaties later genieten honderden kinderen en begeleid(st)ers van het plaatselijke speelplein er nog van. [Foto uit de jaren 1950, bewaard in ACSB.]*

Onder links: *Eerste priesterzegen: neomist Piet van Gisbergen zegent zijn moeder die voor haar pas gewijde zoon knielt. Een heilig gebaar vol geloof. [Foto van 7 mei 1950, bewaard in ACSB.]*

Onder rechts: *Het Collegium Don Bosco in de Naamsestraat 172 te Leuven, bij de Sint-Kwintenskerk: verblijf van de salesianen die aan de universiteit studeerden. Het werd op 4 mei 1938 door rector magnificus Mgr. Ladeuze ingezegend. Provinciaal Jules Moermans (1937-1946) bevorderde deze studies omdat voor bepaalde ambten diploma's vereist waren. [Foto bewaard in ACSB.]*

Groot-Bijgaarden: roepingenretraite in 1923 voor de leerlingen van de tertia, de poësis en de vakjongens van het vierde jaar, gepreekt door Emile Genicot. Onderaan: René Pastol (toekomstig provinciaal, met priesterhoed), provinciaal Paul Virion (midden, met baret op), rechts van hem in volgorde Emile Claeys, Emile Genicot en Charles Van Vinck. [Foto bewaard in ACSB.]

Volgende pagina: Don Bosco in Nice in 1885. De foto werd wellicht tijdens zijn verblijf aldaar van 25 maart tot 1 april van dat jaar genomen. Don Bosco is zeventig jaar, oud en moe. Zijn gelaat is getekend door gierstkoorts en uitslag. Hij toont zich hardnekkig en wilskrachtig, met doordringende blik, energieke werkershanden, krullende haardos. Het linkeroog is nog vijf, terwijl het rechter duidelijk dof is. De foto werd weinig verspreid, omdat zowel de oversten als de weldoeners van een heilige een mooier portret verlangden. Dit 'ongekuiste' beeld van don Bosco is ons daarom nu zo dierbaar. Afdruk van niet-geretoucheerd anoniem origineel, 45 bij 60 cm. [Cf. SOLDA 170-171.]

Roepingenpropaganda: laatste bladzijde van de brochure Kent Gij den Salesiaan van Don Bosco? uit januari 1940. Het succes van de salesianen werd toegeschreven aan hun preventieve opvoedingsmethode, hun liefde voor de arbeid en hun ondernemingszin. Kardinaal Salotti typeerde de salesiaan als volgt: 'Wat energie en standvastigheid betreft, heeft de salesiaan veel weg van de jezueet; hij is populair als de capucien en hij lijkt op de monnik door zijn ingetogenheid en werkzaamheid'. Kortom: hij was 'echt het modern kloosterling-type' [sic]. [Citaten uit dezelfde brochure blz. 60-61.]

HELPT priesters vormen!

Eén priester vormen is duizende zielen winnen!

HELPT Salesianen vormen!

Eén Salesiaan helpen vormen is Don Bosco's werk helpen voortzetten!

WILT GE

... uw priester hebben?

... meewerken aan de uitbreiding van Gods Rijk op aarde?

... uw Salesiaan hebben?

... dat Don Bosco voortleve dank zij uw optreden?

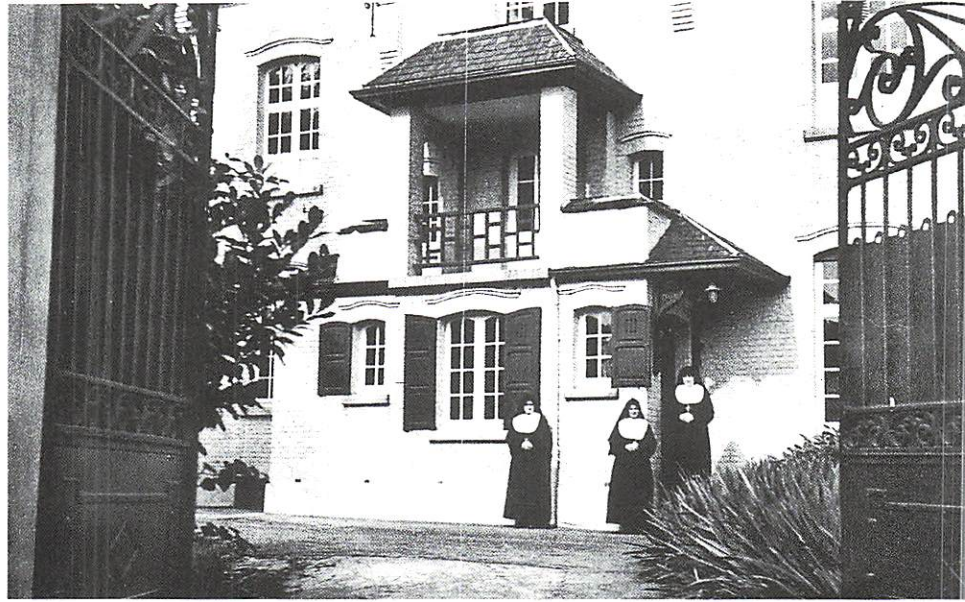
JA ?

Maar ge weet niet hoe 't best aan boord gelegd?

SCHRIJF dan naar den Directeur van een der huizen van Don Bosco.

Groot-Bijgaarden: achtergevel van het juvenaat 'Maria Auxilium' van de zusters van don Bosco.
[Foto bewaard in ACSB.]

Nauwelijks staat Lippeloo stevig gegrondvest en de aanvragen voor zusters volgen elkander op. Salesiaanse Huizen worden gesticht en zusters gaan er, om voor keuken en linnen te zorgen. Zo te:

Sint-Denijs-Westrem (Gent), 1, Steenweg op Kortrijk.

Doornik: 59, Augustijnenstraat.

Hechtel: Don Boscostraat.

Melles: 84, Molenstraat.

Kortrijk: Don Boscodreef.

Sint-Pieters-Woluwe: François Gaystraat.

In 1910, wordt het noviciaat te Groot-Bijgaarden ingericht. Het wordt stilaan een centrale, verblijf van de Provinciale Overste voor België, een lichtende straal van den machtigen vuurtoren.

En als Ons Heer in de stilte van een afgezonderd uur of bij het geluk van een vurige H. Kommunie een meisje influistert: « Hebt Ge moed, Kind? Houdt Ge veel van Mij?... Kom dan en volg Mij; want de Oogst is rijp! En wie zal hem binnenhalen? ». En als dat meisje dapper antwoordt: « Heer, hier ben ik! » dan is er nog een lange baan af te leggen, vooraleer ze klaar is, om het werk aan te pakken, want zielen tot Christus brengen vraagt tere handen en kies gemoed.

Daarom zijn Vormingshuizen nodig. De stem van God spreekt soms heel vroeg; daarom het juvenaat.

Voor meer gevorderde meisjes het postulaat, gevolgd door het noviciaat. Soms moeten de jonge geprofesten zich nog verder bekwamen in een vak, als opvoedster of ziekenverpleegster; daarom is er een studiehuis te Heverlee (Leuven), 78, Steenweg op Namen.

En als de taak volbracht is, en de levensavond komt, als de krachten falen, dan heeft de Dochter van Maria, Hulp der Christenen, recht op een welverdiende rust en liefdevolle zorgen.

Haar lamp is met olie gevuld, helder straalt het licht, de Bruidgom mag komen, als het Hem belieft, zij is paraat, om eeuwig het Lam te volgen.

Zulk een rustoord bestaat te Sint-Anna, Kortrijk.

Historiek en opleiding van de zusters. Uit De Dochters van Maria Hulp der Christenen (uit 1948), blz. 26. [Bewaard in ACSB.]

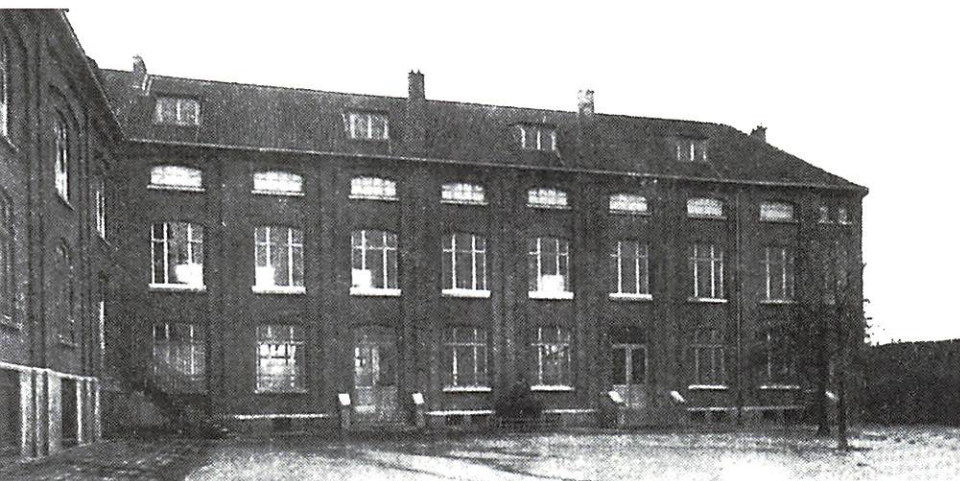
HEVERLEE. — In ernstige studie bekwamen zij zich voor een nakend apostolaat.

De roeping van een jong meisje of jonge vrouw tot zuster van don Bosco kiemde dikwijls tijdens de middelbare schooljaren, tijdens het spel, tijdens een retraite of religieuze dienst of terwijl ze al aan het werk was in het onderwijs of de opvoeding, de verpleging, de keuken en de was, op de boerderij of in de fabriek. Contact met zusters was meestal van zeer groot belang. Al naar gelang van de bekendheid met hun levensstijl kon ze dan instappen in één van de vormingsfasen.

Groot-Bijgaarden: feesten ter gelegenheid van de zaligverklaring van Maria Mazzarello. Huldebetoon en evocatie van haar leven, 18 juni 1938. [Foto bewaard in ACSB.]

Groot-Bijgaarden: noviciaatshuis van de 'jonge krachten' van de zusters. Uit De Dochters van Maria Hulp der Christenen (uit 1948), blz. 22.

Getuigschrift van medewerker:

Bijlage bij het Liefdewerk van Don Bosco, speciaal nummer over de medewerkers en medewerksters van don Bosco (afgekort MDB) van mei-juni 1936. Het blanco-document is al voorzien van de stempel van Jules Moermans SDB, toenmalig directeur van Sint-Denijs-Westrem.

Medewerkers

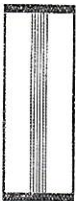
**GETUIGSCHRIFT VAN INSCHRIJVING
BIJ DE
SALESIAANSCHЕ MEDEWERKERS**

Ondergeteekende verklaart dat op der maand
..... 19..... werd.... ingeschreven bij de
Salesiaansche Medewerkers

.....
en bijgevolg in de toekomst z..... genieten van al de
gunsten, al de aflaten en al de geestelijke genaden door den
Heiligen Vader toegekend aan degenen die deel uitmaken van
deze Vereeniging en er de regels van onderhouden.

..... den 19.....

Vrome Vereeniging
der Salesiaansche
Medewerkers en
Medewerksters ■

Samenw. Drukk. « Vooruitgang », Kortrijk

N. B. — Gelieve dit formulier in te vullen en terug te zenden aan den
E. H. Bestuurder.

Titelblad van de Brochure met de statuten van de medewerk(st)ers uit 1931. Na de zaligverklaring van don Bosco in 1929 kreeg ook de beweging van de medewerk(st)ers een nieuwe impuls, onder meer door specifieke propaganda.

[Bewaard in ACSB.]

IJveraarsters

Binnen de medewerk(st)ersbeweging was de lokale groep ijveraarsters de meest dynamische groep. Het waren vrouwen uit alle lagen van de bevolking en van alle generaties, moeders en juffrouwen, die zich enthousiast achter het ideaal van don Bosco schaalden en veel vrije tijd besteedden aan de propaganda van zijn leven en werk. Zeer waardevol was hun inzet voor de verkoop van de jaarlijkse don Boscokalender, de uitzet van de wezen, het dienstbetoon aan de plaatselijke don Boscohuisen en de recollectiedagen van de medewerkers. Ook nu bloeien her en der medewerkersgroepen rond salesiaanse huizen. Sommige zijn op een eigentijdse wijze zeer 'ijverig'.

IJVERAARS, IJVERAARSTERS
& VRIENDEN VAN DON BOSCO

Hebt ge reeds
Don Bosco's
M U U R -
KALENDER
1939

HOEVEEL MOETEN
WE ER U STUREN?

*Typisch werk van ijveraar(st)er:
de kalenderverkoop. [Uit het
Liefdewerk van Don Bosco. 30
(1938) november-december, blz. 32.]*

*Lippelo: ijveraarstersvergadering
van 6 februari 1938.
[Foto bewaard in ACSB.]*

Stichtende lectuur

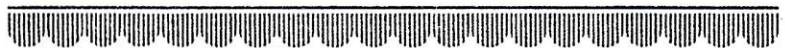
Talrijk waren de publicaties die de salesianen en de zusters in beide landstalen uitgaven. Het waren nagenoeg allemaal stichtende biografieën van personen die in het spoor van don Bosco leefden. Gedrukt op de persen van hun eigen scholen, kwamen de boekjes zeer goedkoop op de markt. Ze kaderden in de algehele godsdienstige propaganda en het apostolaat van de pers in die tijd. Niet zelden waren ze *causa efectiva - daadwerkelijke oorzaak* van een nieuwe roeping tot zuster of salesiaan, of van een engagement als medewerk(st)er of oud-leerling(e).

DRUKKERIJ-UITGEVERIJ „DON BOSCO”

Te verkrijgen :

Leven van den Gelukzaligen Don Bosco, door Francesia.	20,00 fr.
Don Michaël Rua, Eerste Opvolger van den Gelukzaligen Don Bosco, door Prin.	2,50 fr.
Michaël Magone, Leerling van Don Bosco, door Prin.	2,50 fr.
De Jeugdige Dienaar Gods Dominiek Savio, naar den Zaligen Don Bosco, door Prin.	2,50 fr.
De Dienaar Gods Don Beltrami, Salesiaan van Don Bosco, door Prin.	2,50 fr.
Margriet Bosco, Moeder van den Geluk- zaligen Don Bosco, door Prin.	2,50 fr.
Langs het Spoor van Don Bosco, door Prin.	2,50 fr.
Frans Besucco, Leerling van Don Bosco, door Prin.	2,50 fr.
De Gelukzalige Johannes Bosco, door Prin.	5,00 fr.
De Dienares Gods Maria Mazarello, door Prin.	2,50 fr.
Prins August Czartoryski, Priester-Sale- siaan van Don Bosco, door Prin.	2,50 fr.

*Goedkope levensbeschrijvingen
van don Bosco en zijn (geestelijke)
verwanten. Lijst afgedrukt op de
achterzijde van de brochure
De Dienaar Gods Aloysius Mertens,
door Albert Lhermitte SDB, 1933.
[Bewaard in ACSB.]*

Twee Bloempjes uit Maria's Hof

Zuster
Clementina De Wachter
Zuster Mariette Welsch

Door een Kloosterlinge der zelve Congregatie.
Uit het Fransch vertaald door
P. Martinus-Petrus Hack, o. cist. der Abdij van Bornhem.

Drukk. Don Bosco, St. Denijs-Westrem.

Een Bloemken uit Maria's Hof

Zuster Palmyre Stella

Door een Kloosterlinge der zelve Congregatie.
Uit het Fransch vertaald door
P. Martinus-Petrus Hack, o. cist. der Abdij van Bornhem.

Drukk. Don Bosco, St. Denijs-Westrem.

A. PRIN, S. S.

DE DIENARES GODS

MARIA
MAZARELLO

EERSTE ALGEMEEN OVERSTE
DER DOCHTERS VAN
MARIA HULP DER CHRISTENEN

Drukkerij Don Bosco, St. Denijs-Westrem

Boven links:

Titelblad van een *Dubbelbiografie*. Clementina De Wachter was de eerste Vlaamse zuster van don Bosco die stierf, Mariette Welsch de eerste Waalse. [Uitgave van 1933, bewaard in ACSB.]

Boven rechts:

Titelblad van een *Biografie* van een andere merkwaardige zuster van don Bosco. [Uitgave van 1933, bewaard in ACSB.]

Links:

Titelblad van een *Biografie* van de medestichteres van de zusters. Auteur Albert Prin was salesiaan. In die tijd was de afkorting van de congregatie officieel nog S.S. (Societas Salesiana). Om verwarring met een andere congregatie te voorkomen (Societas Sulpiciensis S.S.), en om elke associatie met de Duitse S.S. uit te sluiten, werd na de tweede wereldoorlog voor de salesianen de afkorting SDB ingevoerd. [Uitgave van 1932, bewaard in ACSB.]

Volgende pagina:

Titelblad van de Statuten en reglementen van het genootschap van het Allerheiligste Sacrament van rond 1930, bedoeld voor het bevorderen van de veelvuldige communie onder de humaniorastudenten. [Bewaard in ACSB.]

Titelblad van de Statuten en reglementen van het gezelschap der Onbevleete Ontvangenis uit 1937, bedoeld voor het bevorderen van de zelfheiliging van de humaniorastudenten. [Bewaard in ACSB.]

Titelblad van de Statuten en reglementen van de vereniging van Sint-Jozef uit 1932, bedoeld voor de zelfheiliging van de vakleerlingen. [Bewaard in ACSB.]

Titelblad van de Statuten en reglementen van de broederschap van de heilige Aloysius van rond 1930, bedoeld voor de voorbeeldige deugdbeoefening door leerlingen en salesianen. [Bewaard in ACSB.]

Titelblad van de eerste Nederlandstalige Constituties en Reglementen van de salesianen, uit 1938. [Bewaard in ACSB.]

Kaft van het Salesiaanse leerlingenreglement van rond 1930. [Bewaard in ACSB.]

Leefregels en confrèrieën

De goede gang van zaken in de werken van don Bosco werd sterk bevorderd door een duidelijk en jeugd vriendelijk huisreglement. De salesianen en de leerlingen hadden hun eigen leefregels.

Die van de salesianen waren feitelijk de constituties, waarop ze hun religieuze geloften uitspraken. Ze werden voor het eerst in het Nederlands vertaald en uitgegeven bij Vanmelle in Gent in 1938. Voordien moesten de salesianen, ook de talrijke Vlamingen en enkele Nederlanders, in het Frans hun toetrede bevestigen.

De leerlingen beschikten al van in het begin over een reglement in hun eigen taal. Het regelde, afhankelijk van de school of het weeshuis, alle noodzakelijke voorzieningen en ordende het inwendige leven van het werk.

Bijzonder nuttig voor de opvoeding waren de zogenaamde genootschappen, gezelschappen of confrèrieën van de leerlingen. Zij vormden elitegroepen binnen het geheel van de instelling en verbonden er zich toe het voorbeeld te geven aan de anderen. Zij onderhielden daarbij een eigen reglement, dat samen met de statuten door de oversten was goedgekeurd en grotendeels nog uit don Bosco's tijd stamde. Die 'stoottroepen' hadden elk een eigen recrutering, afhankelijk van de studiekeuze van de leerlingen en hun persoonlijke voorbeeldigheid. Don Bosco beschouwde de 'compagnieën' als een machtig middel tot zelfheiliging, maar hij was er niet de uitvinder van. In veel Vlaamse vrije scholen, ook van het bisdom (zoals in het college van Hoogstraten), waren zij tot in de jaren 1960 onder een of andere vorm actief.

Constituties
van de
Sociëteit
van den
S. Franciscus van Sales

MET EEN INLEIDING GESCHREVEN
— DOOR DEN STICHTER —
DEN HEILIGEN JOANNES BOSCO.

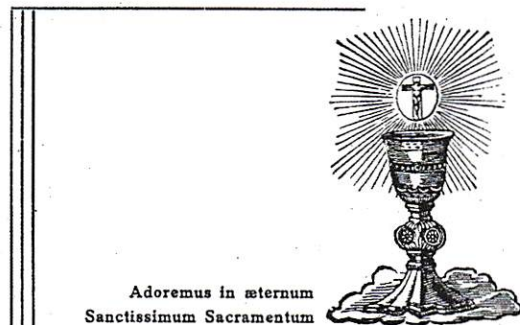
REGLEMENT

VOOR DE HUIZEN VAN DE
SOCIËTEIT VAN DE
H. FRANCISCUS
VAN SALES

(Voor de leerlingen)

GENOOTSCHAP
VAN HET
ALLERHEILIGSTE
SACRAMENT

OPGERICHT IN DE
SALESIAANSCH E HUIZEN

J. M. J. F.

RÈGLEMENT

de l'Association
de Saint Joseph

Imprimerie Don Bosco
WOLUWE - SAINT-PIERRE
1 9 3 2

HET GEZELSCHAP
DER
ONBEVLEKTE ONTVANGENIS

OPGERICHT
IN DE
HUIZEN VAN DON BOSCO

1937
DRUKK. DON BOSCO, ST. DENIJS-WESTREM

DON BOSCO

GODSVRUCHT

tot den

HEILIGEN ALOYSIUS
VAN GONZAGUA

*Keerzijde van een Retraiteprentje
anno 1936 voor de leerlingen van
Sint-Denijs-Westrem.
[Bewaard in ACSB.]*

*Titelblad van de Verordeningen bij
de geloften- en inkledingsretraite.
vertaling uit 1927.
[Bewaard in ACSB.]*

Salesiaanse accenten in de vroomheid

Naast de confrèrieën, die zoals gezegd geen vinding van don Bosco waren, bestonden nog middelen om typisch salesiaanse accenten in de opvoeding te leggen. De eigen gebedenboekjes, de typische 'oefeningen van de goede dood', de retraiteprentjes met goede voornemens: het waren allemaal middelen die - ofschoon ook buiten de salesiaanse wereld bekend - een eigen cachet gaven aan het salesiaanse systeem. Voeg daarbij nog de hartelijkheid, redelijkheid en preventie van don Bosco, en je krijgt een typisch salesiaanse opvoedingswijze. Een eigentijdse invulling van al die elementen vormt het huidige pastoraal pedagogisch project van de Vlaamse don Boscowerken.

Opdat mij de levenswijding zoude bijblijven van de
RETRAITE die ik volgde met mijn
medeleerlingen.

Don Bosco-instituut, St. Denijs-Westrem, 17-21
Mariamaand 1936. - Leider: P. Gratianus, O. C. D.

MIJN BEDE BINST DIE GENADEDAGEN:

Leer me, Jezus, wegen opgaan van ziele schoonheid
Uw klaarheid belichte mijn levensrichting...
Ik bid U om durf in mijn christene daad...
Van uw Kruis plukke ik de vrucht van eeuwig heil.

IK HEB TOEN VROOM BEDACHT:

- : **Mijn stervensuur:**
hoe 'k bij het denken aan mijn sterven, wel
leere zóó te leven, dat sterven voor mij zij:
« het leven erven ».
- : **Die jeugddeugd die "kuisheid,, heet:**
geen woord dat niet 'n sticht,
geen stap op kwaden drempel;
't brand altijd in den tempel
mijns harten een zuiverheidslicht...
- : **De Hostie is mijn kracht in strijd...**
- : **Ik blijf Maria toegewijd...** (Don Bosco)
- : **In den dienst van den "Goeden Meester,,:**
toewijding: mijn levensleus;
'k wil klaarheid dragen in donkere woon...
ik wil een hand bieden aan al wie struikelt,
ik wil een hart zijn voor al wie schreit op
[liefde,
« doorgaan al goeddoende ».
- : **Den Kristi-trouwe wacht het heerlijk hemelloon**

VERORDENINGEN

AANGAANDE DE
JAARLIJSCHE RETRAITE
EN DE PLECHTIGHEID DER
GELOFTEN
EN DER
KLEEDING

TEN GEBRUIKE DER
SALEZIAANSCHER HUIZEN

MET DON BOSCO

KERKBOEK VOOR JONGENS

SAMENGESTELD EN IN HET ITALIAANSCH

UITGEGEVEN DOOR DEN GROOTEN JEUGDAPOSTEL

DEN

H. JOANNES BOSCO

ONDER DEN TITEL :

IL GIOVANE PROVVEDUTO PER LA
PRATICA DEI SUOI DOVERI RELIGIOSI

TURNHOUT (BELGIE)

N. V. BREPOLS

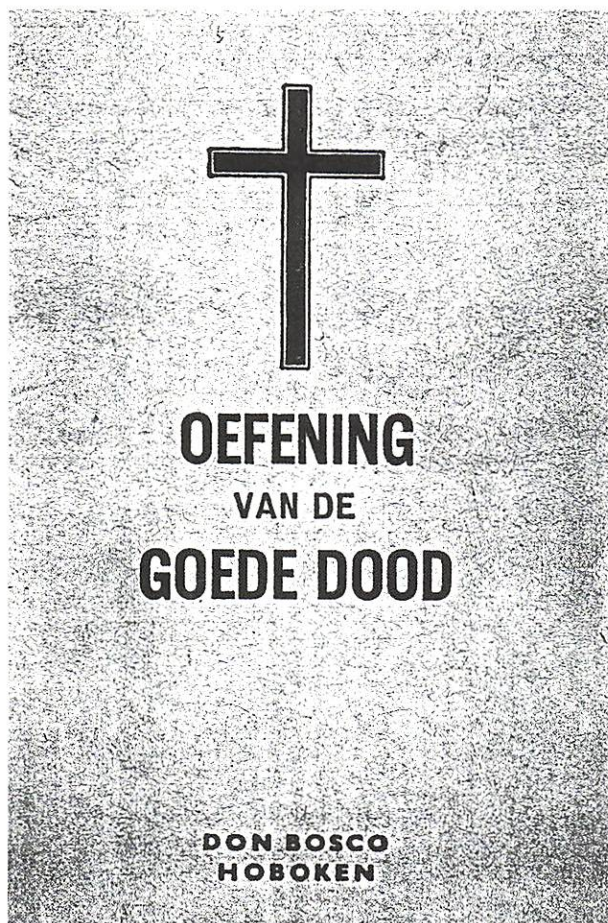
PAUSELIJKE UITGEVERS

SALESIAANSE GEBEDEN & LIEDEREN

*Titelblad van het Salesiaanse kerkboek voor jongens
uit 1939. [Bewaard in ACSB.]*

*Titelblad van de Salesiaanse gebeden en liederen
uit 1939. Tekening van Jos Speybrouck.
[Bewaard in ACSB.]*

*Titelblad van de Oefening van de goede dood,
Hoboken rond 1958. [Bewaard in ACSB.]*

Fanfare van don Bosco Sint-Denijs-Westrem, schooljaar 1913-1914. Volgens het bijna onleesbare opschrift op de plaat voor de grote trom, speelde de fanfare toen in de hogere afdeling. De muzikanten droegen de vlag mee van het 'Liefdewerk van Don Bosco'. We herkennen, onderaan zittend rechts, de kleine wees Charles Van Vinck, die later salesiaans coadjuteur werd en door de oud-leerlingen zeer geliefd was. Het jongetje achteraan tegen de muur kijkt geamuseerd toe. [Foto bewaard in ACSB.]

Fanfarekorpsen

De leerlingen, voor het grootste deel internen, brachten veel dagen door in de school, vooral omdat ze ook de meeste vakantiedagen en weekends niet naar huis gingen. Aangezien de boog niet altijd gespannen kon staan, nam men op een gezonde manier ontspanning. Die vrijetijdsbesteding bestond uit lange wandelingen, sport en spel, zang, voordracht en toneel.

De actieve muziekbeoefening nam in dat gamma een belangrijke plaats in. Zo had bijna elk huis zijn eigen fanfare. Daarmee werden de lokale feesten opgeluisterd en soms trok men ermee naar het dorp of de stad of naar een andere don Boscoshool. Ze werden geleid door een bekwaam dirigent, die vaak ook componist was. Op dat vlak waren de coadjuteurs Antoine Auda en Emile Maréchal, de priester Jan Hauben en 't paterke' Mathieu Knevels zeer verdienstelijk.

Boven: *Fanfare van don Bosco Kortrijk*, schooljaar 1930-1931. Midden vooraan zittend zien we salesiaan-dirigent Mathieu Knevels. Achter hem staat salesiaan Celest Slangen, die trombone speelt. De derde clericus is Albert De Coster. [Foto bewaard in ACSB.]

Onder: *Fanfare van don Bosco Hechtel*, rond 1925-1927. Dirigent is salesiaan Jan Van den Bosch. [Foto bewaard in ACSB.]

Passiespelen en toneel

De meeste katholieke toneelkringen speelden vóór de secularisatie (± 1965) bijna uitsluitend 'stichtende' en 'opvoedende' stukken. Of het nu kluchten of tragedies waren, dat veranderde niets aan de zaak. Een bepaald genre dat vooral tussen de twee wereldoorlogen zeer populair werd, was het 'passiespel', waarin het lijden van de Heer Jezus op een volkse wijze werd uitgebeeld. Salesiaan Laurent Deckers was een groot promotor van dat 'evangeliserend' toneel, achtereenvolgens in de huizen van don Bosco te Hechtel, Kortrijk en Sint-Pieters-Woluwe.

Passiespel Hechtel, 1928: Jezus te midden van de kinderen. [Foto bewaard in ACSB.]

Passiespel Kortrijk: op tournee in Nederland, 1933-1934. We herkennen als achtste van links rechtstaande Gerard Defoor (met pet), coadjuteur en volksvriend (†1978), die gedurende tientallen jaren de gevierde kok en toneel-animator van het theologicum van Oud-Heverlee was. Naast hem staat Laurent Deckers met brede priesterhoed. [Foto bewaard in ACSB.]

Passiespel Kortrijk, 1934: alle vrouwenrollen werden door jongens gespeeld, want gemengd toneel was toen in katholieke instellingen ondenkbaar. Heel devoot speelde een van de groten de rol van Jezus' moeder Maria. [Foto bewaard in ACSB.]

Passiespel Sint-Pieters-Woluwe: bespoting en verhoor van Jezus, 1952. [Foto bewaard in ACSB.]

Passiespel patronaat Oud-Heverlee, 1945: de hogepriesters Annas en Kaïfas, vertolkt door Victor Kaatienberg en Jan Aerts. [Foto bewaard in ACSB.]

Salesiaanse pioniers-missionarissen in Katanga: Elisabethstad 1926. Vooraan zitten van links naar rechts de priesters Alphons Schillinger († 1959); Jozef Sak uit Eksel († 1946), die de eerste apostolisch vicaris van Sakania werd (de stadsnaam heeft niets met zijn familienaam te maken); Francesco Scaloni, op buitengewone canonieke visitatie, die enkele dagen na het nemen van de foto aan bloedvergiftiging stierf; Achiel D'Halluin uit Bavikhove († 1948, na een beenamputatie), die zó geliefd was dat de zwarten zijn familienaam als hun voornaam aannamen en Jules Mariage († 1963). Achteraan staan van links naar rechts de coadjuteurs Félix Verboven († 1962), Francis Gammon, Pierre Ferraris († 1946), Joseph Maus († 1944) en Xaver Weber († 1960). Sak, Schillinger, Mariage, Verboven, Ferraris en Maus behoorden tot de eerste lichte van zes gezonden in 1911. [Foto bewaard in ACSB.]

Missievuur

In november 1911 kwamen de eerste salesianen in Belgisch Kongo aan. In samenwerking met het Ministerie van Koloniën ontplooiden ze weldra in de zuidelijke provincie Katanga drukke activiteiten. Onderwijs, technische opleiding, parochiewerk, catechese, ziekenzorg, ontspanning voor de blanke en zwarte jeugd: dat waren zowat de voornaamste ingrediënten van hun missionering.

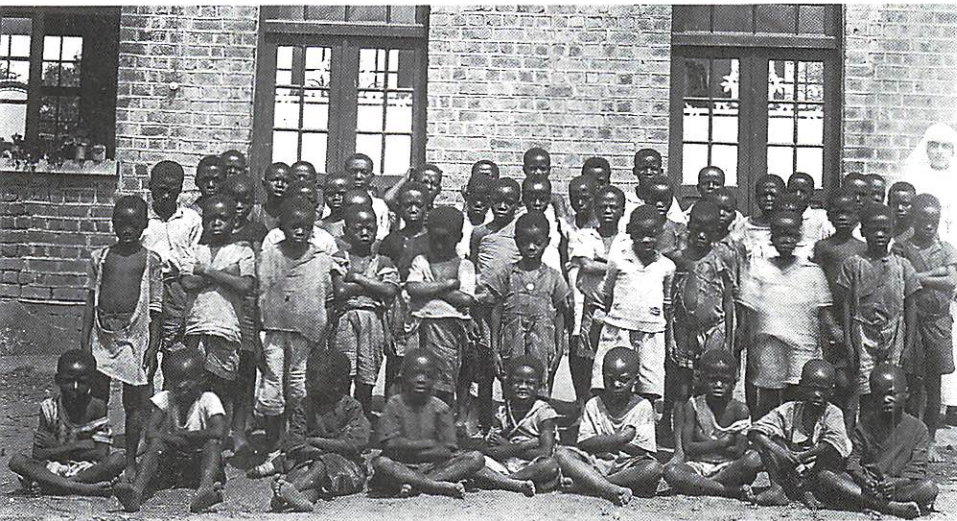
Aangezien de missionarissen dicht bij het volk stonden, leerden ze de inlandse talen, net zoals hun medebroeders en -zusters bij de Indianen in Zuid-Amerika. Ze kerstenden de plaatselijke gewoonten en feesten en gaven de Katangezen, weliswaar binnen het kader van een koloniaal maar goedmoedig paternalisme, eigen verantwoordelijkheden die bij hun christelijke waardigheid pasten.

De Kongomissie werd in het *Liefdewerk van Don Bosco* dik in de verf gezet. Bovendien gaven de salesianen ook *Contact* uit, een eigen missietijdschrift voor de jeugd. Die lectuur en het geregeld bezoek van een missionaris veroorzaakten bij de leerlingen een groot enthousiasme. Onder impuls van hun titularis namen heel wat klassen een 'klasmisionaris' onder hun hoede. Dat intens met missies bezig-zijn wekte ook heel wat nieuwe roepingen, zowel bij de zusters als bij de salesianen. Het missievuur laaide in menig internaat op tot in de jaren 1960.

Kambikila St.-Amand: het werk van de melkbedeling ('l'œuvre de la goutte de lait'), 1933. De zusters, die vooral voor de kleintjes en de jonge moeders werkten, zorgden voor het allernoodzakelijkste: aangepaste voeding en hygiëne. [Foto bewaard in ACSB.]

Sakania: de 'primaïrkes' of jongens van de lagere school bij de zusters, 1935. [Foto bewaard in ACSB.]

Elisabethstad (Lubumbashi): postkaart met de officiële, door de staat gesubsidieerde school voor blanken, met kerk en bijhorende diensten. [Bewaard in ACSB.]

Oorlogsellende

Tweeëntwintig jaar na de eerste wereldoorlog, nauwelijks een generatie later, werd Europa weer het belangrijkste strijdtoneel van een tweede, nog dodelijker wereldoorlog. Kenmerkend waren nu vooral de grote genociden die onder het mom van raszuiverheid plaats hadden. Zoals in elke oorlog waren de zwaksten de eerste slachtoffers. België kreeg al meteen na de capitulatie over heel zijn grondgebied een Duits bewind, dat vijf jaar duurde. Het leven in de don Boschhuizen ging min of meer door, de beperkingen en de ellende als gevolg van de vreemde bezetting niet te na gesproken.

Onraad: al eind 1939 voelde men de tweede wereldoorlog aankomen. Papierschaarste, mobilisaties en andere 'tijdsomstandigheden' zorgden voor een vertraging van het verschijnen van het Liefdewerk van Don Bosco. [Bijvoegsel bij het laatste nummer van dat jaar.]

Ter oorzake van de tijdsomstandigheden verschijnt het « Liefdewerk » met vertraging. Gelieve ons te verontschuldigen, in de hoop dat het volgend nummer weer op tijd zal kunnen besteld worden.

We danken onze talrijke medewerkers, medewerksters, lezers en lezeressen voor hun getrouwheid aan Don Bosco's werk.

We vragen aan onzen Heiligen Stichter — bijzonder gedurende de noveen van gebeden die gehouden wordt van 23 tot 31 Januari, — feestdag van den H. Joh. Bosco, — dat hij U allen helpe en bescherm.

N. B. De gebeden der noveen worden op aanvraag gestuurd.

Gebedsintenties uit november 1939 met een duidelijke verwijzing naar de oorlogsdreiging. [Uit Liefdewerk van Don Bosco, november-december 1939, blz. 192.]

*Verzoek te willen bidden voor den inkeer van een verdwaalden Echtgenoot
Naamloos
Gelief een noveen te doen om van een groote kwaal bevrijd te blijven.
N. Lokeren
Ik vraag u dringend een noveen te willen doen voor 't behoud van den
vrede in ons land, en om den vrede in de wereld.
Een soldaat in 't Belgisch leger.
Om een volledige genezing te bekomen.
C. V. D. Gent*

†
BID VOOR DE ZIELELAFENIS
VAN EERW. HEER
Gaspard, Wilfried, Sylvere VERHULST
 Brancardier te Velde.

Geboren te Rollegem-Capelle 26 December 1906
 Tijdelijke Professie te Groot Blijgaarden 2 September 1937
 Gesneuveld te Oostende 24 Mei 1940

« Geef ons, o Heer, een allergeweldigsten haat tegen de zonde en een juist besef van de groote liefdeleusheid die zij bij ons veronderstelt ».

« Bidden we voor hen die ons kruisjes bezorgen: bedanken we God erom ».

« Ons leven is een ernstig iets: laten we ons niet met bijhoorigheden bezighouden ».

« Als Ge de listen van uw boovaardigheid zult kunnen ontmaskeren, dan zult Ge tamenlijk ver gevorderd zijn in heiligheid ».

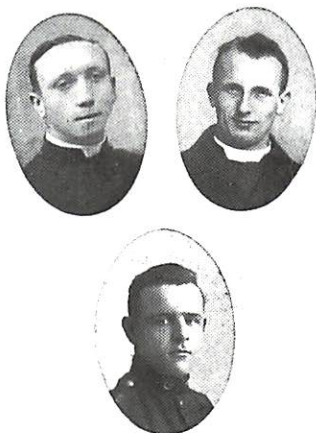
« Laat ik me goed overtuigen dat Jezus al mijn doen en laten volgt en beoordeelt. Laat ik nooit iets denken, zeggen of doen, waarover ik mij voor Hem zou schamen ».

(Uit de nota's van den Overledene).

De schoonheid van zijn nederig, werkzaam diep inwendig leven en zijn warme liefde voor zijn Hemelmoeder, maakten hem rijp voor den hemel. O. L. Heer vroeg hem dan ook het offer én van zijn priesterideaal én van zijn leven in den dienst van zijn Land.

Dierbare Moeder, Broeders en Zusters, beminde Medebroeders, in den hemel zal weldra het eeuwig blijde wederzien geschieden.

Maria Hulp der Christenen, bid voor ons.
 Heilige Jehannes Bosco, bid voor ons.

IN MEMORIAM

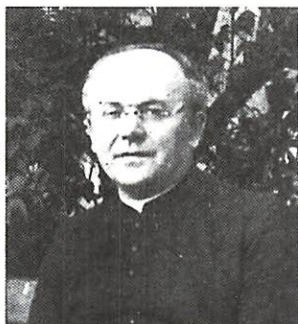
E. H. Ludovicus EERDEKENS

E. H. Hubertus VANDERSTEEGEN

E. H. Gaspard VERHULST

Salesianen v. Don Bosco.

Gedachtenisprentje van drie Vlaamse salesianen die in dienst van het vaderland stierven.
 [Bewaard in ACSB.]

M. l'Abbé Pierre GYR
 prêtre salésien

né à Moresnet, le 25 août 1877; entré à l'Institut St-Jean Berchmans, le 8 janvier 1902; profès, le 3 octobre 1905; prêtre à Namur, le 10 août 1912; tué par les bombes allemandes à Liège, le 24 décembre 1944.

Bienheureux les serviteurs que le Maître, à son retour, trouvera veillant...

En vérité, je vous le dis, il se ceindra, les fera asseoir à sa table et s'approchera pour les servir...

(Luc, XII, 37)

M. Jean HOUTEKINS
 coadjuteur salésien,
 Chevalier de l'Ordre de Léopold II

né à Tournai, le 21 avril 1886; entré à l'Oratoire Saint-Charles, le 28 février 1897; profès, le 1er février 1903; tué par les bombes allemandes à Liège, le 24 décembre 1944.

Gedachtenisprentje van twee Waalse salesianen die stierven als slachtoffers van de oorlog.
 [Bewaard in ACSB.]

*Sint-Denijs-Westrem: spoor van vernieling na de aftocht van de vijand op 6 september 1944.
[Uit Historiek, gebouwen, leven en mensen (1978), blz. 21.]*

*Kortrijk: Maria Hulp der Christenen beschermde tijdens de bombardementen van Kortrijk de salesianen, de zusters en hun leerlingen. Toch vonden een opvoedster en een jongetje de dood. Tekening naar een schilderij van Celest Slangen.
[Bewaard in ACSB.]*

Zeven salesianen werden tijdens de oorlog door de Duitsers gevangen gezet. Het waren Laurent Deckers, directeur te Woluwe, gevangen van 18-11-'42 tot 5-9-'44; Jules Delcourt uit Doornik, op 6-3-41 naar Duitsland gedeporteerd; Jean Roeder, directeur in Doornik, gevangen van 25-10-'43 tot 26-1-'44; Martin Rijken, pastoor in Luik, gevangen van 27-5-'44 tot 7-9-'44; Georges Thomas uit Woluwe, gevangen van 31-7-'44 tot 1-9-'44; Ulrik Van der Steen uit Farnières, gevangen van juli '44 tot september '44 en Léonard Van Raad uit Remouchamps, gevangen in juli '44.

Cf. Ch. LECTEF, *Le Cardinal van Roey et l'occupation allemande en Belgique*, Brussel, Goemaere 1945, blz. 351.

DRIE ONZER BELGISCHE HUIZEN TIJDENS DEN OORLOG

Voorzeker zal het onze Medewerkers en Medewerksters interesseeren te vernemen wat er zooal gebeurde met 3 van onze verschillende Belgische Huizen tijdens den oorlog. De meeste konden, God zij dank, in werking blijven, al draaiden ze dan natuurlijk niet altijd « op volle kracht ». Vele leverden hun bescheiden bijdragen in den strijd tegen den bezetter door het verbergen van door de Duitschers opgespoorde personen, door spionage enz...

Meer bepaald zouden we het hier willen hebben over drie van onze Huizen die meer dan de andere door den storm hebben te lijden gehad: St-Denijs-Westrem, Hechtel, Luik.

ST-DENIJS-WESTREM: Door zijn goede (?) ligging, vlak bij een militair vliegveld, heeft dit huis de « eer en het genoegen » gekend reeds van in Mei 1940 vijandelijke troepen te mogen huisvesten; en zoo de Duitschers er al niet voortdurend verbleven, het moest hun toch voortdurend ter beschikking staan. Alle werkzaamheid in dien eertijds zoo gonzenden bijenkorf lag dan ook praktisch stil voor den duur van heel den oorlog. Materieele schade aan de gebouwen is er uiterlijk niet, maar binnen hebben de Duitschers hun « Lebensraum » op hun eigen manier ingericht. We spreken niet van de schade aan de machines in de werkhuizen.

HECHTEL: gansch den oorlog door had dit huis zijn werking kunnen voortzetten, zij het dan ook op iet of wat verminderde schaal. De groote beproeving kwam in de Septemberdagen van 1944, toen de aftrekkende Duitschers van Hechtel een weerstandsnest maakten tegen de aanstormende geallieerden. 7 dagen woedde de strijd en veel vluchtelingen uit Hechtel vonden in de kelders van het Huis een veilig onderkomen. Buitengewoon hevig was de beschieting van het huis in den voormiddag van 11 September. Ongelukkig vielen er ook slachtoffers: E. H. Geldof werd gewond aan de knie, maar 4 weken hospitaal hielpen hem weer op de been. E. H. Naessens was er erger aan toe: hem werd het rechterbeen door een tankobus afgerukt; verder had hij nog talrijke wonden; als bij wonder heeft hij het er nog levend afgebracht. De schade aan het gebouw was zwaar. Het schooljaar 44-45 begon dan ook anderhalve maand te laat en in zeer bekrompen omstandigheden. Maar God zegent na beproeving: nu is het Huis weer bedrijvig als nooit tevoren.

LUIK: hier kwam een Duitse bom dood en vernieling zaaien op 24 December 1944. Een groot gedeelte van de gebouwen werd verwoest; veel was onbruikbaar gemaakt. Verscheidene medebroeders liepen meer of min ernstige verwondingen op. De Prefekt E. H. Gyr werd op slag gedood, evenals de Coadjuteur Mr Houtekins. — De voortdurende bedreiging der vliegende bommen was verder een groot kruis voor ons Huis van Luik, dat natuurlijk zijn werking had moeten laten varen. — Thans, Goddank, is ook daar het leven weer herbegonnen.

— Zoo heeft ook onze Belgische Inspectie haar tol betaald aan het oorlogsmonster. Elders in dit blad vindt de lezer enkele gegevens over oorlogswee en schade in andere landen. Mochten voor de Salesianen, evenals voor alle andere menschen, uit al dit lijden en tegenspoed nieuwe groei en bloei voortkomen.

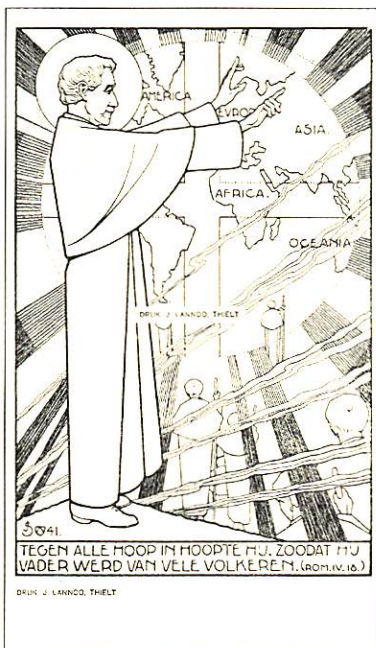
Jos Speybrouck

Sinds zijn heiligverklaring werd don Bosco meer en meer op een devotionele en door Italië beïnvloed zoeterige wijze voorgesteld. De hele iconografie van de nieuwe jeugdheilige en van zijn volgelingen in de Salesiaanse Familie raakte ernstig besmet door prenten en beelden, die aan het kitscherige grensden. Nieuwe 'portretten' doken op, getekend, geschilderd, geboetseerd of getruceerd, die helemaal niet meer leken op de authentieke foto's die er van don Bosco bewaard gebleven zijn.

Gelukkig waren er enkele gezonde en kunstvolle uitzonderingen. Alfred Ost (1884-1945) en Jos Speybrouck (1891-1956), twee bekende Vlaamse tekenaars en schilders, hebben don Bosco vóór en tijdens de tweede wereldoorlog op een aanvaardbare en treffende wijze voorgesteld.

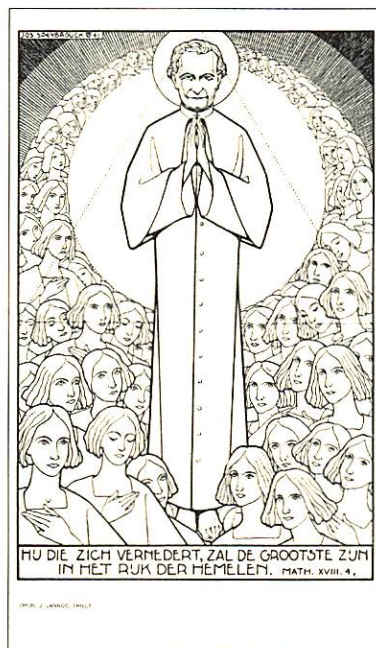
Dankprentje door Jos Speybrouck
1941, met op de achterkant een
vakantiegebed voor de priester-
student.

[Oostindische inkt, origineel
50 bij 33 cm bewaard in ACSB.]

Dankprentje door Jos Speybrouck
1941, met op de achterkant een
bedanking voor in Hechtel ontvan-
gen giften.

[Oostindische inkt, origineel
50 bij 33 cm bewaard

Dankprentje door Jos Speybrouck
1937, met op de achterkant de data
van de priesterwijding en eremis van
Oscar Delputte SDB in 1939.

[Oostindische inkt, origineel
50 bij 33 cm bewaard in ACSB.]

ONZE VROUWE VAN VLAANDEREN
ZEGENT ONZE BEWEGING

JOS. SPEYBROUCK 1923.

*De bekende Vlaamse Lieve Vrouw van Jos Speybrouck uit 1923. Zijn kunst genoot grote waardering in Vlaanderen, mede dankzij drukker Joris Lannoo die er talrijke reproducties van uitgaf.
[Oostindische inkt, origineel 49 bij 34 cm bewaard in ACSB.]*

Volgende pagina:

Een cruciaal moment:

de eerste elf zusters van don Bosco spreken geloften uit op 5 augustus 1872. [Oostindische inkt, tekening van A. Ost 1945, 51 bij 35 cm, bewaard in het provinciaalarchief te Sint-Pieters-Woluwe.]

Alfred Ost

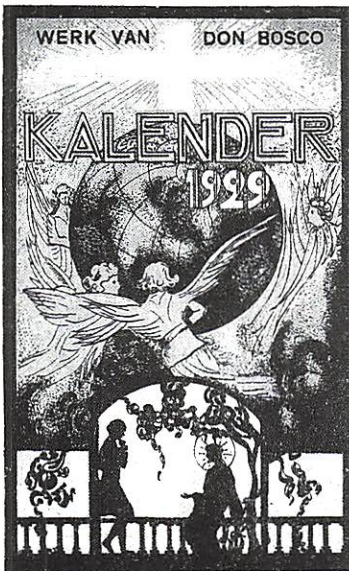
Toen de vliegende bommen op Antwerpen vielen, zocht Alfred Ost van november 1944 tot 4 april 1945 zijn toevlucht bij de salesianen in Groot-Bijgaarden. Daar werd hij gastvrij ontvangen en kon hij naar hartelust tekenen en schilderen. Het leven van don Bosco werd een nieuwe thematiek in zijn oeuvre. Bij zijn vertrek, zes maanden voor zijn dood, leverde Ost aan de oversten een hele map tekeningen af over don Bosco en zijn werken. Ook bedacht hij elk van de 24 novicen van het jaar 1944-1945 ter gelegenheid van hun inkleiding met een tekening van een Christuskop.

Nog een cruciaal moment:

In zijn 'gedenkschriften' vertelt don Bosco uitvoerig over het begin van zijn apostolaat, gecondenseerd in de ontmoeting met een zekere Bartolomeo Garelli op 8 december 1841. [Oostindische inkt, tekening van A. Ost 1945, 51 bij 35 cm, bewaard in het provinciaalarchief te Sint-Pieters-Woluwe.]

*Kaft van de Zakkalender van don Bosco uit 1929, jaar van de zaligverklaring. Terwijl engelen de wereldbol schragen, geeft Jezus onder een pergola (gezet op een balustrade bij een waterput) onder-richt aan een jonge vrouw.
[Bewaard in ACSB.]*

Almanakken en kalenders

Don Bosco gaf al vanaf 1859 een eigen volksalmanak uit, en dat in het kader van het apostolaat van de goede pers en van de propaganda voor zijn werken. In navolging van hun stichter deden de salesianen in Vlaanderen dat ook. Enerzijds gaven ze eenvoudige kalenders uit, die tegen een spotprijs verkocht, een jaar lang in tienduizenden huiskamers aan don Bosco herinnerden (in 1956 100.000). De almanakken, die voor het eerst in 1928 uitkwamen, waren boekwerken met allerlei artikels over de missies, de roepingen en de vakscholen van don Bosco. Hun succes groeide vooral rond de canonisatieperiode van de salesiaanse heiligen. Na de tweede wereldoorlog bleven alleen nog de bekende kalenders bestaan.

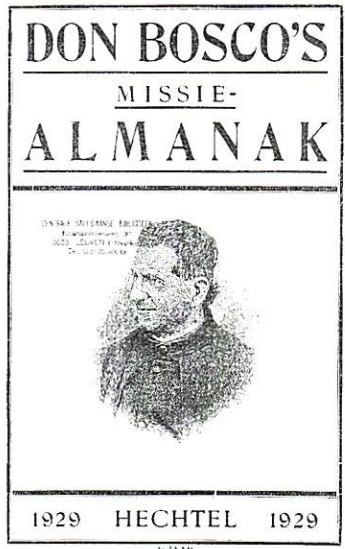
De Familie Lannoo uit Tiel, van de bekende drukkerij en uitgeverij, die gedurende tientallen jaren de Kalenders van don Bosco drukte. Van links naar rechts: Jef, Jan, vader Joris, Luk, Raf en Godelieve Lannoo. Jef, Luk en Raf werden salesiaan. [Paasmaandag 22 april 1957, foto bewaard in ACSB.]

1938	JANUARI					1938
Zondag	30	2	9	16	23	1 Z. Bezoutiens.
Maandag	31	3	10	17	24	2 Z. S. Adalardus, abt.
Dinsdag		4	11	18	25	3 M. Ste. Genoveva, m.
Woensdag		5	12	19	26	4 D. Ste. Pharaïde, m.
Donderdag		6	13	20	27	5 W. S. Theophorus, p.
Vrijdag		7	14	21	28	6 D. H.H. Drie Koningen.
Zaterdag	1	8	15	22	29	7 V. Ste. Melania, m.
						8 Z. Ste. Costula, m.
						9 Z. S. Moesellinus, biss. D
						10 M. S. Agathe, p.
						11 D. S. Hyginius, p.
						12 W. S. Argenius, mart.
						13 D. Ste. Veronica.
						14 V. S. Hilarius, biss.
						15 S. Fabius, ereijf.
						16 Z. S. Marcellus, p.
						17 M. S. Antonius, abt.
						18 D. Petrusstoel te Rome.
						19 W. S. Coentus, koning.
						20 D. S. Sebastiaan, mart.
						21 Ste. Agnes, m. en m.
						22 S. Vincentius.
						23 Z. S. Raymondus v. P. C.
						24 M. S. Thimotheus, biss.
						25 S. Pantus bekeer.
						26 W. S. Polycarpus.
						27 D. S. Joannes Chrysost.
						28 V. S. Petrus Nilasius.
						29 Z. S. Francisus v. Sal.
						30 Z. Ste. Martina, m. m.
						31 M. H. Joh. Bosco.

Druckers Lannoo, Meisieskake straatweg 64, Tiel.

Steun de Jeugd- & Missiewerken van Don Bosco.

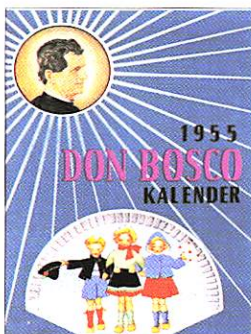
Titelblad van Don Bosco's Missie-almanak van 1929 (eerste jaar). [Bewaard in ACSB.]

Don Boscokalender van 1938, toen al bij Lannoo in Tiel gedrukt. [Bewaard in ACSB.]

Zes kalenders uit verschillende perioden. [Bewaard in ACSB.]

Propaganda voor de almanak en de kalender, net voor de tweede wereldoorlog. [Bewaard in ACSB.]

Wie helpt ons ?

Honderden prachtige DON BOSCO-ALMANAKKEN 1940 met ingesloten

MUURKALENDER zijn nog overkoocht. Wie wil, kan ons helpen en levens eest goed weerz verziehen ter eere van Don Bosco, die het zal vergeiden.

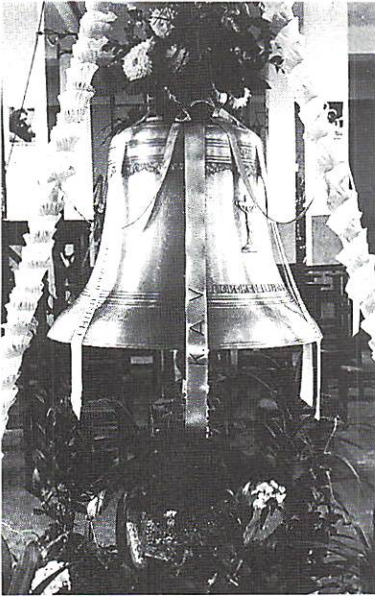
Op iedere gemeente waar nog geen almanakken werden aangeboden, wordt een leveraar of leveraarster gestraagd om **ENKELE** almanakken te verkoopen. De prijs is 5,00 Fr., de kunstvolle muurkalender inbegrepen.

Wie helpt ons ter eere van Don Bosco en ten voordeele van zijn priester-roepingingen ?

Elke verkooper van VIJF Don Bosco almanakken heeft recht op één lot voor de Tombola. Trekking 31-1-40

Ansionds schrijven aan **EERW. HEER DEMUNTER** Bestuurder Werk van Don Bosco ST. DENIJS-WESTREM

(Overoogel - Liefdewerk van Don Bosco - September-Oktober 1933)

Hoboken: eerste klok, geschonken door de plaatselijke K.A.V. op 14 november 1948. In Hoboken begonnen de salesianen in 1948 een nieuwe parochie (de H. Familie). [Foto bewaard in ACSB.]

Nieuwe werken

Na de tweede wereldoorlog dienden zich nieuwe uitdagingen aan. Meer en meer jongens wilden op school een stiel leren. Het technisch en beroepsonderwijs, toen nog A3 en A4 genoemd, werd veralgemeend. De salesianen speelden in op de vraag en richtten met eigen middelen en in zeer moeilijke omstandigheden nieuwe technische scholen op. Dat was het geval in Hoboken (1946), Halle (1953) en Helchteren (1954). Elders, zoals in Sint-Denijs-Westrem en in Sint-Pieters-Woluwe, nam de groei van het technisch onderwijs toe en werd er bijgebouwd. De colleges, bestemd voor priesterroepingen, bleven echter kleinschalig en meestal tot internen beperkt. De afdeling 'late roepingen' in Kortrijk kende tussen 1945 en 1965 een grote bloei. Aangezien de oorlog heel wat nieuwe wezen achterliet, stichtten de salesianen een nieuw opvanghuis voor hen, net zoals ze in Woluwe na de eerste wereldoorlog deden. Aanvankelijk gevestigd in Herent bij Leuven (1947), werd het nieuwe werk, dat evolueerde tot een tehuis voor bijzondere jeugdzorg, in 1949 definitief in Vremde (bij Antwerpen) gevestigd.

Ook de zusters van don Bosco breidden na 1945 hun actieradius uit. In Groot-Bijgaarden begonnen ze een middelbare school voor snit en naad en familiale zorg (1956) en een moderne humaniora (1958). Gerdingen kreeg een bloeiende oud-leerlingenbond (1948). De Kortrijkse Openluchtkolonie (K.O.K.) ving tijdens en na de oorlog veel zwakke kinderen op. Nieuwe zuster gemeenschappen vormden zich voor het huishouden en het internaat van de salesianen in Woluwe (1948) en in Kortrijk (1949). Het studiehuis van Heverlee werd gesloten (1954), maar een nieuw noviciaatsgebouw in Groot-Bijgaarden opende zijn deuren. In Genk Boxbergheide namen de zusters een lagere school over (1956) en begonnen er met een beroepsschool (1957). In Lippelo, het eerste werk van de zusters in Vlaanderen, hernamen zij hun activiteiten in de lagere school en in de parochiewerken.

Technische School DON BOSCO

Steenweg op Lennik, 2, HALLE

Categ. A³. — Stamnummer 599.

Afdelingen .

METAALBEWERKING :

Draaiers, Frezers, Paswerkers, Slijpers.

HOUTBEWERKING :

Meubelmakers, Schrijnwerkers.

ELECTRICITEIT.

Begin schooljaar : 6 September 1955.

De leerlingen worden ingeschreven vanaf 12 JAAR
op dag en uur die best passen voor de ouders.

Druk. VAN BOSSUYT, Brusselstraat, 5, Halle. — Tel.: 56.53.49.

Koninkrijk België
Koning Boudewijn I
Verenigd Koninkrijk van België
30.25 Januari 1947.

Werk van Don Bosco
te Herent

VEREENIGING ZONDER WINSTGEVEND DOEL

HERENT

STICHTING

♦ ♦

BEELDIGCH STAATBLAD
Directie : Boulevard (L.-A.-2)
Tervurense weg, 10, Brussel
4124 - 1947

*Kaft van de Stichtingsakte van het
weeshuis in Herent.
[Bewaard in ACSB.]*

*Halle: wervingsaffiche in volle
schoolstrijd, anno 1955. Inschrijven
kon toen nog 'op dag en uur die best
voor de ouders pasten'.
[Bewaard in ACSB.]*

WIJ, OUDERS !
BOUWEN ZELF ONZE !
DON BOSCO
TECHNISCHE SCHOOL

*Ouders in actie: in het heetste van
de schoolstrijd (1954-1958) en tegen
het bewind in, werd Helchteren met
de hulp van overtuigde katholieken
gerealiseerd. Bemerkt de affiches aan
de muur met 'Meer dan ooit neen'
(tegen de antikatholieke school-
politiek van toen).
[Foto uit het Liefdewerk van
Don Bosco, september-oktober 1955,
blz. 115.]*

Mgr. Cardijn in Sint-Denijs-Westrem: Jozef Cardijn, stichter van de internationale K.A.J., was goed thuis in de don Boscowerken. [Foto bewaard in ACSB.]

Volgende pagina:

Idealistische affiche met de drie voornaamste jeugdbewegingen die priesterkandidaten leverden, onder meer aan de afdeling 'late roepingen' te Kortrijk. De affiche sprak velen aan. [Bewaard in ACSB.]

De kajotters van Sint-Denijs-Westrem: vertrekkensklaar op bedevaart naar Rome, waar ze op 29 september 1929 de pas zaligverklaarde don Bosco voorstelden als hun patroon. Vooraan zittend in het midden: proost Jan Demunter. [Foto bewaard in ACSB.]

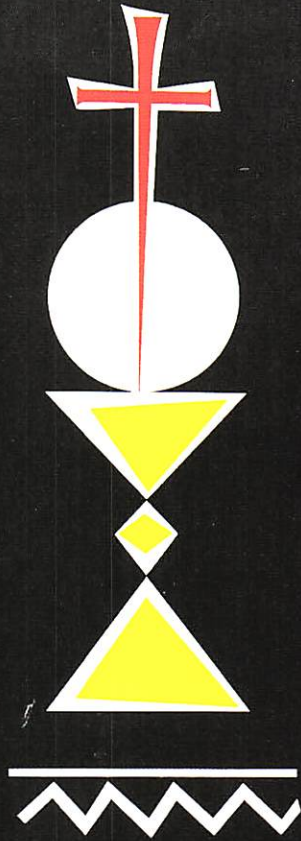
Jeugdgroepen

Vooraf in twee jeugdbewegingen waren de salesianen actief. Dat waren het patronaat en de katholieke arbeidersjeugd. De salesiaanse patronaten bleven zich na de oprichting van de chiro in 1939 en hun aansluiting nog een tijdlang lokaal 'patronaten' noemen. Dat had niets met conservatief-zijn te maken, maar alles met een zekere autonomie die men in de eigen werken wenste te behouden.

Het opvallend ontbreken van bekende studentenjeugdbewegingen (zoals K.S.A.) in de colleges lag vooral aan het eigen aanbod van de salesianen. In de jaren 1950 bliezen zij het 'Salesiaans Jeugdverbond' (afgekort S.J.V.) nieuw leven in en tegelijk ontstond na de canonisatie van Dominiek Savio (1954) een hele 'Saviobeweging' (waaronder de 'Savioclub'). Het S.J.V. wilde een vernieuwde versie van de vroegere confrèrieën zijn. Het had tot doel de beste leden en leiders van de chiro- en K.A.J.-groepen (verbonden aan een don Boscowerk) met typisch salesiaanse idealen te doordesemen. In het begin van de jaren zestig doofde die beweging uit en conformeerden zowel de salesiaanse chiro's als de K.A.J.'s, waar die nog op school bestonden, zich aan de doelstellingen en de werkwijzen van de nationale leidingen.

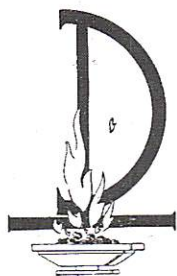
Ook voor U jonge man!

DON BOSCO

KORTRIJK bereidt U voor tot het Priesterschap.
Speciale afdeling "Late Roepingen" (17 - 30 jaar)

het salesiaans
JEUGDVERBOND

moet het opvoedkundig
werk van een salesiaans
huis aanvullen, verenigen
en doelmatig maken!

don ziggiotti

Nihil obstat: H. Delacroix, ad hoc dep.

DRUK LANNOO, TIELT

*Kaft van S.J.V.-folder uit 1956-
1958, gedrukt door Lannoo Tielt.
[Bewaard in ACSB.]*

Salesiaans
Jeugd
Verbond

*S.J.V.-congres op 6-8 juni 1958 in
Sint-Pieters-Woluwe, ter gelegenheid
van de Wereldtentoonstelling.
[Foto bewaard in ACSB.]*

*Cardijn bij zijn kajotters van de Kortrijkse afdeling 'late roepingen'.
[Foto uit ±1957, bewaard in ACSB.]*

*Aandachtspunten van het S.J.V.-
congres van 7-8 maart 1956
in Sint-Pieters-Woluwe.
[Foto bewaard in ACSB.]*

Kardinaal Cardijn, zelf van Halle afkomstig, schreeuwde er bij de inwijding van het elektronikagebouw: 'mijn moedere was hier maarte! [sic]' (verwijzend naar het vroegere kasteel van de burgemeester dat daar tot 1914 stond en waar zijn moeder diensmeid was). [Foto uit 1965 bewaard in ACSB.]

Nieuwe heiligen voor de jeugd

Beelden van de stoet en de inwijding van vier salesiaanse brandramen in de basiliek van Koekelberg op 5 juni 1955: Leuvense chirojeugd, vlag van Hechtel, Westvlaamse Kroonwacht, oud-leerlingen van Lippelo, Hechtels S.J.V., het K.O.K., de medewerkers van Groot-Bijgaarden, chiro van Korbeek-Dijle, nog Leuvense chiro. [Foto's bewaard in ACSB.]

Volgende pagina:

De brandramen van Franciscus van Sales, don Bosco, Maria Mazzarello en Dominiek Savio in de nationale basiliek van Koekelberg. Gestileerde figuren maar moeilijk herkenbaar.

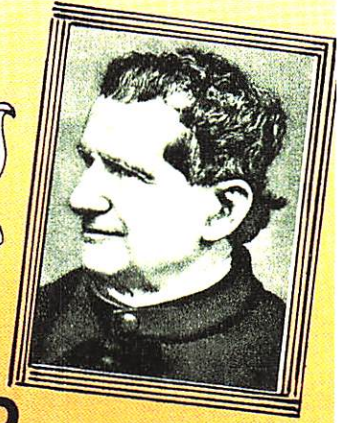
de salesiaanse familie aan het h hart
KOEKELBERG

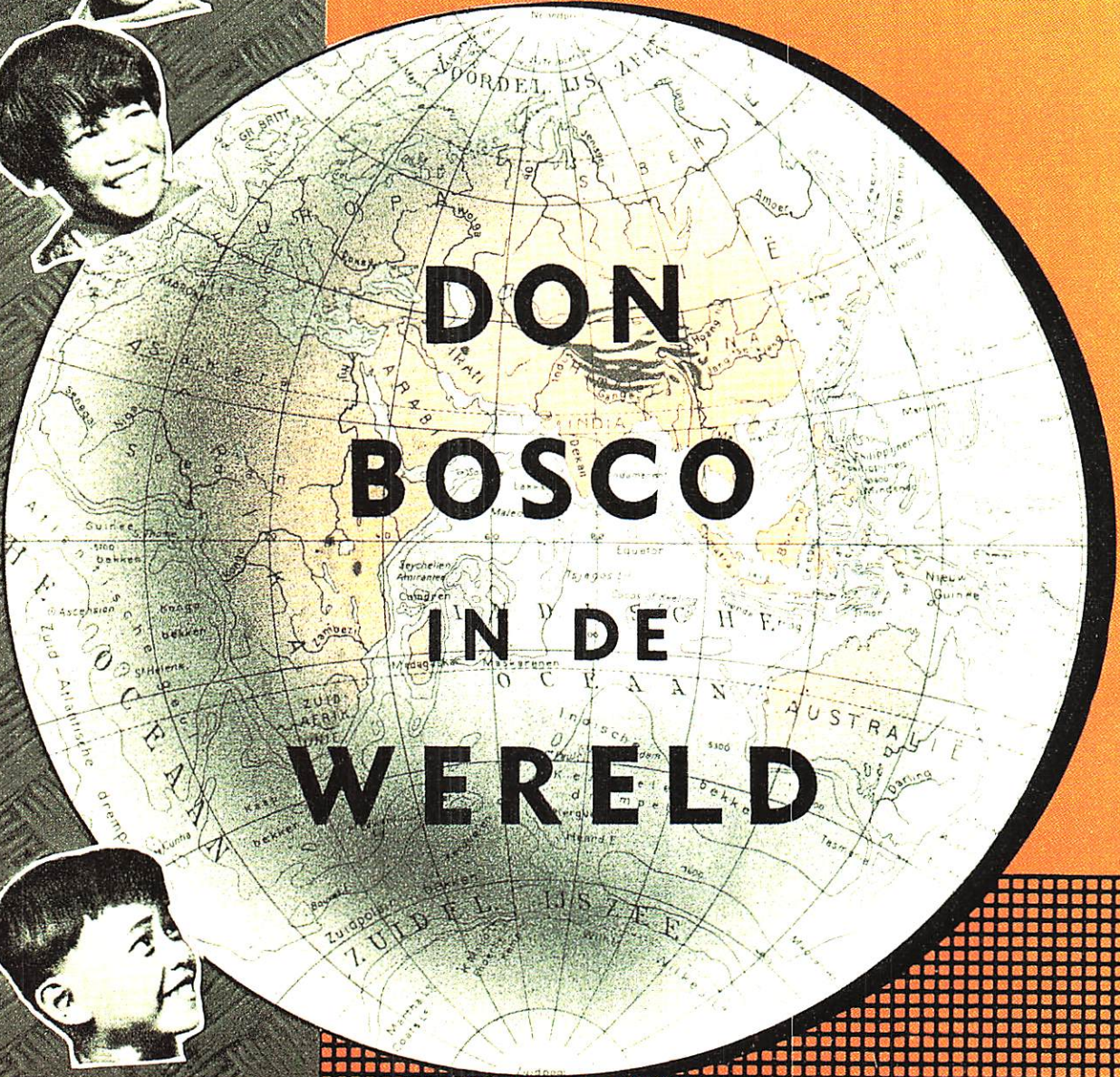
Don Bosco in Nice 1885: reproductie door salesiaan Roger Vanwijnsberghe. Geretoucheerde versie van de foto op blz. 103. Dit bijgewerkte portret, origineel 16 bij 19 cm groot, wordt de 'Belgische don Bosco' genoemd, omdat hij in België sinds 1967 de meest verspreide afbeelding van don Bosco werd. Salesiaan Celest Slangen kreeg de foto van een bevriende schilder Depypere uit Kuurne. Die kocht het portret bij een Doornikse antiquair, niet om de foto maar voor de lijst. De man uit Doornik vertelde dat de foto stamde uit een Doorniks kasteel. Misschien was het kasteel dat van Rumillies, bewoond door graaf Albert de Robiano en zijn zus Mathilde, beiden weldoeners van don Bosco. Mgr. Cagliari was er op 4-5 december 1888 en don Rua op 17 mei 1890 op bezoek geweest. De oorspronkelijke foto werd door C. Slangen geretoucheerd aan hals, ogen en haren en daarna bij de vergroting tot 60 bij 45 cm door de fotograaf grondig bijgewerkt: gladde wangen, zachtere rimpels op het voorhoofd en rond de ogen, een meer terughoudend en fijnere mond. Alleen de handen werden niet veranderd. De uitvergroete foto hangt tegenwoordig in het provinciale huis te Sint-Pieters-Woluwe in een nieuw ovalen kader, antiek van stijl. Reproducties van de 'nieuwe' foto werden door Jozef Creemers SDB massaal verspreid in België, Zaire en Amerika. Zo zien we hoe met allerlei kunstgrepen een nieuwe don Bosco 'gecreëerd' werd, die niet weinig van de echte verschilt. [Cf SOLDÀ 174-175.]

DEEL III

1959-1996

HONDERD JAAR
Salesianen van
DON
BOSCO · S.D.B.

Een nieuwe tijd

Vanaf de jaren 1960 veranderde heel veel. In een korte tijd namen democratie, dialoog, participatie en medeverantwoordelijkheid de plaats in van de oude bestuurs- en gezagsstructuren. De Kerk, die van 1962 tot 1965 een concilie hield over haar *aggiornamento* ten opzichte van de nieuwe maatschappij, wilde met de nieuwe mentaliteit van ontvoogding rekening houden.

Door de *secularisatie* kreeg de wereld haar autonomie terug en kon de godsdienst zich weer zuiverder opstellen, ongebonden aan macht en politiek. Heel wat initiatieven, ook de salesiaanse, draaiden van dan af niet meer rond hun eigen as, dat wil zeggen rond de eigen congregatie, maar richtten zich meer en meer naar de wereld. Dienst aan Kerk en congregatie werd nu *diens aan het volk*. Daardoor en dankzij het Belgische schoolpact van 1958 evolueerden de katholieke juvenaten tot moderne colleges met een brede waaier van opleidingen. De colleges voor roepingen en de technische scholen van de salesianen en de scholen van de zusters maakten ten volle de evolutie mee. Ook in de internaten en in de bijzondere jeugdzorg groeiden nieuwe inzichten, aangepast aan de psychopedagogische noden van de jongeren.

Vorige pagina:

Kaft van de *Brochure, uitgegeven ter gelegenheid van honderd jaar salesianen van don Bosco 1859-1959*. Het boekje was een aangepaste heruitgave van de brochure *Moderne Voortrekkers... Salesianen van Don Bosco S.D.B.* uit 1949. Het bracht tien jaar later, nog in dezelfde preconciiliaire en triomfalistische stijl, maar gemoedelijk en zelfzekerder dan ooit, een overzicht van don Bosco's leven en werk. Vooral de wonderbare groei van de wereldwijde inplantingen van de salesianen en van de zusters werd beklemtoond. De brochure beoogde tevens de pas opgerichte Vlaamse provincie van de salesianen in de kijker te plaatsen. [Speciaal nummer van het Liefdewerk van Don Bosco, november-december 1959.]

Kaft van de *Brochure uit 1949*. Ze kwam van de heliogravurepersen van C. Van Cortenbergh in Brussel, die van 1947 tot 1966 het lijfblad van de Salesiaanse Familie in zijn typische bruine en blauwe kleuren (zie vorige pagina) drukte. [Speciaal nummer van het Liefdewerk van Don Bosco, mei-juni 1949.]

Volgende pagina's:

Artikel uit het *Liefdewerk van Don Bosco*, september-oktober 1959, blz. 98. De tekst, vol 'oversten en titels met hoofdletters', droeg nog het cachet van de preconciiliaire gezagsstructuren. De benaming 'inspectie' voor wat men provincie heet was nog in gebruik. Toch opende het artikel al een deur naar de toekomst. De splitsing van de te groot geworden Belgische provincie in drie afzonderlijke entiteiten werd aangekondigd.

Artikel uit het *Liefdewerk van Don Bosco*, november-december 1961, blz. 127. Trots pakte het lijfblad van de salesianen uit met de informatie van het Centro di Informazioni pro Deo (C.I.P.), het Vaticaanse internationaal persbureau. De salesiaanse expansie kwam duidelijk naar voren.

TURIJN *besliste* :

Drie inspekties voor de Salesianen van ons land !

BEGIN december 1887 kwam Monseigneur Doutreloux, Bisschop van Luik, Salesianen vragen voor zijn stad. Op aandringen van Onze Lieve Vrouw stond Don Bosco dat toe, zodat men in 1891 van start ging en de Belgische Inspektie onder het patroonschap geplaatst werd van O. L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen.

Nu zijn de Salesianen in ons land en in Kongo, dat van de Belgische Inspektie afhing, zo in werken en in aantal toegenomen en nu zijn de omstandigheden zo geëvolueerd, dat de Oversten van Turijn beslist hebben drie Inspekties op te richten voor België en voor Salesiaans Kongo :

De Vlaamse Inspektie, die H.E.H. Gryspeert als Overste gekregen heeft;

de Waalse Inspektie met H.E.H. Coenraets aan het hoofd;

de Kongolese Inspektie met H.E.H. Peerlinck als leider.

H. E. H. Gerard Gryspeert, die de Vlaamse Inspektie zal leiden welke onder het Patroonschap van de Heilige Johannes Berchmans geplaatst werd. De nieuwe Inspekteur van de Vlamingen was vele jaren Novicenmeester en enkele jaren Directeur in onze Huizen.

H. E. H. Pol Coenraets, uit Bosvoorde, die de Waalse Inspektie in handen neemt, met het patroonschap van Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen, heeft zijn sporen in België en in Kongo verdiend, waar hij degelijk werk leverde.

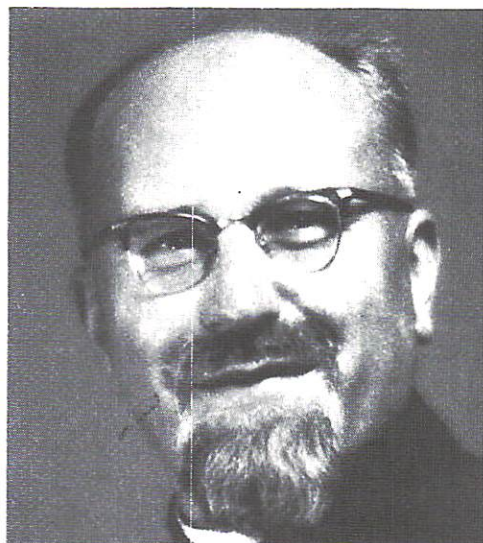
H. E. H. Jozef Peerlinck, uit Erondegem, die Katanga, Salesiaans Kongo, als erfdeel ontvangt met het patroonschap van O. L. Vrouw ten Hemel opgenomen, is de harde wroeter en de simpatieke medebroeder, die zich aan een verantwoordelijke post mocht verwachten.

H. E. H. Gerard Gryspeert.

H. E. H. Pol Coenraets

H. E. H. Jozef Peerlinck

DE GROOTSTE GROEI VERTONEN DE SALESIANEN VAN DON BOSCO

(DIXIT C.I.P.)

Hoofdkapittel der Salesiaanse Kongregatie.

ROME, 9 september 1961 (C.I.P.) De grote missie-orden en-kongregaties nemen alle in omvang toe. Zoals blijkt uit een in Rome gepubliceerde statistiek zijn de 15 grootste missie-orden en -kongregaties vergeleken bij vorig jaar met 2.000 leden toegenomen. De grootste groei vertonen de Salesianen van Don Bosco, die hun ledental met 514 zagen stijgen. Dan volgden de Jezuïeten met een toename van 394 nieuwe leden, de Lazaristen met 240, de Dominikanen met 229, de Broeders der Kristelijke Scholen met 217, de Franciskanen Konventuelen met 202, de Kapucijnen met 182, de Missionarissen van Steyl met 113 en de Redemptoristen met 56. Vijf orden of kongregaties vertoonden geen vooruitgang. De Franciskanen verminderen zelfs, zij het in geringe mate.

De grootste orde is thans de Sociëteit van Jezus met een ledenaantal van 34.687, dan de Franciskanen met 26.151, de Salesianen met 20.545, de Broeders der Kristelijke Scholen met 17.432, de Kapucijnen met 15.624, de Benediktijnen met 11.500, de Dominikanen met 9.737, de Marianisten met 8.974, de Redemptoristen met 8.956, de Oblaten met 7.307, de Lazaristen met 5.750, de Missionarissen van Steyl met 5.345, de Paters van de H. Geest met 5.200, de Franciskanen Konventuelen met 4.550 en de Trappisten met 4.337.

Tot daar C.I.P. Hierbij nog enkele andere getallen in verband met

De vergelijkende groei van de voornaamste Orden en Kongregaties tijdens de laatste zeven jaar.

Naam	In 1954	In 1961	Toename op 7 jaar	%	Jaarlijks %	Stichtingsjaar
1. Jezuïeten	30.461	34.687	4.225	13 %	1,8 %	1540
2. Franciskanen	25.438	26.151	713	2,4 %	0,3 %	1209
3. Salesianen	17.356	20.545	3.189	18,4 %	2,6 %	1859
4. Br. Kr. Scholen	14.382	17.432	2.500	17,5 %	2,3 %	1816
5. Kapucijnen	14.198	15.624	1.426	10,4 %	1,4 %	1525
6. Benediktijnen	11.100	11.500	400	3,6 %	0,8 %	529
7. Dominikanen	8.543	9.737	1.194	13,9 %	1,9 %	1216
8. Marianisten	8.050	8.974	924	11,4 %	1,6 %	1817
9. Redemptoristen	7.819	8.956	1.137	14,5 %	2 %	1732
10. Oblaten	6.264	7.307	1.043	16,6 %	2,3 %	1816

De groei van de Vrouwenorden en -Kongregaties

1. Zrs v. Liefde	41.925	42.780	855	2,9 %	0,4 %	1633
2. Zrs v. Don Bosco	12.431	15.036	2.605	20,9 %	2,9 %	1872
3. Arme Zrs (München)	10.582	9.853	—	—	—	1833
4. Zrs v. Angers	8.994	9.658	664	7,3 %	1,4 %	1835
5. Zrs v. Capitanio	7.404	8.627	1.223	16,5 %	2,3 %	1856
6. Zrs v. L. (Rome)	6.064	7.013	949	16,6 %	2,3 %	1799

Nieuwe structuren en werkwijzen

Sinds 1959 zetten de salesianen tal van initiatieven op het getouw, waarmee ze tegemoet wilden komen aan de noden van de tijd. Tevens ontstonden in de loop van de jaren 'democratische' werkgroepen die het beleid mee bepaalden. Ze stimuleren en coördineren de actie rond de vorming, de pastoraal, de Salesiaanse Familie, de doelgroepen, de communicatiemedia, het beheer van de tijdelijke goederen en de eigen diensten. Elke werkgroep bestaat uit een aantal deelwerkgroepen voor een bepaald onderdeel van de betrokken sector.

Voor de 'vorming' zijn volgende werkgroepen actief: 'initiële vorming', 'stage', 'permanente vorming', 'retraites', 'aanvullend jaar', 'parochies' en 'derde/vierde leeftijd'.

De 'pastoraal' wordt bezielt vanuit de 'Centrale Pastorale Animatiegroep' (CPAG), de 'CPAG-Flash-redactie', de werkgroep 'roepingen', de werkgroep voor 'salesiaanse vorming personeelsleden', de werkgroep 'pastoraal', de werkgroep 'pastoraal in het basisonderwijs', de werkgroep 'vorming van directies' en de werkgroep 'missieanimatie'.

De 'Salesiaanse Familie' (SF) heeft een aparte 'animatiegroep'. Die bestaat uit afgevaardigden van de 'Medewerk(st)ers' (MDB), van de 'Oud-leerlingen' en de 'Oud-leden' (ODB), van de 'Lekenhelpsters' (VDB), van de 'Vrienden van don Bosco' en van de redactie van de *Nieuwsbrief*.

Het 'Don Bosco Onderwijscentrum' (DBOC) neemt het leeuwenaandeel van de doelgroepen van de salesiaanse initiatieven voor zijn rekening. Andere deelwerkgroepen behartigen de bijzondere jeugdzorg, de internaten, de vrije tijd en het nieuwe missieproject in Centrafrika.

In de 'communicatiemedia' functioneren afzonderlijke redactieraden voor het *Salesiaans Nieuws*, vanaf 1996 *Don Bosco Vlaanderen* genoemd, en *De Band met Don Bosco*. Er is ook een werkgroep 'bibliotheken' en een werkgroep 'planning van uitgaven'.

Het 'beheer van de tijdelijke goederen' wordt gedragen door de vergadering van verantwoordelijken voor economisch, financieel en administratief beleid, door de werkgroep 'financies', door de werkgroep 'bouw en inrichting' en door 'Don Bosco Solidariteit'. Ten slotte zijn er nog de diensten 'archief', 'missieprocuur', 'pensioenen' en 'propaganda'.

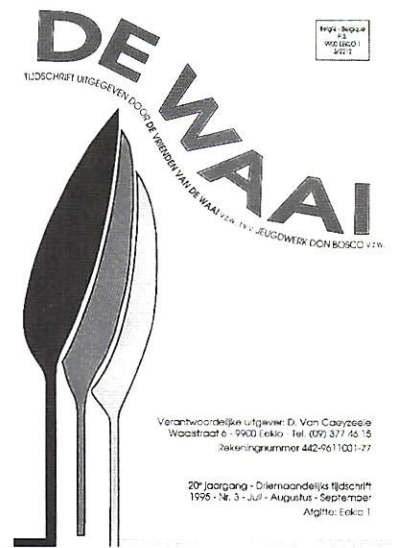
De afzonderlijke werken van de Salesiaanse Familie stellen we kort voor.

Eeklo

Het werk van don Bosco in Eeklo startte in 1972. Het was een antwoord op de vraag naar een nieuwe vorm van bijzondere jeugdzorg volgens de evoluerende wetgeving. Er ontstonden twee centra: één voor *observatie en behandeling* in de Waaistraat en één voor *onthaal en oriëntatie* in de Zuidmoerstraat. Het geheel kreeg de naam 'De Waai'. Enkele jaren na de stichting werd ook de pastoraal in en rond de paterskerk van de franciscanen door de salesianen overgenomen.

Naar een woord van oud-provinciaal Lucien Desmet kaderde don Bosco Eeklo in de evolutielijn van de salesiaanse stichtingen voor kansarmen. In ons land liep die lijn van opvang van weeskinderen over onderwijs aan de lagere bevolgingsklasse tot een hedendaagse vernieuwde inzet in de bijzondere jeugdzorg. De oprichting van 'De Waai' was een belangrijke stap in de recente vernieuwing.

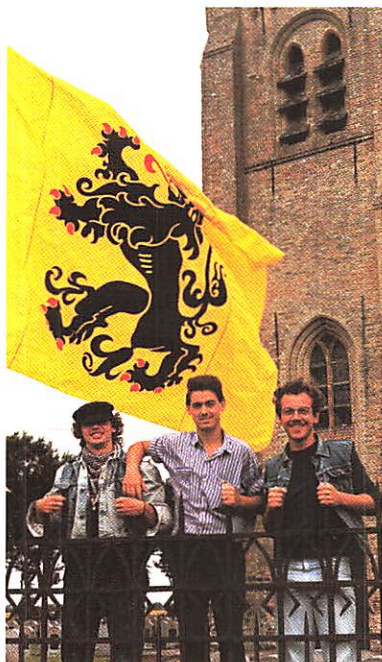
Vandaag combineert die vernieuwing de salesiaanse hartelijkheid en gemoedelijkheid met een professionele aanpak. Die professionaliteit is heel belangrijk, want het gaat om jongeren met zeer uiteenlopende gedrags- en levensmoeilijkheden. Via de interactie in de leefgroep, de sociale dienst en de psychologische dienst komt men tot een bestaans- en gedragsverheldering: in de eerste plaats voor de jongeren, maar ook voor hun ouders, het vervangend milieu, de plaatsende instanties en eventuele andere hulpverleners. Na de voorlopige opvang en probleemverheldering kan hopelijk een nieuwe stap naar een gelukkig leven worden gezet.

De Waai: kafi van het infoblad van en voor de vrienden van het jeugdwerk van don Bosco.

*Eeklo: 'De Waai', in opdracht van de Vlaamse provincie opgericht door Jaak Goemaere SDB.
[Foto Dees Van Caeyzele SDB.]*

Vakantie: met de jongeren van het Genkse jongenstehuis in de Vlaamse kuststreek.

[Foto Jacky Van Dijk SDB.]

Vriendschap met de tamme kraai: vriendschap met dieren is in een tehuis heel belangrijk.

[Foto Jacky Van Dijk SDB.]

Genk: Kazemat.

[Dia Luc Verschuere SDB.]

Genk

In het groene Limburgse Genk namen de salesianen in 1980 een werk voor bijzondere jeugdzorg van het bisdom en de scheutisten over. Het groeide uit tot vier jeugdwerken: het al bestaande 'jongenstehuis' voor bijzondere jeugdzorg, het dagcentrum 'De Passer', de residentiële opvang van jongvolwassenen de 'Kazemat' en het multiculturele speelpleinwerk 'Casa Papa Giovanni' in Winterslag. Het zijn vier sterk verschillende werken, die een eigen aanpak hebben en op een eigentijdse wijze tegemoetkomen aan specifieke noden. Maar alle vier werken ze 'op zijn don Bosco's'.

Het 'jongenstehuis' herbergt 13 jongens tussen 12 en 18 jaar. In een sfeer van huiselijke warmte en geborgenheid, die die van een goed gezin benaderen, werken de geplaatste jongeren, met een gezond dagritme, aan hun geluk en toekomst in de maatschappij. Zoals het jongenstehuis van Vremde, biedt dat van Genk de mogelijkheid om aan kamertraining te doen (jongeren die op een studio wonen en zich voorbereiden op het alleen wonen) en om jongeren die zelfstandig wonen, te begeleiden.

Het dagcentrum 'De Passer' onthaalt buiten de schooluren en tijdens de vakanties een twaalfstal kinderen en jongeren van 6 tot 18 jaar. Op de eigen wijze van een dagcentrum wordt hier aan hulpverlening gedaan, zodat het gezin en de jongere beter kunnen functioneren.

De 'Kazemat' werkt met een twaalfstal jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar, die zich op vrijwillige basis en op eigen initiatief willen laten begeleiden in hun groei naar zelfstandig wonen en leven.

Het speelplein 'Casa Papa Giovanni' wordt geanimeerd door enkele medewerkers en plaatselijke jongeren en trekt veel migranten jeugd aan. Voor zijn werking kreeg het plein van de stad Genk de eerste 'integratieprijs'. Toenmalig hoofdverantwoordelijke Raf Truyers SDB mocht hem op 20 mei 1992 uit de handen van koninklijk commissaris Paula D'Hondt ontvangen.

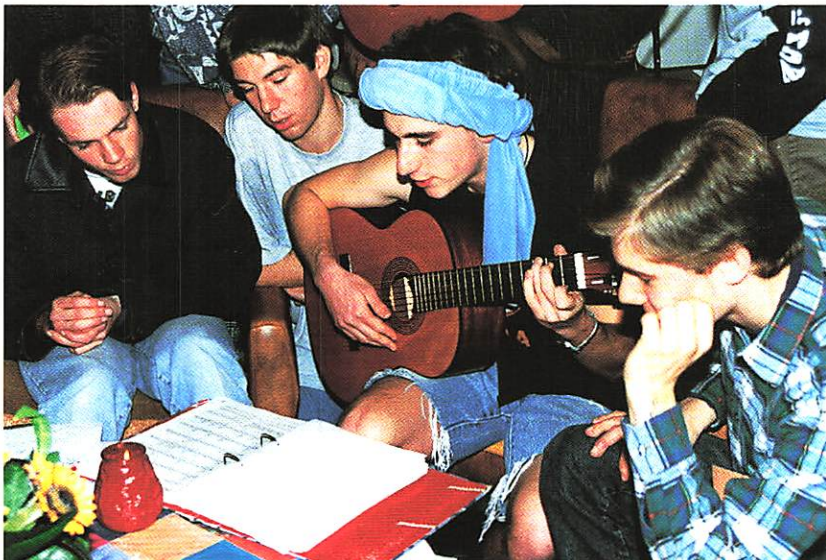

Groot-Bijgaarden

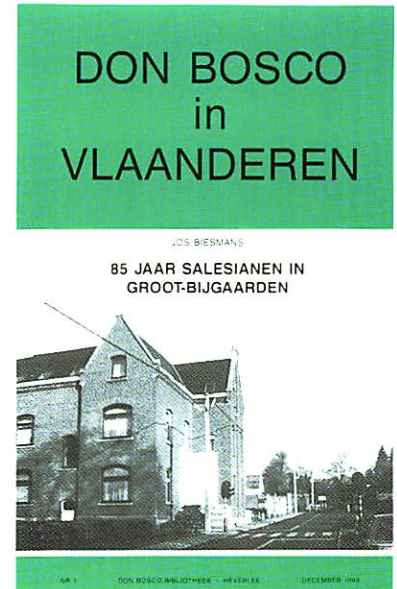
Toen de salesianen hun noviciaat en filosofie in 1966 van Groot-Bijgaarden naar de omgeving van Leuven verplaatsten, kreeg het huis een nieuwe bestemming. Uit schoolbezinningsdagen, die plaatshadden in een vrijgekomen vleugel, groeide in 1986 het 'Oasecentrum'. Het is een bezinningshuis met een eigen staf die instaat voor klassikale tweedaagsen, voor oase- en bronweekends, voor het onthaal van congres- en studiegroepen en voor de coördinatie van de 'Turijntochten'.

In een andere vleugel vestigde zich in 1971 het centrum 'Eigentijdse Jeugd'. Onder impuls van stichter Robert Kino SDB en de leefgroep 'de Graankorrel' worden ter plaatse en in het hele Vlaamse land een waaier van 'recreatieve' bezinningen, musicals en vieringen opgezet. Hiertoe produceren ze met en voor de jongeren boeken, cd's en cassettes.

De Saviogemeenschap van Dilbeek, gegroeid uit de openbare kapel van don Bosco Groot-Bijgaarden, werd een zelfstandige salesiaanse parochie met een nieuwe kerk. Er is een bloeiende chirogroep met een actieve oud-ledenwerking.

Groot-Bijgaarden: zingend op bezinning. Foto november 1995. de Graankorrel. Het centrum is via teamlid en moraaltheoloog professor Roger Burggraeve SDB sterk beïnvloed door de filosofie van de grote joodse wijsgeer Emmanuel Levinas († op Kerstmis 1995): 'het gelaat van de andere/Andere roept op tot liefde'. De volgelingen van don Bosco beantwoorden die oproep heel specifiek bij jongeren.

Groot-Bijgaarden: monografie, boeiend en in een aantrekkelijke taal neergeschreven door Jos Biesmans SDB, 1989.

Oasesprokkels: tijdschrift van het Oasecentrum. Een ongewone portrettering van don Bosco. Kaft van nummer 79, mei-juni 1995.

Haacht: 400.000 fr. voor de 'clini-clowns', in september-oktober 1995 bijeengebracht door de middenschool en overhandigd via 'meter' Loes Van den Heuvel (Carmen uit het TV-feuilleton F.C. De Kampioenen). [Dia Jozef Vandendriessche SDB.]

Haacht

Binnen de driehoek Mechelen-Leuven-Aarschot leek het katholiek middelbaar onderwijs in het begin van de jaren 1960 ondervertegenwoordigd. Op vraag van de dekenij en met de steun van veel leken en plaatselijke parochies startten de salesianen in 1961 in Haacht een technische school en een jaar later een college. Tegenwoordig zijn er drie afzonderlijke scholen: een middenschool, een ASO- en een TSO/BSO-school. Samen vormen ze 'Don Bosco Haacht': met ongeveer 1750 leerlingen een begrip in de streek.

De middenschool, die ieder jaar bij de inschrijvingen te klein blijkt, legt de basis om na twee jaar de overstap naar het TSO/BSO of het ASO te kunnen zetten.

Het TSO/BSO en het ASO vormen de zogenaamde 'bovenbouw' met de volgende vier jaren en tellen samen een twintigtal eindrichtingen. Van beide scholen studeert ongeveer 85 % van de leerlingen voort in één of andere vorm van hoger onderwijs.

Haacht: ASO en TSO/BSO samen crossen op 31 maart 1995 een miljoen bijeen voor het goede doel. Sportieve leerkrachten geven het voorbeeld. [Foto Roger Verbinnen.]

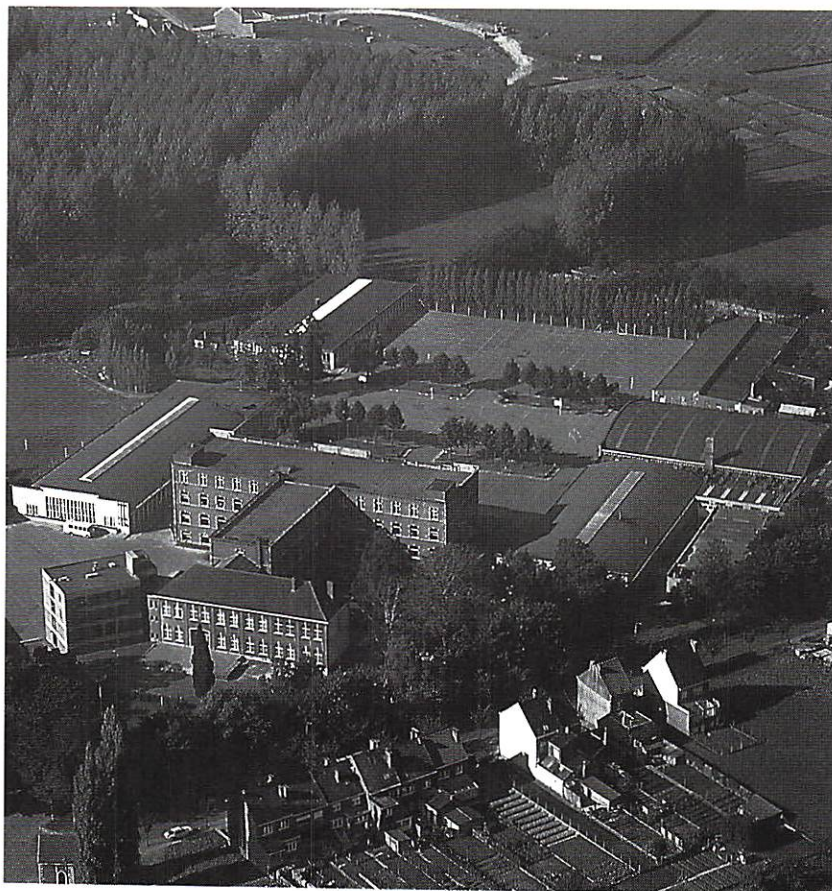
Haacht: operatie 'rijstmaaltijd'. Het laatste jaar mechanische vormgevingstechnieken (6 MVT) onder de enthousiaste leiding van titularis Robert Cloetens groot de keukenbezoekers, maart 1992. [Dia Freddy Staelens SDB.]

Halle

De technische school van Halle, begonnen in volle schoolstrijd, nam na het schoolpact een enorme vlucht. Naast de TSO/BSO-school groeide in Halle een aparte Bu.S.O.-school, een basisschool, een school voor B.L.O., een dagcentrum 'De Wip' en in Breedhout een centrum voor deeltijds onderwijs. In Sint-Pieters-Leeuw kwam een vrije lagere school van don Bosco, terwijl het Assumpta-instituut in het TSO-BSO van Halle opging. Sinds de zomer van 1983 heeft don Bosco Halle opnieuw een druk bezocht vakantiespeelplein met eigen animatoren.

Salesianen van de gemeenschap in Halle verzorgen de parochiepastoraal in de nabije Emmaüskerk, in de parochie van Breedhout, in die van Lembeek en hier en daar nog in zustergemeenschappen en rusthuizen.

Don Bosco Halle denkt en leeft wereldwijd. Vanuit Halle vertrokken verschillende salesianen als missionarissen: Jef Lannoo naar zijn broer Luk in Haïti, Luc Compennolle naar Zaïre en Eric Compennolle naar Centrafrika. Met de technische don Boscoschool van Kazincbarcika in het noordoosten van Hongarije worden bijzondere banden onderhouden en sinds kort trekt in de zomer een groep op bouwkamp naar Kenia en Tanzania.

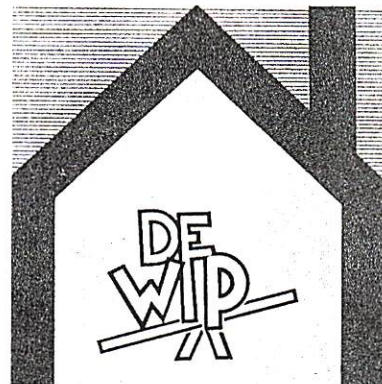
zaterdag 16 januari '82 vanaf 16.00 uur
zondag 17 januari '82 vanaf 11.30 uur

HUM...!!
20 JAAR
PENSENKERMIS
IN DON BOSCO HALLE

Halle: pensenkermis van 1982.

Met zijn 10.000 gasten organiseert don Bosco Halle jaarlijks Vlaanderens grootste pensenfestijn. [Affiche bewaard in ACSB.]

Halle: dagcentrum 'De Wip',

gesticht op 8 december 1990 en begonnen op 1 september 1991. De Wip onthaalt buiten de schooluren en tijdens de vakanties een twaalfstal kinderen en jongeren van 6 tot 12 jaar en biedt individuele, groeps-, gezins- en studiebegeleiding.

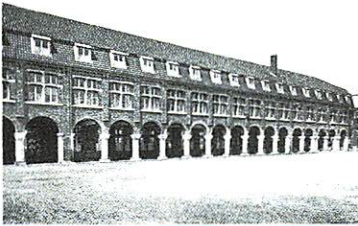
25 jaar Don Bosco Halle:

omslag van het prachtige jubileumboek uit 1978.

don bosco * halle

DON BOSCO in VLAANDEREN

HECHTEL
HET HUIS VAN DON BOSCO'S
LAATSTE DROOM

Hechtel: monografie.

Goed gestoffeerde vertelling over de toen bijna honderdjarige geschiedenis van het 'duinenhuis' door Alfons Meuwis SDB. Nummer 3 uit de brochurenreeks Don Bosco in Vlaanderen. 1994.

TOTAALSPEKTAKEL

de droom van een dromer

DON BOSCO-COLLEGE HECHTEL

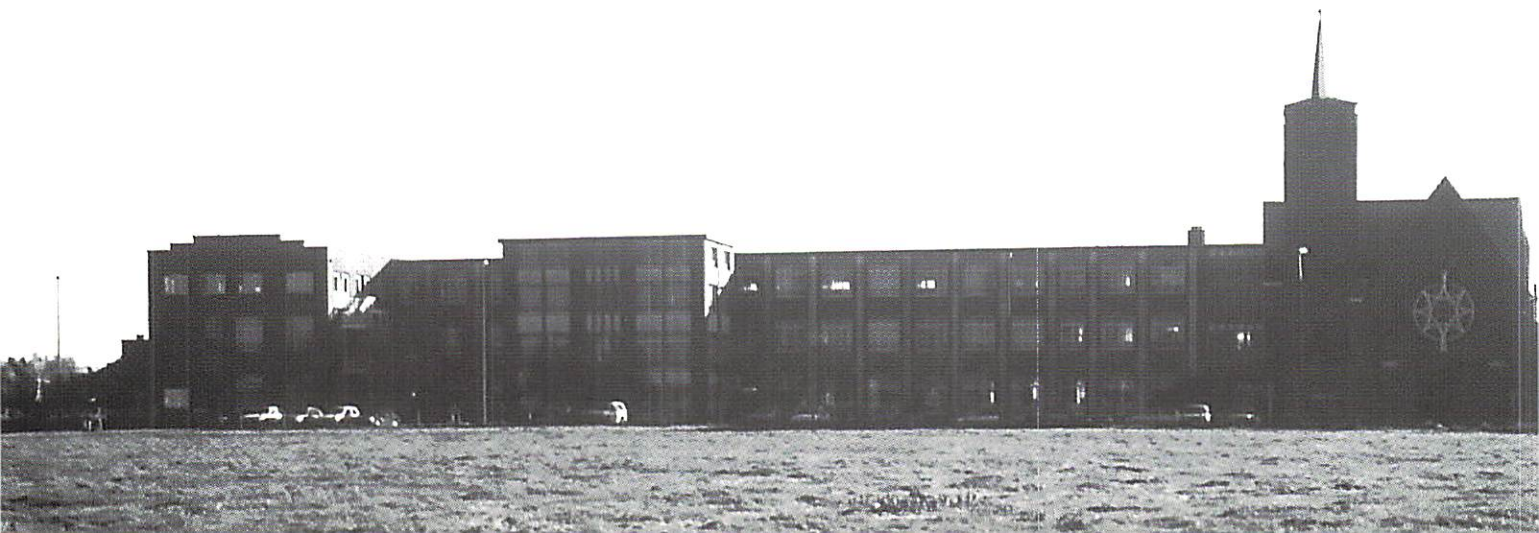
29-30 april & 1 mei aanvang 19u30

TOEGANGSPRIJS: 150,-F GEZINSKAART: 500,-F

Reservatie gebroed. om 72 uur vóór
Dit Boekje verspreid door
NCPH-Hechtel.

Hechtel: de droom van een dromer: een veelzijdig toneel, volgens een concept en in een regie van leraar Firmin Vanspauwen, in 1988 enthousiast en overtuigend gespeeld door de Hechtelse leerlingen en leerkrachten, ter gelegenheid van de gedachtenis honderd jaar na het overlijden van don Bosco.
[Affiche bewaard in ACSB.]

Hechtel: don Boscocollege. Als een burcht in de Limburgse Kempen. Hoevelen herinneren zich niet dit rijzende silhouet aan de einder, bij het einde van een lange wandeling?
[Dia Luc Verschuere SDB.]

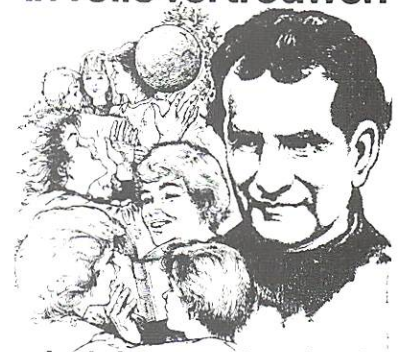
Helchteren

Deze technische school 'zonder bestaanskansen', althans volgens het Limburgse provinciaal comité anno 1954 werd, mede dankzij oud-burgemeester Witters, één van de bloeiendste scholen van Limburg.

De wondere ontstaans- en groeigeschiedenis van don Bosco Helchteren toont aan hoe het in veel andere don Boscosholen verlopen is: met veel vrijwilligerswerk, vaak in alle stilte, en met het vertrouwen van steeds meer mensen.

Helchteren kent ook een spetterende vakantiewerking op het speelplein 'De Mirkens'. De plaatselijke parochie heeft een salesiaan als pastoor.

don bosco
in volle vertrouwen

helchteren-hechtel
internaat-externaat

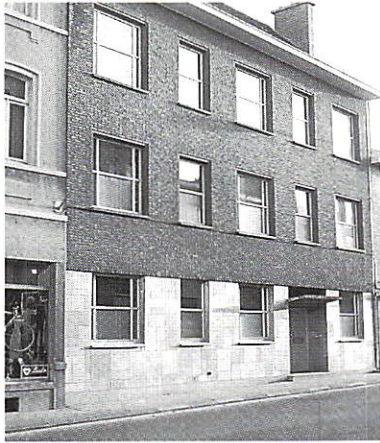
Het gezamenlijke internaat: één van de banden tussen de beide don Boscosholen van Hechtel en Helchteren. [Affiche uit de jaren 1980, bewaard in ACSB.]

Don Bosco Helchteren in esthetische pracht, dankzij oud-directeur Mark Den Haerynck SDB. 'A thing of beauty is a joy for ever' (Keats). [Foto Norbert Carrette SDB.]

Helchteren en Hechtel: samen op Romereis, paasvakantie 1979. Culturele samenwerking tussen de laatstejaars van beide scholen onder leiding van Alix Cloutte SDB, Jean Bormans en Mark Deruytter SDB. [Foto Freddy Staelens SDB.]

*Heverlee: don Boscohuis,
honderd meter van de Naamsepoort.
Op 6 juli 1989 kreeg het vroegere
vormingshuis 'don Boscocollege'
officieel een nieuwe naam.
[Foto Milo Gellynck SDB.]*

*Heverlee: don Boscopeda,
honderd meter van de Parkpoort.
Zicht vanop het 'Lammekesveld',
vóór de vernieuwingen tijdens de
zomer van 1994.
[Foto bewaard in ACSB.]*

Heverlee

In het mooie Heverlee, aan de rand van de studentenstad Leuven, hebben de salesianen twee huizen: één langs de Naamsesteenweg en één in de Guido Gezellelaan. Het ligt voor de hand dat beide iets met hogere studies te maken hebben.

Het studiehuis aan de Naamsesteenweg, kortweg 'Don Boscocollege', herbergde vóór 1966 het grootste deel van de salesiaanse universiteitsstudenten, Walen zowel als Vlamingen. Vanaf 1966 werd het een postnoviciaat voor de Vlamingen. Zij studeerden filosofie aan het 'Centrum voor Kerkelijke Studies' (C.K.S.) of behaalden een diploma aan de universiteit. Een korte tijd was de 'Naamsesteenweg' ook noviciaat en van 1972 tot 1995 centrale salesiaanse bibliotheek (CSB) en archief (ACSB). Na de verhuis naar Oud-Heverlee van noviciaat, postnoviciaat en recentelijk ook van de bibliotheek en het archief, kreeg het huis geleidelijk een andere bestemming. Met enkele Leuvense studenten leeft en werkt er een kleine gemeenschap, die vooral de vorming, de herbronning, de communicatiemedia en de organisatie van het onderwijs in de provincie behartigt.

In de Guido Gezellelaan hebben de salesianen sinds 1964 een studentenhome 'Pauluscollege'. Het is een peda, bedoeld voor ongeveer 65 studenten, vooral uit de kandidaturen. De peda wordt om haar fijne sfeer tot een van de beste uit het Leuvense gerekend.

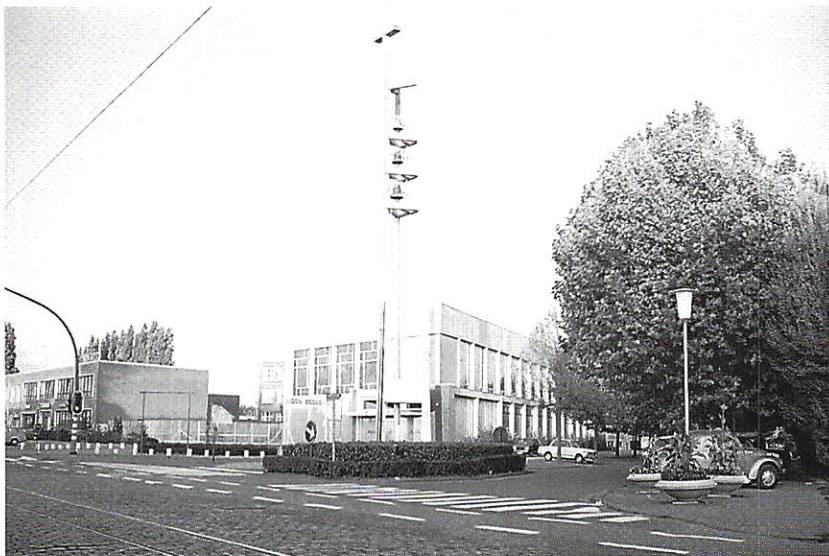
Hoboken

Don Bosco Hoboken is een van de veelzijdigste inplantingen van de salesianen in Vlaanderen. De Salesianen hebben er meer dan 600 meter don Boscoge bouwen: een parochiekerk, een kleuter- en lagere school, een grote TSO/BSO-school, een industriële hogeschool (plaatselijk departement van de in 1995 opgerichte Karel de Grotecampus) en een centrum voor deeltijds onderwijs in Wilrijk.

De parochie 'Heilige Familie' wist sinds 1948 een steeds actiever verenigingsleven uit te bouwen en met Antwerpse gemoedelijkheid een echte don Boscosfeer te brengen in een jonge agglomeratie.

De verschillende scholen bieden voor alle leeftijden een waaier van richtingen en niveaus aan. De heersende geest zegt dat iedereen er welkom is. Volgens directeur Karel Eyckmans SDB, oud-leerling en oud-leraar, is de goede sfeer in don Bosco Hoboken nog altijd aanwezig. Oud-directeur Hoste SDB vult aan dat direct en persoonlijk contact met de leerlingen de kern van een echte don Boscoschool uitmaakt.

Via 'Don Bosco Dienstbetoon' wordt sinds 1977 aan daadwerkelijke ontwikkelingssamenwerking gedaan in Tunesië.

Hoboken: de kerk in het midden. De moderne en stemmige gebedsruimte van de 'Heilige Familie' staat tevens open voor de grote familie van de nabije don Boscoscholen. De kerk dankt haar sfeer aan de prachtige brandramen en het grote kerkorgel. [Foto Milo Gellynck SDB.]

Technisch Onderwijs

nieuw modern degelijk

DON BOSCO

Bijzondere School voor Technische Ingenieurs	A ¹
Hogere Secundaire Technische School	A ²
Lagere Secundaire Technische School	A ³
Lagere Secundaire Beroepsschool	A ⁴
Hogere Nijverheidsschool	B ¹
Middelbare Nijverheidsschool	B ²

Mechanica - Elektriciteit
Elektronica - Scheikunde
Houtbewerking - Lastechniek
Garage

Salesianenlaan 1 - Hoboken

Tel. (03) 3745 60

Tram 24 - Bus 33

Inschrijvingen: alle werkdagen van 9 tot 12 u. - 14 tot 16 u.
Tel. 03 3745 60

Reclame voor don Bosco Hoboken.

De anders niet zo 'Roomse' agglomeratie kreeg zelfs een 'Salesianenlaan'.

[Affiche bewaard in ACSB.]

ZAAL MOLENHOF HOBOKEN
KWB - KAV DON BOSCO
presenteert

**...en waar de ster
bleef stille staan.**
(F. Timmermans)

VOORSTELLINGEN:

ZATERDAG 22 DECEMBER 1984
ZONDAG 23 DECEMBER 1984
telkens om 20.15 uur

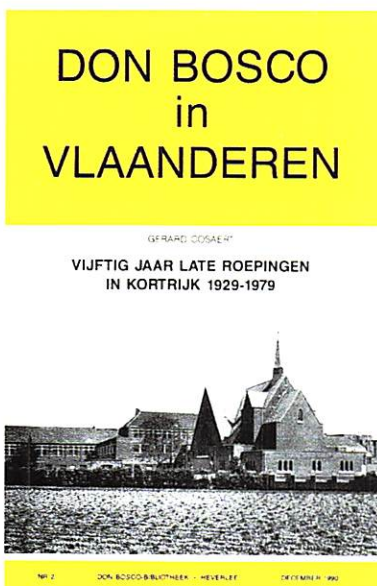
Inkom: 120 BF
Jeugd en 3-Plusers: 80 BF

De K.A.V. en K.W.B. van don Bosco speelt toneel.

[Affiche van 1984, bewaard in ACSB.]

Nog een roepingenaffiche preconciliaire stijl, door Celest Slangen SDB. In gebruik tot ongeveer 1965. [Bewaard in ACSB.]

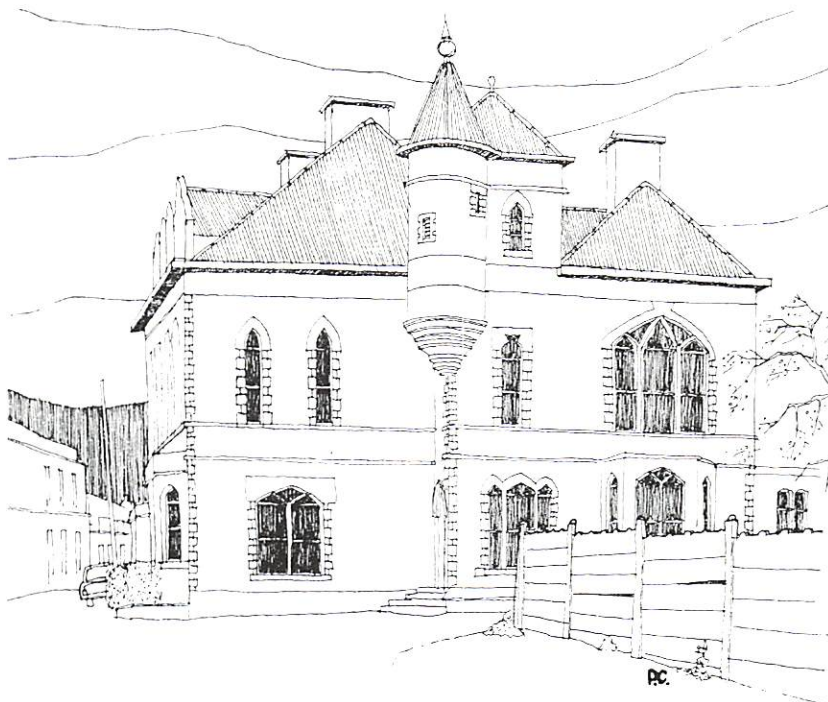
Kortrijk: monografie. Een eigen visie van Gerard Cosaert SDB uit 1990, die voor zijn historisch overzicht ook een paar honderd late roepingen raadpleegde.

Kortrijk

Het college van Kortrijk onderging, zoals het college van Hechtel, na het concilie en ter oorzaak van de secularisatie een ware metamorfose.

De metershoge uithangborden 'Humaniora voor priester- en missionarisroepingen' en 'Afdeling voor roepingen op rijpere leeftijd' verdwenen op het einde van de jaren zestig. De afdeling 'late roepingen' en het internaat stierven in de jaren zeventig een zachte dood. Het college echter werd opnieuw geboren als een moderne school. Het vergrootte zijn waaier van studierichtingen en werd in de jaren tachtig gemengd.

Tot 1979 animeerden veel salesianen tijdens de zomervakantie het speelplein 'De Warande' in Heule-Watermolen. De kapel van de school werd ondertussen openbare kapel en daarna parochiekerk met een salesiaan als pastoor. De plaatselijke chiro vierde in 1994 haar zestigjarig bestaan en sinds september van dat jaar is het noviciaat van de salesianen in het 'kasteeltje' gevestigd. Hier leren de novicen dat 'dienst aan Kerk en congregatie' feitelijk 'dienst aan het volk, vooral aan de volksjeugd' moet zijn. Dat komt ook naar voren in de videoreportages *Over roeping gesproken* (1994) en *Door jongeren uitgedaagd* (1995), die de Vlaamse salesianen uitgaven.

Het kasteeltje: jarenlang de burcht van de chiro, nu salesiaans noviciaat. [Tekening uit Filip Santy, Tussen Gisteren en Morgen. 50 Jaar Chiro Don Bosco, Kortrijk 1984, blz. 6.]

Oostende

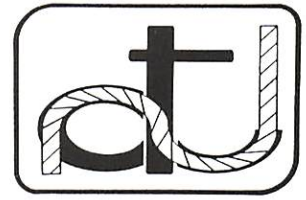
Op aandringen van veldwerkers in de sociale sector openden de salesianen in Oostende in 1988 een dagcentrum en in 1990 een jeugdhuis. Op 15 oktober 1995 startte ook een crisisopvang. Om het geheel meer ruimte te bieden werd in 1994-1995 bijgebouwd. Naast Kortrijk is het de tweede en erg gewaardeerde salesiaanse inplanting in West-Vlaanderen. Ze kreeg de symbolische naam 'De Takel'.

Het dagcentrum is bedoeld voor 12 jongeren tussen 6 en 18 jaar en besteedt aandacht aan individuele, groeps-, gezins- en studiebegeleiding.

Het jeugdhuis geeft jongeren tussen 15 en 25 jaar kansen om elkaar te ontmoeten, vormings- en ontspanningsactiviteiten te organiseren en eraan deel te nemen.

De crisisopvang wil kortopvang met overnachting en eerste psychosociale hulp bieden aan een paar jongeren tussen 12 en 18 jaar, die tijdelijk niet weten waarheen.

vzw WERK VAN DON BOSCO OOSTENDE
CENTRUM VOOR JEUGDZORG

de takel

dagcentrum
jeugdhuis
crisisopvang

'De Takel', een naam met symboolkracht: 'al wat dient om een schip voor de vaart uit te rusten' en 'een werktuig tot verplaatsing van zware voorwerpen'. Het schip is hier de jonge mens, de vaart zijn leven, de zware voorwerpen alle soorten van obstakels en uitdagingen.

Op 8 december 1994.

*in Gods naam
heeft E.H. Albert Van Geete,
provinciaal van de Salesianen in Vlaanderen
de eerste steen gezegend*

*en dhr. Julien Cvehint,
burgemeester van stad Oostende
de eerste steen ingemetsel*

*van de uitbreiding van het Jeugdcentrum
Don Bosco - De Takel te Oostende,
opgericht ten gerieve van de jongeren
van deze en volgende generaties,
naar de geest en het charisma van
Don Bosco.*

*Voor dit houtwerk traden op als
- bouwheer: Don Bosco Centrale,*

*Vint-Vielers-Woluwe
- architectenbureau: Delix-Glorieux-Oostende
- aannemer: Corlier-Vandenbussche, Kalker
- inlating: Studieburo De Klerk, Brugge-Cent.*

Waren hierbij aanwezig:

*- leden van het Schepencollege van de stad,
- leden van de provinciale raad van de
Salesianen,*

*- leden van de algemene vergadering van
VZW Don Bosco Oostende,*

*- dhr. Stuvier Lincayrele, overste van
de salesiaanse gemeenschap Eeklo-
Oostende, levens stichter van dit werk*

*- de Salesianen wonend in Oostende:
Cor Anthonissen, Marie Vabe en Jaak
Exmaere,*

*- dhr. Edgard Duplacie, medepastoor
van de parochie Sint-Jan,
- Salesianen, medewerkers en vrienden
van dit Jeugdwerk.*

Meer touw voor de Takel: nieuwbouw (links) en oude bouw harmonisch naast elkaar. [Foto november 1995 Cor Anthonissen SDB.]

*Kalligrafie bij de zegening van
de eerste steen van de nieuwbouw
in Oostende op 8 december 1994.
[Persmap bewaard in ACSB.]*

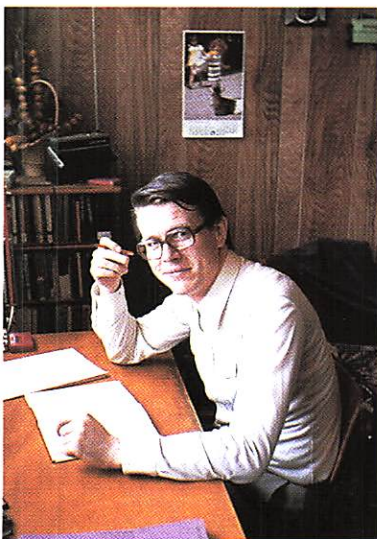
Eigentijdse Jeugd in Music Rodeo: affiche uit de eerste jaren van Eigentijdse Jeugd, toen stichter Robert Kino SDB nog theologie-student in Oud-Heverlee was. [Bewaard in ACSB.]

Oud-Heverlee

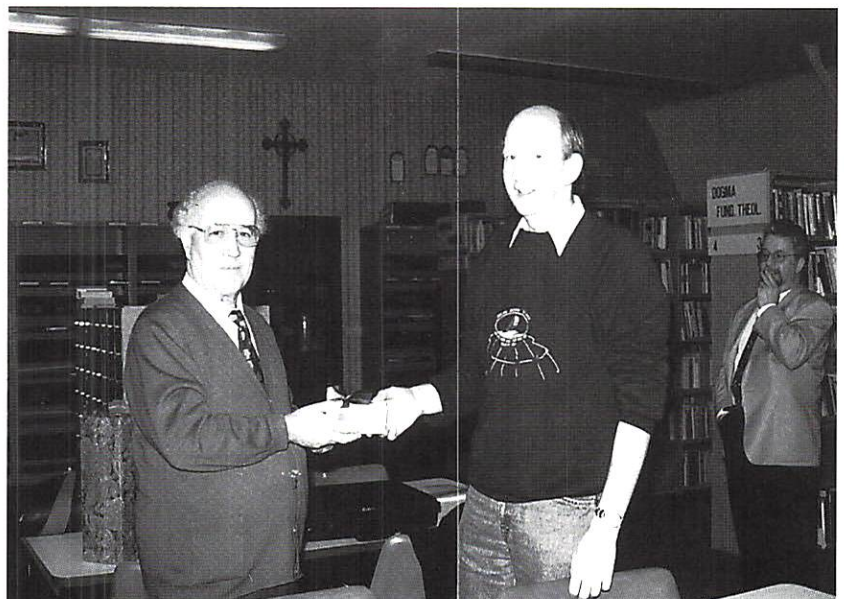
Door de postconcliaire vernieuwing van de priesteropleiding veranderde er heel wat in don Bosco Oud-Heverlee, sinds 1934 het studiehuis voor theologie. Vanaf 1966 volgden de theologiestudenten de cursussen buitenshuis, dat wil zeggen aan het Centrum voor Kerkelijke Studies (C.K.S.) of aan de universiteit (K.U.Leuven).

In 1976 kwam ook het noviciaat naar Oud-Heverlee, enkele jaren later gevolgd door het postnoviciaat. Tegenwoordig zijn er alleen nog de filosofiestudenten en een deel van de theologanten. De overige priesterkandidaten verblijven voor hun wijdingsjaar en aanvullend pastoraal jaar in een actief werk.

Naast het studiehuis is er een bloeiende speelpleinwerking en de pastoraal in de plaatselijke parochie en chiro. Het huis herbergt ook een moderne mediatheek, de vernieuwde centrale salesiaanse bibliotheek (CSB), sinds 1994 bij het Leuvense LIBIS-bibliotheeknetwerk aangesloten, en het archief (ACSB).

Vier of vijf jaar theologie: naast chiro, speelpleinen en allerlei jeugdweekends (don Bosco noemde dat 'de passie voor het patronaat') moet een theologant ook ernstig werk maken van zijn studie. [Foto 1977 Freddy Staelens SDB.]

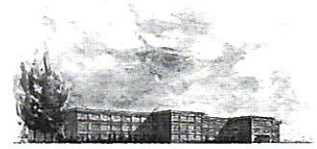

De vijfmiljoenste titel werd zopas in het bibliotheeknetwerk van LIBIS ingevoerd. Carlo Loots SDB (rechts) feliciteert Jan Vaes SDB (links), 1994. [Foto bewaard in ACSB.]

Sint-Denijs-Westrem en Zwijnaarde

Het schoolpact en zijn latere aanpassingen gaven vleugels aan het katholiek onderwijs over heel het land. Er kwam een democratische uitbreiding van het middelbaar onderwijs. In dat gunstige klimaat groeiden de technische afdelingen en de humaniora van Sint-Denijs-Westrem zodanig aan, dat de humaniora in 1962 naar een nieuw college in Zwijnaarde moest uitwijken. Aanvankelijk behielden beide scholen een groot internaat. De technische school maakte naam met haar open-deurdagen: dagen waarin kunst en cultuur, handel en techniek, Europese en mondiale vorming steeds hand in hand gingen.

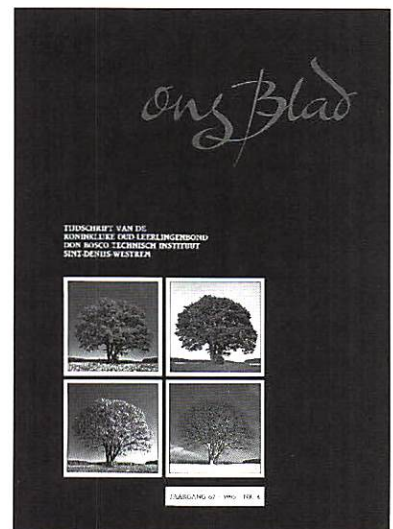
Van meet af aan was het college van Zwijnaarde, net als dat van Haacht dat in dezelfde tijd ontstond, een open school. Het aantal externe leerlingen steeg voortdurend en het plaatselijke internaat maakte plaats voor klaslokalen. Vanaf 1993 staat het college ook open voor meisjes. De huidige college-internen (allemaal jongens) verblijven in het nieuw gebouwde internaat van Sint-Denijs-Westrem. Met zijn 250 internen is het één van de grootste internaten van Vlaanderen. In Sint-Denijs-Westrem is tevens de salesiaanse gemeenschap gevestigd. Enkele medebroeders zijn er verantwoordelijk voor de pastoraal in de eigen openbare kapel 'Maria Hulp der Christenen' en in de lokale parochie.

Repertorium van de Oud - Leerlingen
en Historiek
van het Don Boscollege

Sint-Denijs-Westrem (1934 - 1962)
Zwijnaarde (1962 - 1987)

Zwijnaarde: prachtige monografie met repertorium en historiek, in 1988 uitgegeven door een dynamische groep medewerkers van de lokale oud-leerlingenbond. In 1993 kwam er een exhaustieve aanvulling van uit.

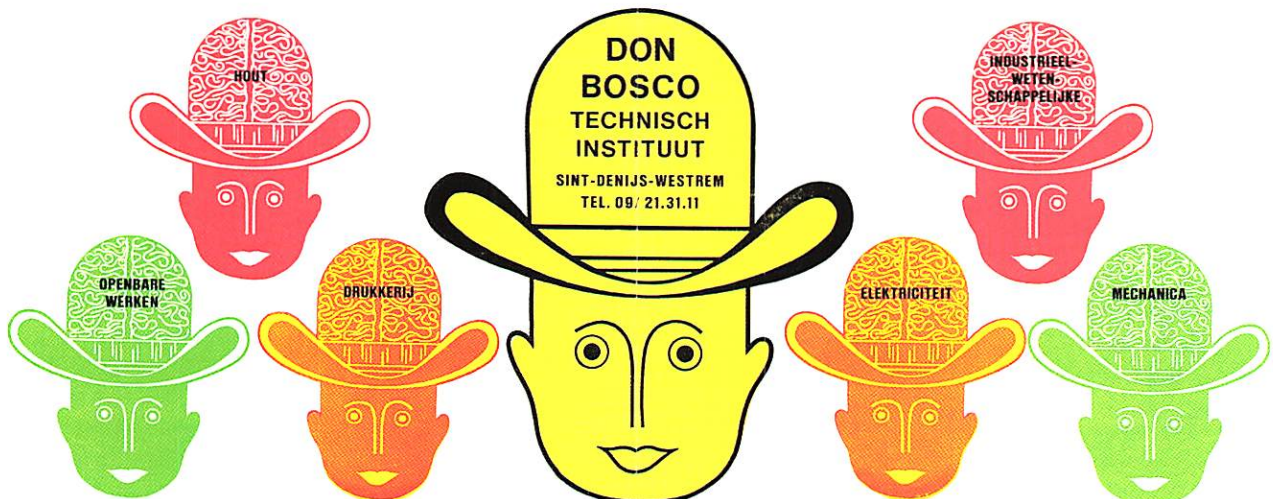
Sint-Denijs-Westrem: prachtig tijdschrift van de TSO- en BSO-oudleerlingen, sinds jaren kleurrijk in de technische school gedrukt.

*Ludieke reclame voor de technische school van Sint-Denijs-Westrem (±1966).
[Uit affiche bewaard in ACSB.]*

**PIJNIG UW
HERSENEN NIET LANGER !
VANAF 12 JAAR
KUNT U BIJ ONS
ALLE RICHTINGEN UIT**

**Internaat - Externaat
A2 - Hoger Technisch
A3 - Lager Technisch
A4 - Beroepsafdeling**

ledere dag inschrijvingen

De Zusters van Don Bosco

Na een halve eeuw werd de unitaire Belgische provincie van de zusters, opgericht in 1921, te groot bevonden. Typisch Belgische taaltoestanden gaven een duwtje in de rug en een scheiding tussen Nederlandstalige en Franstalige huizen werd in 1969 een feit. De Nederlandstalige provincie telde bij haar ontstaan 15 gemeenschappen met 152 zusters met eeuwige geloften, 17 met tijdelijke geloften en 2 novicen. De vorming werd een prioriteit. Heel wat zusters behaalden een diploma van opvoedster, verpleegster, kinderverzorgster, regentes of licentiate. De initiële religieuze vorming krijgt sinds 1972 gestalte in een nieuw noviciaat en vormingshuis te Heverlee. De permanente vorming wordt samen met de andere deelgroepen van de Salesiaanse Familie georganiseerd.

Lekenleerkrachten kwamen de zusters in de acht scholen voor basisonderwijs en in de drie scholen voor middelbaar onderwijs versterken. De internaten van Groot-Bijgaarden, Heverlee, Kortrijk en Wijnegem kregen een moderne infrastructuur. Vijf plaatselijke chirogroepen, jeugddagen, 'joto' (jongeren op tocht), kaderschool en vakantiepleinwerking: het waren evenveel kansen tot inzet in de vrije tijd.

Het schoolpact en het spaarzame leven van de zusters lieten expansie toe. Er werd veel gebouwd: een turnzaal (1970) en peuter-tuin (1971) in Groot-Bijgaarden, een sportterrein en vormingshuis (1972) in Heverlee, een speelplein in Wijnegem (1972), een vergaderzolder in Maasniel (1976), een kantoorafdeling (1976), chirolokalen en sportzaal (1982) in Boxbergheide, een kapelletje in het provinciaal huis (1979) en nieuwe klaslokalen in Groot-Bijgaarden, een ruime refter (1985), kleuterspeelplaats en -speelruimte (1993) in Heverlee, klassen in de oude kapel van Wijnegem (1990), een blokhut in Boxbergheide en in Heverlee (1992), kamers voor de internen van Groot-Bijgaarden (1995), leefruimten in Lippelo en nog een blokhutkapel in Lommel. In Kortrijk werd zowat alles vernieuwd in de jaren 1983 tot 1995.

Niet overal konden de zusters lijfelijk aanwezig blijven. Hun huishoudelijke taken bij de salesianen moesten ze één na één opgeven: in Sint-Denijs-Westrem (1974), in Hechtel (1979), in Kortrijk (1980) en in Sint-Pieters-Woluwe (1986). Ook twee lagere scholen werden aan leken overgelaten: te Gerdingen in 1982, waar de bloeiende oud-leerlingenbond actief bleef, en te Boxbergheide in 1984. Toch kwamen er nieuwe vormen van aanwezigheid bij: in 1976 in de Savioparochie van Dilbeek; te Kortrijk in 1985 in een kinderopvangcentrum; te 's Hertogenbosch sinds 1985 bij de bisschop; te Heverlee in een autonoom vormingshuis sinds 1988; te Kortrijk in een dagcentrum sinds 1991 en een jaar later in Lommel in een kleine gemeenschap midden een migrantenwijk.

In de 25 jaar Vlaamse provincie van de zusters van don Bosco spraken 33 zusters eeuwige geloften uit, terwijl er nog 7 zijn met tijdelijke geloften. Ze trokken uit in Vlaanderen en naar Nederland, maar ook naar Zaïre, waar al 50 inlandse zusters zijn, Rwanda, Tunesië, Togo en Gabon. Al die tijd werkten ze samen met de salesianen en met de diensten en deelgroepen van de Salesiaanse Familie in Vlaanderen en wereldwijd.

Genk Boxbergheide

Boxbergheide, een vrij recente Genkse arbeiderswijk, trok de zusters aan in 1956. Wat begon met kleuterklassen en lagere school 'met vierde graad', groeide mede dankzij het schoolpact vanaf de jaren 1960 uit tot een volwaardige school voor beroeps- en technisch onderwijs. De Immaculataschool zat in de lift. Naast de afdelingen 'sociaal-technisch', 'bureelwerken' en 'familiale hulp' ontstonden in 1982 nieuwe richtingen als 'lichamelijke opvoeding', 'schoonheidszorgen' en 'verkoop en etalage'.

Het werk van de zusters werd door de bevolking en de kerkelijke en burgelijke overheid zeer gewaardeerd. Van 1978 tot 1984 kon zelfs een tweede zustergemeenschap gevormd worden, die al die tijd de lagere school begeleidde. Daarna werd de lagere school volledig aan leken overgedragen.

Zoals elders werd er in verschillende fasen gebouwd om de nieuwe afdelingen, de plaatselijke chiro en andere vormen van jeugd-pastoraal onder te brengen.

Uitnodiging voor de jubelviering van '100 jaar zusters van don Bosco': er werd gevierd met een plechtige eucharistie, uitgezonden over de televisie en opgeluisterd door een koor van zusters en leerlingen, gedirigeerd door niemand minder dan Paul Schollaert, directeur van het bekende Leuvense Lemmensinstituut. [Bewaard in ACSB.]

39 huizen, 39 geschiedenissen: boek ter gelegenheid van het honderdjarige bestaan van de congregatie van de zusters van don Bosco, in 1972 geschreven door Marie-Joseph Jacobs ZDB.

Genk: Immaculata-instituut. Een moderne middelbare school in de buurt van Bokrijk. [Foto Milo Gellynck SDB.]

1872 — 1972

de ZUSTERS van DON BOSCO nodigen U vriendelijk uit, om met hen de Heer te danken, voor hun 100 jaar bestaan,

in de Plechtige Eucharistieviering (rechtstreeks uitgezonden langs de televisie) van zondag 28 mei 1972 te 10.30 u.

in de Parochiekerk St.-Jan Baptist de la Salle te Bokrijk-Genk

de Concelebratiemis zal opgeluisterd worden door de Zusters van Don Bosco en het meisjeskoor van het Sociaal Technisch Instituut Immaculata onder leiding van Zuster Josée Lichtert

Tekst en muziek : E.H. Schollaert

Dirigent : E.H. Schollaert

*Groot-Bijgaarden: provinciaal.
[Foto Milo Gellynck SDB.]*

*Groot-Bijgaarden: basisschool.
[Foto Milo Gellynck SDB.]*

*Groot-Bijgaarden: Mazzarelletjes.
leerlingenblad van het M.M.I.,
jaargang 1995-1996.*

Groot-Bijgaarden

In de Brusselstraat van Groot-Bijgaarden hebben de zusters verschillende gemeenschappen en inplantingen: een peuter- en kleuter-tuin, een lagere school, een middelbare school en het provinciaal.

Eerst en vooral is er het provinciaal, waar in samenwerking met een aantal provinciale denk- en doegroepen het beleid voor alle huizen bepaald wordt. Geregeld is er ook overleg met de salesianen, vooral daar waar initiatieven gemeenschappelijk genomen en gedragen worden, zoals de kaderschool van don Bosco (KADO-BO), de speelpleinwerking, de permanente vorming, het begeleiden van bezinningsdagen, de redactie van *Don Bosco Vlaanderen*, de Mariale dagen, de Turijntochten en de retraites van de Salesiaanse Familie.

Het Maria Mazzarello-Instituut (M.M.I.) is een secundaire school voor externen en internen met een waaier van B.S.O.-T.S.O.- en A.S.O.-afdelingen. Het gonst er van para- en postscolai-re activiteiten.

Na de brand in de woonvertrekken van de zusters in 1987, werden de peutertuin en de basisschool van Dilbeek aan leken toevertrouwd en verspreidden de zusters zich over andere gemeenschappen.

*Groot-Bijgaarden: nieuwbouw en speelplaats van het M.M.I.
[Dia Luc Verschuere SDB.]*

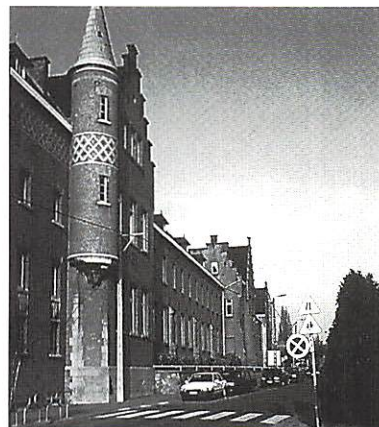
Heverlee

Het 'Virgo Amabilisinstituut' werd in 1966 overgenomen van de zusters Reguliere Oblaten van St.-Benedictus, die met de zusters van don Bosco 'fusioneerden'. Het werk breidde zich sterk uit en telt een kribbe en peuterschool, kleuterklassen, een lagere en een middelbare school. Er is een internaat en een ruim speelplein 'Groene Zone'.

Naast de scholen staat het vormingshuis, waar jonge zusters leven en werken. Paul Jambers kwam ze filmen en interviewen, wat resulteerde in een boeiende en eerlijke uitzending van de Vlaamse Televisiemaatschappij (VTM) op 8 februari 1994.

Geborgen bij een grote lieve zus. Sinds december 1992 werd de sluier van de zusters officieel 'facultatief' en de lekenkledij veralgemeend. In feite was dat op speelpleinen en monicursussen al lang voordien een 'verworvenheid'. [Foto Leen Mestdagh ZDB.]

Heverlee: 't Groenveld, bekende voorgevel met zijn romantische torentjes uit de negentiende eeuw. [Dia Luc Verschuere SDB.]

Reclame voor het Virgo Amabilisinstituut. [Schoolaffiche uit 1985, bewaard in Acsb.]

Kinderdagverblijf 'Kinderrijk' 30 jaar. 1994: 'Het eerste geluk van een kind is de ervaring dat het bemind wordt' (don Bosco). [Foto Christel Van den Broeck ZDB.]

Gezellige witte huisjes voor de kinderen op Sint-Anna 41.

[Foto Milo Gellynck SDB.]

'Wij willen van ons kinderdagcentrum een plaats maken waar kinderen en hun ouders ervaren: 'Hier hoef ik voor niets bang te zijn; ook niet als ik ergens moeilijkheden mee heb...'. Wanneer ze zich beluisterd weten en wanneer ze als mens benaderd worden, groeit het vertrouwen. Op die basis kunnen we met hen de weg verder gaan, ook in crisissituaties'.
Elly Mondelaers ZDB.

Kortrijk

Ook in Kortrijk hebben de zusters verschillende werken met een lange traditie. Allereerst is er 'op Sint-Anna' een internaat en kinderopvangcentrum (K.O.C.), met daaraan verbonden een bloeiende lagere school. Wegens de uitbreiding van het externaat werd in 1995 een nieuwe polyvalente zaal noodzakelijk.

In de buurt van het stadscentrum van Kortrijk, vlak naast een kansarme wijk, begonnen de zusters in 1991 een kinderdagcentrum 'Don Bosco'. Het is een huis in de rij: een bakkerij verbouwd tot een huis, waar kinderen en hun ouders thuis mogen komen.

Ten slotte is er nog 'op Sint-Anna' het nieuwe rusthuis, voorzien van alle nodige accommodaties voor zieke en bejaarde zusters. Aanpalend staat als een grote geloofsbelijdenis de nieuwe witte kapel met haar warm interieur en prachtige brandramen van Lucia Kelchtermans ZDB.

*Kortrijk, Sint-Anna:
sfeervolle nieuwe kapel van de
zusters van don Bosco.*

[Foto Milo Gellynck SDB.]

Lippelo

Lippelo is een klein landelijk dorp, een deelgemeente van St.-Amands, in de vallei van de beneden-Schelde. Het is het oudste werk van de zusters in Vlaanderen. In de basisschool en in de parochie beleven enkele zusters de zendingstaak van don Bosco te midden van het volk.

In de school acht men een goed leefklimaat noodzakelijk. Optimisme en vertrouwen, warmte en vriendelijkheid scheppen een sfeer, waarin ieder zichzelf kan zijn en waarin vriendschap en wederzijdse waardering ontstaan. Zoals in elk don Boscowerk is de samenwerking in teamverband en de betrokkenheid van de ouders heel belangrijk. Sinds 1985 werkt er ook een *jongeren oud-ledenbond*. De vormselcatechese, gedragen door een zuster en een vijftal echtparen, legt de band met de parochie. Een andere zuster zet er zich in voor administratieve en vooral pastorale taken.

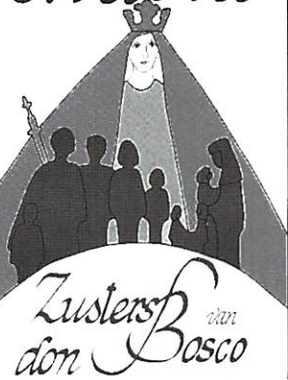
Op Lippelo kunnen we terecht de woorden van don Bosco toepassen: 'Hier bij jullie voel ik me goed, bij jullie te zijn dat is echt leven voor mij'. Met andere woorden: 't is tof hier bij jullie te zijn!

Lippelo: het woonhuis van de zusters is heel gewoon. Alleen een Mariabeeldje boven de deur valt op. [Dia provincialaat ZDB.]

GROOT-BIJGAARDEN
14 OKTOBER 1989
10.00u - 17.00u

Maria

Maria leidt de salesiaanse werken: toen de zusters samen met alle deelgroepen van de Salesiaanse Familie in 1989 het twintigjarige bestaan van hun Vlaamse provincie vierden, zetten ze Maria in het centrum. Vanuit Maria's inspiratie gaan de zusters radicaal nieuwe wegen, zoals in Lommel.

[Affiche bewaard in ACSB.]

Deel III 1959-1996

Lommel

Eind augustus 1992 begonnen de zusters van don Bosco een nieuw werk in de Lommelse sociale woonwijk Balendijk-West. Van de duizend inwoners in die wijk is de helft jonger dan 25 jaar en 41 % is migrant.

De zusters trachten in te gaan tegen de negatieve vooroordelen waarmee de kinderen van de wijk geconfronteerd worden. Omdat er in de wijk geen schoolje is, zijn ze verplicht elders les te volgen.

Interesse opbrengen voor wat hen interesseert, met hen meeleven: dat is de werkwijze. De meeste inwoners zijn niet kerks. Ze weten echter wel dat de zusters een bidplaatsje hebben. Sommigen komen dan eens langs met een kaars of bloemen. Om meer in de diepte te werken is het nog wat vroeg. Zelfrespect en menselijke waardigheid komen eerst.

Zr. G. Capetta

Geschiedenis

van het Instituut

van de Dochters van

Maria Hulp

Het Instituut in Yverese
De periode van de eerste uitbreiding 1872 - 1879

deel
2

Nederlandse vertaling uitgegeven door:
Provinciaalzet Zusters van Don Bosco
1720 Groot-Bijgaarden
1989

Geschiedenis leidt tot kennis van eigen identiteit. Ter gelegenheid van het twintigjarige bestaan van de Vlaamse provincie werd een belangrijke kroniek (Cronistoria) van de congregatie uit het Italiaans vertaald. [Boek bewaard in CSB.]

Lommel: een gewoon huis in de rij.

Woning van de zusters.

[Foto Milo Gellynck SDB.]

Wijnegem

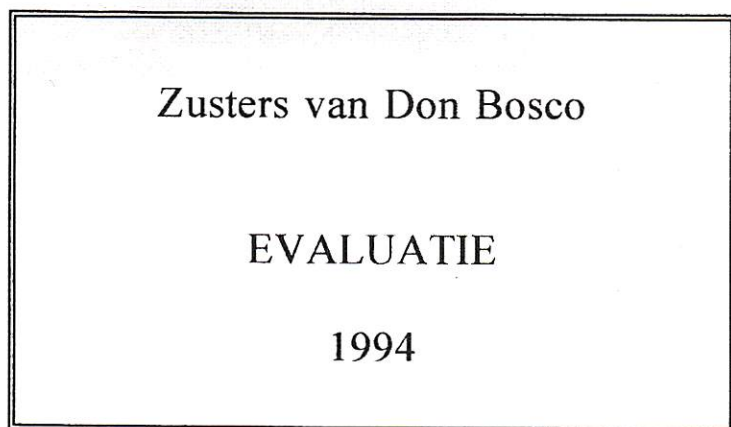
In september 1900 openden de zusters Reguliere Oblaten van St.-Benedictus, dezelfde als die van Heverlee, in het 'kasteel' van Wijnegem een tehuis en lagere school voor weeskinderen en kinderen zonder thuis of vaste woonplaats.

Vanaf de fusie met de zusters van don Bosco op 1 november 1966 werd het reeds lang bestaande opvoedingswerk uitdrukkelijk bezielde en gedragen door de salesiaanse pedagogische geest en stijl. Een pleidooi in het schipperstijdschrift *Het Roer* en de fijne medewerking van de families gaf het werk zijn huidige vorm.

Voor een groeiend aantal schipperskinderen enerzijds en gekwetste kinderen anderzijds kwam het hoofdaccent te liggen op plaatselijk basisonderwijs, speelmogelijkheden en een huiselijk internaat.

25 jaar schippersinternaat, 1994: hier in het kasteel vinden 125 internen, onder wie 66 schipperskinderen, verdeeld in 8 leefgroepen, geborgenheid, opvoeding en onderwijs. [Foto Milo Gellynck SDB.]

Evaluatiebrochure: niet alleen werken en feesten. De zusters hielden in 1994 een grondige evaluatie, waarbij ze bewust alle deelgroepen van de Salesiaanse Familie actief betrokken. Zo rijpten genadevol het inzicht en de wil tot een toekomstgerichte 'herstichting'.

KINDERTEHUIS
Zusters van Don Bosco
KASTEELLEI 77, WIJNEGEM

4 de HERFSTFEEST

ZATERDAG 25 OKTOBER 1989 (vanaf 16 uur)
ZONDAG 26 OKTOBER 1989 (vanaf 12 uur)

- Allereerst gemakkelikheden
- Viskraam « altijd prijs »
- Berenkraam - Plantenkraam enz.
- Restaurant: Extra Herfstfeestdiner aan F. 160,- op zondag tussen 12 en 15 u. Telefonisch te bestellen: 53 61 89.
- Koude schotels « dag en nacht »
- Bodega voor kenners en fijnproevers
- Café « tussen pint en dans »
- Ceramiek aan gunstrijzen
- Crèmeerie en frietuur enz., enz.

REUZE TOMBOLA

- Wie wint een...
- Lourdesreis — radio ???
 - mini-fiets — servies ???
 - Parijse — mixer ???
- of een van de tientallen andere prijzen ???

NB. De personen die een prijs willen schenken voor de tombola kunnen die bezorgen bij de Heer Beyers, Kredietbank.

© J. Polletsteven Aert op de oorspronkelijke foto's

Geld in 't bakje: vóór de subsidiëring van de vrije internaten (vanaf 1985) moest het nodige geld van Vlaamse kermis en dergelijke komen. [Reclame bewaard in ACSB.]

*Maasniel: met een Limburgse ziel.
Lagere en kleuterschool.
[Foto Milo Gellynck SDB.]*

*'s-Hertogenbosch: bisschopshuis.
Salesiaanse zusters bij een salesiaanse bisschop: familie bij elkaar.
[Foto Milo Gellynck SDB.]*

Nederland

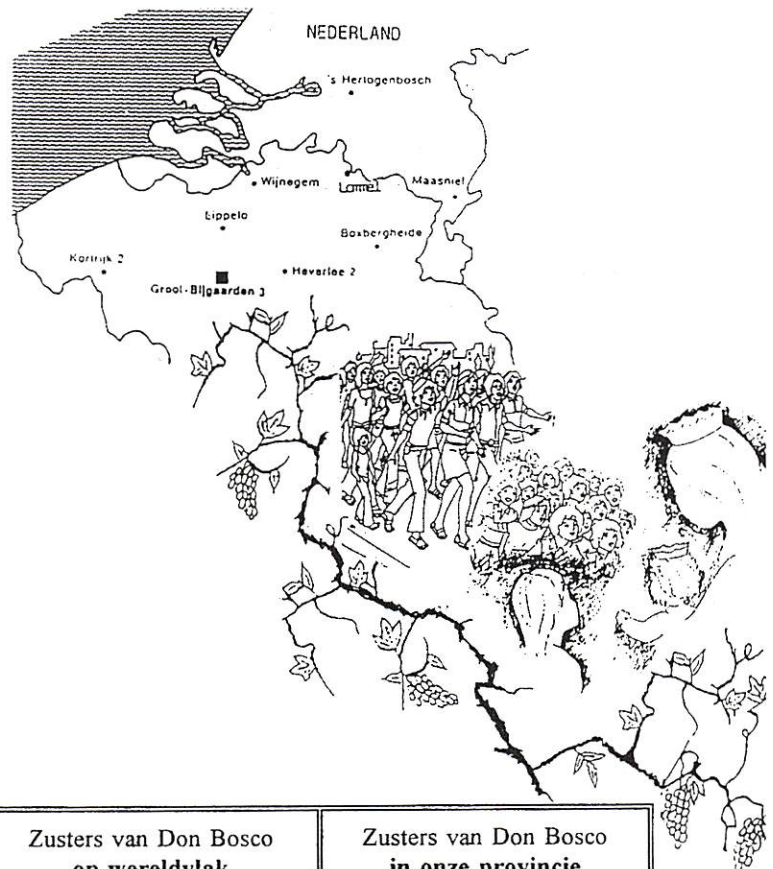
De Vlaamse provincie van de zusters van don Bosco omvat ook twee huizen in Nederland: één in Maasniel en één in 's-Hertogenbosch.

In Maasniel werd in 1965 een lagere en kleuterschool van de zusters van Steyl overgenomen. Dat werk bestond al vijftig jaar en het wordt nog steeds door de gemeente onderhouden. In 1976 werd de zolder tot een mooie en gezellige vergaderruimte omgebouwd.

Toen in 1985 de salesiaan Mgr. Jan Ter Schure bisschop van 's-Hertogenbosch werd, vroeg hij zusters om in het bisschopshuis te helpen bij de zorg en het onthaal. Sindsdien verblijven er drie zusters om die dienst te waarborgen.

Toestand van een wereldcongregatie.

[Uit de evaluatiebrochure van de zusters, januari 1994.]

Zusters van Don Bosco op wereldvlak	Zusters van Don Bosco in onze provincie
15.020	eeuwig geprofeste zusters 133
1.304	tijdelijk geprofeste zusters 8
496	novicen 1
	postulanten 2
	aspiranten 2

16.820	TOTAAL 146

Prioriteiten

In de werken van de salesianen en van de zusters van don Bosco vallen steeds weer dezelfde kenmerken op: preventie en assistentie, hartelijkheid, redelijkheid en geloof.

Die kenmerken zijn geen dode letter of abstractie, maar komen concreet tot uiting bij initiatieven in volkrijke buurten met scholen en parochies, in zorg voor kansarmen en probleemjongeren, in kernwerking en bezinningsdagen, in vrolijkheid door sport en spel, toneel en muziek, op vakantiepleinen en in jeugdbewegingen, in internaten en andere vormen van opvang.

Over de salesiaanse assistentie en preventie leest men meer in *Een opvoedingswerk in het spoor van don Bosco*, het pastoraal-pedagogisch project van don Bosco. De salesianen gaven het in 1982 en 1987 uit voor alle personeelsleden. Er is ook het synthesewerk van Jacques Schepens SDB, *Over Opvoeden. Werken aan de Toekomst*, uitgegeven door Lannoo in 1987.

*een opvoedingsproject
in het spoor van
don bosco*

*Het pastoraalpedagogisch project
van de don Bosco-initiatieven in
Vlaanderen.*

Kaft van Lionel Carbon SDB.

Permanente vorming

Programma-overzicht
van aanbod
in Vlaanderen
1994-1995

Voor de salesiaanse huizen

JACQUES SCHEPENS

OVER OPVOEDEN

WERKEN
AAN DE TOEKOMST

lannoo

Steeds weer bijleren, ook van anderen. Wie opvoedt mag niet stilstaan en is voortdurend in vorming.

Een vlotte synthese voor wie meer wil weten over het opvoedingsproject van don Bosco in deze tijd.

Met Don Bosco als grote bezieler

Hoe brengen mensen het op om, 24 op 24 uur, in te staan voor de opvoeding van ander-mans kinderen. "Ik denk dat dat komt door de filosofie van Don Bosco", verklaart zuster An, de jongste zuster - uiterlijk dan toch - die we er tegenkwamen. "De school is een school van Don Bosco, en hij was ook altijd met jonge mensen bezig." De oorspronkelijk Italiaanse congregatie van Don Bosco is dit jaar 100 jaar in België aanwezig.

"De familiegeest is een aspect van onze spiritualiteit. We willen hier een klimaat scheppen waarin het kind kan thuis zijn. Wij mogen zelfs de moeder of vader niet vervangen. We moeten wel een goed klimaat scheppen. De drie pijlers van onze opvoeding zijn hartelijkheid, redelijkheid en geloof. We geven immers niet alleen les, maar we voeden ook op."

"Kinderen hebben duidelijkheid nodig maar ook ruimte", vertelt zuster Hélène. "Binnen de leefgroep krijgt elk kind een taak, zoals helpen tafeldekken of afdrogen. Maar de kinderen krijgen ook wat ruimte. Zo gaan ze slapen tussen 20.30 uur en 21 uur, maar moet het pas een uur later stil zijn en lichten uit."

"Nieuwe jongeren die hier toekomen, trekken zulke ogen, wanneer ze horen wat de kinderen allemaal tegen ons zeggen en waar wij overal over praten, als zusters nog wel. En op zondagavond worden heel wat oudere meisjes door hun vriendje afgeleverd. Die mag dan binnenkomen en er even bij komen zitten", vertelt zuster Miet, begeleidster van de oudste middelbare schoolkinderen, met pretoogjes.

*Internaten: een grote uitdaging.
[Knipsel uit Gazet van Antwerpen,
3 september 1991 (regio Leuven).]*

*Eigentijdse Jeugd:
creativiteit zonder grenzen.
[Foto Robert Kino SDB.]*

Typische werking

De salesiaanse prioriteiten resulteren in een typische werking, met name in bepaalde schoolkernen, in internaten, bezinningshuizen en werken van specifieke jeugdzorg.

De definitie van 'kernwerking' kunnen we omschrijven als een geheel van strategieën of werkvormen die een gevarieerde (geloofs)opvoeding helpen realiseren. Kernwerking bevat alle impulsen, gericht op kleinere groepen, op het vlak van continue of eenmalige inzet, die ertoe bijdragen het salesiaanse opvoedingsproject te realiseren. Er is een grote differentiatie: van bijbelgroep tot actie-groep, van sfeerbevooroderende groep tot kern van maatschappelijke inzet. De CPAG werkte een brochure uit: *Kernwerking in salesiaans perspectief*, een uitgave van de don Boscocentrale te Brussel.

De internaten vindt men bij de zusters in Groot-Bijgaarden, Heverlee, Kortrijk en Wijnegem en bij de salesianen in Hechtel, Sint-Denijs-Westrem en Sint-Pieters-Woluwe, de bezinningshuizen in Vremde en in Groot-Bijgaarden ('Oasecentrum' en 'Eigentijdse Jeugd/De Graankorrel').

De werken voor bijzondere jeugdzorg in Eeklo, Genk en Vremde en de vijf dagcentra zijn eveneens sterk gekleurd door de salesiaanse prioriteiten.

In al die initiatieven werken ongeveer 2500 lekenpersoneelsleden aan de basis en in directieteamen. Samen met zo'n vijftigduizend jongeren zijn zij op stap naar een gelukkige toekomst in de eenentwintigste eeuw en naar een wereld waarop het nog goed is te wonen.

Spelenderwijs

Sport en spel zijn een belangrijke factor in de groei van het kind naar volwassenheid. Niet alleen lichamelijk, maar ook psychisch. Zonder fanatiek of commercieel te zijn, draagt gezonde lichaamsbeweging bij tot zelfvertrouwen en groepszin. Daarom is zij niet weg te denken uit een don Boschhuis.

Die stelling steunt op een lange traditie, die oorspronkelijk vertrekt bij don Bosco zelf. Hij beweerde: *'De opvoeder moet houden van alles waar de jongeren van houden: dan zullen de jongeren houden van datgene waarvan de opvoeder houdt'*. Daarom was het leven in het oratorio van Valdocco (Turijn) doordrongen van veelsoortige vormen van gemeenschapsleven: van muziek en zang, toneel en declamatie, allerlei spelen en lange trektochten. Al die blijmakende activiteiten waren zeer belangrijk en stimuleerden de godsdienstige vorming, het onderwijs en de handenarbeid.

Don Bosco zag graag dat zijn jongeren speelden. Immers, wie niet speelde, zat dikwijls met zorgen, voelde zich (nog) niet thuis of was ziek. Gezond spel was ook preventief tegen zwaarlijvigheid (lichaam) en zwaarmoedigheid (geest). In 1988 gaven de salesianen een *verzamelmap voor speelplaatsanimatie* uit.

'Altijd loopt er bij don Bosco wel eentje op krukken, maar die ziet er steeds gelukkig uit'.

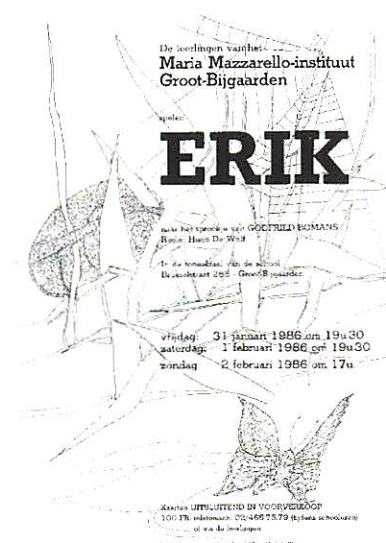
Mgr. Paul Schruers, bisschop van Hasselt.

Samen sporten: heerlijk gevoel van blijheid! [Foto Bert Van der Linden SDB.]

Samen musiceren in Sint-Denijs-Westrem, 1995.

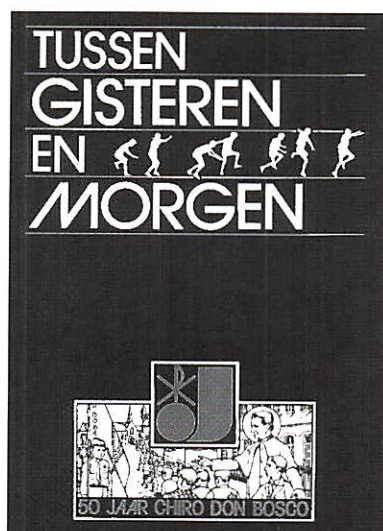
[Foto Alix Cloutte SDB.]

Samen toneel spelen in M.M.I., Groot-Bijgaarden, 1986.

[Affiche bewaard in ACSB.]

Boek uitgegeven door de don Boscochiro van Kortrijk ter gelegenheid van haar vijftig-jarig bestaan in 1984. [Bewaard in ACSB.]

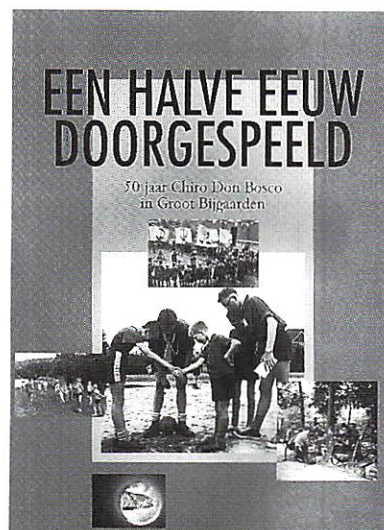
Jeugdbewegingen

Don Bosco begon met zondagsontspanning: in het Italiaans heette dat 'oratorio'. In ons land is de naam daarvoor bijna een eeuw lang 'patronaat' geweest.

Toen in de jaren dertig voor de parochiepatronaten de naam 'chirojeugd' ontstond, namen de salesianen en de zusters wel het chiroteken op vlag en wimpel over, maar nog niet onmiddellijk de nieuwe naam.

Toch hadden ze van oudsher de ware passie voor deze volkse jeugdbeweging. Enkele jubileumvieringen zetten dat duidelijk in de verf.

In de parochies waar salesianen of zusters actief waren, genoot de chiro dikwijls een bijzondere voorliefde. Ook in de opleidingsjaren werd (en wordt) soms hartstochtelijk aan chiro gedaan. Dat was onder meer het geval voor de salesiaanse theologiestudenten, die proost waren in Oud-Heverlee, Korbeek-Dijle, Bertem, Sint-Agatha-Rode, Sint-Joris-Weert, Kessel-Lo en Vlierbeek. De opleidingen kunnen er nog boeken vol over schrijven.

Boek uitgegeven door de don Boscochiro van Groot-Bijgaarden ter gelegenheid van haar vijftig-jarig bestaan in 1991. [Bewaard in ACSB.]

Chiroleiding van Bertem, vrolijk geschaard rond hun pas tot priester gewijde proost, 1977. [Foto Piet Convents.]

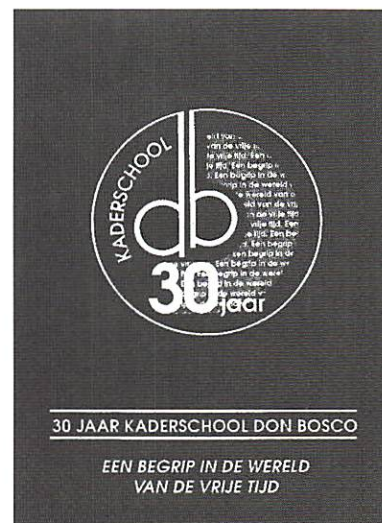
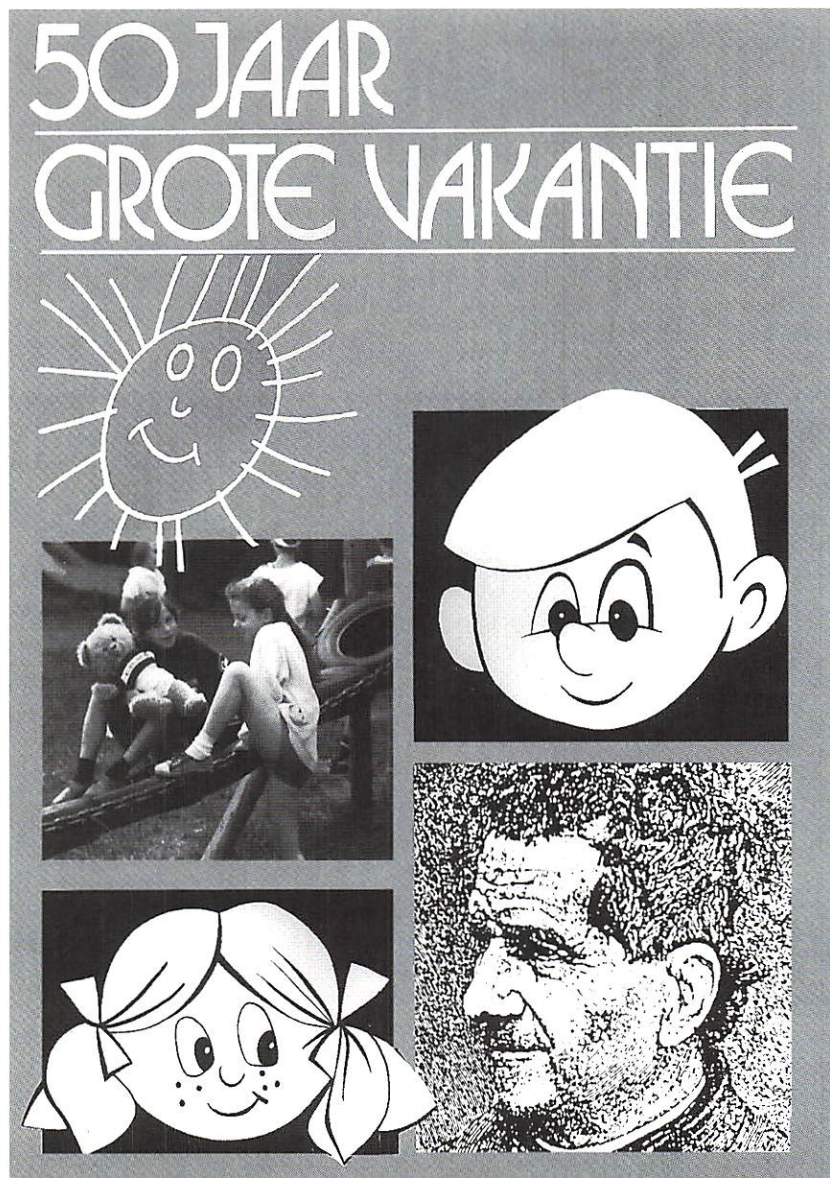
Kaderschool en speelpleinen

De kaderschool van don Bosco (KADOBO) zorgt sinds 1959 voor de vorming van monitoren en monitricen, hoofdmonitoren en hoofdmonitricen en instructoren. Ze wordt afwisselend door een salesiaan en een zuster geleid.

Een *werkgroep speelpleinen* animeert vakantiepleinen in Blier (Ardennen), Boxbergheide ('Heidevreugde'), Genk ('Casa Papa Giovanni'), Groot-Bijgaarden ('De Lustige Vinken'), Halle ('Don Bosco'), Hechtel ('Imago'), Helchteren ('De Mirkens'), Heverlee ('Groene Zone'), Kortrijk ('Kinderland'), Lommel ('Akindo'), Oud-Heverlee ('Don Bosco') en Wijnegem ('Kinderdroom').

Dankzij de kaderschool en de speelpleinen kunnen iedere zomervakantie enkele honderden leiders en leidsters zich op z'n don Bosco's enthousiast inzetten voor duizenden kinderen.

De 'vrije tijd' is een sterk evoluerende en boeiende sector, waar de Salesiaanse Familie in de toekomst zeker actief in aanwezig zal blijven.

Brochure uitgegeven ter gelegenheid van dertig jaar kaderschool van don Bosco in 1989.

[Bewaard in ACSB.]

Werde Di, het bekende spelenboekje, gedrukt in twee delen. Het was een uitgave van de salesiaanse missiekring van Oud-Heverlee en kende tussen 1955 en 1970 een enorm succes bij de leidingen van jeugdbewegingen, vakantiekolonies en speelpleinen.

Jubileumboek over vijftig jaar speelpleinen van don Bosco in Oud-Heverlee (1988). Goed overzicht.

[Bewaard in ACSB.]

Tussen de heuvels en de wijngaarden, van Becchi naar Morialdo: een weg die Giovanni Bosco als jongen in de jaren 1820 honderden keren te voet aflegde. Groep van Haacht en Heverlee, 11 april 1993. [Dia Freddy Staelens SDB.]

Confronto en Turijntochten

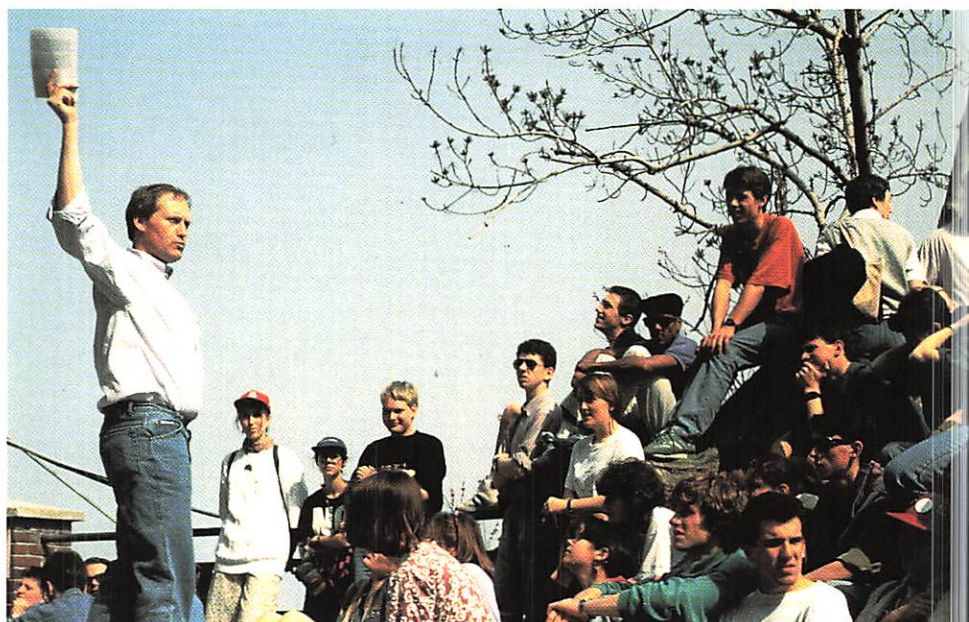
1988: grootse feesten, want het was 100 jaar geleden dat don Bosco stierf. Van overal ter wereld trokken sympathisanten naar Turijn om dat te vieren. Niet zijn dood, maar zijn leven. Zo vond er van 28 augustus tot 4 september 1988 een bijeenkomst plaats van 2000 jongeren, *Confronto don Bosco '88* genaamd. Die jongeren wilden don Bosco opnieuw ontmoeten, zich weer met hem confronteren.

Sedert dat fameuze jubileumjaar trekken ieder jaar vanuit de Vlaamse salesiaanse werken gemiddeld 180 jongeren en 50 volwassenen naar de *roots* van don Bosco en Maria Mazzarello: Turijn, Becchi, Chieri, Mornese. Voor de rondleidingen zorgen grotendeels de jongeren zelf. Zij gidsen met hun jeugdige taal, hun eigen kijk op don Bosco en hun enthousiasme. Daarom is zo'n Turijntocht iets heel eigens: iets typisch van, voor en door jongeren.

De groep van Haacht en Halle, onderweg naar de top van de Sacra di san Michele. één en al oor voor de organisator van de Turijntochten Wilfried Wambeke SDB, 10 april 1991. De Rosminianen, die een klooster op deze rots-punt in de omgeving van Turijn bewoonden, steunden don Bosco moreel en financieel. [Foto Jan Depiere.]

Embleem van JOTO: 'Jongeren op TOcht'. Ontstaan in 1988, wil deze beweging van de zusters specifiek voor jongeren tussen 12 en 16 jaar vier kampen per jaar aanbieden, die zowel vormend als ontspannend zijn. Voor de plus-zestienjarigen richten de zusters per jaar twee weekends in rond een bepaalde problematiek en eenmaal zogenaamde 'meeleefdagen'.

Inzet

Don Bosco's opvoeding richt zich niet alleen op de jongere en zijn eigen persoonlijke ontwikkeling. Ze helpt jongeren ook ontdekken dat het leven méér is dan zelfontplooiing en zelfverwezenlijking. Vandaar dat in de salesiaanse werken veel aandacht besteed wordt aan de inzet voor de anderen. Pas als iemand zich voor een ander kan inzetten, zich kan geven, is de opvoeding geslaagd.

De vormen van altruïsme zijn velerlei: spelanimator zijn op de speelplaats, moni zijn op een vakantieplein, leid(st)er zijn in een jeugdbeweging, actief meedoen aan welzijnszorg en aan vastenacties, meegaan op bouwkampen in binnen- en buitenland, allerlei andere sociale inzet...

Vertrekkensklaar voor een bouwkamp in Kenia en Tanzanië, juli-augustus 1995. Leerlingen van Sint-Pieters-Woluwe, Hechtel en Halle leven en werken zes weken samen met jongeren uit Afrika. Een ervaring die je leven grondig verandert. [Foto Jacky Van Dijck SDB.]

Eind juli 1854: cholera in Turijn. Don Bosco en zijn jongens helpen in de ziekenverpleging. [Uit Jijé, Don Bosco, de veroveraar, blz. 39.]

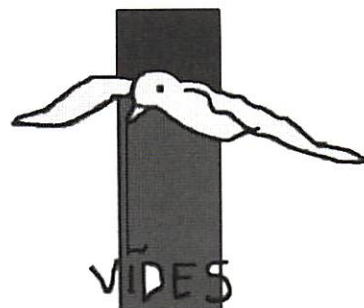
-DE BELLEMAN VAN HAACHT- NR 19 — 13/5/1993

Don Bosco zamelt in voor het goede doel

Bij gelegenheid van de Opendeurdagen van Don Bosco Haacht: op 15 en 16 mei 1993 en ook nog daarna tot 20 juni houden zij een inzamelactie voor een weeshuis in Roemenië. Het weeshuis bevindt zich in Brâila, een stad in Oost-Roemenië. Aangerien ze daar deze zomer met twee groepen van de school op Bouwkamp gaan, wensen ze ook de kinderen zelf een beetje te laten delen in onze overvloed. Ze zouden U zeer dankbaar zijn als U voor U naar de Opendeurdagen komt eens kijkt of U thuis volgende (al dan niet gebruikte zaken) kunt missen en meebrengen.

- SCHOENEN:** Vooral voor kleuters, kinderen, jongeren.
Per paar, met veters aan elkaar gebonden (indien mogelijk hefst met de doos)
- SPEELGOED:** (hefst in eigen verpakking) vooral puzzels, kleine binnenhuisspelen en knuffeldiertjes
- SCHRIJFGERIEF:** •bics, potloden, kleurpotloden, schrijftjes, farden, kleurboeken, slijpers, bordkrijt, stiften...

Werken en delen, via de Bouworde. [Knipsel uit De Belleman van Haacht, nr. 19, 13 mei 1993.]

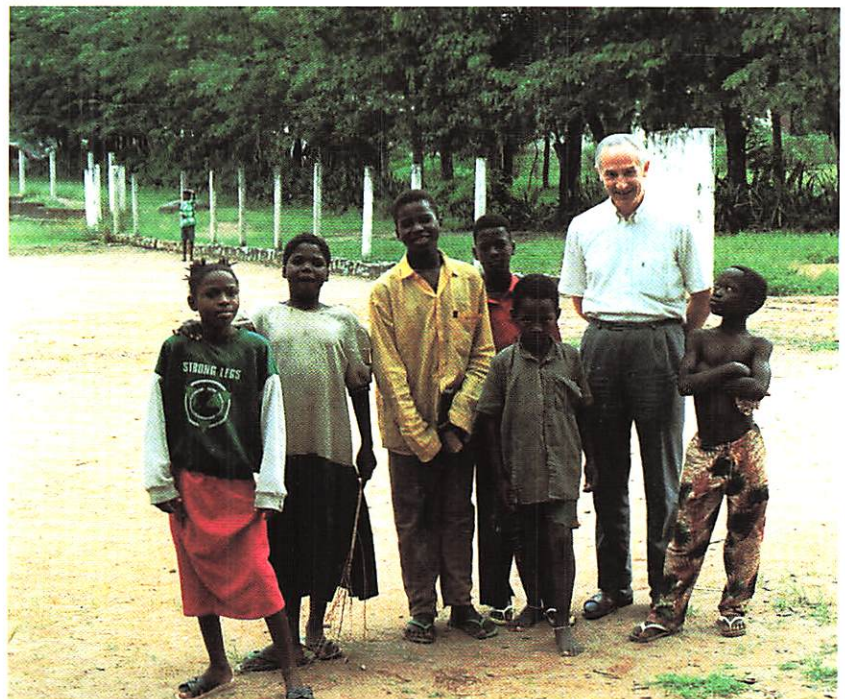
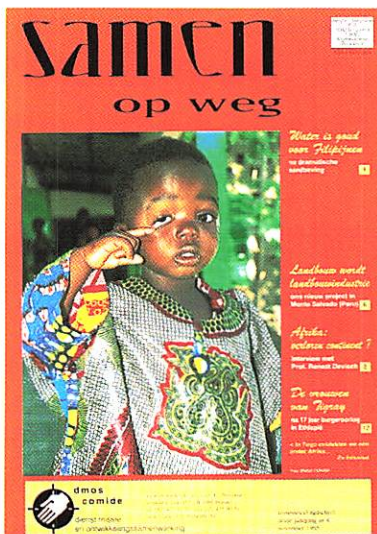
Embleem van Vides: internationale erkende vrijwilligersbeweging, in 1988 door de zusters opgericht, om jongeren de kans te geven zich als vrijwilliger in binnen- en buitenland in te zetten.

Eerste missieprocuruur van don Bosco, gevestigd in Jette, waar tussen 1962 en 1976 een tweehonderdtal missionarissen, vooral uit Zaïre, Rwanda en Burundi, hun thuishaven hadden. [Foto bewaard in ACSB.]

Boortmeerbeek: huidige missieprocuruur van don Bosco. Naast woning, transit- en revalidatiehuis van tientallen zendelingen, ook centrum voor missie-animatie. [Foto Milo Gellynck SDB.]

Bangui 1994: pionier Bert Vanbuel SDB tussen zijn jong volkje. [Foto don Boscocentrale.]

Samen op weg: het tijdschrift van DMOS-COMIDE, de 'dienst voor missie en ontwikkelingssamenwerking', in 1969 door de salesianen opgericht. Onlangs uitgebreid tot een nieuwe internationale VZW 'Don Bosco Comide International'.

Missie

Over de grenzen van eigen land en volk kijken, langer dan een mooie zomer... Je geloof in hoop en liefde willen toetsen aan vreemde culturen en zo samen met anderen zoeken, leren geloven en de universele Christus ontmoeten. Is dat niet wat missie heet?

Ze zijn er nog, de missionarissen, zelfs nieuwe en jonge. Ook nu weten leden van de Salesiaanse Familie zich geroepen tot en gezonden naar oude en naar nieuwe continenten. Tegenwoordig werken 120 Vlaamse salesianen en zusters in Brazilië, Centrafrika, Ecuador, de Filippijnen, Gabon, Haïti, Indië, Japan, Paraguay, Rwanda, Tailand, Togo, Tunesië, Uruguay, de Verenigde Staten van Amerika, Zaïre en Zuid-Korea.

Het nieuwste teken van het 'geloof' is de recente stichting te Bangui, hoofdstad van Centrafrika, gestart in oktober 1994. Zes Vlamingen werken er in een parochie en in een oratorium en bereiden de oprichting van een vormingscentrum voor, aangepast aan de noden van de plaatselijke jongeren.

Medewerkers

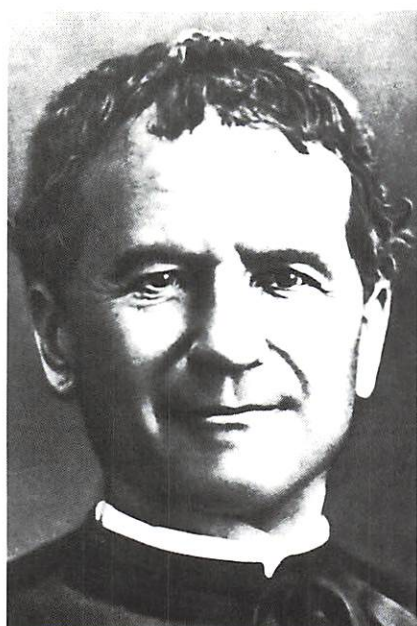
De medewerkers van don Bosco (MDB) zijn mensen die al vanaf het begin in 1846 in de weer zijn om don Bosco's initiatieven daadwerkelijk te helpen. Sommigen doen dat puur financieel. Don Bosco noemde ze de 'weldoeners' van zijn jongens. Anderen komen zelf een handje toesteken op de speelpleinen, in de scholen en in de tehuizen.

Aanvankelijk dacht don Bosco er niet aan congregaties te stichten. Hij wilde zijn werk voort zetten met zijn medewerkers, zoals dat in het begin ging. Toen hij in die groep wat structuur wilde brengen, moest hij van Rome kiezen: ofwel maakte hij er religieuzen van, ofwel moest hij zijn opzet laten varen. Don Bosco zuiverde zijn visie uit en stichtte uiteindelijk drie verenigingen. Zo kon hij zijn medewerkers zelf laten kiezen waartoe zij zich geroepen wisten.

De medewerkers willen in hun dagelijkse leven *op z'n don Bosco's* omgaan met hun medemensen en een bijzondere liefde tonen voor de jeugd, ook als ze niet in een initiatief van de salesianen of van de zusters werkzaam zijn. Zij zijn, net als de religieuzen, drager van het salesiaanse erfgoed. Sommigen van hen nemen zelf het initiatief tot een nieuw don Boscowerk ten bate van de jeugd.

Lustrumfolder van Imago in Hechtel, 1992: een op en top salesiaans initiatief, oorspronkelijk van de medewerkers, nu geïntegreerd in de plaatselijke VZW Werk van don Bosco.

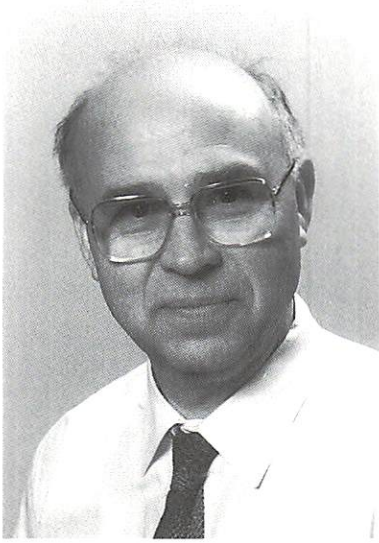

LEEFREGEL
VOOR DE
MEDEWERKER
VAN DON BOSCO

REGLEMENT VAN
APOSTOLISCH LEVEN

Rome 1986

Handvest of richtlijnen voor de medewerker, 1986: een hernieuwde versie, aangepast aan de noden van de tijd. Vergelijk met die van 1876 op blz. 38. Tegenover het titelblad: zeer sterk getoucheerde foto door Michele Semboche, Turijn 1880. Het werd don Bosco's officiële foto ter gelegenheid van zijn heiligverklaring in 1934. [Bewaard in ACSB.]

De Vlaming Rik Alen SDB: mondiaal proost van de oud-leerlingen van don Bosco.

'Als oud-leerlingen kunnen wij de maatschappij helpen groeien naar meer respect voor anderen, naar meer rechtvaardigheid tegenover de zwakken, naar meer trouw in de menselijke relaties, naar meer liefde in de gezinnen.' Bert Stienaers SDB, proost van de Vlaamse oud-leerlingen in *Repertorium 1993 Suinarda*, blz. 9.

De Vlaming August Vanistendael: een oud-prominent in de nationale en internationale christelijke vakbeweging. Hij was jarenlang nationaal en mondiaal voorzitter van de oud-leerlingen van don Bosco. Hier is hij, zittend naast kardinaal Suenens, aan het woord op Eurobosco 1975, het Europese congres van de oud-leerlingen, gehouden van 11 tot 14 september bij de jezuïeten te Heverlee.

Oud-leden en oud-leerlingen

De oud-leden en oud-leerlingen van don Bosco (ODB) vormen de vierde en grootste deelgroep van de Salesiaanse Familie. Een meerjarig verblijf in een salesiaans werk draagt bewust of onbewust een aantal waarden over. Degenen die deze waarden als iets positiefs voor hun leven herkennen en erkennen, noemen zich graag oud-leden of oud-leerlingen van don Bosco.

Dat zijn grotendeels oud-leerlingen van de scholen en tehuizen, oud-leiding van de speelpleinen en de jeugdbewegingen, oud-medewerkers aan bezinningsdagen en allen die op één of andere wijze in hun jeugd deugd beleefden aan de hartelijkheid, de redelijkheid en de vertrouwelijkheid van don Bosco.

Oud-leden en oud-leerlingen schamen zich niet de waarden die ze bij don Bosco meekregen in hun leven te cultiveren en door te geven. Ze voelen spontaan aan dat die waarden tegemoet komen aan de emotioneel-affectieve en psychosomatische behoeften van de hedendaagse mens om gelukkig te zijn. Sommige oud-leden en oud-leerlingen worden dan ook graag medewerker, of zuster of salesiaan of lekenhelpster van don Bosco, omdat ze vinden dat don Bosco's charisma moet voortleven ten bate van vele jongeren.

De Vlaamse oud-leerlingenbonden van de salesianen vormen samen FOLDOBO, de federatie van oud-leerlingenbonden van don Bosco. Ze geven een tweemaandelijks tijdschrift *Federaal Nieuws* uit. De oud-leerlingenbonden van de zusters geven het blad *Samen Eén* uit.

Lekenhelpsters

In Vlaanderen werken een aantal vrouwen haast ongemerkt als lekenhelpster of vrijwilligster van don Bosco (VDB). Zij zijn geen religieuzen, maar leden van een lekeninstituut. Ze wonen elk afzonderlijk. De lekenhelpsters bazuinen hun statuut niet uit, maar zijn tegenover hun omgeving heel discreet betreffende hun levensstaat.

Voor de vrouwen die zich tot het ongehuwde, sobere en actieve apostolaat in hun eigen werkring geroepen weten, is het een hedendaagse manier om *op zijn don Bosco's* voor God en de mensen te leven. Op een eigen wijze, vaak anoniem, dragen ze don Bosco's charisma uit.

Er zijn ongeveer duizend lekenhelpsters, verspreid over zevenentwintig landen en hun aantal neemt toe. Een gelijkaardig lekeninstituut voor mannen is in wording, omdat ook daarvoor interesse is.

LEKENHELPSTERS VAN DON BOSCO (VOLONTARIE DI DON BOSCO)

François Gaystraat 129 - 1150 Brussel
Tel. 02/771.21.00

- *Ontstaan* - Ze ontstonden in het begin van onze eeuw in Italië. Na een bekrachtiging in 1964 als vrome vereniging, werden ze in 1970 erkend als instituut met diocesaan recht. In 1978 volgde de pauselijke goedkeuring. De hoofdzetel bevindt zich in Italië en het instituut is verspreid over heel de wereld. In België bestaat er zowel een Vlaamse als een Franse groep.

- *Doel* - De Lekenhelpsters van Don Bosco beoefenen de naastenliefde, in navolging van Christus, in het maatschappelijk milieu waarin zij leven.

Zij volgen de spiritualiteit van Don Bosco, die gebaseerd is op een harmonisch samengaan van gebed en arbeid, vreugde, eenvoud, familiegeest en apostolische bezieling. De bijzondere aandacht gaat uit naar jongeren, behoeftigen en eenvoudige mensen.

De periodieke bijeenkomsten van het instituut en de retraite zijn een bron van verdieping en tevens een aanmoediging, vorming en blijde gemeenschapsbeleving.

UITNODIGING

1962-1992

30jaar V.D.B.

in Vlaanderen

*Dankbaar om al die jaren van intens leven
in de geest van Don Bosco willen we U,
beste Salesiaanse Familieleden, laten
delen in ons geluk.*

*Op 8 NOVEMBER verwachten we U vanaf
9.30 u. in het Don Boscohuis Sint-
Denijs-Westrem.*

*Meer dan dertig jaar samen familie
'in don Bosco'.*

[Uitnodiging bewaard in ACSB.]

*Uit Bart Lauvrijs, De seculiere
instituten. Het religieuze leven
van de 21ste eeuw?*

[Brugge, Tabor 1991, blz. 116-117.]

Opvoeden een kunst

Opvoeden is een kunst. Veel mensen beoefenen die kunst. Het zijn anonieme opvoeders-kunstenaars: de ouders van 's morgens tot 's avonds, de leerkrachten in de klas of in het werkhuis, de opvoed(st)ers bij hun groep, de assistenten op de speelplaats, de directie- en andere teams in vergadering, de leden van oudercomités en andere schoolraden, de moni's op het speelplein, de leid(st)ers in de jeugdbeweging, de catechisten in de geloofsopvoeding, de vele mensen, meestal vrijwilligers, actief in de vrijetijdsbesteding of ingeschakeld in het netwerk van luisterplaatsen en hulpposten. Ze doen hun werk met liefde, geduld en met het goede voorbeeld.

Don Bosco zei: *'maak je liefde voelbaar'*. Als de jongere dat mag ervaren, dan komt er wederkerigheid en 'werkt' de opvoeding. Opvoeders die daarin slagen, zijn echte kunstenaars. Bij de volgelingen van don Bosco, in alle deelgroepen van de Salesiaanse Familie, zijn er altijd geweest, die tevens begrepen hebben dat kunst op haar beurt opvoedend is. De ene wordt goochelaar, de andere voordrachtskunstenaar, zanger of muzikant. Weer anderen verstaan de kunst van de fotografie en het filmen. Sommigen ontplooiën zich als acteur of als regisseur. Nog anderen tekenen of schilderen, boetseren en sculpteren of werken met glas en lood. Zomaar: om het genot mooie dingen te maken en om in het leven genoeg te scheppen en anderen mee te laten genieten.

Kardinaal Godfried Danneels noemt die artiesten-opvoeders de waardevolste investering in de samenleving, want al wat thuis en op school niet is gebeurd (wij zouden eraan toevoegen 'en in de vrije tijd'), komt later op het debet van de maatschappij. Kard. Danneels, Over ontmoediging en Hoop, brief bij Kerstmis 1995, blz. 33-34.

Het bekende stripverhaal van don Bosco, getekend door Jijé. Het is een bestseller van drukker-uitgever Jean Dupuis (1875-1952), medewerker van don Bosco en apostel van de goede pers. Het tekenverhaal werd steeds weer herdrukt sinds het in 1941 als vervolgverhaal in het jeugdweekblad Robbedoes verscheen. Het werd in vele talen vertaald en is nog altijd voor duizenden lezers een sympathieke kennismaking met don Bosco.

[Affiche van de tentoonstelling gehouden in 1988 door het Centre Religieux d'Information et d'Analyse de la Bande Dessinée (C.R.I.A.B.D.), bewaard in ACSB.]

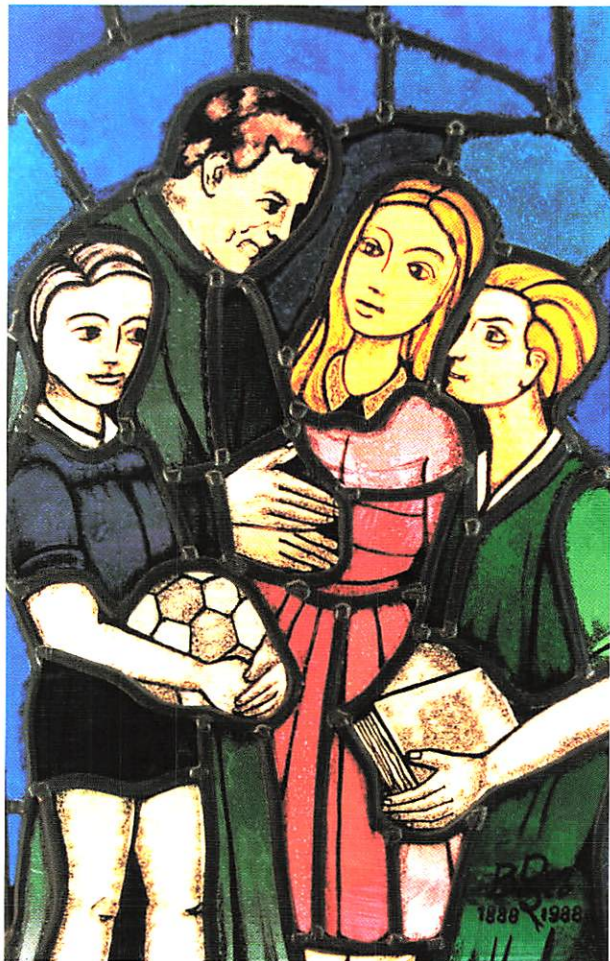
DON BOSCO ET LA B.D. RELIGIEUSE DON BOSCO EN HET RELIGIEUZE STRIPVERHAAL

EXPOSITION RÉALISÉE À L'OCCASION DU CENTENAIRE DE LA MORT DE DON BOSCO
TENTONSTELLING INGERICHT TER GELEGENHEID VAN DE 100STE VERJAARING VAN HET OVERLIJVEN VAN DON BOSCO

AVEC LA PARTICIPATION DU / MET DE MEDEWERKING VAN HET

C.R.I.A.B.D.
19/1 - 6/2/1988

molure shopping center

*Esthetiek is altijd een goed argument. Na de overheersing van het nuttigheidsprincipe, hebben de salesianen de schoonheid ontdekt als waarde. Architect Jan Grauls SDB zet niet zomaar gebouwen neer, maar maakt er juweeltjes van. Koperdrijver Jan Peenen SDB verfraaide al een generatie geleden het interieur van Sint-Denijs-Westrem. En Omer D'Hoe SDB is de gewaardeerde redacteur en fotograaf van Wereldwijd, het kritische tijdschrift voor missie en ontwikkelingssamenwerking. Van hem zijn de bekende films *Haiti*, *parel van de Antillen* en *Si Mang Juan* over de Filippijnen en de videofilm *De Straatmussen van Lubumbashi*.*

Don Bosco en de jeugd: glas in lood door Lucia Kelchtermans ZDB, 1988. Het brandraam werd aan kardinaal Danneels ten geschenke gegeven bij de inzegening van de nieuwbouw van de zusters in Sint-Anna te Kortrijk. [Foto bewaard in ACSB.]

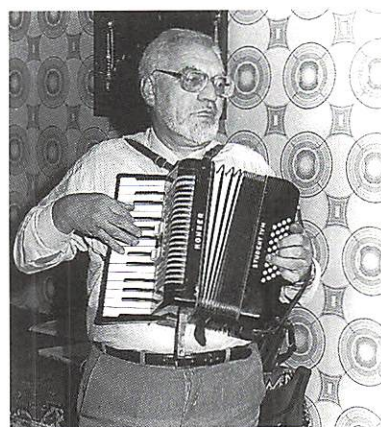
Bedevaartvaantje: anoniem, zeefdruk rond 1958. Het studiehuis voor theologie is al een halve eeuw voor de brede omstreken van Oud-Heverlee een bedevaartplaats naar Maria Hulp der Christenen, de madonna van don Bosco. [Bewaard in ACSB.]

Mimaco in actie: Michel Martens SDB als goochelaar in het spoor van don Bosco. Tussen 1964 en 1989 verzorgde hij 484 optredens.

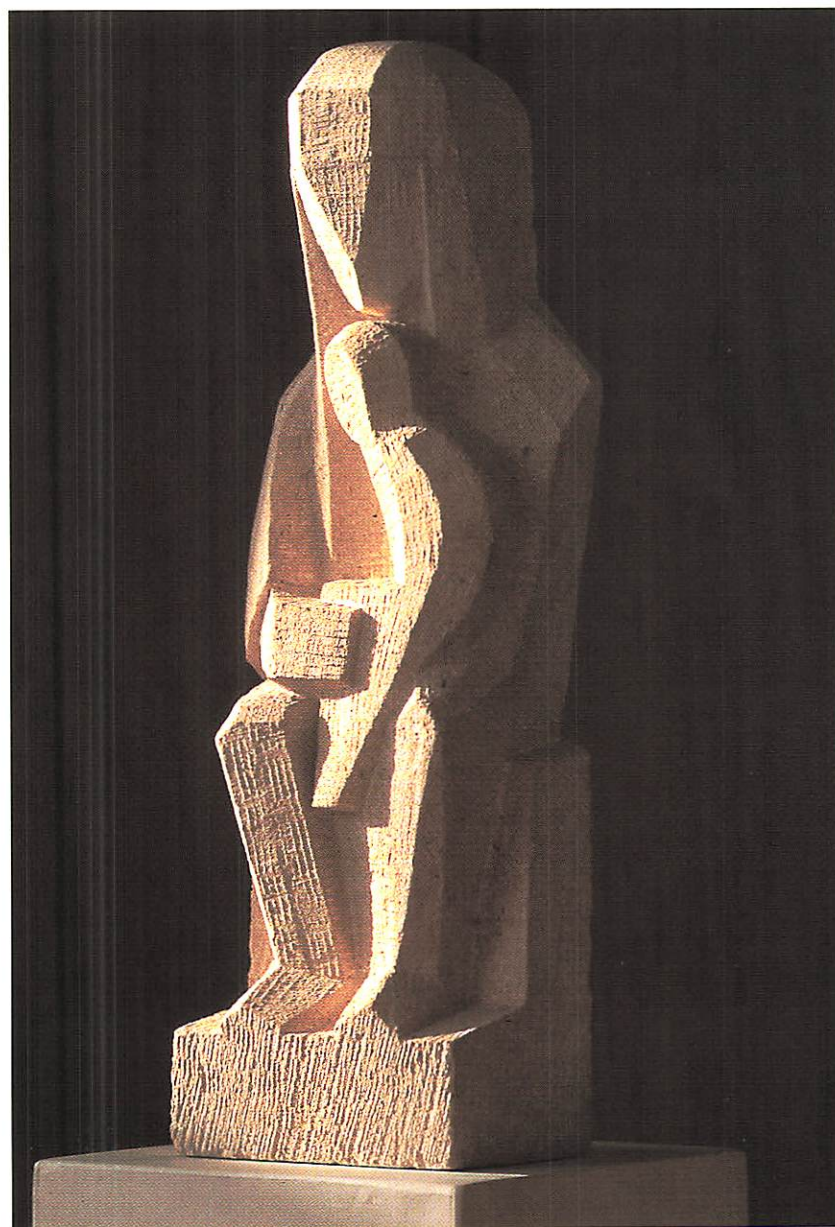

Optreden van Bodo Spalty, alias goochelaar Boudewijn Spittaels SDB, op het feest van Maria Hulp der Christenen, 24 mei 1994, in het Salesianum te München. Nationaal en internationaal behaalde hij heel wat onderscheidingen. Specialiteit: ballonsculpturen.

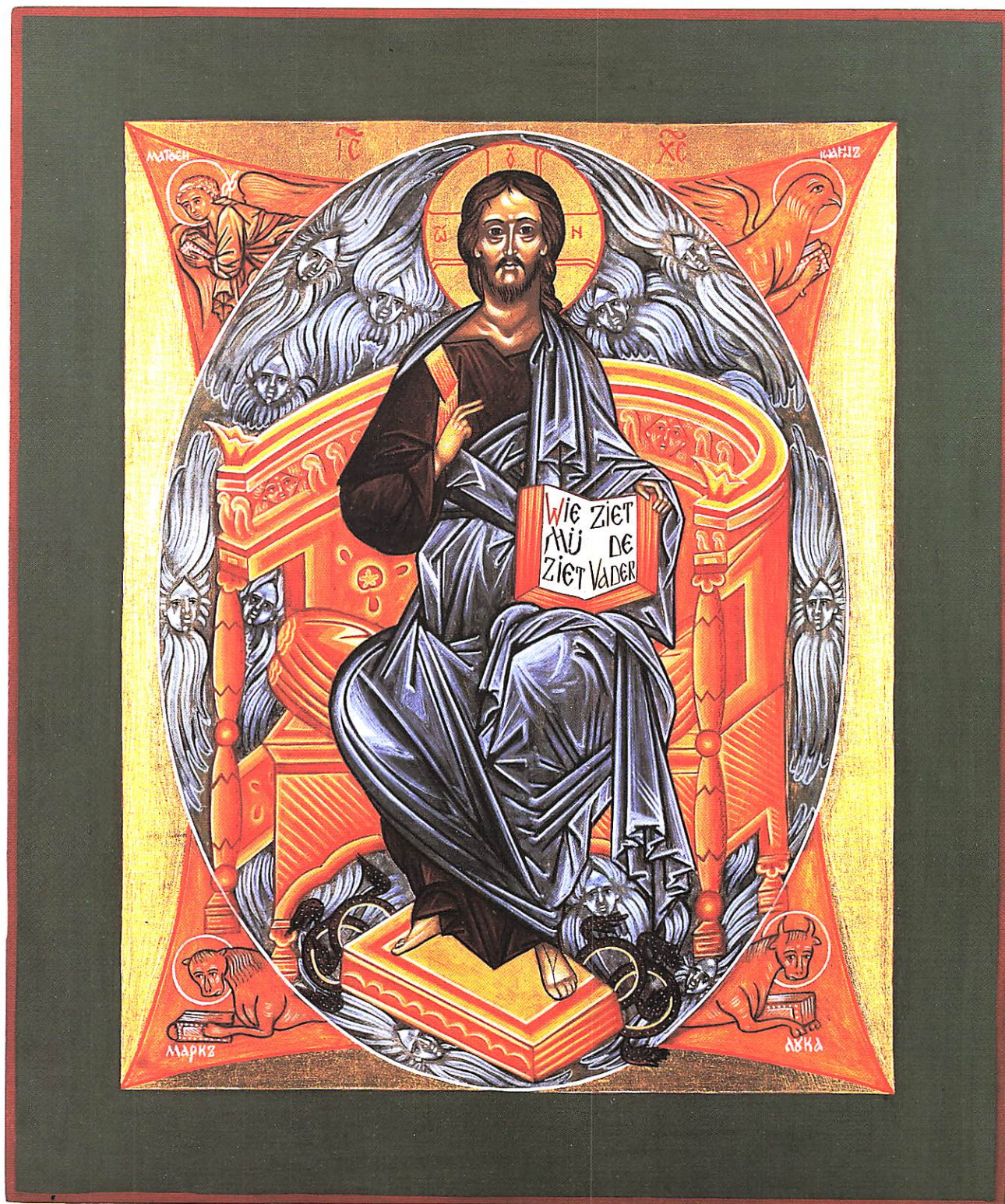

Frans Lamon met zijn accordeon: deze salesiaan treedt op voor gepensioneerden, ziekenzorg, gehandicapten en de mutualiteit van de religieuzen. Naast muzieknummers op zelf uitgevonden instrumenten brengt hij een aan elk publiek aangepaste moppenreeks.

De Salesiaanse Familie herbergt verschillende kunstenaars. We presenteren hier slechts enkele voorbeelden. Ze beoefenen nogal uiteenlopende kunstvormen. Buiten deze voorbeelden zijn er vast en zeker nog veel andere leden van de Salesiaanse Familie, die met succes één of andere kunst beoefenen. Ze zijn te vinden in bijna elk don Boscowerk, zowel onder de personeelsleden als onder de jongeren.

Maria met kind in steen, door Hugo De Somer SDB. Hugo erfde de kunstzin van zijn vader. Hij is academisch geschoold en werkt met verf, steen, hout, glas en lood. Als fijn estheticus leidde hij jarenlang de grafische afdeling van don Bosco Halle.

Tronende Christus: icoon door Lionel Carbon SDB, in 1995 geschilderd naar een model uit de Divesisreeks uit de 15de eeuw. Leermeester van Lionel is vader Chrysostomos, aartspriester aan de Russisch-ortodoxe kathedraal van Wenen. [Bewaard in Sint-Denijs-Westrem.]

'Don Bosco is gestorven. Leve don Bosco!'. Eerste foto van de dode don Bosco op zijn sterfbed.

Hij werd genomen door Carlo Felice Deasti op 31 januari 1888, rond 10 uur, enkele uren na het overlijden om 4.45 uur van die dag. Vergroting van origineel in broomzilver, 10 bij 14 cm. Don Bosco ligt nog in de houding waarin hij stierf. Alleen priesterstoel en kruis werden toegevoegd. Enkele ogenblikken later werd de dode gewassen, gekleed in liturgisch gewaad en in een leunzetel in de galerie voor zijn kamer opgebaard. Ook toen maakte Deasti enkele foto's. De dag daarop werd don Bosco in de kerk van Franciscus van Sales opgebaard, waar een talrijk publiek hem kwam groeten. Ook daar is hij gefotografeerd door dezelfde Deasti.

Een vraag die men kan stellen, is: waarom hebben de salesianen voor het fotografisch registreren van een zo belangrijk feit als het sterven van hun stichter nog een beroep gedaan op een middelmatig fotograaf in plaats van een waardevoller beroepsman te vragen?

Het resultaat is er immers naar. Was het omdat ze goedkoop wilden werken of omdat ze niet beter wisten? In werkelijkheid betekende de foto van de pas overleden don Bosco voor de salesianen iets heel kostbaars en emotioneels. Door de verwachte grote vraag was de foto een winstgevende bron om de toen al 300.000 (grotendeels niet gesubsidieerde!) wezen en leerlingen van don Bosco te onderhouden. Daarom verkozen de salesianen wellicht iemand 'van de familie', een oudleerling, die de verzekering gaf dat hij de foto's niet voor eigen voordeel zou verspreiden. Dat legt uit waarom ze aan Deasti het werk toevertrouwden en niet aan een groot fotograaf. Deze niet-geretoucheerde foto werd evenwel achteraf voor de vulgarisering erg 'verduidelijkt'. [Cf. SOLDÀ 210-212, nr. 38.]

Nawoord

Met een blik op de vergeelde foto van de gestorven don Bosco, die zijn leven voor de jongeren tot op de draad versleet, kijken we nu dankbaar naar het verleden, waarin zovele 'op don Bosco gelijkende mensen' in Vlaanderen leefden en werkten.

Sinds het ontstaan van de medewerkers in ons land is de geest van don Bosco hier beginnen leven. Na zijn dood kwamen, op vraag van dezelfde medewerkers, zijn salesianen en zusters naar België en ze stichtten er meer dan zestig werken.

Een tijd lang, de periode van de vele religieuze roepingen vóór het concilie, draaiden de beide congregaties wat rond zichzelf, ofschoon ze al die tijd ook sterk volksgericht werkten.

Vanaf de jaren 1960 is de dienst aan de jongeren in de wereld sterk toegenomen, vooral in het onderwijs, de bijzondere jeugdzorg en de vrijetijdsbesteding. Tegelijk lieten subsidiëring en bezoldiging toe om meer leken in te schakelen. Door die groei werd een adequate salesiaanse vorming en animatie van het lekenpersoneel een belangrijke prioriteit.

De uitdaging waar de Salesiaanse Familie nu voor staat, is dezelfde als die waar de hele Kerk voor staat. Wij kunnen niet voorbij aan de secularisatie. Om met de eminente theologe Dorothee Sölle de parabel van de barmhartige Samaritaan te parafaseren: geen plaats is heiliger dan die waar een geplunderd mens ligt. Geen tijd is zondagser dan het moment waarop de mensen daar langskomen. Geen woord kan vromer zijn dan de opdracht: 'Verzorg hem, ik betaal'. Dat is de uitdaging waar de Kerk voor staat en waar de wereld ons toe oproept.

Voor de Salesiaanse Familie blijft die uitdaging, gezien haar stichting en zending, in het bijzonder met de jeugd verbonden. Ze ligt bij de zoekende, groeiende en soms aan zijn lot overgelaten en gekwetste jonge mens. Vanaf zijn geboorte tot aan zijn jongvolwassenheid, ergens tussen 'zijn Jericho' en 'zijn Jeruzalem'. Onze maatschappij kent veel van die jongeren.

Mocht don Bosco in onze tijd leven, hij zou vast en zeker de uitdaging aannemen, samen met vele medewerkers. Het medewerkersapostolaat of -pastoraat, vervlochten met dat van de religieuzen, de oud-leerlingen, de vrijwilligsters en nog andere (te stichten) deelgroepen van de Salesiaanse Familie, krijgt hier een nieuwe opdracht. *Honderd jaar don Bosco in Vlaanderen* is geen eindpunt, maar een nieuw begin.

Freddy Staelens SDB
31 januari 1996, feest van don Bosco

Salesianen: namen*

- Aarts Piet, Haïti
 Achten Frans, VL.
 Adams Louis, Afrika
 Aelbrecht René, VL.
 Aerts Victor, VL.
 Alen Rik, Rome
 Anthonissen Cor, VL.
 Baert Marcel, VL.
 Baeten Herman, VL.
 Baltus Henk, NL.
 Bas Frans, VL.
 Bataillie Guido, VL.
 Beckers René, Afrika
 Bernard André, Afrika
 Bervoets Alphonse, Afrika
 Bettonville Albert, Afrika
 Bettonville Jan, VL.
 Biesmans Rik, VL.
 Biesmans Jos, VL.
 Bingé Theofiel, VL.
 Bisschop Koen, VL.
 Bode Marc, VL.
 Boeykens Jozef, VL.
 Bollen Henri, VL.
 Bonduel Willy, Afrika
 Boone Dries, Uruguay
 Boone Antoon, VL.
 Bossuyt Omer, VL.
 Bouba Gerard, VL.
 Bouckaert Jozef, VL.
 Boudrez Marcel, VL.
 Brabant Geert, VL.
 Brackeva Luc, VL.
 Broeckx Guy, VL.
 Broeuvens Jules, VL.
 Burggraave Roger, VL.
 Butaye Frans, VL.
 Carbon Lionel, VL.
 Carrette Norbert, VL.
 Cathoir Adelin, VL.
 Cauwenbergh Frans, VL.
 Ceustermans Alfons, VL.
 Claes Henri, VL.
 Claes Jos, VL.
 Claessens Dirk, VL.
 Claeys Armand, VL.
 Clarysse Jozef, VL.
 Cloutte Alix, VL.
 Compernelle Eric, Afrika
 Compernelle Luc, Afrika
 Coninx Henri, VL.
 Cosaert Gerard, VL.
 Coucke Bruno, VL.
 Coudenys Paul, VL.
 Coudijzer Koen, VL.
 Croymans Herman, Afrika
 Cuppers Alfons, VL.
 Cuvelier Marc, Korea
 Darcis René, VL.
 Darmont Armand, VL.
 Debacker Jozef, VL.
 Debakkere Albert, VL.
 De Becker Jean-Pierre,
 Afrika
 De Belie Piet, VL.
 De Bock Rik, VL.
 De Boe Emiel, VL.
 Decancq Antoon, VL.
 Decancq Bart, VL.
 Decancq Hans, VL.
 De Cock Jan, VL.
 De Cooman Adriaan, VL.
 Dedapper Marc, VL.
 De Decker Jozef, VL.
 De Deckere Hugo, VL.
 De Greef Emmanuel,
 Afrika
 Degroote Alexander, VL.
 De Jonghe Frans, Afrika
 Deknudt Patrick, VL.
 Delft Koen, VL.
 Delft Luc, VL.
 Delporte Jozef, Paraguay
 De Meulenaere Frans,
 Filippijnen
 De Meulenaere Guido, VL.
 De Meulenaere Marcel,
 VL.
 De Meulenaere Paul, Afrika
 Demeyer Etienne, VL.
 Denekens Louis, VL.
 De Neve Gaston, Afrika
 Den Haerynck Mark, VL.
 Deraeve Dominiek, VL.
 Dereere August, VL.
 Deruytter Mark, VL.
 Descan Boudewijn, VL.
 Desmet Lucien, VL.
 De Somer Hugo, VL.
 De Waele Jozef, VL.
 De Witte Jozef, Japan
 Dewulf Willy, VL.
 D'Haene Raoul, Ecuador
 D'Hoe Omer, VL.
 D'Hose Odon, Afrika
 Dingenen Jan, Afrika
 Emmers Jan, VL.
 Everaert Johan, Afrika
 Eyckmans Karel, VL.
 Faucompret Louis, VL.
 Feyen Pol, Afrika
 Folens Romain, VL.
 Fonck Jozef, Afrika
 Geerts Jozef, Uruguay
 Gellynck Emiel, Afrika
 Geuens Jan, VL.
 Geukens Jozef, VL.
 Gevaert Jozef, Rome
 Gijsbrechts Damien, Haïti
 Ginneberge Frank, Afrika
 Goemaere Jaak, VL.
 Grauls Jan, VL.
 Grauls Paul, U.S.A.
 Grauls Fernand, U.S.A.
 Grégoire Jos, VL.
 Gunst Willy, VL.
 Gyselbrecht Antoon, VL.
 Haelvoet Eric, VL.
 Hanssens José, Afrika
 Hantson Jacques, Afrika
 Hellings Dave, VL.
 Hendrickx Frans, Japan
 Hermans Jozef, VL.
 Heysse August, Afrika
 Hommel Piet, Afrika
 Hoorelbeke Jean-Pierre,
 VL.
 Hoste Guillaume, VL.
 Hoste René, VL.
 Houbrigts Kurt, VL.
 Huyghebaert Gerard, VL.
 Icket Guido, Afrika
 Jackers Julien, VL.
 Janssens Gert, VL.
 Janssens Gustave, Afrika
 Janssens Ludo, Afrika
 Joosten Albert, VL.
 Kelchtermans Mario, VL.
 Keppens Gerard, VL.
 Kerkhofs Adrien, Afrika
 Kerkhofs Alfons, VL.
 Ketelslegers Maurice, VL.
 Kinds Jozef, VL.
 Kino Robert, VL.
 Knevels Jacques, Afrika
 Lamons Frans, VL.
 Lanneer Gustaaf, VL.
 Lanneer Marcel, VL.
 Lannoo Jozef, Haïti
 Lannoo Luk, Haïti
 Lefebvre Lionel, Afrika
 Le Fevere de ten Hove
 Benoit, Brazilië
 Lemmens Raf, VL.
 Lenaerts Jacques, Afrika
 Lens Jan, Indië
 Lespoix Maurits, VL.
 Leuckx Staf, Afrika
 Lievens Prosper, VL.
 Lievrouw Karel, VL.
 Lipkens Jean, Afrika
 Lipkens Jozef, VL.
 Looets Carlo, VL.
 Luppens Amaat, VL.
 Luyten Jos, VL.
 Malfait Daniël, VL.
 Mandeville Gerard, VL.
 Martens Michel, VL.
 Martens Piet, VL.
 Masquelin Jozef, VL.
 Mathys André, VL.
 Matthyssens Frans, VL.
 Meel Mark, VL.
 Meert Eric, Afrika
 Meert Wilfried, VL.
 Menampampil George,
 VL.
 Meuwis Alfons, VL.
 Millis Louis, VL.
 Miller Jozef, VL.
 Miller Vic, VL.
 Moonen Piet, VL.
 Nachtergaele Gerard,
 Uruguay
 Nys Clement, VL.
 Oellibrant Adolf, VL.
 Ongenaert André, Afrika
 Op de Beck Dirk, Afrika
 Opdeweegh Christ, VL.
 Palmans Piet, VL.
 Panhuysen Leo, Afrika
 Pareyn Hugo, Afrika
 Peenen Jan, VL.
 Peeters Louis, Afrika
 Penders Lambert, VL.
 Pepels Piet, VL.
 Poelmans Jozef, VL.
 Poelmans Louis, VL.
 Poignie Wilfried, Afrika
 Pottie Frans, VL.
 Pottie Lucien, VL.
 Provoost Constant, VL.
 Quartier Maurits, VL.
 Rakels Jan, VL.
 Renckens Henri, VL.
 Renckens Michel, VL.
 Reumers Jozef, VL.
 Reynders Gerard, VL.
 Reynders Jules, Afrika
 Rijken Martin, VL.
 Roosens Gustaaf, Thailand
 Rotsaert René, VL.
 Rutten Henri, VL.
 Ruyters Michel, Afrika
 Sabbe Albert, Afrika
 Sanders Arnold, VL.
 Schepens Jacques, VL.
 Scheymans Jan, Afrika
 Schops Jozef, VL.
 Schuurmans Raf, VL.
 Sermeus Luc, Afrika
 Serruys Victor, VL.
 Seyns Etienne, Afrika
 Silverans Désiré, VL.
 Simons Dominique, Afrika
 Sleuyter Julien, Japan
 Snoeks Albert, Afrika
 Somers Marcel, Afrika
 Spittaels Boudewijn, VL.
 Spooen Martin, VL.
 Staelens Freddy, VL.
 Stevens Jos, VL.
 Stienaers Hubert, VL.
 Stienaers Piet, VL.
 Stoop Guido, VL.
 Swertvagher Camille,
 Afrika
 Swinnen Jacques, Afrika
 Teugels Filemon, VL.
 Thijs Mathieu, Afrika
 Tielmans Guido, VL.
 Tips Mark, VL.
 Truyers Raf, VL.
 Ulenaers Jean, Afrika
 Uyttendaele Omer, VL.
 Vaes Jan, VL.
 Van Asten Gerard, Afrika
 Van Bastelaer Gerard, VL.
 Van Briel Albert, VL.
 Vanbuel Albert, Afrika
 Van Caeyzeele Dees, VL.
 Van Caeyzeele Wim, VL.
 Vandeborgh Dominique,
 VL.
 Vandecandelaere Frans,
 Afrika
 Vande Kerkhove Jean-Luc,
 Afrika
 Vande Kerkhove Roger,
 Afrika
 Vanden Berk Frans, VL.
 Vanden Berk Jozef, Rome
 Vanden Berk Theo, VL.
 Van den Borre Peter, VL.
 Van den Bussche Johan,
 Afrika
 Vandendriessche Jozef, VL.
 Vandenputte Willy, VL.
 Van der Linden Gilbert,
 VL.
 Van der Meulen Johan, VL.
 Vandersteegen Gerard, VL.
 Van Dijk Jacky, VL.
 Van Dijk Louis, Afrika
 Vangucht Koenraad, Ierland
 Van Haver Guido, VL.
 Van Hecke Albert, VL.
 Vanherck Emiel, VL.
 Vanheusden Michel, Afrika
 Vanhoutte Marc, VL.
 Van Huynegem Jan, VL.
 Van Kerkhove Amaat, VL.
 Van Laeken Gustaaf, VL.
 Van Laer Leopold, Afrika
 Van Leuken Piet, VL.
 van Lin Jozef, VL.
 Van Looy Luc, Rome
 Vanluffelen Paul,
 Argentinië
 Van Meerbeeck Johan, VL.
 Van Meerbeeck Piet, VL.
 Van Muylem Denis, VL.
 Vanpée Johan, VL.
 Simons Dominique, Afrika
 Van Rijssel Michel, Afrika
 Van Roey Piet, VL.
 Van Strydonck Kris, VL.
 Van Tittelboom Casimir,
 VL.
 Van Waelvelde Jozef,
 Afrika
 Vanwijnsberghe Roger, VL.
 Van Wouwe Walter
 (Timor), Filippijnen
 Verbeek Leon, Afrika
 Verbelen Jan, VL.
 Verbelen Leon, VL.
 Vereecke Luc, VL.
 Verhaeghe Jozef, VL.
 Verhaeghe Paul, Haïti
 Verheyden Jacques, Afrika
 Verheyden Sylvain, VL.
 Verhulst Marcel, Afrika
 Verkerken Adelin, VL.
 Verpoest Frederik, Afrika
 Verschuere Luc, VL.
 Verstraete Adelin, Afrika
 Verstringe Omer, VL.
 Vinck Piet, VL.
 Voets Jaak, VL.
 Vrijssen Mathieu, Afrika
 Wambeke Wilfried, VL.
 Wauters Jan, VL.
 Wijnen Roger, Afrika
 Witvrouwen Jozef, Afrika
 Wyseur Jozef, Afrika
 Zantkuijl Emmanuel, VL.
 Zwaenepoel Michel, Afrika
 Zwarthoed Dick, Afrika

* Met plaats waar ze werkzaam zijn.

Salesianen: adressen*

PROVINCIALAAT

Don Bosco Centrale V.Z.W.
François Gaystraat 129 - 1150 Brussel

Gemeenschap:

Tel. (02) 771 21 00 - Fax (02) 772 66 86
Rek. 000-0111264-05

Don Bosco Onderwijscentrum (DBOC):
Tel. (02) 771 35 25 - Fax (02) 771 35 09

BOORTMEERBEEK

Missieprokuur Don Bosco V.Z.W.
Wespelaarsebaan 250 - 3190 Boortmeerbeek
Tel. (016) 60 87 31 en (016) 60 82 41
Fax (016) 60 86 56
Rek. 000-0271901-10

EEKLO

Don Bosco
Waaistraat 6 - 9900 Eeklo

Gemeenschap:

Tel. (09) 378 05 60 - Fax (09) 378 20 58
Rek. 442-9555581-44

Observatie- en behandelingscentrum:
Waaistraat 6

Tel. (09) 377 46 15 - Fax (09) 378 20 58

Onthaal- en Oriëntatiecentrum:
Zuidmoerstraat 158

Tel. (09) 377 48 49 - Fax (09) 378 40 71

Kerk: Markt 27 - Tel. (09) 377 53 11

GENK

Don Bosco
Sint-Martensbergstraat 36 - 3600 Genk

Gemeenschap:

Tel. (089) 35 86 30 - Fax (089) 30 56 28
Rek. 453-0208411-48

Jongensstehuis: Tel. (089) 35 27 50
Kazemat: Tel. (089) 35 47 35

Dagcentrum 'De Passer': Mosselerlaan 18
Tel. (089) 35 91 56

GENT

Salesiaanse Gemeenschap
Maalmeers 78 - 9052 Gent (Zwijnaarde)

Tel. (09) 222 57 96 - Fax (09) 220 88 42

Werk van Don Bosco V.Z.W.

Kortrijkse steenweg 1025
9051 Gent (Sint-Denijs-Westrem)

Rek. 290-0225325-15

Technisch instituut:

Tel. (09) 221 31 11 - Fax (09) 220 61 44

Internaat:

Tel. (09) 221 82 55 - Fax (09) 220 88 42

Kapel 'Maria Hulp': Tel. (09) 222 57 96

Werk van Don Bosco V.Z.W.

Grotesteenweg Noord 115
9052 Gent (Zwijnaarde)

Rek. 000-0158866-77

Don Bosco College:

Grotesteenweg Noord 113

9052 Gent (Zwijnaarde)

Tel. (09) 221 46 48 - Fax (09) 220 68 91

GROOT-BIJGAARDEN

Werk van Don Bosco V.Z.W.
H. Placestraat 44
1702 Dilbeek (Groot-Bijgaarden)

Gemeenschap:

Tel. (02) 466 12 64 - Fax (02) 466 58 54
Rek. 000-0086108-69

Parochie: Tel. (02) 466 64 67

Centrum 'Oase': Tel. (02) 466 09 30

'De Graankorrel':

Tel. (02) 466 32 34 - Fax (02) 466 15 98

HAACHT

Werk van Don Bosco V.Z.W.
Stationsstraat 87 - 3150 Haacht

Gemeenschap:

Tel. (016) 60 81 31 - Fax (016) 60 82 88
Rek. 000-0100253-52

Technische school:

Tel. (016) 60 80 31 - Fax (016) 60 76 85

College:

Tel. (016) 60 86 31 - Fax (016) 60 82 88

Middenschool:

Tel. (016) 60 84 31 - Fax (016) 60 75 64

HALLE

Werk van Don Bosco V.Z.W.
Lenniksesteenweg 2 - 1500 Halle

Gemeenschap:

Tel. (02) 360 00 22 - Fax (02) 361 26 89
Rek. 000-0088341-71

Technisch Instituut:

Tel. (02) 356 29 49 - Fax (02) 361 26 89

Basisonderwijs:

Tel. (02) 360 01 44 - Fax (02) 361 26 89

Bijzonder Lager Onderwijs:

Tel. (02) 360 32 01 - Fax (02) 361 26 89

Vrije Basisschool Don Bosco:

Jules Sermonstraat 15 - 1600 St-Pieters-Leeuw

Tel. (02) 377 32 35

Centrum Deeltijds Onderwijs:

Lenniksesteenweg 619 - 1500 Halle

Tel. (02) 356 22 36

Dagcentrum 'De Wip':

Deken Michielsstraat 89 - 1500 Halle

Tel. (02) 360 24 31

HECHTEL

Werk van Don Bosco V.Z.W.
Don Boscostraat 66 - 3940 Hechtel-Eksel

Gemeenschap:

Tel. (011) 73 38 84 - Fax (011) 73 40 12

Rek. 000-0019251-45 en 235-0416253-38

College:

Tel. (011) 73 40 27 - Fax (011) 73 12 21

Internaat: Tel. (011) 73 38 84

HELCHTEREN

Werk van Don Bosco V.Z.W.
Don Boscostraat 4
3530 Houthalen-Helchteren

Gemeenschap:

Tel. (011) 52 49 95 - Fax (011) 60 13 25

Rek. 000-0410064-45

Technisch Instituut:

Tel. (011) 52 14 19 - Fax (011) 60 13 25

Parochie: Tel. (011) 53 31 52

HEVERLEE

Don Boscohuis V.Z.W.
Naamssesteenweg 37
3001 Leuven (Heverlee)

Tel. (016) 22 39 35 - Fax (016) 23 71 96

Rek. 000-0398743-73

Studentenpeda Pauluscollege

Guido Gezellelaan 21
3001 Leuven (Heverlee)

Tel. (016) 22 08 39 - Fax (016) 29 31 79

Rek. 422-0088861-71

HOBOKEN

Werk van Don Bosco V.Z.W.
Salesianenlaan 55 - 2660 Hoboken

Gemeenschap:

Tel. (03) 828 96 40 - Fax (03) 828 71 66
Rek. 000-0089302-62

Parochie:

Tel. (03) 828 97 04

Technisch Instituut:

Tel. (03) 828 00 95 - Fax (03) 828 66 03

'Karel de Grote' Hogeschool. Campus

Hoboken:

Tel. (03) 828 16 40 - Fax (03) 828 57 49

Basisonderwijs: Tel. (03) 825 07 76

Centrum Deeltijds Onderwijs:

Valkenveld 70 - 2610 Wilrijk

Tel. (03) 828 02 99 - Fax (03) 828 02 99

KORTRIJK

Werk van Don Bosco V.Z.W.
Don Boscolaan 30 - 8500 Kortrijk

Gemeenschap:

Tel. (056) 22 11 92 - Fax (056) 25 76 20
Rek. 000-0219976-77

College: Tel. (056) 22 11 92

Noviciaat: Tel. (056) 22 64 48

Parochie: Tel. (056) 22 64 81

OOSTENDE

Werk van Don Bosco V.Z.W.
Elisabethlaan 221 - 8400 Oostende

Tel. (059) 70 22 19 - Fax (059) 51 05 41

Rek. 475-8170111-11

Dagcentrum 'De Takel'

Jeugdhuys

Crisisopvang

OUD-HEVERLEE

Don Bosco
Don Boscolaan 15 - 3050 Oud-Heverlee

Tel. (016) 47 19 93 - Fax (016) 47 25 07

Rek. 000-0194747-68

Vormingshuys voor jonge salesianen

Bibliotheek en Archief

Speelpleinwerking

SINT-PIETERS-WOLUWE

Werk van Don Bosco V.Z.W.
Guldendallaan 90 - 1150 Brussel

Gemeenschap:

Tel. (02) 771 99 02 - Fax (02) 771 18 13

Rek. 000-0145729-35

Internaat: Tel. (02) 771 99 02

Technisch Instituut:

Tel. (02) 771 99 62 - Fax (02) 771 18 13

Kaderschool: Tel. (02) 771 99 02

Instituut Technique:

Tel. (02) 771 01 02 - Fax (02) 771 50 47

VREMDE

Don Bosco
Broechemsesteenweg 100
2531 Boechout (Vremde)

Tel. (03) 475 11 28 - Fax (03) 475 13 65

Rek. 403-6023451-18

Jongensstehuis

Huis voor bezinnings- en vormingsdagen

Dagcentrum 'De Oever':

Predikherenlaan 96 - 2500 Lier

Tel. (03) 488 01 37

* Enkel van de werken in Vlaanderen.

Zusters van don Bosco: namen* en adressen**

- Aendekerk Anna, VL
Aerts Carina, VL
Agten Caroline, VL
Alting Gretha, VL
Angelet Thérèse, VL
Baerts Veronique, VL
Beirens Maria, VL
Berghs Paula, VL
Bex Josta, VL
Biesmans Amelie, VL
Boel Miet, Afrika
Boeykens Leonie, VL
Bollen Josette, VL
Booms Maria, VL
Boonen Mia, VL
Borms Miet, VL
Bosmans Hilde, VL
Breugelmans Angelina, VL
Breugelmans Mariëtte, VL
Catteau Katia, VL
Ceyssens Ghislaine, VL
Ceyssens Hélène, VL
Ceyssens Maria, VL
Clerix Alfonsine, VL
Colson Albertine, VL
Cornelissen Josee, VL
Craeynest Lutgardis, Rome
Creemers Christine, VL
Creemers Margriet, VL
Creten Krista, VL
Daemen Agnes, VL
Das Agnes, VL
De Cocker Anne, VL
De Bruyckere Liesbeth, VL
Degezelle Irène, VL
De Keyser Godelieve, VL
Denorme Gilberta, VL
Deraeve Agnes, VL
De Ridder Maria, VL
De Smet Jeanne, VL
De Wachter Annie, VL
De Wachter Julia, VL
De Wachter Maria, VL
De Wachter Rosalie, VL
De Waele Maria, VL
D'Hose Gabriëlle, VL
Eerdeken Hendrika, VL
Eyckens Maria, VL
Feyen Maria, VL
Feyen Paulina, VL
Geerts Caroline, VL
Geys Lucie, Afrika
Greunlinx Blondine, VL
Groen Antonia, VL
Hermans Melanie, VL
Hesius Alberta, VL
Heylen Bertha, VL
Hoogsteyns Elisa, VL
Hoeben Liesbeth, VL
Houben Miet, VL
Huysentruyt Hilde, VL
Jacobs Liesbeth, VL
Jansen Rosalie, VL
Janssens Yvonne, Afrika
Jaspers Christine, VL
Kelchtermans Lucia, VL
Kerkhofs Maria, VL
Lauwers Maria, VL
Lecluyse Maria, VL
Lecluyse Thérèse, VL
Leurs Paula, VL
Lichtert Josee, VL
Loret Augusta, VL
Maertens Hendrika, VL
Mestdagh Leen, Afrika
- Meyvisch Ann, VL
Miller Jeanne, VL
Moeyersons Josee, VL
Mojsyn Leopoldine, VL
Mondelaers Elly, VL
Mondelaers Hilda, VL
Moons Mia, VL
Neyens Elisa, VL
Neyens Josephine, VL
Nolf Doris, VL
Nysen Jetta, VL
Opdeweegh Helena, VL
Peeters Elisa, VL
Peeters Sabine, VL
Boonen Mia, VL
Philippe Albertine, VL
Philippe Jeanne, VL
Plessers Catho, Afrika
Poelmans Maria, VL
Raes Sylvie, VL
Rampelbergh Lea, VL
Renckens Maria, VL
Rerren Maria, VL
Robert Maria, VL
Rosius Lieve, VL
Rutten Johanna, VL
Schepens Andrea, VL
Schepens Mia, VL
Schoors Leonie, VL
Smeets Gerda, VL
Smits Rika, VL
Snoeks Maria, VL
Stinkens Hilde, VL
Suys Jeanne, VL
Taelmans Godelieve, VL
Thijs Angèle, VL
Thirion Marthe, Afrika
Ulenaers Elisa, Afrika
Ulenaers Françoise, VL
Uyttersprot Agnes, VL
Uyttersprot Hilde, VL
Van Aerschoot Rita, VL
Van Aperen Elisabeth, VL
Van Assche Adelaïde, VL
Van Damme Marie-Louise, VL
Vandecruys Bertha, VL
Van Den Berghe Yvonne, VL
Van den Broeck Christel, VL
Vandendaele Marie-Louise, VL
Van Den Driessche Odette, VL
Vander Meersch Bertha, VL
Vandersteen Marie-Louise, VL
Vandervelden Catho, Afrika
Vanderwielen Bertha, VL
Vandevoort José, Afrika
van de Waarsenburg Lamberta, VL
van Dooren Marie-Theresia, VL
Vanempten Bertha, VL
Vanganswinkel Albertine, VL
Van Humbeek Greta, VL
Van Nieuwenhove Victorine, VL
Van Regenmortel Jeanne, VL
Van Roose Mirjam, VL
Van Rossem Julia, VL
Van Waelvelde Godelieve, VL
Verhoyen Marie-Thérèse, VL
Vermeersch Gabriëlle, VL
Vervoort Augusta, VL
Waterinckx Marie-Paule, VL
Wels Gertrude, VL
Weltjens Maria, Afrika
Willekens Theresita, VL
Willems Thérèse, VL
Willocx Rosa, Afrika
- PROVINCIALAAT**
Brusselstraat 289 - 1702 Dilbeek (Groot-Bijgaarden)
Tel. (02) 466 28 58
Fax (02) 466 51 50
Rek. 425-6109061-97
- BOXBERGHEIDE**
Jeugdwerken
Berm 8 - 3600 Genk (Boxbergheide)
Gemeenschap: Tel. (089) 35 03 35
Sociaal Technisch Instituut:
Berm 12 - 3600 Genk (Boxbergheide)
Tel. (089) 35 24 16
Fax (089) 35 22 10
- GROOT-BIJGAARDEN**
Internaat - Jeugdwerken
Brusselstraat 285
1702 Dilbeek (Groot-Bijgaarden)
Gemeenschap: Tel. (02) 466 28 46
Maria Mazzarello Instituut:
Tel. (02) 466 55 79
Fax (02) 466 61 85
- Zusters van Don Bosco**
Brusselstraat 295
1702 Dilbeek (Groot-Bijgaarden)
Gemeenschap: Tel. (02) 466 47 72
Basisschool: Tel. (02) 466 51 90
Kleuterschool (Dilbeek Station):
Tel. (02) 466 20 36
- HEVERLEE**
Internaat
Groenveldstraat 32
3001 Leuven (Heverlee)
Gemeenschap: Tel. (016) 22 19 46
Beroepssecundair Onderwijs:
Tel. (016) 23 16 35
Fax (016) 22 91 93
Basisschool: Tel. (016) 20 80 26
Kinderdagverblijf:
Tel. (016) 23 15 64
- Vormingshuis**
Groenveldstraat 30a
3001 Leuven (Heverlee)
Tel. (016) 23 61 50
- KORTRIJK**
Internaat
Sint-Anna 41 - 8500 Kortrijk
Gemeenschap: Tel. (056) 20 10 31
Basisschool: Tel. (056) 20 10 64
KOC:
Tel. (056) 20 48 01
Fax (056) 25 97 47
Dagcentrum: Tel. (056) 25 88 74
- Zusters van Don Bosco**
Sint-Anna 43 - 8500 Kortrijk
Tel. (056) 20 10 48
- LIPPELO**
Basisschool - Jeugdwerken
Lippelodorp 48
2890 Sint-Amands (Lippelo)
Gemeenschap: Tel. (052) 33 32 18
Basisschool: Tel. (052) 34 24 40
- LOMMEL**
Huize Valdocco
Fazantstraat 3 - 3920 Lommel
Tel. (011) 54 58 44
- MAASNIEL (Nederland)**
Dominicusshof 3
NL-6042 NG Roermond (Maasniel)
Basisschool - Jeugdwerken
Tel. 0031-475 323 166
- 's-HERTOGENBOSCH (Nederland)**
Parade 10-11
NL-5211 KL 's-Hertogenbosch
Dienst aan het bisschopshuis
Tel. 0031-73 128 646
- WIJNEGEM**
Internaat - Externaat
Kasteellei 77 - 2110 Wijnegem
Vrij erkend tehuis voor kinderen van ouders zonder vaste verblijfplaats
Gemeenschap: Tel. (03) 353 61 89
Fax (03) 353 32 69
Basisschool: Tel. (03) 353 11 30

* behorend tot de Noord-Belgische provincie.

**enkel van de Noord-Belgische provincie.

Register

- aalmoezenier 46-47, 72
 Aalter 155
 aangroei 18
 aanwas 52
 Aarschot 148
 abdij 39, 109
 acoliet(en) 88
 ACSB 4, 6, 18, 21, 23-25, 28, 30-32, 34-35, 37-39, 41-47, 52-62, 64-67, 69-70, 74, 77-78, 86-89, 93, 96-102, 104-110, 112-119, 121-122, 124-125, 128-132, 134-136, 149-159, 161, 163, 166-167, 171-173, 176-177, 179-181
 acteur 180
 actie 9, 58, 80, 131, 144, 182
 adressen 11, 187-188
 Aerts, Jan 117
 affiche(s) 54, 77, 131-132, 149-151, 153, 156-157, 166, 171, 180
 aflaten 106
 Afrika 80, 175, 186, 188
 Afrikaproject 158
aggiornamento 141
 agglomeratie 153
 Agua de Dios 84
 Akindo 173
 Albanië 80
 Alberts en Zonen 38
 albumine(druk) 14, 17, 24, 50, 51
 Alen, Rik 178, 186
 Alfieri, fotografia 14
 algemeen overste 61, 109
 Allerheiligste 110, 111
 almanak(ken) 9, 78, 128-129
 Aloysius, heilige 110-111
 altruïsme 175
 ambacht(scholen) 24, 72, 73
 ambiance 62-63, 68
 Amerika 18, 20, 31, 72, 80, 138, 176
 Amiens 20
 Ampsin 53
 Ancien Régime 37
 Angers 143
 animatie 185
 animatiegroep(en) 144
 animator(en) 149
 Anthonissen, Cor 155, 186
 antikatholiek(e) 131
 antiklerikaal (antiklerikale) 32, 41
 antiklerikalisme 40
 Antillen 181
 antisocialistisch(e) 42
 Antoining 30
 Antwerpen 17, 58, 126, 130, 170, Antwerps(e) 153
 apostel 38, 60-61, 70, 74, 113, 180
 apostolaat 24, 44, 56, 60, 80, 104, 108, 126, 128, 179
 apostolisch(e) 118, 177, 179
 arbeid 6, 33, 42, 102, 179
 arbeider(s) 42, 55, 57, 74
 arbeidslust 72
 arbeidsproblemen 14
 archief 144, 152, 156
 architect 180, 181
 Ardennen 59, 96, 173
 Argentinië 70, 85, 186
 arm(e) 14, 18, 24, 28, 37
 arme zusters 143
 armoede 35
 artiesten-opvoeders 180
 A.S.O. 162
 aspirantaat 81
 aspiranten 168
 assistent(en) 88, 169, 180
 assistentie 169
 Assumpta-instituut 149
 Auda, Antoine 114
 Auffray, Augustin 88
 aureool(tje) 31, 38
 authentiek(e) 5, 37, 50, 86, 124
 autodidact 88
 autograaf 24, 51
 autonomie 132, 141
 Averbode 39
 avondschoon 29, 80
 avondwoordje 62-63
 Aywaille 30, 47
 Azië 80
 bakker 20, 164
 Balendijk-West 166
Band met Don Bosco 144
 Bangui 158, 176
 baret 28, 102
 barmhartig 74, 185
 basiliek 17, 70, 136
 basisonderwijs 144, 160, 167, 187
 basisschool (basisscholen) 149, 162, 165, 187-188
 Bauwens, Philippe 88
 Bavikhove 118
 Becchi 174
 Beckers, Henri 56, 89
 bedevaart 132
 bedevaartplaats 181
 bedevaartvaantje 181
 beeldkens 78
 begeleiding 63, 159
 begeleidingstehuis 159
 behandeling 145
 behoeften 96, 178
 behoeftigen 179
 bejaarde(n) 164
 beleid 144, 162
 Belg(en) 20, 54
 België 4, 8, 14, 17, 20-21, 23-25, 28, 30, 32, 35, 37-38, 40-41, 46, 48, 52-53, 55, 58, 60, 80, 85, 104, 120, 138, 142, 158, 170, 179, 185
 Belgisch(e) 7-8, 17, 20, 30, 34, 37-38, 40, 42-44, 46, 52-56, 61, 70, 100, 118, 120, 123, 138, 141, 142, 160
Belgisch Staatsblad 131
 Belgische Kamer 40, 42
Belleman van Haacht 175
 Beltrami, don 108
 benedictijnen 143
 benedictinessenabdij 34
 Bensi, C. 21
 Berchmans, Joh. 142
 Bergen 81
 beroepsafdeling 157
 beroepsonderwijs 130
 beroepsopleiding 55
 beroepsscholen 14, 54-56, 80-81
 Bertello, Giuseppe 28, 32
 Bertem (Berthem) 39, 172
 beschermheilige 78
 bestuurder 106, 129
 Besucco, Fr. 108
 Bethlehem 84
 bevestigen 110
 bevolking 58, 107, 161
 bewaarschool 58, 80, 81
 bewonderaar(s) 38
 bezetter(s) 123
 bezetting 46, 120
 bezieler 170
 bezieling 179
 bezinning(en) 51, 96, 147
 bezinningsdag(en) 162, 169, 178
 bezinningshuis 147
 bibliotheek (bibliotheken) 144, 147, 150, 152, 154, 156, 187
 bibliotheeknetwerk 156
 biecht 14, 24
 biechtstoel 63
 Biesmans, Jos 147, 186, 207
 bijbelgroep 170
 bijzondere jeugdzorg 130, 141, 144-146, 159, 170, 185
 binnenlandse 52
 biografie(ën) 20, 39, 50, 61, 108-109
 bisdom 20, 28, 39, 56, 110, 146
 bisschop 21, 23-25, 28, 37, 160, 168, 171, 186
 B.J.B. 133
 blanke(n) 118-119
 Blier 173
 blij(de) 179
 blijheid 171
 B.L.O. 149
 bloei 33, 123, 130
 blokhutkapel 160
 Bode, M. 155, 186
 Bodo Spalty 182
 boek(en) 5-7, 39, 41-42, 44-45, 50, 60, 73, 88, 147, 161, 166, 172
 boekbinderij 158
 boekhandel 4, 20, 60
 boekwerk(en) 128
 boetseren 180
 Bokrijk 161
 Bologna, Giuseppe 32
 Bomans, Godfried 171
 Boone, Antoon 158, 186
 Boortmeerbeek 176, 187
 Bormans, Jean 151
 Bornhem 107
 bos 101, 197
 Bosco, Giovanni 7, 14, 21, 25, 42, 43, 67, 73, 75-76, 79, 80, 82, 83, 84, 108, 109, 111-113, 121, 133, 137, 140, 142-143, 155, 170, 174 en *passim*
 Boscobiografie 21, 38
 Boschohuis 152, 171, 187
 Bossart, Louis 41
 Bosvoorde 142
 Bouriard, L.A.J. 131
 bouwkamp(en) 149, 175
 Bouworde 175
 bovennatuurlijk(e) 70, 73
 Boxbergheide 10, 130, 160-161, 168, 173, 188
 Brăila, Roemenië 175
 brancardier 46, 121
 brandraam (brandramen) 136, 153, 164, 181
 Brazilië 176, 186
 Bredhout 149
 Brepols, uitgever 113
 Bressers, Adrien 67
 Bretoen 52
 brief (brieven) 20, 42, 180
 brochure(s) 41, 44, 60, 102, 106, 108, 141, 150, 170, 173
 broeder(s) 34, 46, 73, 121
 broeders van de Christelijke Scholen 34, 143
 broeders van O.-L.-Vrouw van Oostakker 32
 broederschap van de heilige Aloysius 110
 Broeltorens 77
 bronweekend(s) 147
 broomzilver(druk) 36, 48, 184
 Brugge 39, 155, 179

- Brussel 4, 17, 40, 53-54, 58-59, 81, 84, 100, 122, 131, 141, 156, 158, 170, 179, 187
- B.S.O. 162
- Bu.S.O. 149
- Buissink, P. pr. 38
- buitengewoon onderwijs 159, 197
- buitenlands(e) 17, 46, 52, 54, 58
- Bulletin Salésien* 20, 25, 99
- burcht 150, 154
- bureelwerken 161
- burgemeester 135, 151, 155
- Burggraeve, Roger 147, 186
- Burundi 176
- Cagliari, kardinaal 85, 138
- Callegari, Th. 68-69
- canonisatie 70, 78, 132
- canoniatiekoorts 68
- canonisatieperiode 128
- canonisatieproces(sen) 50, 60, 68
- Cantoni, Guido 207
- Capetti, G. 166
- Capital & Travail* (SCALONI) 42
- Capitanio 143
- capucien 102
- capucijn (capucijnen) 143
- Carbon, Lionel 169, 183, 186
- Cardijn, kardinaal 84, 132, 135
- caritas 37
- Carton de Wiart, Mgr. 18-19
- Carton de Wiart, politicus 40
- Casa Papa Giovanni 146, 173
- Castel San Giovanni 68
- catacomben 83
- catechese 35, 44, 118
- catechesehandboek 44
- catechismus 80
- catechisten 180
- causa effectiva* 108
- ed's 147
- Cei, Luigi 207
- Centrafrika 144, 149, 176
- centrale 7, 104, 144, 152, 155, 156, 158, 187
- Centrale pastorale animatiegroep 144
- Centrale salesiaanse bibliotheek 152, 156, 207
- Centre Religieux d'Information et d'Analyse de la Bande Dessinée* 180
- Centro di Informazioni pro Deo* 141
- Centrum voor Kerkelijke Studies 152, 156
- charisma 155, 178-179
- charismaticus 17
- Chevet, Pierre 35
- Chieri 174
- chiro 132-133, 136, 154, 156, 161, 172
- chirogroep 147
- chirojeugd 136, 172
- chiroleiding 172
- chirolokalen 160
- chiroteken 172
- christelijk(e) 34, 37, 39, 44, 46, 50, 74, 83-84, 112, 118, 178
- Christus 39, 85, 104, 176, 179, 183
- Christuskop 126
- Chrysostomos, vader 183
- C.I.P. 141, 143
- cijfers 9, 80
- C.K.S. 152, 156
- Claeys, Emile 35, 46-47, 61, 70, 88, 102
- clericus (clerici) 24, 115
- cliniclowns 148
- Cloetens, Robert 148
- Cloutte, Alix 151, 186
- coadjuteur(s) 28, 83, 88, 93, 114, 117-118, 121
- Coenraets, P. 142
- college(s) 9, 14, 33, 54, 56-57, 77, 110, 130, 132, 141, 148, 150, 154, 157, 187
- college-afdeling(en) 33, 54
- college-intern(en) 157
- collegekapel 76, 77
- collegeleerling(en) 57, 157
- Combes, premier 40
- COMIDE 176
- COMIDE-International 176
- communicatie 46
- communicatiemediën 144, 152
- communie 110
- communismis 18
- communitie(en) 162
- compagnie(ën) 110
- Compernelle 149, 186
- componist(en) 114
- concilie 56, 141, 154, 185
- confrérie(ën) 9, 110, 112, 132
- confronto 10, 174
- Congregatie der Riten 68
- congregatie(s) 14, 18, 34-35, 40, 42, 44, 52, 56, 58, 60, 70, 72, 74, 80, 82, 88, 93, 109, 141, 143, 154, 161, 166, 170, 177, 185
- congres(sen) 20-21, 85, 134, 135, 147, 178
- conservatief (conservatieve) 132
- Contact* 105, 118, 153
- Convents, Piet 172
- Coolen, Jan 56
- Coppieters, Mgr. 74
- Cortier-Vandenbussche, aannemer 155
- Cosaert, Gerard 154, 186
- Cosson, Emile 30
- CPAG 144, 170
- CPAG-flash* 144
- Crabbe, Jeanne 53
- creativiteit 170
- Creemers, Jozef 138
- C.R.I.A.B.D. 180
- crisis 60
- crisisopvang 155, 187
- crisisituaties 164
- Crombez, socialist 40
- CSB 21, 152, 156, 166
- cultureel (culturele) 50, 151
- cultuur 157
- Cuppers, Alfons 56, 89, 186
- Czartoryski, A. 108
- Daens, priester 40
- dagcentrum (dagcentra) 146, 149, 155, 159-160, 170, 187-188
- Dallemagne, Jules 23, 40
- dames 33, 80, 81
- Damiaan, pater 14
- Danneels, kardinaal Godfried 180
- DBOC 144, 158, 187
- Deasti, Carlo 36, 48, 184
- De Bert, Félix 21
- De Boeck, Felix 158
- De Bruyckere, Julien 88
- Dechamps, kardinaal 17
- Deckers, Christine 53
- Deckers, Laurent 28, 56-57, 84, 116-117, 122
- De Cooman, Adriaan 186, 207
- De Coster, Albert 115
- deeltijds onderwijs 149, 153, 187
- Defoor, Gerard 117
- De Groot, B.H. 72
- de Hemptinne, Joseph 32, 65
- Dehorter, Gabriël 35
- De Jonge Werkman* 72
- De la Charlerie, Nicolas 100
- De Mirkens 151, 173
- De Molder, Jules en Lucien 18
- De Klerk, studiebureau 155
- Delacroix, H. 134
- Delcourt, Jules 122
- Delputte, Oscar 124
- Demblon, socialist 40
- democratie 37, 141
- democratisch(e) 144, 157
- Demunter, Jan 132
- Den Haerynck, Mark 151, 186
- denk- en doegroepen 162
- Depiere, Jan 174
- Depypere, schilder 138
- de Robiano, Albert en Mathilde 138
- Deruytter, Mark 151, 186
- Descamps, pr. 25
- Desclée, industrieel 25
- D'Espiney, Karel 21
- de Sanglau, Achille 17, 24
- De seculiere instituten. Het religieuze leven van de 21ste eeuw?* (LAUVRIS) 179
- De Smedt, Mgr. Emiel-Jozef 100
- De Smet, J. boekhandel 4
- Desmet, Lucien 145, 186
- De Somer, Hugo 182, 186
- Destrée, socialist 43
- deugd(en) 5, 51, 68, 112, 178
- deugdbeoefening 110
- devoot (devote) 117
- devotie 68
- devotioneel (devotionele) 50, 124
- De Wachter, Clementina 59, 109
- Dewulf, H. 171
- D'Hoe, Omer 181, 186
- D'Hondt, Paula 146
- D'Hose, Odon 100, 186
- diaken(s) 88
- diakenwijding 88
- dialoog 141
- Dieesisreeks 183
- dienaar Gods 84, 108
- dienares Gods 108
- dienst(en) 35, 53, 85, 105, 119, 121, 141, 144-145, 154, 158, 160, 168, 176, 185, 188
- Dienst Missie en Ontwikkelings-samenwerking 158
- dienstbetoon 107, 153
- dienstmeid 135
- Dijlevallei 100
- Dilbeek 147, 160, 162, 187-188
- diocesaan 179
- diploma(s) 101, 152, 158, 160
- directeur(s) 18, 28, 30, 32, 35, 44, 56, 106, 122, 142, 153, 161
- directie(s) 144, 170, 180
- directieteam(s) 170
- dirigent 114-115, 161
- dispensarium 81
- DMOS 158, 176
- Dochters van Maria Hulp der Christenen 18, 58-59, 70, 72, 80-81, 85, 104-105, 109, 166
- doelgroep(en) 144
- doelmatig 134
- doelstelling(en) 132
- dogmatiek 99
- dominicanen 143
- Don Bosco Comide International* 176
- Don Bosco de Veroveraar* (JUIÉ) 175, 180
- Don Bosco Dienstbetoon 153
- Don Bosco in Vlaanderen* 3, 5, 150, 185
- Don Bosco nella fotografia dell'ottocento* (SOLDÀ) 11, 14, 17, 24, 36, 48, 50-51, 102, 138, 184
- Don Bosco Onderwijscentrum 144, 158, 187
- Don Bosco Vlaanderen* 144, 162
- don Bosco-initiatief (don Bosco-initiatieven) 169
- don Boscocentrale 158, 170, 176
- don Boscochiro 172
- don Boscogemeenschap(pen) 158
- don Boscohuis (don Boscohuizen) 107, 120, 152, 171, 179, 187
- don Boscokalender(s) 107, 129
- don Boscolaam 156, 187
- don Boscowerk(en) 21, 112, 132, 150, 158, 165, 177, 182
- Doornik 8, 25, 35, 54, 58, 81, 104, 121, 122, 138
- Doutreloux, Mgr. Victor-Joseph 20, 21, 23-24, 37, 62, 142

- draaiers 131, 158
dromer 150
droom 150
Druivelaar 78
druk 24, 42, 44, 149
drukker(s) 31, 39, 78, 125, 128, 180
drukker-uitgever 180
drukkerij 20, 39, 108, 128
drukkerijafdeling 31
drukkersactiviteit(en) 78
drukkunst 20
drukwerk(en) 24, 38, 60-61
duce 54, 55
Duits(e)(r) 46, 109, 120, 122
Duitser(s) 46, 122, 123
Duitsland 80, 122
duivelbezuider 88
duivenliefhebbers 78
Duplacie, E. 155
Dupuis, Jean 180
Durnez, Gaston 159
Du Roussaux, Mgr. Isidore 25
dynamiek 51
dynamisch(e) 107, 157
- echtgenoot 120
econoom (economie) 32, 59
Ecuador 176, 186
Eeklo 10, 145, 170, 187
Een opvoedingsproject in het spoor van don Bosco 169
Eerdeken, L. 121
eerste steen 21, 155
eetzaal 93
eeuwig(e) 88, 160, 168
Egidius, heilige 19
eigentijds(e) 8, 37, 107, 112, 146-147, 156, 170
Eigentijdse Jeugd 147, 156, 170
E.K.-kruisje 56, 57
Eksel 118
elektriciteit 131, 153, 158
elektronika 135, 153, 158
elektronikagebouw 135
Elisabethstad 55, 118-119
elite 37
elite-arbeider 55
elitegroep(en) 110
ellende 42, 120
Elsene 30, 52
Elzasser 52
embleem 158-159, 174-175
Emmaüskerk 149
emotioneel-affectieve 178
engagement 108
Engeland 35
engelen 128
Engels(e) 30, 35, 44
enthousiasme 55, 78, 118, 174
enthousiast(e) 5, 107, 150, 173
eremis 87, 124
erfgoed 44, 50, 56, 177
Erik (BOMANS) 171
Erondegem 142
estheticus 182
- esthetiek 181
esthetisch(e) 151
eucharistie 6, 63, 124, 161
eucharistisch(e) 56
Eucharistische Kruistocht 56, 57
Eurobosco 178
Europa 18, 72, 80, 120
Europees (Europese) 157, 178
evaluatie 167
evaluatiebrochure 167-168
evangelie 74
evangeliserend 116
evoluerend(e) 145, 173
evolutie 7, 141
evolutielijn 145
expansie 80, 141, 160
explosie 159
expositie 55
extern(en) 55, 157-158, 162, 164, 188
externaat (externaten) 157, 158, 164, 188
Eyckmans, Karel 153, 186
- fabrieksarbeiders 80
Faenza 54
famiglia meravigliosa 82
familiale hulp 161
familie(s) 3, 5, 7, 18, 35, 37, 68, 86-87, 89, 118, 124, 128, 130, 141, 144, 153, 158, 160, 162, 166-168, 173, 176, 178-180, 182, 184-185
familiegeest 170, 179
fanfare(s) 9, 114-115
fanfarekorps(en) 9, 114
Farnières 9, 52, 89, 93, 96-100, 122
F.C. De Kampioenen 148
Federaal Nieuws 178
feest(en) 5, 18, 78, 100, 105, 114, 118, 167, 174, 182, 185
feestdag(en) 18, 78, 120
Felix-Glorieux, arch. 155
Ferdi, Will 156
Ferraris, Pierre 118
Filippijnen 176, 181, 186
film 60, 75-77
filmen 163, 180
filosofie 29, 52, 88-89, 96, 147, 152, 170
filosofiestudent(en) 156
Fischietto 31
Florzé 35, 59, 81
FMA 80
FOLDOBO 178
fotograaf 138, 180, 181, 184
fotografie 180
fotomontage 11
Francesia, don 70, 71, 108
franciscanen conventuelen 143
franciscanen 143, 145
Franciscus van Sales 110, 136, 137, 184
Francotte, Gustave 42-43
- Frankrijk 14, 20, 70, 80, 85
Frans(e) 20, 30-32, 35, 37, 40, 52, 100, 110, 179
Franse revolutie 37
Franstalig 47
freezers 131, 158
frontblaadje(s) 47
fusie 150, 167
- Gabon 160, 176
Gammon, Francis 118
garage 153
Garelli, Bartolomeo 126
Gastaldi, M. 21
Gazet van Antwerpen 170
geallieerden 123
gebed(en) 39, 66-67, 112-113, 120, 153, 179
gebedsintenties 120
gebedsleven 72
geborgten 163
gebouw(en) 28, 54, 65, 100, 122, 123, 157, 159-161, 181
gedachtenisprentje 46, 86, 121
gedrag 135, 144-145, 158, 162, 165, 167
gedragsverheldering 145
geduld 180
geestelijke begeleiding 63, 72
geestelijke(n) 17, 63, 106, 108
geestelijkheid 40
gekwetste 167, 185
geld 167
Geldof 123
Gellynck, Milo 152-153, 161-162, 164, 166-168, 176, 186, 207
gelofte(n) 87-88, 110, 112, 126, 160
geloof 101, 169, 170, 176
geloofsbelijdenis 164
geloofsopvoeding 180
gelovigen 70, 74
gelukkig(e) 124, 145, 170-171, 178
gemeenschap(pen) 28, 46, 149, 152, 157-158, 160, 162, 171, 187-188
gemeenschapsbeleving 179
gemeenschapsleven 171
gemengd(e) 117, 150, 154
gemoedelijk(e) 141, 145, 153
gemoedelijkheid 145, 153
genade 73, 106, 167
genadevol 167
genezing 69, 120
Genicot, Emile 102
Genk 10, 130, 146, 159, 161, 170, 173, 187-188
Gennaro, A. 99
genootschap van het Allerheiligste Sacrament 110, 111
Gent 6, 32, 39, 54, 55, 58, 74, 84, 110, 120, 155, 187
Gentbrugge 75
Gents(e) 33
- Genua 18
geprofesten 89, 104, 168
Geraardbergse 39
Geraardsbergen 39
Gerdingen 53, 59, 81, 130, 160
geretoucheerd(e) foto 18, 36, 138, 177
geschiedenis 28, 150, 166
gesticht(en) 17-18, 20, 24, 39, 149, 158-159
gesubsidieerd(e) 119, 184
getuige 17, 70
gezag 39
gezagsstructuren 141
gezelschap der Onbevleete Ontvangenis 110, 111
gezin(nen) 84, 146, 178
gezins- en nijverheidstechnieken 161
gift(en) 37, 124
Gilkinet, Amédée 47
Gillet, Albert 88
Giovane Provveduto 39, 113
glas en lood 180, 182
glimlach 17, 51, 147
God(s) 23, 44, 51, 64, 73, 83, 84, 85, 104, 108, 123, 155, 179
godsdienst(en) 14, 20, 72, 74, 141
godsdienstig(e) 18, 20, 63, 108, 171
Godsdiensige Week 20
godsdienstonderricht 72
godsvriend(en) 158
god(s)vruucht(ig) 84, 111, 134
goede dood 112-113
goede pers 39, 128, 180
goede voorbeeld 180
Goekint, J. 155
Goemaere, Jaak 145, 155, 186
goochelaar 180, 182
Graankorrel 147, 170, 187
grafische afdeling 182
Grand-Halleux 52, 89
Gratianus, pater 112
Grauls, Jan 100, 181, 186
Grijspeert, Gerard 88, 142
groei 5, 50, 82, 84-85, 123, 130, 141, 143, 146, 171, 185
groei(cijfer)s 80
groei(cijfer)coëfficiënt 80
groei(geschiedenis) 151
groen 37, 48, 101, 188
Groene Zone 163, 173
Groenveld 163
groepering(en) 64
Groot-Bijgaarden 8-10, 18, 19, 29-30, 34-35, 37, 46, 52-53, 58, 64, 66, 70, 81, 88-89, 93, 96, 102, 104-105, 121, 126, 130, 136, 147, 160, 162, 166, 170-173, 168, 187-188
Guimardstraat 158
Gulpen 38
Gentbrugge 75
Gyr, Pierre 121, 123

- Haacht 10, 148, 157, 174-175, 187
 Hack, Martinus 61, 109
 hagiografie 50
 hagiografisch 60
 Hainaut 29
Haïti, parel van de Antillen (D'HOE) 181
 Haïti 149, 176, 181, 186
 half-internaat 158
 Halle 10, 130-131, 135, 149, 159, 173-175, 182, 187
 handboek 42, 44-45
 handenarbeid 39, 171
 hartelijkheid 14, 63, 112, 145, 169, 170, 178
 Hasselt 170, 171
 Hauben, Jan 114
 Havay 53, 81
 Hechtel 8, 10, 28-30, 34, 37, 46, 53, 56, 58, 62, 81, 84, 86-87, 104, 115-116, 123, 124, 136, 150-151, 154, 160, 170, 173, 175, 177, 187
 hedendaags(e) 145, 178-179
 Heer 24, 55, 57, 104, 116
 heidenen 70
 Heidevreugde 173
 Heilig Hart 137
 Heilig Jaar 72
 Heilig Sacrament 62, 130
 Heilige Familie 130, 153
 heilige(n) 9, 18, 38, 73, 74, 77-78, 83, 86, 102, 110, 128, 136, 153
Heilige Schrift 99
 heiligheid 121
 heiligverklaring(en) 9, 52, 68-69, 72, 74, 78, 82, 100, 124, 177
 heiligverklaringsproces(sen) 52
 Helchteren 10, 130-131, 151, 173, 187
 heliogravurepersen 141
 Henegouwen 29
 herbronning 152
 herder 74
 Herent 130-131
 herfstfeest 167
 hernieuwer(s) 83
 herstelling 167
 's-Hertogenbosch 168, 188
 Heule-Watermolen 154
 Heusden-Zolder 198
 Heverlee 10, 53, 104, 130, 147, 150, 152, 155, 160, 163, 167-168, 170, 173-174, 178, 187-188
 historiek 104, 122, 157
 historisch(e) 154
 Hlond, kard. 68
 Hoboken 10, 113, 130, 153, 187
 hoger onderwijs 148
 Hogere Nijverheidsschool 153
 hogere studies 152
 hogeschool 153, 187
 Hongarije 80, 149
 hoofdkapittel 143
 hoofdmonitoren 173
 hoofdraad 60, 88
 hoogmis 18, 66
 Hoogstraten 110
 hoop 124, 176, 180
 Hoornaert, Robert 86-87
 Hospenthal, Joseph 35
 hospitalen 80, 123
 Hoste, René 153, 186
 hostie 112
 houtbewerking 131
 Houtekins, Jean-Marie 28, 121, 123
 huis (huizen) 7, 28, 30, 32-33, 35, 46, 52-53, 62, 80-81, 84-85, 104, 107, 110-112, 114, 116, 123, 134, 138, 142, 147, 152, 156, 160-162, 164, 166, 168, 187
 huishouden 53, 58, 73, 130
 huismoeders 58
 huisreglement(en) 110
 huisvesting 14
 huisvestingsproblemen 14
 hulp 6, 17-18, 24, 39, 58, 64, 80, 85, 99, 104-105, 122, 131, 155, 157, 161, 181-182
 hulpposten 180
 hulpverlener(s) 145
 humaniora 130, 154, 157-158
 humaniorastudent(en) 110
 huwelijk 44
 iconografie 50, 124
 icoon 183
 ideaal (idealen) 38, 107, 132
 idealistisch(e) 132
 identiteit 166
 Ierland 80, 186
 ijveraarster(s) 9, 107
 IJzerfront 46
 Imago 150, 173, 177
 imago 4, 38
 Immaculata-instituut 161
 Immaculataschool 161
 inbinder 20
 Indianen 118
 Indië 176, 186
 individu 149, 155
 individueel (individueel) 149, 155
 info 18, 38, 81-82, 141, 145, 180
 infoblad 145
 informatie 18, 38, 82, 141
 initiatief (initiatieven) 5, 83, 141, 144, 146, 162, 169-170, 177
 initiële vorming 144
 inkeer 120
 inkleding 87, 93, 112, 126
 inkledingsretraite 112
 inland(se) 81, 118, 160
 inplanting(en) 52-53, 58, 64, 81, 141, 153, 155, 162
 inschrijven 131
 inschrijving 106, 148, 153, 157, 158
 inspecteur 142
 inspectie(s) 123, 141-142, 158
 inspiratie 158, 166
 instantie(s) 145
 instelling(en) 17, 32, 110, 117
 instituut 166, 179, 187-188
 instructoren 173
 integratieprijs 146
 interactie 145
 intern(en) 14, 35, 38, 44, 46, 53, 77, 114, 118, 130, 132, 141, 144, 150-151, 154, 157-158, 160, 162-164, 167, 169-170, 175-176, 178, 182, 187-188
 internaat (internaten) 14, 53, 73, 118, 130, 141, 144, 150-151, 154, 157-158, 160, 163-164, 167, 169-170, 187-188
 internaatsleven 44
 internationaal (internationale) 14, 38, 46, 77, 132, 141, 175-176, 178, 182
 intrede 86
 intredeleeftijd 58
 intreding(en) 68
invasion noire 40
 inwijding 135-136
 inzamelactie 175
 inzegening 21, 181
 inzet 10, 50, 107, 145, 160, 170, 175
 Italiaan(s) 52-53, 55, 59, 61, 113, 166, 170, 172
 Italië 14, 20, 18, 31, 55, 68, 70, 80, 99, 124, 179
 Izegem 78
 Jacobs, Marie-Joseph 161
 Jambers, Paul 163
 Japan 176, 186
 Jericho 185
 Jeruzalem 185
 Jette 53, 81, 176
 jeugd 5-7, 9, 38-39, 60-61, 70, 72, 78, 112, 123, 118, 136, 147, 156, 170, 177-178, 181, 185
 jeugdapostel 113
 jeugdbeweging(en) 10, 132, 169, 172-173, 175, 178, 180
 jeugddagen 156, 160
 jeugdgroep(en) 9, 132
 jeugdheilige(n) 124
 jeugdhuis 155, 187
 jeugdige(e) 174
 jeugdpastoraal 7, 161
 jeugdverbond 132
 jeugdvriend(en) 76, 77, 110
 jeugdvriendelijk(e) 110
 jeugdweekend(s) 156
 jeugdwerk(en) 32, 73, 129, 145-146, 155, 188
 jeugdzorg 130, 141, 144-146, 155, 159, 170, 185
 jezùieten 143, 178
 Jezus 112, 116-117, 121, 128, 143
 Jijé 175, 180
 Joegoslavië 80
Jonge Werkman, De 72
 jong(e) 5-6, 11, 14, 17-18, 23-24, 28-30, 37, 42, 44, 46, 50, 56, 67, 72, 74, 77, 85, 86, 93, 96, 100, 104-105, 113-114, 117, 119, 122, 128, 130, 133, 141, 145-147, 149-150, 153, 154, 155, 157, 159-160, 163, 165-166, 170-171, 174-178, 180, 182, 185-187
 jongelingen 20, 70
 jongen(s) 6, 11, 14, 17-18, 23-24, 28, 56, 59, 67, 72-74, 77, 81, 84, 113, 117, 119, 130, 146, 150, 157, 159, 174-175, 177
 jongensinternaat 150
 jongenstehuis 146, 159, 187
 jongere(n) 5, 14, 17, 30, 37, 50, 86, 141, 145-147, 149, 154-155, 159-160, 165, 170-171, 174-176, 178-180, 182, 185
 jongvolwassene(n) 146
 Jouck, Lambert 35
Journal des Tranchées 46-47
 jubelnummer 79
 juvenaat (juvenaten) 58, 104, 141
 Kaaienbergh, Victor 117
 kaderschool 10, 160, 162, 173, 187
 KADOBO 162, 173
 Kafubu 53, 81
 K.A.J. 72, 78, 132-133
 kajotsters 74
 kajotters 73, 74, 132, 135
 kalender(s) 9, 81, 107, 128-129
 kalenderverkoop 107
 kalotje 14
 Kambikila 119
 kamertraining 146, 159
 kamp(en) 148, 174
 kandidaat (kandidaten) 60, 65, 88
 kandidaturen 152
 kansarme(n) 145, 164, 169
 kanselrede 84
 kapel(len) 9, 17, 24, 34, 62-67, 74, 96-97, 135, 147, 154, 157-158, 160, 164, 187
 kapelletje 160
 kardinaal 17, 44-45, 55, 102, 135, 178, 180-181
 Karel de Grotecampus 153
 Karel V 70, 186
 karikatuur 31
 Katanga 118
 Katangezen 118
 katholieke(n) 20-21, 24, 37, 39-40, 42, 64, 72, 78, 80, 84-85, 116-117, 131-132, 141, 148, 157-158
 K.A.V. 130, 153
 Kazemat, De 146, 187

- Kazincbarcika 149
 Keats, auteur 151
 Kelchtermans, Lambert 88
 Kelchtermans, Lucia 164, 181, 188
 Kempen 150
 Kempenaar(s) 37
 Kenia 149, 175
 kenmerken 169
 Kerk 7, 42, 44, 56, 119, 141, 147, 153-154, 184-185, 187
 kerkboek(en) 113
 kerkelijk(e) 4, 18, 42, 152, 156, 161
 kerks(e) 72, 83, 166
 kern 5, 82, 153, 170
 kernwerking 169-170
 Kessel-Lo 172
 keuken 35, 80, 104, 105
 kind(eren) 18, 24, 39, 46, 58, 59, 66, 74, 78, 81, 84, 101, 104, 107, 116, 130, 146, 149, 163-164, 166-167, 171, 173, 175, 182, 188
 kinderdagcentrum 164
 kinderdagverblijf 163, 188
 Kinderdroom 173
 Kinderland 173
 kinderlijk 85
 kinderopvangcentrum 160, 164
 Kinderrijk 163
 kindertehuis 167
 kindertuin 81
 kinderverzorgster 160, 163
 Kino, Robert 147, 156, 170, 186
 Kipushya 53, 81
 kitscherige 124
 klas(sen) 35, 118, 135, 159-160, 180
 klaslokalen 157, 160
 klasmissionaris(sen) 118
 klassieke humaniora 158
 klassieke vorming 134
 klassikaal (klassikale) 147
 kleding 33, 112
 kleed 52
 kleermakerij 55
 klein(e) 24, 30, 82, 148, 165
De Kleine Booschapper van den h. Franciscus Salesius 20
 kleinschalig(e) 56, 130, 150
 kleuter(s) 35, 46, 153, 160-163, 168, 188
 kleuterklas(sen) 35, 46, 161, 163
 kleuterschool 168, 188
 kleuterspeelplaats 160
 kleutertuin 162
 klimaat 157, 170
 klooster(s) 18, 59, 102, 154, 174
 kloostergemeenschap(pen) 18
 kloosterleven 70
 kloosterling(en) 70, 83, 84, 102, 109
 Knevels, Mathieu 57, 114-115
 knielstoel(en) 63
 K.O.C. 164
 Koekelberg 136, 137
 K.O.K. 130, 136
 Kongo 52-53, 55, 59, 81, 118, 142
 Kongolese 142
 Kongomissie 118
 koperdrijver 181
 Korbeek-Dijle 136, 172
 kortopvang 155
 Kortrijk 10, 52-53, 56-57, 59, 66-67, 77, 81, 84, 104, 106, 113, 115-117, 122, 130, 132-133, 154-155, 160, 164, 168, 170, 172-173, 181, 187-188
 kosteres 59
 kostschool 58, 59, 70
 kribbe 163
 kroniek 166
 Kroonwacht 136
 kruis 112, 121, 123, 184, 199
 K.S.A. 132
 kuisheid 112
 K.U.Leuven 156
 kunst 10, 125, 157, 180, 182
 kunstenaar 158
 kunstschilder 57
 kunstvol(le) 124, 129
 Kuurne 138
 K.W.B. 153
 kweekscholen 56
 Labouré, Catharina 78
 Ladeuze, Mgr. 101
 lagere bevolgingsklasse 145
 Lagere Nijverheidsschool 153
 lagere school 30, 33, 35, 58, 59, 80, 81, 119, 130, 149, 153, 159, 161-162, 164, 167
 Lammekesveld 152
 Lamon, Frans 182, 186
 La Navarre 85
Het Land 4
 landbouwschool 37, 96
 landstaal (landstalen) 108
 Lannoo 125, 128-129, 134, 149, 159, 169, 186
 lastechniek 153, 158
 laster 40
 lastercampagne 40
 late roeping(en) 33, 56, 57, 130, 132, 133, 135, 154
 Latijn 24, 55, 99
 Lauscher, Henri 4
 Lauvrijs, Bart 179
 Laveu 58
 Lazaristen 143
 Lebrun, kanunnik 25
 Leclef, Ch. 122
 lector(en) 88
 lectuur 9, 60, 108, 118
 leefgroep(en) 145, 147, 159, 167, 170
 leefregel(s) 9, 110, 177
 leek (leken) 56, 74, 83, 124, 148, 158, 160-162, 185
 leek-kloosterling 83
 leer 8, 42, 44
 leerjongens 24, 78
 leerkracht(en) 148, 150, 180
 leerling(en) 31, 44, 56-57, 61-62, 77, 102, 110, 112, 114, 118, 122, 131, 148, 150, 153, 157, 161-162, 175, 184
 leerlingenblad 162
 leerlingenreglement 110
 leger 46, 120
 Legraive, Mgr. 66
 Lehaen, Pierre 89
 leider(s) 132, 173
 leiding 148, 151
 leidster(s) 173
 leken-medewerkers 24
 leken-opvoeders 44
 lekenhelpster(s) 10, 144, 178-179
 lekenkledij 93, 163
 lekenleerkrachten 160
 lekenpersoneel 23, 185
 lekenpersoneelsleden 170
 lekenroeping 93
 Lemmensinstituut 161
 leraar(s) 88, 150
 Lerude, Alexander 32, 35, 47
 lettergieterij 20
 Leuven(s)(e) 52, 61, 81, 101, 104, 130, 136, 147, 152, 156, 161, 170, 187-188
 levensbeschrijving(en) 108
 levensstaat 179
 levensstijl 56, 105
 Levinas, Emmanuel 147
 Lhermitte, Albert 108
 LIBIS 156
 lichaamsbeweging 171
 lichamelijke opvoeding 161
 lichtdruk 20
 Lichtert, Josee 161, 188, 207
 lief (lieve) 70, 125, 163, 188
 liefdadigheid 24, 37-38, 40
 liefde 35, 73, 102, 112, 147, 176-178, 180
 liefdewerk 21, 24, 78, 79, 85, 114
Liefdewerk van Don Bosco 69, 74, 78, 80-84, 106-107, 114, 118, 120, 123, 129, 131, 141
 Lier 10, 159, 187
 Liège 21, 42-43, 55, 121
Liguria 54
 lijden 116, 123
 Lijfrentekas 24
 Limbourg, Pierre 30
 Limburg(s)(e) 20, 28, 59, 81, 84, 146, 150-151, 168
 linnen 35, 104
 linotype 158
 Lippelo 10, 35, 46, 58-59, 81, 104, 107, 130, 136, 160, 165, 168, 188
 lof 18, 62, 63, 74
 lofrede 18, 74
 lokaal (lokale) 18, 40, 44, 101, 107, 114, 132, 157
 Lokeren 120
 Lommel 10, 160, 166, 168, 173, 188
 Loots, Carlo 156, 186, 207
 Lourdesgrot 62
 Lourdesreis 167
 Lubumbashi 119, 181
 luchtfoto 159
 Luik (zie ook Liège) 4, 8, 17, 20-22, 24, 28, 30, 35, 37-38, 40, 44, 46-47, 53-54, 58-59, 61, 81, 122, 123, 142
 Luiks(e) 4, 20, 24, 44
 Lukas 121
 Lustige Vinken 173
 Maaltebrugge 74, 187
 maandschrift 79
 Maasniel 160, 168, 188
 maatschappij 4, 7, 38, 141, 146, 178, 180, 185
 Maccono, Ferdinando 61
 Magone, M. 108
 Mallet, gebroeders 28
 Mallet, Hubert 86-87
 Mallet, pastoor 28, 37
 Mallet, Virginie 87
 man 8, 14, 60, 93, 133, 138, 154
Mang Juan (D'HOË) 181
 Maréchal, Emile 114
 Maria Hulp der Christenen 6, 17-18, 24, 39, 58, 64, 80, 84-85, 99, 104-105, 121, 122, 157, 181-182
 Maria 6-7, 14, 17-18, 24, 39, 51, 58-61, 64, 68, 78, 80, 85, 99, 104-105, 109, 112, 117, 122, 136, 157, 162, 166, 174, 181-182, 187-188
 Maria Mazzarello-Instituut 162, 171
 Mariabeeldje 165
 Mariage, Jules 118
 Mariakring 33
 Mariale dagen 162
 Mariale 62, 162
 Marianisten 143
 Marichal, Jules 89
 Martens, Michel 182, 186
 Martini, Maddalena 18
 massapastoraal 52
 Mater Dei-instituut 150
 Mathi, papierfabriek 31
 matrijzenbouw 158
 Maus, Joseph 118
Mazzarelletjes 162
 Mazzarello, Maria Domenica 7, 14, 18-19, 60-61, 68, 79-80, 105, 108-109, 136-137, 162
 Mazzella, H. 99
 MDB 106, 144, 177
 mechanica 148, 153, 158
 Mechelen 17, 19-21, 66, 85, 100

- medebroeder(s) 44, 70, 118, 121, 123, 142, 157
medepastoor 155
medestichteres 103, 109
medeverantwoordelijk(e) 141
medeverantwoordelijkheid 141
medewerker(s) 9-10, 14, 20, 23, 36, 38, 60, 73, 86, 106-107, 120, 123, 136, 146, 155, 157, 177-178, 180, 185
medewerkersapostolaat 185
medewerkster(s) 106, 120, 123
mediatheek 156
meeleefdagen 174
Meert, Wilfried 186, 207
Mehler 39
meisje(s) 14, 18, 46, 59, 80, 81, 104, 105, 157, 170
meisjesgroepje 18
meisjeskoor 161
melaatsen 84
Melles 53, 58, 81, 104
menslievendheid 44
mentaliteit(en) 141
Mentens, Jef 100
Mention, Clotilde 34, 37
Mercier, kardinaal 44-45, 55
Mertens, Louis 32, 84
Mestdagh, Leen 163, 188
metaalbewerking 131
metamorfose 150, 154
meubelmakers 131, 158
Meukens, Marie-Hélène 53
Meuwis, Alfons 150, 186
Micara, Mgr. nuntius 55
middelbaar onderwijs 80, 81, 148, 157, 160, 170
middenklasse 37
middenschool 148, 187
Mieczyslaw, Kaczmarzyk 207
migrant(en) 146, 160, 166
migrantenjeugd 146
migrantenwijk 160
mijnwerkers 58
milieu 145, 179
militieplicht 88
Mimaco 182
minister 31, 42-43, 55
ministerie 33, 118
Ministerie van Koloniën 118
Ministerie van Nijverheid en Arbeid 33
ministerieel (ministeriële) 33, 118
mirakel(en) 68
mis 63, 72
misbruik(en) 40
missie(s) 6, 9-10, 18, 20, 39, 52, 77, 118, 128-129, 144, 154, 158, 173, 176, 181, 187
missie-almanak(ken) 129
missie-animatie 176
missie-expeditie 18
missie-orde(n) 143
missiekring 81, 173
missiepost 52
missieprocur 144, 176
missieproject 144
missietijdschrift 118
missieveld 84
missievuur 9, 118
missiewerken 129
missiewerking 81
missiezusters 85
missionaris(sen) 20, 84-85, 118, 149-150, 154, 176
missionarisroeping(en) 150, 154
missionering 118
Missions de Don Bosco 18
mobilisaties 120
modern(e) 55, 83, 102, 130, 141, 150, 153-154, 156, 160-161
moderne humaniora 130
moeder(s) 14, 46, 73, 84, 101, 107, 117, 119, 121, 135, 170
moederhuis 58, 73
Moermans, Jules 56, 84, 88, 101, 106
Molenhof, parochiezaal 153
Mondelaers, Elly 164, 188
monicursussen 163
monitor(en) 173
monitrice(n) 173
monografie 147, 150, 154, 157, 159
monotype 158
Montagnini, Domenico 52, 88-89
moraaltheologie 99
moraaltheoloog 147
moreel 14, 174
Moresnet 121
Morialdo 174
Mornese 18, 166, 174
multicultureel (multiculturele) 146
mundiaal 56, 178
Muri 30
Music Rodeo 156
musical(s) 147
musiceren 171
Musoshi 81
Mussen, Lambert 32
Mussolini, Benito 54, 55
muziek 169, 171
muziekbeoefening 114
muzikant(en) 114, 180
München 143, 182
mythe 50
naaischooltje 35
Naamsepoort 152
naastenliefde 73, 179
nachtverblijf 80
Naessens, M. 123
Nagant, Louis 41
Namen (Namur) 104, 121
namen 11, 118, 130, 172, 186, 188
nationaal (nationale) 54-55, 132, 136, 178, 182
Nederland(s) 10, 20, 24, 38-39, 60, 110, 117, 158, 160, 166, 168, 188
Nederlandstalig(en) 24, 60, 110, 158, 160
negentiende eeuw 37-38, 163
Negro, zuster 68, 69
neogotisch(e) 65
neomist(en) 35, 44, 101
neoromaans(e) 65
Nice 102, 138
niet-geretoucheerde foto 36, 48, 102, 184
niet-salesianen 44-45
nieuw(e) 9-10, 18, 23, 34, 37, 46, 50, 52-55, 63, 67, 70, 77, 83, 96, 106, 108, 118, 124, 126, 130, 132, 136, 138, 141, 144-145, 147, 152, 155, 157-162, 164, 166, 172, 176-178, 181, 185
Nieuwsbrief 144
Nijverheidsmaatschappij van Kunsten en Ambachten 24, 61
nood (noden) 55, 141, 144, 146, 176-177
Norbert, zanger 156
noveen 120
novice(n) 28, 52, 56, 58, 80, 85, 88-89, 93, 126, 154, 160, 168
novicenmeester 28, 52, 88-89, 142
noviciaat 29, 52, 58, 80, 81, 88-89, 93, 96, 104, 147, 152, 154, 156, 160, 187
noviciaatsgebouw 105, 130
nuntius 17, 55
nuttigheidsprincipe 181
Oasecentrum 147, 170, 187
Oasesprokkels 147
oaseweekend(s) 147
oblaten 143, 163, 167
observatie 145
ODB 144, 178
oefening 113
Oever, De 159, 187
officieel (officiële) 78, 82, 119, 158, 177
officieus (officieuze) 78
offsetdruk 158
onderpastoor 84
onderwijs 24, 58, 72, 105, 118, 130, 145, 148-149, 152-153, 157-161, 167, 171, 185, 187-188
onderwijsbeleid 56
onderwijscentrum 144, 158, 187
onderwijsmilieu 55
ongetrouwd 179
ongelovige(n) 14
onthaal 145, 147, 168
ontspannen 30
ontspanning 14, 18, 114, 118
ontspanningsactiviteiten 155
ontvoogding 141
ontwikkelingssamenwerking 158, 176, 181
Onze-Lieve-Vrouw 125, 142
ooggetuige(n) 70
oorlog 25, 35, 45-47, 50, 52, 54, 67, 86, 120-122, 123, 130
oorlogsdreiging 120
oorlogseinde 42
oorlogsellende 9, 120
oorlogsschade 123
oorlogswezen 25
Oostende 10, 121, 155, 187
Oostenrijk 14
Oostham 37
Oostindische inkt 124-126
openbaar (openbare) 24, 31, 34, 60, 147, 154, 157-158
openbare kapel 24, 34, 147, 154, 157-158
opendeurdagen 157, 175
openluchtkolonie 130
opleiding(en) 6, 9, 44, 73, 88, 104, 118, 141
opleidingsjaren 172
Oppem 100
optimisme 165
opvang 46, 145-146, 159, 169
opvanghuis 130
opvoeding(en) 44
opvoeden 10, 169, 180
opvoedend(e) 116, 180
opvoeder(s) 44, 61, 73, 74, 78, 88, 159, 171, 180
opvoeders-kunstenars 180
opvoeding 20, 44, 59, 105, 110, 112, 161, 167, 170, 175, 180
opvoedingsmethode 14, 55, 72, 102
opvoedingsproject 169-170
opvoedingsvisie 8, 44
opvoedingswereld 44
opvoedingswerk 73, 167, 169
opvoedingswijze 112
opvoedkundig(e) 44-45, 83, 134
opvoedster(s) 104, 122, 160
oratoire 25
oratorio 14, 17, 31, 39, 61, 68, 171-172
Orban de Xivry, Fernand 96
orden 56, 143
Oreglia di san Stefano, Federico 17
oriëntatie 145
origineel (originele) 4, 14, 24, 36, 48, 50-51, 102, 124-125, 138, 184
Ost, Alfred 9, 124, 126
oud(e) 9-10, 17-18, 21, 36-37, 46-47, 50, 52, 55-56, 59, 62, 65, 70, 73, 88, 100-102, 108, 114, 117, 130-131, 136, 141, 144-145, 147, 150-153, 155-157, 159-160, 164-165, 172-173, 176, 178, 180-181, 184-185
ouder(s) 74, 84, 131, 145, 164-166, 180, 188
oudercomité(s) 180

- Oud-Heverlee 9-10, 18, 52, 65, 88, 100-101, 117, 152, 156, 172-173, 181, 187
 oud-leden 10, 144, 178
 oud-ledenwerking 147
 oud-leerling(en) 10, 18, 36, 46-47, 55, 74, 108, 114, 136, 144, 153, 178, 184-185
 oud-leerlingenbond(en) 81, 130, 157, 160, 178
 oud-leidingen 172
Over ontmoediging en Hoop (DANNEELS) 180
Over Opvoeden. Werken aan de Toekomst (SCHEPENS) 169
 overheid 73, 161
 overleg 162
 overste(n) 5, 28, 30, 32, 42, 44, 52-53, 93, 102, 104, 109, 110, 126, 141, 142, 155
 overzicht(en) 5, 58, 60, 141, 154, 169, 173
- papierschaarste 60, 120
 Paraguay 176, 186
 Pardini 24
 Parijs 40
 Park, Ambrogio 207
 Parkpoort 152
 parlement 40, 42
 parlementaire(e) 40, 42-43
 parochie(s) 4, 18, 20, 24, 34-35, 60-61, 78, 118, 130, 144, 147-151, 153-154, 156-157, 159, 165, 169, 172, 176, 187
 parochieblad(en) 20
 parochiegeestelijke(n) 78
 parochiekerk(en) 18, 24, 153-154, 161
 parochiepastoraal 149-150
 parochiepatronaten 172
 parochiewerk(en) 118, 130
 parochiezaal 60-61
 participatie 141
 particuliere scholen 80
 partij(en) 46, 93
 Passer, De 146, 159, 187
 passie 156, 172
 passiespel(en) 9, 116-117
 Pastol, René 52, 102
 pastoor(s) 18, 28, 37, 84, 122, 151, 154, 155
 pastoraal (pastorale) 44, 88, 97, 112, 144-145, 156-158, 165
 pastoraal pedagogisch project 44, 112
 pastoraalpedagogisch 169
 paswerkers 131, 158
 Patagonië(rs) 20, 74
 paternalisme 8, 37, 42, 118
 paternalistisch(e) 37-38
 paters van de H. Geest 143
 patronaat (patronaten) 29-30, 35, 70, 80, 81, 117, 132, 156, 172
 patroon(s) 9, 74, 78, 132
 patroonschap(pen) 20, 78, 142
- paus(en) 17, 38-39, 42, 55, 68, 85
 pauselijk(e) 17, 38, 42, 55, 68, 113, 179
 Pauselijke Staten 61
 Pavese, Maddalena 53
 peda(s) 152, 187
 pedagogisch(e) 44, 50, 112, 167
 pedagoog (pedagogen) 61
 Peenen, Jan 181, 186
 Peerlinck, J. 142
 pensioen(en) 144
 pensiona(a)t(en) 80, 81
 permanente vorming 144, 162, 169
 pers 20, 39-40, 60, 108, 128, 180
 persbureau 141
 persmap 155
 personeel 14, 23, 30, 44, 52, 54
 personeelslid (personeelsleden) 144, 169, 182
 persoonlijk(e) 17, 44, 110, 153, 175
 peutertuin 160, 162-163
 philosophicum 52
 Piacenza 68
 Piemonte 20
 pijlers 170
 pionier(s) 21, 118, 176
 pioniers-missionarissen 118
 Piscetta, A. 99
 Pittem (Pitthem) 39
 Pius IX, paus 82
 Pius X, paus 39
 Pius XI, paus 72
 plaatselijk(e) 40, 78, 107, 118, 130, 146, 148, 150-151, 153-154, 156-158, 160-161, 167, 176-177
 Place, Henri 46
 plechtige communie 84
 poësis 29, 102
 polemist 43
 Polen 68, 80
 politicus 37, 40
 politiek 46, 141
 Pollet, consul 55
 Pomarède, Paul 35
 populair(e) 4, 102, 116
 portret 59, 102, 138
 portrettering 147
 positief 17
 post 44, 46, 54, 74, 119, 152, 156, 162
 postconcilair(e) 156
 Postelmans, A. 70
 postnoviciaat 152, 156
 postscolair(e) 162
 postulaat 104
 postulant(en) 80, 168
 postvertraging 46
 praktijk 42
 preconcilair(e) 141, 154
 prefect 88
 prentje(s) 78, 86, 112
 preventie 112, 169
- preventief (preventieve) 14, 102, 171
 priester 14, 18, 38-40, 50, 56-57, 65, 73-74, 83-84, 86, 88, 102, 108, 114, 172
 priesterideaal 121
 priesterkandidaten 88, 93, 96, 132, 156
 priesterroeping(en) 84, 129, 130
 priesterschap 57, 72, 133
 priesterstudent(en) 88, 124
 priesterstudies 88, 99
 priesterwijding 34, 72, 124
 priesterzegen 101
 Prin, A. 108, 109
 prioriteit(en) 10, 56, 150, 160, 169-170, 185
 probleemjongeren 169
 probleemverheldering 145
 professie 82
 professioneel 145
 programma 18, 154, 169
 progressief (progressieve) 37
 project 44, 112, 169
 proost(en) 78, 132, 172, 178
 propaganda 8, 38, 40, 42, 52, 60-61, 68, 78, 93, 106-108, 128-129, 144
 propagandablad 78
 propagandabrochure 38, 85
 propagandamachine 60
 propagandist(en) 60
 prospectus(sen) 24, 55
 Provana di Collegno, Francesco Saverio 17
 provinciaal (provinciale) 5, 32, 35, 42-44, 46, 52-54, 60, 100-102, 104, 138, 151, 155, 160, 162, 207
 provinciaal comité 151
 provincialaat 53-54, 126, 158, 162, 165, 166, 187-188
 provinciale raad 155
 provincie(s) 8, 30, 32, 35, 52-54, 100, 118, 141, 145, 152, 158, 160, 166, 168, 188
 Provoost, Constant 158, 186
 psychisch 171
 psychologische dienst 145
 psychopedagogisch(e) 141
 psychosociale 155
 psychosomatisch(e) 178
 publicatie(s) 108
- raad (raden) 122
 radio 74, 158, 167
 Ramaekers, J. 4
 rapport(en) 21, 40
 rechtvaardigheid 178
 recollectie 107
 recollectiedag(en) 107
 recordnoviciaat 93
 recrutering(en) 58, 84, 110
 redacteur 180, 181
 redactie(s) 144, 162
 redactieraad (redactieraden) 144
- redelijkheid 112, 169, 170, 178
 redemptoristen 143
 regel 81, 82, 106, 110
 regie 150
 regisseur(s) 180
 register 11, 189-198
 reglement(en) 38, 110, 111, 177
 Reguliere Oblaten van St.-Benedictus 163, 167
 relaties 178
 relativering(en) 7, 44
 religieus 14, 56, 83
 religieuze(n) 18, 29, 40-42, 46, 50, 52, 56-57, 62, 68, 82, 84, 87, 105, 110, 160, 177, 179, 182, 185
 Remouchamps 54, 122
Repertorium 1993 Suinarda 178
 repertorium 157, 178
Rerum Novarum 4, 37-38, 42
 Rerum Novarumpriester 38
 residentieel (residentiële) 146, 159
 retorica 29, 56
 retraite(s) 96, 105, 112, 144, 162, 179
 revolutionair(en) 42
Revue belge de Pédagogie 61
 richting(en) 56, 153, 157, 161
 Rijken, Martin 100, 122, 186
 Rijsel (Lille) 20, 25
Robbedoes 180
 Roeder, Jean 122
 Roemenië 175
 roeping(en) 9, 24, 33, 37, 52-54, 56-57, 62, 67, 80, 84-85, 93, 102, 105, 108, 118, 128, 130, 132, 135, 141, 144, 154, 185
 roepingenaffiche 154
 roepingenapostolaat 56
 roepingenpropaganda 102
 roepingenretraite 102
 roepingschaarste 56
 roepingenvisser 56
 roepingenwerving 84
 roepingenzorg 56
Het Roer 167
 Rollegem 86
 Rollegem-Kapelle 121
 Rome 7, 14, 17, 21, 24, 69, 70, 132, 142, 177, 186, 188
 Rome-bedevaart 73
 Romereis 151
 Ronchail, Enrico 28
 Rondoni, Michele fotograaf 14
 rooms(e) 153
 Rosminianen 174
 Rosmino, G.P. 75
 Rossini, C. 21
 Rossini, V. 21
 Roubaix 20
 rozenhoedje 135
 Rua, Michele 28, 32, 70, 80, 82, 108
 Ruffini, E. 99
 Rumillies 138

- Rusland 42
 Russisch-ortodox 183
 rusthuis (rusthuizen) 59, 149, 164
 Rwanda 160, 176
 Ryckmans, Paul drukker 21
- Sacra di san Michele 174
 Saint-Charles 25
 Saint-Cyr 85
 Sak, Jozef 118
 Sakania 53, 81, 118-119
 salesia(a)n(en) 5, 7, 10-11, 14, 17-18, 20, 29-32, 34-35, 37-38, 40-42, 44, 46-47, 52-53, 55-58, 60, 62, 64, 67, 70, 72, 73, 74, 77-78, 80-81, 82, 84-85, 86, 88, 93, 96, 101-102, 108-110, 115-116, 118, 121-122, 123, 126, 128, 130, 132, 138, 140-149, 151-155, 159-160, 162, 168-173, 176-178, 181-182, 184-187
 salesiaans(e) 3, 5-7, 9, 18, 20, 23-25, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 44, 46-48, 50, 52-56, 60-62, 68, 70, 78, 80, 82, 83, 84, 85, 96, 104, 106, 107, 110, 111, 112-114, 118, 124, 128, 132, 136, 141, 142, 143, 144-145, 147, 152, 154-158, 160, 162, 166-170, 172-178, 180, 182, 185, 187
 Salesiaans Jeugdverbond 132, 134
 Salesiaansch Gezelschap 70, 85
 Salesiaanse Familie 3, 5, 7, 18, 68, 124, 137, 141, 144, 158, 160, 162, 166-168, 173, 176, 178, 179, 180, 182, 185
The Salesian System of Education (SCALONI) 44
 Salesianenlaan 153, 187
 Salm 99
 Salotti, kardinaal 102
Samen Eén 178
Samen op weg 176
 samenleving 180
 samenwerking 18, 118, 151, 162, 165
 Sampierdarena 18
 Santy, Filip 154
 Savio, Dominiek 68, 70, 77, 108, 132, 136, 137
 Saviobeweging 132
 Savioclub 132
 Savioparochie 160
 Scaloni, Francesco 21, 23, 28, 30, 32, 42-45, 52, 118
 schaalverkleining 159
 schade 54, 123
 Schalten, familie 35
 scheiding 160
 scheikunde 153
 Schelde 78
 Schepens, Jacques 169, 186, 207
 Scheut 53
 scheutisten 146
 schilderen 126, 180
 schilderij 32, 74, 122
 Schillinger, Alphonse 35
 schippers 167
 schippersinternaat 167
 schipperskinderen 167
 schoenmaker 20, 55
 schoenmakerij 55
 scholasticaat (scholasticaten) 18
 Schollaert, Paul 161
 school (scholen) 30-31, 33-35, 42, 53, 56, 72, 74, 78, 80, 88, 108, 110, 114, 119, 130, 131, 132, 141, 148-151, 153-154, 157-165, 167, 169, 177-178, 180
 schoolbeziinningsdag(en) 147
 schoolgemeenschap(en) 158
 schooljaar 55-57, 114-115, 131
 schoolkernen 170
 schoolpact 141, 149, 157, 160-161
 schoolpolitiek 131
 schoolraden 180
 schoolstrijd 131, 149
 schoonheid 181
 schoonheidszorgen 161
 Schops, Jozef 100, 186
 schrijnwerker 20, 131, 158
 Schruers, Mgr. Paul 171
 scouts 135, 159
 sculpteren 180
 SDB 3, 5, 80, 87, 100, 106, 108-109, 124, 138, 140, 145-148, 150-156, 158, 161-164, 166-171, 174-176, 178, 181-183, 185
 sector(en) 144, 155, 173
 secularisatie 63, 116, 141, 154, 185
 seculier(e) 179
 S.E.I. 99
 seminarie(s) 72, 80, 154
 senaat 40
 Serra, Francesco 11, 14
 Serruys, Vic 100
 Severs, Fil 149
 sfeer 18, 146, 152-153, 165
 sfeerbevooroderende 170
 sfeervol(le) 153, 164
 Sint-Agatha-Rode 172
 Sint-Anna 66, 104, 164, 181, 188
 Sint-Callixtus 83
 Sint-Denijs-Westrem 6, 8, 10, 30, 32, 35, 39, 46, 55, 65, 74-75, 79, 81, 84, 104, 106, 109, 111, 112, 114, 122, 123, 130, 132, 157, 160, 170-171, 179, 181, 183, 187
 Sint-Gillis Luik 53, 81
 Sint-Jan, parochie Oostende 155
 Sint-Jan-Baptist de la Salle, Genk 161
 Sint-Jan-Berchmansweeshuis 21, 23, 42, 61, 121
 Sint-Joris-Weert 172
 Sint-Jorisweeshuis 55
 Sint-Joseph's Gesticht 39
 Sint-Jozef 110
 Sint-Kwintenskerk 101
 Sint-Maartenskerk 76
 Sint-Pieters-Leeuw 149
 Sint-Pieters-Woluwe 10, 54-55, 66, 104, 111, 115-117, 126, 130, 134-135, 138, 158, 160, 170, 175, 187
 Sint-Pietersbasiliek 68-70
 Sint-Truiden 38
 Sint-Vincentius a Paulo 61, 74
 Sint-Willibrordusvereniging 39
 Sint-Wivina 34
 S.J.V. 132, 134, 135, 136
 S.J.V.-congres 134, 135
 S.J.V.-folder 134
 slachtoffer(s) 120-121
 Slangen, Celest 57, 115, 122, 138, 154
 slijpers 131
 slotmaker 20
 sluier 163
 smederij 55
 Smeets, Arnold 100
 Smets, Paul 28, 32
 smid 20, 158
 Smits, A. dr 39
 snijder 20
 Snoks, Leo 56
 sociaal 4, 37-38, 188
 sociaal-technisch 161, 188
 sociale dienst 145
 sociale leer 8, 42, 44
 sociale sector 155
 sociale werken 20
 socialisme 42
 socialist(en) 40, 42-43
 socialistisch(e) 40, 42
 Societas Salesiana 109
 Societas Sulpiciensis 109
 Sociëteit van Jezus 143
 Sociëteit d'Arts et Métiers 24
 Sociëteit Editrice Internazionale 99
 socius 89
 Sölle, Dorothee 185
Le Soir 54-55
 soldaat 120
 Solda 11, 14, 17, 24, 36, 48, 50-51, 102, 138, 184
 solidariteit 144
 Sougné-Remouchamps 47
 Spanje 14
 speelmogelijkheden 167
 speelplaats 18, 135, 162, 175, 180
 speelplaatsanimatie 171
 speelplein(en) 10, 101, 146, 151, 154, 156, 160, 162-163, 173, 177-178, 180, 187
 speelpleinwerk(en) 146, 156, 162, 187
 spel(en) 105, 114, 169, 171
 spelanimator 175
 spelenboekje 173
 spelenderwijs 10, 171
 Speybrouck, Jos 9, 113, 124-125
 spiritualiteit 170, 179
 spiritueel (spirituele) 158
 Spittaels, Boudewijn 182, 186
 splitsing(en) 141
 sport(en) 114, 169, 171
 sportief (sportieve) 148
 sportterrein 160
 spottekening(en) 41
 S.S. 109
 St.-Pierre, mère 21
 Staelens, Freddy 3, 148, 151, 156, 174, 185-186, 208
 stage(s) 88, 144
 statistiek(en) 80-81, 143
 statuut (statuten) 106, 110, 158, 179
 Stella, Palmyre 109
 sterven 112, 184
 Steyl, missionarissen van 143
 Steyl, zusters van 168
 stichtend(e) 9, 108, 116
 stichter(s) 7, 21, 23, 50, 52, 56, 60, 68, 70, 82, 110, 120, 128, 132, 147, 155-156, 184
 stichteres 109
 stichting(en) 17-18, 24, 30, 33, 48, 53, 58, 70, 72-73, 82, 85, 110, 120, 131, 145, 155, 176, 185
 stichtingsaanvraag (stichtingsaanvragen) 30
 stichtingsakte 131
 stichtingsjaar 143
 stiel(en) 130
 stieljongens 24
 stieloefening 24
 Stienaers, Bert 178, 186
 Stiffi, V. 75
 stijl(en) 14, 138, 141, 154, 158, 167
 stilzwijgendheid 135
 Stokvis & Zoon 38
 stoom-snelpersdruk 38
De Straatmussen van Lubumbashi (D'HOE) 181
 strip(s) 180
 stripverhaal 180
 Stroom, J. 83
 student(en) 52, 132, 152, 187
 studentenhome 152
 studentenjeugdbeweging(en) 74, 132
 studentenstad 152
 studie(s) 6, 39, 88-89, 101, 104, 152, 156
 studiebegeleiding 149, 155
 studiedag(en) 159
 studiegroep(en) 147
 studiehuis (studiehuizen) 34, 81, 88, 96, 100, 104, 130, 152, 156, 181
 studiekeuze(s) 110
 studierichting(en) 154
 studiezaal 88
 studio(s) 146

- subdiaken 46
 subsidie(s) 33
 subsidiëring 167, 185
 succes 31, 55, 77, 102, 128, 173, 182
 Suenens, kardinaal 178
 Suinarda 178
 superman 74
 symbool (symbolen) 39
 symboolkracht 155
 sympathiek(e) 84, 142, 159, 180
 sympathisant(en) 64, 81, 174
- taalgebied(en) 60
 taaltoestanden 160
 tableau 74
 Taelmans, Catherine 53
 Tailand 176
 Takel, De 155, 187
 Tanzanië 175
 team(s) 180
 teamverband 165
 techniek(en) 55, 157
 technisch(e) 5, 24, 42, 55, 118, 130, 141, 148-149, 151, 157-158, 161, 187-188
 Technische Ingenieurs 152
 technische school (technische scholen) 42, 130, 141, 148-149, 151, 157-158
 tehuis (tehuizen) 81, 130, 146, 167, 177-178, 188
 tekenen 29, 126, 180
 tekenverhaal 180
 televisie 158, 161
 tentoonstelling(en) 54-55, 158, 180
 Ter Schure, Mgr. Jan 168
 tertia 102
 testament 14
 thaumaturg 38, 40, 61
 theologant(en) 156
 theologicum 30, 34, 117, 202
 theologie 18, 34, 52, 88, 96, 100, 156, 181
 theologiëstudent(en) 52, 156, 172
 Theresa, moeder 14
 Theunis, minister 55
 Thomas, Georges 122
 Tielt 128-129, 134
 tijd(en) 5, 7, 10, 17, 32, 35, 37, 44, 50, 52, 56, 59, 81, 107-110, 141, 144, 152, 157, 160-161, 169, 173, 177, 180, 185
 tijdelijk(e) 88, 144, 155, 160, 168
 tijdelijke goederen 144
 tijdperk(en) 8, 46
 tijdschrift(en) 20, 39, 61, 68, 70, 81, 84, 147, 157, 176, 178, 181
 Timmermans, F. 153
 Tips, Mark 186, 207
 titularis(sen) 118, 148
 toekomst 55-56, 141, 146, 169-170, 173
 toekomstgerichte 167
 toename 143
- toetrede 110
 toewijden 64
 toewijding 50
 Togo 160, 176
 tombola 129, 167
 toneel 9, 114, 116-117, 150, 153, 169, 171
 toneelanimator(en) 117
 toneelgroep 33
 toneelkring 116
 Torino 14
 totaalpektakel 151
 Tourcoing 20
 Tournai 25, 55, 121
 traditie(s) 37, 50, 83, 164, 171
 traditioneel (traditionele) 45, 54-55
 tragedie(s) 116
 trappisten 143
 trektochten 171
 triduum 6, 18, 74
 triënnaat 88
 triomf(en) 68, 141
 triomfalistisch(e) 141
 trouw 44, 154, 178
 Truyers, Raf 146, 186
 T.S.O. 162
 Tunesië 153, 160, 176
 Turijn 11, 14, 17, 20, 30-31, 36, 39, 48, 50-51, 68, 72-73, 85, 99, 142, 171, 174-175, 177
 Turijns(e) 14, 31, 76, 77
 Turijntocht(en) 10, 147, 162, 174
 Turnhout 113
 turnzaal 160
 tweedaagse(n) 147
 tweetalig(e) 39, 55
 tweetaligheid 53
 twintigste eeuw 46
 typisch(e) 10, 17, 38, 52, 107, 112, 132, 141, 158, 160, 170, 174
 typo- en offsetdruk 158
 typografen 31
 typografie 158
- uitbuiting(en) 40
 uitdaging(en) 130, 155, 170, 185
 uitgave(n) 39, 42-43, 60, 108-109, 144, 154, 170, 173
 uitgever(s) 39, 47, 78, 113, 128
 uitgeverij(en) 108, 128
 unitair(e) 53, 160
 universitair(e) 52, 61
 universiteit(en) 101, 152, 156
 universiteitsstudent(en) 152
 Uruguay 70, 176, 186
- vaandel(s) 60
 vader(s) 36-37, 39, 78, 85, 106, 121, 124, 128, 170, 182-183
 Vaes, Jan 156, 186, 207
 vagebond(en) 21
 vakantie(s) 114, 124, 146, 149-151, 160, 169, 173, 175
 vakantiedag(en) 114
- vakantiegebed(en) 124
 vakantiekolonies 80, 173
 vakantiepleinen 169, 173
 vakantiepleinwerking 160
 vakantiespeelplein(en) 149
 vakantiewerk(en) 150-151
 vakantiewerking(en) 150-151, 177
 vakbeweging 178
 vakjongen(s) 102
 vakopleiding(en) 33
 vakschool (vakscholen) 9, 33, 54, 128
 Valdocco 171, 188
 Valkenborgh, Jozef 56-57
 Van Aerschot, Rita 5, 188, 207
 Van Asperdt, Frans 100
 Van Biervliet, Ernest 89
 Van Bossuyt, drukker 131
 Vanbuel, Bert 176, 186
 Van Caeyzeele, Dees 145, 186
 Van Cortenberghe, C. heliogravure 141
 Van Craenenbroeck, drukker 19
 Van Crombrugge, groot-vicaris 4, 6, 81
 Van den Bogaert, pastoor 18
 Van den Bosch, Jan 115
 Van den Broeck, Christel 163, 188
 Van den Heuvel, Loes 148
 Van Den Plas, Louise 54-55
 Van der Linden, Bert 171, 186
 Van der Steen, Ulrik 56, 89, 122
 van de Venne, Polidoor 56
 Van Dijck, Jacky 146, 175, 186
 van Gisbergen, Piet 101
 Van Hecke, Bert 5, 155, 186, 207
 Van Houtte, Arsène 100
 Van Isacker, dr. 37
 Van Raad, Léonard 122
 van Roey, kardinaal 122
 van Ruusbroec, Jan 64
 Van Vinck, Charles 102, 114
 Vanden Berk, Frans 100, 186
 Vandendriessche, Jozef 148, 186, 207
 Vandersteegen, Gerard 100
 Vandersteegen, Hubert 121
 Vandervelde, socialist 40
 Vandewal, Jozef 89
 Vanherk, Emile 100, 186
 Vanistendael, August 178
 Vanspauwen, Firmin 150
 Vanwijnsberghe, Roger 138, 186
 Varvello, Fr. 99
 vastenacties 175
 Vaticaans concilie 56
 VDB 144, 179
 veelvuldige communie 110
 vendeliersgilde 158
 verantwoord(e) 45
 verantwoordelijk(e)(n) 56, 144, 157
- verantwoordelijkheid 118, 158-159
 Verbinnen, Roger 148
 Verboven, Félix 118
 Verdure, Charles en Colette Aglaé 25
 Verenigde Staten van Amerika 176
 vereniging(en) 37, 78, 106, 110, 153, 177, 179
 vereniging van Sint-Jozef 110
 verenigingsleven 153
 Verhulst, G. 121
 verkoop en etalage 161
 verloofdencursus 44
 vermetel 83
 vernieuwer(s) 44
 vernieuwing(en) 145, 152, 156
 verpleegster 104, 160
 verpleger(s) 46
 verpleging 105
 Verschuere, Luc 146, 150, 162-163, 186, 207
 verspreid(e) 14, 23, 39, 42, 45-46, 102, 138, 162, 179, 184
 verspreiding(en) 14, 39, 42
 vertraging 120
 vertrouwelijk(heid) 14, 63, 178
 vertrouwen 73, 81, 85, 151, 164-165
 vervangend milieu 145
 Verviers 30, 53-54
 verwaarloosde 14, 72, 73
 verzamelpap voor speelplaats-animatie 171
 vespers 63
 Veys-David, Drukker-Uitgever 39
 vicaris(sen) 118
 video('s) 154, 181
 Vides 175
 Vielsalm 52, 89
 vierde graad 161
 viering(en) 147
 vijand(en) 31, 42, 46, 122, 123
 Villefranche, auteur 38
 Vinck, Marcel 100
 Virgo Amabilisinstituut 163
 Virion, Paul 52, 102
 visie(s) 44, 154, 177
 visitatie(s) 53, 118
 Vlaams(e) 4, 24, 38-39, 58-60, 62, 64, 78, 89, 109-110, 112, 121, 124-125, 141, 142, 145-147, 154, 158-160, 163, 166-168, 174, 176, 178-179
 Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs 158
 Vlaamse kermissen 167
 Vlaamse Televisiemaatschappij 163
 Vlaanderen 1, 3, 5, 7, 28, 30, 32, 64, 67, 78, 81, 125, 128, 130, 144, 150, 153, 155, 157-158, 160, 162, 165, 169, 179, 185, 187

- vlag(gen) 6, 74, 76, 77, 114, 136, 172
 vlaggeshow(s) 158
 Vlaming(en) 52, 77, 96, 110, 142, 152, 176, 178
 Vlierbeek 172
 vluchteling(en) 46, 123
 voeding en verzorging 161
 voeding 119
 voelbaar 180
 volgelinge(en) 14, 37, 68, 124, 147, 180
Het Volk 156
 volk(en) 28, 37, 56, 58, 118, 124, 141, 154, 165, 176
 volkrijk(e) 169
 volks(e) 14, 37, 39, 50, 58, 62, 78, 116-117, 128, 154, 172, 185
 volksalmanak(ken) 128
 volksbibliotheek 39
 volksdevotie(s) 62
 volksgerichte 185
 volksjeugd 154
 volkslektuur 38, 39
 volksmeisje(s) 58
 volksvriend(en) 117
 volkswerk(en) 37
Volontarie di Don Bosco 179
 volwassenen 58, 174
 volwassenheid 171
 voorbeeld(en) 60, 64, 78, 110, 148, 180, 182
 voordracht 180
 voorlichting 44
 voorlichtingsboek(en) 44-45
 voorliefde 84, 172
 voornemens 62, 112
 voorposten 83
 voortstuderen 84
 Vooruitgang, drukkerij 106
 vooruitgang 46, 83, 143
 vooruitgangsoptimisme 46
 voorzienigheid 73, 82, 85
 vormend(e) 44, 174
 vorming 14, 29, 55-56, 88, 144, 152, 157, 160, 162, 169, 171, 173, 179, 185
 vormingshuis (vormingshuizen) 29, 34, 46, 52-53, 58, 85, 104, 152, 160, 163, 187-188
 vormselcatechese 165
 Vossen, J. 38
 vrede 120
 vreemd(e) 40, 44, 120, 176
 vreemdelingenwet 40
 Vremde 10, 130, 146, 159, 170, 187
 vreugde 11, 179
 vriend(en) 14, 35, 42, 44, 46, 86, 107, 144-146, 155, 165
 vriendenkring 75
 vriendschap(pelijke) 35, 146, 165
 vrije tijd 107, 144, 160, 173, 180
 vrijetijdsbesteding 114, 180, 185
 vrijetijdsclub(s) 14
 vrijwilliger(s) 46, 151, 175, 180
 vrijwilligersbeweging 175
 vrijwilligerswerk(en) 151
 vroom (vrome) 37, 106, 112, 179
 vroomheid 9, 112
 vrouw(en) 8-9, 14, 18, 21, 58, 61, 105, 107, 117, 125, 128, 179
 vrouwelijk(e) 18, 21
 vrouwenrol(len) 117
 VTМ 163
 V.V.K.S.O. 136, 158
 VZW 176-177
 Waai, De 145
 Waalse 109, 121, 143
 waarde(n) 6-7, 14, 17, 44, 50, 58, 107, 125, 165, 178, 180-181, 184
 waardering(en) 58, 125, 165
 waardigheid 118, 166
 Walen 152
 Wallonië 7, 81
 Wambek, Wilfried 174, 186
 wandeling(en) 114, 150
 wapenschild 6
 Warande, de 154
 was, de 80, 105
 Weber, Xaver 118
 wederkerigheid 180
 weekend(s) 114, 147, 174
 wees (wezen) 14, 24, 25, 30, 32-33, 39, 40, 107, 114, 130, 184
 weeshuis (weeshuizen) 9, 24-25, 30, 32, 41, 54, 61, 80-81, 88, 110, 131, 175
 weeskind(eren) 24, 40, 145, 167
 weldoener(s) 23, 30, 33, 36, 38, 40, 100, 102, 138, 177
 welgestelde(n) 81
 Welsch, Mariette 109
 welzijn 37, 73
 welzijnszorg 175
 Wenen 183
Were Di 173
 wereld (werelden) 50, 112, 141, 158, 170, 174, 185
 wereldcongregatie(s) 168
 wereldoorlog(en) 18, 32, 35, 40, 46, 58, 109, 116, 120, 124, 128-130
 wereldtentoonstelling 134
 wereldwijd(e) 30, 46, 141, 149, 160, 181
Wereldwijd (blad) 181
 werk(en) 4-5, 7, 9-10, 14, 17-18, 20-21, 23-24, 28, 30-31, 33, 35, 37-39, 44, 52-53, 58, 60, 78, 81, 88, 104-105, 107, 110, 119-120, 126, 128, 130, 132, 134, 141, 144-146, 156, 158, 161, 163-170, 174-180, 184-185, 187
 Werk van de Bescherming der jonge Meisjes 81
 Werk van den H. Carolus-Borromeus 39
 werkend(e) 159
 werkgroep(en) 144, 173
 werkhuis 31, 180
 werkhuisen 20, 123
 werkkring 179
 werkmansberoepen 20
 werkmansboekjes 4
 werkmanskring(en) 30
 werkmanszoon (werkmanszonen) 57
 werkplaats(en) 24, 72
 werkvorm(en) 170
 werkwijze(n) 10, 132, 144, 166
 werkzaamheid 102
 werving 131
 wervingsaffiche(s) 131
 West-Vlaanderen 155
 Westvlaams(e) 136
 wetenschappelijk(e) 44-45, 61
 wetgeving(en) 145, 159
 wijdeling(en) 66, 100
 wijdingsjaar 156
 Wijnegem 10, 160, 167-168, 170, 173, 188
 Wilrijk 153, 168, 187
 wimpel 172
 Winterslag 146
 Wip, De 149, 159, 187
 Witters, oud-burgemeester 151
 Woeste, Charles 40
 Woluwe 19, 52, 55-56, 122, 130, 180
 wonder(e)n 20, 68, 123, 151
 wonderbaar (wonderbare) 82, 141
 wonderdoener(s) 38
 woning 166, 176
 wroeter 142
XXVme Anniversaire de l'Oratoire Saint-Charles 25
 zachtmoedigen 85
 Zaïre 138, 149, 160, 176
 zalig(e) 18, 70
 zaligverklaring(en) 60, 70, 79, 105-106, 128
 zaligverklaringsproces(sen) 61
 zang 114, 171
 zanger 180
 ZDB 5, 80, 87, 161, 163-165, 181
 zeden 38
 zegen 73, 84, 101
 zegening(en) 23, 155
 zelfheiliging 110
 zelfontplooiing 175
 zelfrespect 166
 zelfstandig(e) 53, 58, 146-147, 159
 zelfstandig wonen 146, 159
 zelfvertrouwen 171
 zelfverwezenlijking 175
 zelfzeker(e) 141
 zelfzekerder(e) 141
 zending 185
 zendingstaak 165
 ziek(e)n 14, 59, 81, 164, 171
 ziekenhuis 72
 ziekenverpleegster 104
 ziekenverpleging 175
 ziekenzorg 118, 182
 ziekte(s) 36
 ziel(en) 37, 39, 66, 73, 78, 104, 112, 168
 zieleheil 37
 Ziggitti, don 134
 zingend(e) 147
 zoeterig(e) 124
 zomervakantie(s) 154, 173
 zondagsmis(sen) 64
 zondagsontspanning 172
 zondagsschool (zondagsscholen) 29, 58
 zorg(en) 24, 31, 35, 42, 52, 63, 101, 119-120, 130, 168-169, 171, 173-174
 Zuid-Amerika 14, 18, 20, 85, 118
 Zuid-Korea 176
 Zuidpool 74
 zuiverheid 112
 zuster(s) 5, 7-8, 10-11, 14, 17-18, 20, 35, 37, 46, 52-53, 58-59, 64, 66, 72, 80-81, 85, 104-105, 108-109, 118-119, 121, 122, 126, 130, 141, 149, 160-170, 172-178, 181, 185, 185
 zustercongregatie(s) 18, 58
 zustergemeenschap(pen) 130, 149, 161, 204
 zusters van Angers 143
 zusters van Capitanio 143
 zusters van liefde 143
 Zürich 30
 zwakke kinderen 130
 zwakken 178
 zwart(e)n 6, 118
 zwartgoed 34
 Zwijnaarde 10, 157, 187
 Zwitserland 80
 Zwitsers(e) 30
 Zydeck, Valentin 35

Tabula gratulatoria

- Aalmoezeniërs van de arbeid,
Kapellen
- Aalmoezeniërs van de arbeid,
St.-Truiden
- Fam. Abarca-Hilgert, St.-Niklaas
- Dhr. U. Achten, Helchteren
- Eerw. H. K. Ackaert, Damme-
Moerkerke
- Dhr. & Mevr. G. Adriaens-Meert,
Meerbeke-Ninove
- Dhr. R. Aegten, Geel
- Fam. P. Aerden-Heleven,
Diepenbeek
- Dhr. L. Aerts, Gent
- Dhr. J. Aerts, Helchteren
- Dhr. A. Aerts, Tienen
- Fam. Aerts-De Wit, St.-Stevens-
Woluwe
- Fam. P. Afslag-De Vriendt,
St.-Pieters-Leeuw
- Dhr. L. Alaerts, Hoboken
- Broeders Alexianen, Tienen
- Algemeen bestuur F.N.D.L.,
Oostakker
- Fam. Allegaert-Smeets, Marke
- Mevr. E. Ameeuw, St.-Denijs-
Westrem
- Dhr. V. Amijs, Halle
- Dhr. M. Ampe, Ronse
- Dhr. B. Anciaux, Senator, Brussel
- Dhr. G. Annaert, Holsbeek
- Zr. Annie, Wijchmaal
- Fam. Annys-Vereeck, Dworp
- Fam. J. Anthonis-Van Wesemael,
Oostende
- Fam. Anthonissen, Essen
- Apostolische Nuntiatuur, Brussel
- Dhr. M. Appelmans, Roosdaal
- Dhr. A. Arts, Genk
- Eerw. H. M. Ascoop, Zottegem
- Dhr. R. Aspeslag, Borsbeek
- Fam. T. Baarendse, Leest
- Fam. Baems-Sijbers, Bree
- Dhr. R. Baert, Hoboken
- Dhr. P. Baerts, Ham
- Zr. A. Baeten, Belsele-Puivelde
- Mevr. E. Baeten, Houthalen
- Fam. A. Baetens-Brackeva,
Brasschaat
- Fam. Fr. Barbé-Colpaert, Neigem-
Ninove
- Basisschool - Don Bosco,
Wijnegem
- Basisschool - Don Bosco,
Heverlee
- Mevr. G. Bastiaens, Haacht
- Fam. Bastiaens-Vermeire,
Hemiksem
- Dhr. A. Baten, Aalst
- Dhr. M. Baveghems, Asse
- Eerw. H. P. Becaus, Ninove
- Fam. Beckers, Hechtel
- Dhr. L. Beelprez, Kortrijk-
Bissegem
- Dhr. F. Beerten, Hoboken
- Begeleiderscentrum St. Elisabeth,
Peer
- Dhr. O. Beghin SDB, Tournai
- Fam. R. Benoot, Beernem
- Fam. C. Berchmans, Heikruis
- Mevr. D. Bermans, Oostende
- Dhr. M. Bernaert, Aalter
- Fam. Berteloot-Decanq,
Roeselare
- Fam. F. Berth-Devooght, Nevele
- Dhr. L. Bertrand, Antwerpen
- Fam. H. Beuselinck-Verschelde,
St.-Genesius-Rode
- Fam. B. Bewaert-Decramer, Asse
- Mevr. M. Biesmans, Heusden
- Mevr. M. Bigaré, Halle
- Mevr. M. Billen, Genk-
Boxbergheide
- Fam. R. Blanckaert-Lapère,
Wenduine
- Fam. P. Blauwens-Achten,
Rotselaar
- Dhr. M. Bloemen, Helchteren
- Dhr. F. Blommaert, Borgerhout-
Antwerpen
- Br. E. Blondeel, Brussel
- Fam. F. Blondeel-Van Hamme,
Eeklo
- Dhr. J. Blyweert, Antwerpen
- Dhr. J. Bocken, Bertem
- Dr. E. Bockx, Sterrebeek
- Fam. J. Bockx-Vangoethem,
Arendonk
- Mevr. E. Bodson-Voorspoels,
Mortsel
- Mevr. M. Boeckx, Herentals
- Dhr. & Mevr. J. Boex-Donné,
Schoten
- Dhr. & Mevr. L. Bogaerts-
Van Uytven, Boortmeerbeek
- Dhr. T. Bollen, Helchteren
- Fam. Bommelé, Eeklo
- Bond Zonder Naam, Antwerpen
- Dhr. P. Bonner, Antwerpen
- Fam. Bonte-Goethals, Kortrijk
- Dhr. G. Boogaerts, Linden
- Mevr. Boon-Mattheeuws,
Watervliet
- Dhr. J. Boonen, Hasselt
- Dhr. F. Borginon,
Volksvertegenwoordiger,
Berchem 3
- Fam. Bos, Hoboken
- Fam. R. Boscart-Bossuyt, Rekkem
- Mevr. M. Bosman-Appels, Poppel
- Fam. Bosmans-Camps,
Wijchmaal-Peer
- Fam. Bosschaer-Van Der Stuyft,
Massemem
- Fam. J. Bossuyt, Deerlijk
- Fam. P. Bossuyt-Lambrecht,
Kuurne
- Fam. S. Botterman-Hauttekeete,
De Pinte
- Fam. Bouckaert-Ghesquiere,
Oud-Heverlee
- Dhr. D. Boucquet, Kortrijk
- Fam. M. Boudrez-Breye, Izegem
- Mevr. M. Bousard, Brussel
- Mevr. G. Brackeva, Mortsel
- Fam. A. Brackeva-Hoeck,
Antwerpen
- Eerw. H. C. Bressers, Gent
- Dhr. & Mevr. M. Breynaert-
Vermeiren, Kester
- Dhr. M. Brisaert, Halle
- Broedelijk Delen, Brussel
- Broedergemeenschap F.S.C.,
Leuven
- Broeders Higro, Mariakerke
- Broeders O.-L.-Vrouw van
Lourdes, Ronse
- Broeders van de Christelijke
scholen, Groot-Bijgaarden
- Broeders van Liefde, Brecht
- Broeders van Liefde, Eeklo
- Broeders van Liefde, Turnhout
- Broeders van Scheppers,
Alsemberg
- Broeders van Scheppers,
Mechelen
- Provinciaal Broeders Xaverianen,
Zedelgem
- Dhr. D. Broeckx, Meeuwen
- Mevr. M. Broucke, De Panne
- Mevr. S. Brouwers, Mechelen
- Fam. J. Brouwers-Otten, Hasselt
- Fam. M. Brouwers-Follon, Bree
- Mevr. Brouwers-Rijken, Bree
- Eerw. H. C. Bruneel, Woumen
- Dhr. M. Brutsaert, Merelbeke
- Fam. Bruylandt, Wommel
- Dhr. & Mevr. J. Buelen-
De Kimpe, Heusden
- Buitengewoon lager onderwijs,
Halle
- Dhr. H. Bulté, Erpe
- Dhr. Burggraeve, Ieper
- Dhr. J. Bussels, Hechtel-Eksel
- Mevr. M. Butaye, St.-Amandsberg
- Dhr. G. Buttiens, Haacht
- Fam. Buyck-Brijs, Bellegem
- Dhr. P. Caeyers, Mariakerke
- Dhr. R. Calcoen, Oostende
- Fam. R. Callens-Wyffels,
Hooglede
- Dhr. E. Caluwe, Helchteren
- Dhr. J. Caluwe, Helchteren
- Dhr. L. Caluwé, Essen
- Dhr. H. Candries, Mechelen
- Dhr. G. Cardoen,
Volksvertegenwoordiger,
Galmaarden
- Caritas Catholica Vlaanderen,
Brussel
- Dhr. M. Caudron, Leuven
- Dhr. L. Caustecker, Kessel-Lo
- Fam. Cauwenberg-Vallons, Herent
- Mevr. A. Cauwenbergh-
Gentbrugge, Ninove
- Dhr. F. Cauwenberghs, Heniksem
- Dhr. A. Ceelen, Hasselt
- Fam. Ceulemans-Vandenbrande,
Duffel
- Dhr. M. Ceysens SCJ,
Buggenhout
- Mej. A. Chiers,
Groot-Bijgaarden
- Christelijke sociale vrouwenactie,
Brussel
- Dhr. O. Claerbout, Maldegem
- Fam. Claes, St.-Pieters-Leeuw
- Fam. Claes-Hansen, Halle
- Mevr. Claes-Tielemans, Meeuwen
- Fam. F. Clarysse-Geeraert,
Torhout
- Fam. R. Clarysse-Lantsoght,
Brugge 2
- Fam. G. Clarysse-Staelens,
Moorsele
- Fam. Cleiren-Dendale, Kontich-
Waarloos
- Fam. P. Clement, Everberg
- Dhr. A. Clijsters, Aarschot
- Dhr. R. Cloetens, Haacht
- Dhr. L. Cludts, Vilvoorde
- Fam. M. Cnudde, Gent-Afsnee
- Fam. Cnudde-Maertens, Oostende
- Fam. J. Cochez, Bellingen
- Fam. M. Cochez, Pepingen
- Mej. E. Cochez, Pepingen
- Fam. W. Cockx, Kessel-Lo
- Dhr. A. Coeman, Ooigem
- Mevr. M. Coenen, Lier
- Dhr. J. Coens, Sijsele-Damme
- Collège Don Bosco, Brussel
- Dhr. Colleye, Bonheiden
- Dhr. B. Cols, Antwerpen
- Mevr. C. Colsoul, Landen
- Zr. M.T. Compennolle,
Geraardsbergen

- Fam. Compernelle, Moorsele
Fam. G. Compernelle-Seynaeve,
Gullegem
Fam. Coose-Schots, St.-Joris-
Weert
Mevr. M. Corbeels-Geysen,
Haacht
Dhr. D. Corne, Bissegem
Dhr. J. Corne, Rollegem
Mgr. J. Cornelis, Brugge
Mevr. A. Cornelis, Wetteren
Dhr. K. Cornette, Poperinge
Fam. Coucke, Merelbeke
Mevr. L. Coudenys, Tielt
Dhr. F. Cox, Mol
Dhr. C. Craeghs, Eeklo
Dhr. P. Crevits, Tielt
Dhr. J. Crols, Berchem
Fam. L. Cuisenier-Vanbever,
Lubbeek
Dhr. E. Cuppens, Heusden-Zolder
Fam. Cuppens-Kolierzynski,
Opglabeeke
Mevr. G. Cuvelier, Gullegem
Dhr. M. Cuvelier, Gullegem
Mevr. L. Cuvelier-Coolsaet,
Gullegem
Fam. Cuypers-Matthé, Beerse
Dhr. M. d'Haluin, Tiegem
Fam. D'Anvers, Sinaai
Dhr. H. D'haeyere, Gent-
Zwijnaarde
Dhr. F. D'heedene, Gent
Fam. H. D'hoker, St.-Pieters-
Leeuw
Eerw. H. F. D'Hoogh, Bierbeek
Mevr. Daelman-Van De Perre,
St.-Niklaas
Dhr. J. Daems, Diepenbeek
Zuster S. Daenen, Antwerpen-
Deurne
Fam. Danau-Hoevelinck, Halle-
Breedhout
Mevr. Daniels-Vanden Bosch,
Helchteren
Kardinaal G. Danneels, Mechelen
Dhr. G. Danneels, Aalter
Fam. L. Dauwe, Eeklo
Fam. E. De Bast-Excelmans, Beert
Fam. De Becker, Herent
Fam. De Beer-Boeykens, Eeklo
Dhr. J.-M. De Belder, Jette
Fam. De Bie, Drongen
Dhr. S. De Boeck, Zellik
Mevr. Y. De Brucker, Antwerpen
Dhr. L. De Bruyckere,
St.-Martens-Latem
Fam. De Bruyn-Aerts, Heverlee
Dhr. G. De Buyserie, Halle
Eerw. P. M. De Caluwe
Provinciaal O.P., Leuven
Dhr. A. De Cannière, Hoboken
Eerw. H. A. De Cauwer, Bazel
Dhr. H. De Ceulaer, Haacht
- Fam. De Clercq-Van Assche,
Deinze
Fam. De Clercq-Van de Wateren,
Hansbeke-Nevele
Dhr. P. De Cock, Zelzate
Fam. F. De Cock-Willocox, Lennik
Dhr. R. De Corte, Beervelde
Mevr. G. De Coster, Braine-
Le-Château
Dhr. J. De Crom, Mortsel
Br. J. De Crom F.S.C., St.-Truiden
Fam. E. De Decker-Roegies, Eeklo
Fam. De Deygere, Kortrijk
Dhr. & Mevr. H. De Donder-
Van Avermaet, Lebbeke
Dhr. F. De Dorpel, St.-Pieters-
Leeuw
Fam. J. De Duffeleer-Bombeke,
Groot-Bijgaarden
Mevr. H. De Fré, Aartselaar
Fam. De Geyter-Vervaeet, Drongen
Dhr. & Mevr. De Graef-De Cock,
Moerzeke
Fam. De Groot-De Groot, Erpe-
Mere
Fam. de Hemptinne, Zevergem
Eerw. H. Kan. C. de Hemptinne,
Gent
Mgr. L. De Hovre s.j., Brussel
Dhr. O. De Jaegher, Assebroek
Mgr. L.K. De Kesel, Gent
Dhr. & Mevr. De Keukeleire-
De Bruyckere, Heusden
Dhr. J. De Keyser, Maldegem-
Adegem
Fam. De Keyster, Dworp
Eerw. P. De Klerck C.ss.R.,
Roeselare
Dhr. M. De la Marche s.j., Brussel
Dhr. H. De Leersnijder,
St.-Andries
Fam. G. De Lepeleer-Ramon,
Destelbergen
Fam. M. De Leus-Peeters,
Boortmeerbeek
Mevr. F. De Meirsman, Linden
Mej. A. De Meulemeester,
Wespelaar
Mej. C. De Meulemeester,
Wespelaar
Fam. De Meulemeester,
Wespelaar
Fam. De Mey-Laroy, Gent
Mevr. L. De Moor, St.-Niklaas
Dhr. G. De Mot, Wambeek
Fam. De Mulder-De Sutter,
Melle-Gontrode
Fam. G. De Naeyer, Zottegem
Mevr. L. De Neve, Wetteren
Dhr. H. De Neve, Eke
Fam. E. De Neve-
Van Grembergh, Oosterzele
Dhr. & Mevr. G. De Pauw-
De Pauw, Lede
- Dhr. P. De Potter, Haacht
Fam. De Prince-Defrijn, Lier
Mevr. D. De Prins, Mortsel
Eerw. H. H. De Raedt, Mechelen
Dhr. De Raedt, Nieuwerkerken
Eerw. H. J. De Ridder, Ternat
Dhr. M. De Ridder, Hoboken
Mevr. M.C. De Ro-Dewulf,
Hofstade Brabant
Dhr. & Mevr. C. De Roest, Gent
Mevr. M. De Roo, Wetteren
Dhr. J. De Roo, Vlaams
Parlements lid, Brussel
Dhr. F. De Roock, Wambeek
Mevr. M. De Schamphelaere,
Edegem
Fam. M. De Schamphelaere-
Eeckhout, Zottegem
Dhr. M. De Schepper, Hoboken
Dhr. H. De Schrijver o.praem.,
Tongerlo-Westerlo
Fam. De Slagmeulder-Laus,
Halle
Fam. E. De Smet, Asper
Dhr. G. De Smet, Deinze
Dhr. A. De Smet, Berlare
Fam. M. De Stercke, Zottegem
Dhr. J. De Vlioger, Brussel
Dhr. E. De Voghel, Brussel
Dhr. K. De Voght, Berchem
Fam. J. De Vreese-Soreyn, Deinze
De Waai, Eeklo
Dhr. L. De Wachter, Halle
Dhr. R. De Wever, Roosdaal
De Wijngaard, Brugge
Dhr. B. De Wit, Westerlo
Fam. De Witte-De Rybel,
Lebbeke
Eerw. P. W. Debandt, Zonnebeke
Eerw. P. A. Deblauwe o.f.m.cap.,
Geraadsbergen
Fam. Debusschere, Moorsele
Dhr. C. Decaluwé,
Volkstertegenwoordiger,
Kortrijk
Fam. Decancq-Cardoen,
Roeselare
Dhr. L. Declerck, Brugge
Eerw. H. R. Decoster, Halle
Fam. Decuyper-Kesler, Halle
Mevr. R. Defoort, Desselgem
Mevr. M.J. Defrère, Tollembeek
Dhr. R. Defrijn, ACW, Brussel
Fam. A. Dehaeck-Kimpe,
Mariakerke-Gent
Fam. Dehoperè-Pauwels,
Leopoldsburg-Heppen
Fam. G. Dekeirel-Decouttere,
Zandhoven
Mej. M. Deketele, St.-Pieters-
Leeuw
Mej. R. Deketele, St.-Pieters-
Leeuw
Mej. E. Deknudt, Beveren-Leie
- Dhr. G. Deknudt, Beveren-Leie
Dhr. B. Deknudt, Beveren-Leie
Fam. Deknudt-Luyssaert, Beveren-
Leie
Dhr. G. Delacollette SDB, Brussel
Eerw. H. P. Deleu, Rillaar
Fam. I. Delft-Kindt, Gullegem
Eerw. P. A. Delgado-Hernandez
SDB, Brussel
Zr. Delsart, Antwerpen
Fam. H. Delvoye, Kortrijk
Eerw. H. M. Demaegd, Mazenzele
Dhr. & Mevr. Demaldre-Foucart,
Groot-Bijgaarden
Dhr. D. Demedts, St.-Denijs-
Westrem
Fam. E. Demeestere-Staelens,
Gullegem-Wevelgem
Dhr. W. Demeulemeester,
Bavikhove
Zr. C. Demey, St.-Amandsberg
Mevr. J. Demeyer, Gent
Mevr. S. Demoor, Brugge-
Assebroek
Fam. W. Demuer-Van Der Biest,
Aalter
Zr. L. Demunter, Kortrijk
Fam. W. Den Haerynck-Willems,
Eeklo
Fam. J. Dendaele-Brackeva,
Mortsel
Fam. E. Deneckere, Moorsele
Fam. A. Deneef-Jacobs, Kester
Dhr. F. Deneut, Roeselare
Mej. J. Denoulet, Wevelgem
Mej. M. Depoortere, Harelbeke
Dhr. D. Depoortere, Harelbeke
Dhr. J. Depoortere, Harelbeke
Fam. Depoortere-Deknudt,
Harelbeke
Fam. E. Dero-Neetens, St.-Pieters-
Leeuw
Fam. M. Deroo-Bouckaert,
Rollegem-Kapelle
Fam. M. Deruyter-Van de Vijvere,
Moorslede
Fam. R. Descan, Diksmuide-
Keiem
Fam. B. Deschamps-Olivier,
Anzegem
Dhr. L. Descheemaeker, Oostende
Fam. R. Desneux, Wilrijk-
Antwerpen
Dhr. W. Desodt, Voormezele-Ieper
Fam. Desoppere, Torhout
Eerw. H. J. Dessen, Oostende
Fam. L. Dessen-Staelens,
Zwevegem
Fam. D. Devaddere, St.-Pieters-
Leeuw
Dhr. J. Devalck, Dilbeek
Dhr. J. Deville, Dworp
Dhr. B. Devlies Marke
Fam. M. Devoot-Lapère, Ronse

- Dhr. & Mevr. J. Devogeleer,
St.-Pieters-Leeuw
Mej. J. Devoghel, Halle
Mevr. A. Devos, Wevelgem
Zr. A. Deweer Heule
Dhr. & Mevr. J. Dewilde-Peeters,
Heverlee
Dhr. & Mevr. De Wit-De Troy,
Groot-Bijgaarden
Dhr. Kan. A. Dewolf, Brussel
Mevr. G. Dewulf, Poperingem
Dhr. W. Dewulf, Rollegem
Dhr. W. Dhondt, De Pinte
Fam. A. Dhulst-D'haene,
Harelbeke
BVBA Di-Vers, Keerbergen
Dhr. H. Diekmann SDB, Köln -
Duitsland
Dienst investeringen van het
katholieke onderwijs,
Anderlecht
Fam. Diependael-Boel, Zottegem
Fam. Diependaele, Schelderode
Dhr. L. Diepvens, Lommel
Mevr. L. Dierckx, Itegem
Fam. L. Dierckx-Vanwezer,
Oud-Heverlee
Fam. G. Dierick-Everaerts,
Bellegem-Kortrijk
Mevr. J. Dierickx, Halle
Fam. J. Dierickx, Halle
Fam. Dilien-Van Der Mynsbrugge,
Bertem
Dhr. & Mevr. J. Dilissen-Vrijzen,
Hechtel
Dhr. & Mevr. Dillen-Strubbe,
Vremde
Fam. L. Dingenen-Fransen,
Hechtel
DMOS-Comide, Brussel
Dhr. A. Dockers, Waregem
Dhr. & Mevr. L. Dockers-Willems,
Waregem
Fam. Dockx-Van Tongerloo,
Turnhout
Fam. Doms-Vanderbiest,
Kessel-lo
Don Bosco-huis, Amsterdam -
Nederland
Don Bosco - Kaderschool, Brussel
Don Bosco - Onderwijscentrum,
Brussel
Don Bosco Technisch Instituut,
Brussel
Don Boscoschool - Instituut
Immaculata, Genk
Don Boscocollege, Gent-
Zwijnaarde
Don Bosco - Oasecentrum, Groot-
Bijgaarden
Don Boscocollege, Haacht
Don Bosco Middenschool, Haacht
Don Bosco, Halle
Don Boscocollege, Hechtel
Don Bosco - Technisch Instituut,
Helchteren
Don Bosco - Technisch Instituut,
Hoboken
Don Bosco - Centrum voor kinder-
zorg en gezinsondersteuning,
Kortrijk
Don Boscocollege, Kortrijk
Don Bosco - Dagcentrum, Kortrijk
Don Bosco Liège
Jeugdwerk Don Bosco - De Takel,
Oostende
Don Bosco, Institut St.-Raphaël,
Remouchamps
Don Bosco - Technisch Instituut,
St.-Denijs-Westrem
Don Bosco - Lagere School,
St.-Pieters-Leeuw
Don Bosco Verviers
Fam. Donné-Vanminsel, Genk-
Bokrijk
Mevr. E. Donvil, Leuven
Fam. Doudekt-Paridaens, Halle
Dhr. A. Drees, Helchteren
Dhr. A. Dreesen, Helchteren
Fam. Driesen-Luyten, Tessenderlo
Dhr. J. Duchêne, Duffel
Dhr. J. Dumon, Leuven
Fam. W. Duprez, Oudenaken
Dhr. G. Durieux, Grand-Halleux
Mevr. E. Echelpoels, Kapellen
Fam. Eemans-Van Geel,
Borchtlombeek
Dhr. M. Eerdekens, Helchteren
Eigentijdse Jeugd,
Groot-Bijgaarden
Zr. Elise, Gooik
Dhr. K. Eloot, Heusden
Fam. B. Emmers-Van Leeuw,
Kessel-Lo
Dhr. & Mevr. L. Esprit-Staelens,
Koksijde
Dhr. K. Everaert, Lochristi
Zr. J. Exelmans, Genk
Broeders F.S.C., Bazel
Dhr. & Mevr. L. Fabrè-Domen,
Wilrijk
Dhr. Kan A. Faes, Haacht
Dom. E. Feys osb., Assebroek
Dhr. S. Filliaert, Nieuwpoort
Fam. D. Finet-Cordier, Oostende
Dhr. S. Flamey, Antwerpen
Fam. L. Florentie-Kennis, Haacht
Dhr. J. Floridor, Halle
Fam. Foblets-De Proost, Betekom
Mevr. G. Folens, Gullegem
Br. R. Francart sj., Brussel
Dhr. H. Franco, Oud-Heverlee
Fam. Franssen-Somers, Hoeselt
Fraters C.M.M., Provinciaal
bestuur, Houthalen-Helchteren
Fraters van O.-L.-Vrouw, Lanaken
Fam. Frederix-Gielissen,
Meeuwen-Gruitrode
Dhr. W. Gaens, Lummen
Mevr. M. Galmart, Halle
Gasthuiszusters van Lier, Lier
Fam. Geeroms-Devits, Roosdaal
Fam. H. Geers, Oostakker
Gemeenschap van Villers,
Antwerpen
Dhr. W. Gernaey, Zulte
Fam. Gerritsen, Halle
Mevr. I. Gesltak, Ieper
Fam. Geurts-Creyns, Opplabbeek
Fam. D. Gevaert, Eke-Nazareth
Dhr. L. Gevaert, Halle
Fam. D. Gevaert-Bonamie,
Zomergem
Dhr. E. Geysen, Brugge
Fam. Ghillebaert-Kestier,
Westouter-Heuvelland
Dhr. E. Ghys, Assebroek
Mevr. Ghyselbrecht-Noyen,
Middelkerke
Eerw. H. J. Gielen, Hasselt
Mevr. M. Gielen, Genk
Dhr. & Mevr. J. Gielen-Olaerts,
Genk-Boxbergheide
Dhr. & Mevr. L. Gielen-Reynders,
Helchteren
Mevr. R. Gijbels, Leopoldsburg
Zr. Gilberte, Diest
Dhr. W. Gilijs, Leuven
Dhr. J. Gillain, Hoboken
Dhr. V. Ginneberge, Zomergem
Glorieux Instituut, Oostakker
Dhr. E. Gobert, Beernem
Dhr. L. Godefroid, Dilbeek
'Godsheide' Centrum voor
Ignatiaanse spiritualiteit,
Hasselt
Dhr. H. Godts, Kessel-Lo
Eerw. H. P. Goethals, Bissegem
Fam. F. Goethals-Batsleer,
Deinze-Vinkt
Fam. E. Goethals-Vanden Broek,
Gent-Mariakerke
Dhr. E. Goffinet, Mechelen
Fam. D. Goossens, Drogen
Prof. Dr. J. Goossens, Heverlee
Fam. Gorrebeek-Schuyvens,
Aartselaar
Fam. H. Govaere-Devos,
Lendeledede
Grouwzusters, Diest
Grouwzusters van Antwerpen,
Antwerpen
Dhr. Kan. L. Grimmonprez,
Brussel
Fam. Grob-Verlact, Hever
Fam. Groenweghe-Decock,
Kortrijk
Groep ADMB - Afd. Blier,
Brugge
Fam. Grommen-Lenaers, Hoeselt
Dhr. G. Grootaert, Gent
H. Hartzickenhuis, Lier
Dhr. J. Haepers, Keerbergen
Dhr. J. Haerens, Gentbrugge
Fam. G. Haine-Michiels, Korbeek-
Dijle
Dhr. J. Hannes, Turnhout
Dhr. J. Hanssens, Antwerpen
Fam. Hanssens, Halle
Dhr. W. Hanssens, Lochristi
Fam. Hanssens-Bosmans, Halle
Bisdom Hasselt, Hasselt
Mevr. A. Hellin, Zwevegem
Fam. Hellings-Aerts, Peer
Fam. Hemstedt-Verheecke,
Oostende
Eerw. H. E. Henau, Wezembeek-
Oppem
Dhr. J. Henckes, Hoboken
Mevr. Henckes-Gaasch, Hoboken
Dhr. L. Hendrickx, Haacht
Mevr. M. Hendrickx, Kapellen
Dhr. H. Hendrickx, Lommel
Mevr. M. Henny, Genk
Mevr. M. Hens, Mechelen
Dhr. J. Hens, Haacht
Fam. Herbaut-De Bock,
Nieuwkerken-Waas
Dhr. M. Heremans, Berchem
Zr. A. Hermans, Berlaar-Lier
Mevr. Hermans, Leuven
Mevr. J. Hermans, Lommel
Mevr. A. Hermans, Hamont
Mevr. M. Hermans, Neerpelt
Zr. E. Hermans D.M.H., Brussel
Dhr. H. Hernie, Lembeek
Dhr. G. Hertegonne,
St.-Amandsberg
Mevr. R. Hertens, Eeklo
Fam. A. Hertens-De Wael,
St.-Niklaas
Dhr. & Mevr. A. Hertens-De Wael,
St.-Niklaas
Mgr. J. Heusschen, Hasselt
Mevr. I. Heyens, Kasterlee
Eerw. H. R. Heylen, Haacht
Fam. J. Heymans, Gooik-Kester
Dhr. P. Heymans, Buggenhout
Fam. Heymans-Adriaensen,
Retie
Broeders Hiëronymieten,
St.-Niklaas
Fam. Hoevelinck, St.-Denijs-
Westrem
Mevr. M. Hofmans, Oelegem
Dhr. H. Hollanders, Helchteren
Dhr. P. Hoogmartens, Hasselt
Dhr. J.M. Hoorelbeke, Brussel
Dhr. Provinciaal R. Hoste -
Christelijke Scholen,
Groot-Bijgaarden
Dhr. F. Houben, Tongeren
Dhr. F. Houbey, Kapelle-Op-Den-
Bos
Fam. Houbigts-Jamers, Hechtel
Fam. Houssen-Lauwers, Bree

- Fam. R. Hulsmans-Meuwis,
Zonhoven
- Fam. D. Hutsebaut, Keerbergen
- Dhr. & Mevr. L. Huybrechts,
Dilbeek
- Fam. Huygebaert-Decancq,
Roeselare
- Broeder R. Huyghe, Torhout
- Dhr. B. Huyghe, Zomergem
- Dhr. E. Huyghe, Westouter
- Dhr. L. Huys-Vander Meeren,
Tielt
- Fam. Huysentruyt-Lecluyse,
Rollegem
- Fam. Th. Huysmans-Brouwers,
Neerpelt
- Dhr. P. Jacobs, Haacht
- Br. R. Jacobs F.S.C., Kapellen
- Dhr. L. Jans, Helchteren
- Dhr. R. Jansen, Heusden
- Zr. M.Chr. Janssen, Riemst
- Dhr. J. Janssen, Kinrooi
- Dhr. T. Janssen-Martens, Overpelt
- Dhr. L. Janssens, Helchteren
- Eerw. H. A. Janssens, Arendonk
- Dhr. J. Jehaes, Luik
- Zr. H. Jetten, Born - Nederland
Bibliotheek Jezuïetenhuis,
Turnhout
- Jezuïetenhuis Ignatius, Aalst
- Dhr. J. Jonckheere, Herent
- Zr. M. Jonckheere, Vladslo-
Diksmuide
- Fam. C. Jonckheere-De Deygere,
Kortrijk
- Jongenstehuis - Don Bosco, Genk
- Jongeren op weg, Hoog Soeren -
Nederland
- Jongerengemeenschap van de zrs.
van Vorselaar, Wilrijk
- Paters Jozefieten, Geraadsbergen
- Dhr. J. Kampen, Schoten
- Kanunnikessen van het H. Graf,
Bilzen
- Kapucijnengemeenschap,
Hoogstraten
- Kardinaal Mercier - Technisch
Instituut, Brussel
- Karmel, Oudenaarde
- Abdij Keizersberg, Leuven
- Dhr. F. Kelchtermans, Wijchmaal-
Peer
- Eerw. H. G. Kellens, Hasselt
- Dhr. M. Keppens, Dendermonde
- Fam. J. Kerkhoffs-Rouffa, Hasselt
- Mevr. J. Kestemont, Oudenaken
- Dhr. L. Ketels, Kapellen
- Eerw. H. L. Ketelslegers, Hasselt
- Dhr. A. Kips, Beersel
- Klooster Brakel-Michelbeke
- Kloosterbibliotheek, Heverlee
- Kloostergemeenschap, Kortenberg
- Kloostergemeenschap O.-L.-V.,
Steenhuffel-Londerzeel
- M.P.I. Kon. Inst. O.-L.-V. Ter
Engelen Maaseik
- Kredietbank N.V., Aalst
- Dhr. J. Kröhle, Evergem
- KSJ-KSA-VKSJ, Brussel
- Dhr. W. Kuijpers,
Volksvertegenwoordiger, Herent
- Dhr. J. Kuppens, Hoboken
- Fam. H. Kusters, Brussel
- Fam. P. Kuypers-Bruggeman,
Harelbeke-Stasegem
- Fam. J. Laer-Claeys, Hoboken
- Dhr. Kan. R. Lagrain, Brugge
- Mevr. G. Lahaye, Deurne
- Fam. F. Lambrecht-Lerouge,
Kortrijk
- Dhr. J. Lambrechts, Opglabeeek
- Dhr. W. Lammers, Brugge
- Mevr. S. Lampaert, Houthulst
- Dhr. S. Landuyt, Kuurne
- Fam. D. Landuyt-De Witte, Pittem
- Fam. R. Lannoo, Lennik
- Mej. G. Lannoo, Tielt
- Dhr. & Mevr. J. Lannoo-Huys,
Tielt
- Fam. G. Lannoo-Maertens, Tielt
- Dhr. & Mevr. K. Lantmeeters-
Gole, Genk
- Fam. D. Lapère, Roeselare
- Mgr. E. Laridon, Brugge
- Dhr. F. Latine, Duisburg
- Fam. Lauwers-Bergmans, Bree
- Fam. Lauwers-Lissens, Halle
- Dhr. L. Leceuvre, Heverlee
- Fam. Leconte-Debroyer, Halle
- Dhr. R. Lecoq, Huizingen
- Fam. Leën-Canty, Hechtel-Eksel
- Dhr. G. Leenknecht, Heverlee
- Eerw. H. A. Lefebvre,
Alsemberg
- Dhr. L. Leman, Gooy-Lez-Pieton
- Dhr. M. Lemmens, Haacht
- Dhr. H. Lemmens, Helchteren
- Dhr. W. Lemmens, Leuven
- Fam. L. Lemmens, Overpelt
- Fam. M. Lemmens-Coppé,
Werchter
- Dhr. Fr. Leplae, Rollegem
- Dhr. P. Leppens, Hasselt
- Dhr. R. Leppens, Bokrijk-Genk
- Fam. Letellier-De Bontridder,
Korbeek-Dijle
- Dhr. S. Leuckx, Tongeren
- Dhr. D. Leys, Gent
- Fam. E. Leys-Van Meerbeek,
Halle
- Fam. Fr. Leysen-Schoofs,
Turnhout
- Fam. A. Lievens, Kaprijke
- Mevr. A. Lievens, Kaprijke
- Zuster H. Lijnen, Lovendegem
- Eerw. H. A. Lippens, Beveren
- Mater Dei-Instituut, Leuven
- Fam. Longé, Itterbeek
- Fam. W. Longin-Panis, Groot-
Bijgaarden
- Mevr. L. Looghe, Kortrijk
- Dhr. M. Loos, Helchteren
- Fam. Loots-Van Driel, Hamont-
Achel
- Dhr. L. Looverie, Antwerpen
- Eerw. H. A. Lux, Oosterzele
- Mgr. A. Luysterman, Gent
- Fam. E. Luyten-Van Den Bergh,
Heist-op-den-Berg
- Fam. F. Luyten-Van Hout,
Westerlo
- Dhr. E. Maccart, Mechelen-
Muizen
- Dhr. D. Maene, St.-Michiels-
Brugge
- Fam. Maenhaut-Wauters, Ecklo
- Dhr. G. Maes, Wommel
- Mevr. M. Maes, Ekeren
- Eerw. H. A. Maes, Wevelgem-
Gullegem
- Mevr. M. Maes, Hoboken
- Dhr. W. Maes, Hoboken
- Fam. Maes-Goossens, Vlezenbeek
- Dhr. & Mevr. Maes-Reumers,
Peer
- Fam. P. Magnus-De Wit,
St.-Pieters-Leeuw
- Mevr. P. Malfait-Vandermeersch,
Dadizele
- Fam. M. Mannaerts-Nijs, Lommel
- Mej. H. Marcellis, Broechem
- Dhr. A. Marcelo, Hoboken
- Fam. Marchal-Groven, Hasselt
- Fam. L. Marchand, Zwalm
- Dhr. K. Mareels, Wetteren
- Zr. Maria Bernadette, Kortrijk
- Abdij Maria Mediatrix, Affligem
- Marialegioen Jong-volwassenen en
jongeren, Kontich
- Dhr. G. Mariën, Hoboken
- Fam. A. Marissen, Westerlo
- Broeders Maristen, Kessel-Lo
- Fam. F. Marit-Walravens, Halle
- Br. A. Marivoet, Boechout
- Dhr. M. Marivoet s.g., Liedekerke
- Fam. Marrin-Mispelters, Heverlee
- Dhr. W. Martens, Belsele
- Dhr. M. Martens, Helchteren
- Dhr. L. Martens, Minister,
Brussel
- Fam. Martens-Panis, Genk
- Mas Pajo, Frankrijk
- Fam. Mathieu, Lembeek
- Mevr. J. Mathys-Van Kerkhove,
Waarschoot
- Fam. J. Matthys, Vinderhout
- Mevr. R. Mattys, Mortsel
- Dhr. J. Mayeur, Kortrijk
- Medewerkers van Don Bosco,
St.-Truiden
- Mevr. R. Meekers-Lismont,
Leopoldsburg
- Fam. J. Meel-Thijs, Mechelen
- Mevr. M.J. Meert, St.-Pieters-
Leeuw
- Mevr. G. Meert, St.-Pieters-Leeuw
- Dhr. H. Meert, St.-Pieters-Leeuw
- Fam. H. Meert-Adams, St.-Pieters-
Leeuw
- Dhr. & Mevr. J. Meert-Cromphout,
St.-Pieters-Leeuw
- Fam. J. Meert-Wauters,
St.-Pieters-Leeuw
- Eerw. H. P. Meertens, Tongeren
- Mevr. Meewis-Brouwers, Bree
- Mevr. A. Mertens, Dilbeek
- Fam. R. Mertens, Itterbeek
- Fam. Mertens-Ots, Pepingen
- Dhr. J. Mesens, Haacht
- Fam. Mestdagh-D'haene, Beveren-
Leie
- Fam. P. Meuleman-Ruttens, Peer
- Fam. Meykens, Roeselare
- Mevr. L. Meylemans, Mechelen
- Dhr. J. Meynen, Kapellen
- Dhr. M. Meynen, Kapellen
- Fam. J. Meyvisch-Thijs, Genk
- Dhr. W. Michiels, St.-Pieters-
Leeuw
- Minderbroeders Kapucijnen,
Antwerpen
- Minderbroeders Konventuelen,
Halle
- Minderbroeders, St.-Truiden
- Mevr. A. Mispelters, Heverlee
- Missiehuis van Scheut, Schilde
- Missiezusters I.C.M., Kessel-Lo
- Missio - Antwerpen, Antwerpen
- Missionarissen van het H. Hart,
Asse
- Missionarissen van het Heilig
Hart, Borgerhout-Antwerpen
- Missionarissen van Scheut,
Provinciaal secretariaat, Brussel
- Missionarissen van Scheut,
Leuven
- Fam. Moens-De Smedt, Balegem
- Dhr. & Mevr. H. Moerman-
Van Uytfranck, Buizingen
- Fam. A. Mols-Luyten, Lummen
- Fam. Mommaerts-de Bontridder,
Leuven
- Monastère de la Visitation,
Kraainem
- Mevr. G. Monette, Landen
- Fam. Montanari-Riebel, Ekeren
- Dhr. P. Moonen, Diest
- Dr. R. Moreels, Staatssecretaris,
Brussel
- Fam. Moreels-Van Marck,
St.-Genesius-Rode
- Dhr. & Mevr. P. Mortier-Tessly,
Hansbeke-Nevele
- Dhr. W. Mosselmans, St.-Pieters-
Leeuw
- Dhr. L. Mouton, Zomergem

- Fam. Muylle-Delbeke, Brugge 2 - St.-Michiels
 Fam. Nackaerts-Martens, Gent
 Fam. Neefs-Laermans, Keerbergen
 Dhr. J. Nelen, Hoboken
 Fam. J. Neutens, Brugge
 Fam. Nevens-Roelandts, Dilbeek
 Mevr. B. & M. Neyens, Mortsel
 Dhr. J. Nobels, Hoboken
 Mevr. M. Noë-Van Damme, Watervliet
 Norbertijnerabdij - Bibliotheek, Grimbergen
 Père Fr. Notele SDB, Banneux ND
 E.P. M. Nouwen, Mortsel
 E.P. Noyens, Westerlo-Tongerlo
 Fam. M. Nulens, Genk
 O.I.E.C., Brussel
 Mevr. L. Oellibrandt, Merchtem
 Oeuvres de Don Bosco, Brussel
 Dhr. M. Olivier, Volksvertegenwoordiger, Kortrijk
 Klooster Onbevleete Ontvangenis, Kortrijk-Marke
 V.Z.W. Onderwijsinrichtingen, Vorselaar
 Ontmoetingen buitenlandse studenten - Gent, Gent
 Dhr. & Mevr. J. Oosterlinck-Lenoir, Wondelgem
 Fam. P. Oosthuys-Staelens, Gullegem
 Mevr. L. Opdeweegh, Grote-Brogel
 Mevr. H. Ots, Halle
 Mevr. A. Paelinck, Destelbergen
 Mevr. L. Paeps, Hoogstraten
 Dhr. F. Painblanc, Hoboken
 Fam. E. Parmentier, Asse
 Fam. J. Parmentier, Meulebeke
 Fam. Patel-Meert-Hannon, Halle
 Dhr. N. Paternoster, Watermaal-Bosvoorde
 Provinciaal Paters H.H. Harten, Vandekerkhove J., Leuven
 Paters van de H. Geest, Nijlen
 Paters van het H. Sacrament, Lommel
 Pauluscollege - Studentenpeda, Heverlee
 Dhr. Peeters, Boom
 Fam. E. Peeters, Groot-Bijgaarden
 Dhr. Fr. Peeters, Herk de Stad
 Dhr. J. Peeters, Mechelen
 Fam. G. Peeters-Decoster, Opvelp-Bierbeek
 Fam. K. Peeters-Stoops, Turnhout
 Fam. R. Pelleriaux-De Roock, St.-Genesius-Rode
 Fam. Penne, 's Gravenwezel
 Zr. M. Perceval, Moerbeke-Waas
 Fam. J. Peters, Neerpelt
 Fam. N. Petit, Zwalm
 Fam. Peuskens-Mercken, Genk
 Dhr. F. Piccarelle, Bosvoorde
 Fam. W. Piepers-Foré, Eeklo
 Fam. Pieters-Samijn, Oostende
 Fam. Pieters-Suetens, Halle
 Dhr. J. Pinxten, Neerpelt
 Dhr. J.P. Pinxten, Haacht
 Dhr. J. Pinxten, Haacht
 Fam. L. Pinxten-Mulders, Peer-Wauberg
 Dhr. & Mevr. J. Pinxten-Vermeylen, Haacht
 Dhr. G. Plessers, Hasselt
 Dhr. & Mevr. A. Pluquet-De Coninck, Gent
 Dhr. A. Popelier, Hoboken
 Dhr. Kan. J. Portael, Mechelen
 Fam. K. Poté, Halle
 Fam. F. Potiers, Buizingen
 Dhr. & Mevr. Proost-Broekaert, Turnhout
 Dhr. T. Prové, Bever
 Dhr. A. Provinciaal Castro a.a., Leuven
 Mevr. L. Putzeys-Lieben, Genk
 Dhr. E. Quaethem, Oostende
 Mgr. D. Quatannens, Antwerpen
 Fam. J.P. Raes-Kestelijn, Evergem
 Mevr. Rapol-Rosseele, Roeselare
 Mevr. S. Rasschaert, Wetteren
 Mevr. R. Rasschaert, Wetteren
 Dhr. J. Rasson, Blandain
 Dhr. Rector der Redemptoristen, Roeselare
 Religieuzen H. Familie, Brussel
 Zr. P. Renckens, Brussel
 Fam. G. Renckens-Van Briel, Genk
 Mevr. A. Reynaert, Wetteren
 Fam. L. Rijkekoort-Walravens, Mechelen
 Mevr. Y. Rijken, Brussel
 Fam. J. Rijken-Claes, Bree
 Dhr. & Mevr. J. Robaer-Clinckspoor, Brussel
 Dhr. & Mevr. G. Roels-Van Kerkhove, Oostakker
 Dhr. & Mevr. J. Roete-De Sutter, Merelbeke
 Dhr. & Mevr. A. Roete-De Vuyst, Evergem
 Mevr. E. Roggen, Halle-Booienhoven
 Dhr. & Mevr. J. Rogissart-Marchau, St.-Kruis
 Mevr. Rombouts-Berckmans, Machelen
 Mej. A. Ronsmans, St.-Joris-Weert
 Mevr. B. Rooms-Van Merode, Mortsel
 Mevr. D. Rooselaer, Halle
 Eerw. H. R. Roosen, Temse
 Fam. Roosens-Marcelis, Halle
 Dhr. M. Rosseele, Roeselare
 Dhr. Z. Rosvelds, Halle
 Dhr. M. Rotsaert, St.-Kruis-Brugge
 Dhr. & Mevr. Royackers-Palmans, Hechtel-Eksel
 Fam. Ruttens, Heverlee
 Fam. J. Ruttens, Lennik
 Dhr. A. Ruttens, Heverlee
 Dhr. & Mevr. E. Ruymen-Pirard, Brussel
 Dhr. & Mevr. M. Sabbe, Gullegem
 Fam. G. Sabbe-Preneel, Kortrijk
 Fam. D. Sabbe-Van Melkebeke, Olsene
 Fam. T. Sabien-Juchtmans, Diest
 Fam. Saenen, Zonhoven
 Dhr. A. Saenen SDB, Zonhoven
 Dhr. Provinciaal der salesianen van Don Bosco, Leusden - Nederland
 Salesianen van Don Bosco, Rijswijk, Nederland
 Salesianen van Don Bosco, Schiedam-Kethel, Nederland
 Communauté Salésienne Don Bosco, Hornu
 Salvator - Bezinningshuis, Scherpenheuvel
 V.Z.W. Salvatoriaanse Hulpactie, Hamont
 Salvatorianen, Heverlee-Leuven
 Fam. Samain-Cattoir, Lauwe
 Dhr. R. Samijn, Halle
 Eerw. H. J. Sarens, St.-Pieters-Leeuw
 Savio-Parochie, Dilbeek
 Eerw. H. E. Saye, Mechelen
 Dhr. E. Scheelen, Helchteren
 Fam. M. Scheepers, St.-Huibrechts-Lille
 Mevr. I. Scheepmans, Linden
 Fam. Scheerlinck, Vlierzele
 Dhr. A. Scheirs, Antwerpen
 Dhr. & Mevr. J. Schellemans-Willems, Wommel
 Mevr. J. Schelstraete, Halle
 Fam. G. Scholliers-Ceulemans, Epegem
 Dhr. G. Scholliers, Haacht
 Mej. M.T. Schotte, Ingelmunster
 Fam. J. Schoukens-De Cuyper, Dilbeek
 Fam. Schraepen-Neyens, Hechtel-Eksel
 Dhr. J. Schrooten, Meeuwen-Guitrode
 Dhr. Kan. J. Schrooten, Antwerpen
 Mgr. P. Schruers, Hasselt
 Secretariaat van de Religieuzen, Mechelen
 Secrétariat 'Missio', Tournai
 Dhr. D. Segaert, Knokke-Heist
 Fam. J. Seghers, Groot-Bijgaarden
 Mevr. M. Septor, Vaalbeek
 Dhr. H. Sergeant, Aalbeke-Kortrijk
 Fam. Sermeus-Morias, Hove
 Fam. Serpieters-Verplancke, Oostduinkerke
 Dhr. S. Seurinck, Geluwe-Wervik
 Dhr. F. Seyns, Desselgem
 Zr. D. Sierens, Aalter
 Dhr. R. Simoens, Oostende
 St.-Trudo-Abdij-Male, Brugge - St.-Andries
 Dhr. W. Slangen, Leuven
 Mevr. A. Slegers-Hansen, Munsterbilzen
 Fam. Slingers-Booms, Wijer-Nieuwerkerken
 Fam. M. Sluys-Piot, Haacht
 Dhr. C. Smeets, Pellenberg
 Fam. Smeets-Bijnens, Bree 'Gerdingen'
 Fam. Smeets-Claes, Meeuwen
 Dhr. & Mevr. E. Smeets-Voets, Genk
 Fam. Smekens, Edegem
 Fam. J. Smets-Prims, Tielen
 Mevr. Y. Smeyers, Wetteren
 Fam. L. Snoeks-Winters, Hechtel
 Dhr. M. Soens, Hoboken
 Fam. Somers-Put, Les-Bons-Villers-Mellet
 Dhr. Fr. Sonneville, Oostende
 Mevr. R. Sorgeloos, Buizingen
 Spes nostra Instituut, Kuurne
 St.-Benedictus-Abdij, Hamont-Achel
 Mevr. M. Staelens, Bailleul
 Mevr. A. Staelens, Dottenijs
 Dhr. M. Staelens, Estampuis
 Mevr. D. Staelens, Frankrijk
 Dhr. J. Staelens, Frankrijk
 Dhr. R. Staelens, Frankrijk
 Fam. D. Staelens-Cardoen, Gullegem
 Fam. F. Staelens-Cattebeke, Gullegem
 Fam. H. Staelens-Coolsaet, Gullegem
 Fam. M. Staelens-Cuvelier, Gullegem
 Fam. W. Staelens-Vansteenkiste, Gullegem
 Fam. B. Staelens-Werrebrouck, Gullegem
 Dhr. D. Staelens, Ledegem
 Zr. J. Staelens, Pittem
 Mevr. A. Staelens-Everaerts, Rollegem-Kapelle
 Fam. Staelens-Lievens, Rollegem-Kapelle
 Fam. M. Staelens-Vandevalle, Rollegem-Kapelle
 Mevr. D. Staelens-Depourq, Wevelgem
 Dhr. G. Staelens-Hanson, Wevelgem

- Mevr. M. Staeljanssens,
Antwerpen
- Dhr. & Mevr. Staes-Andries,
St.-Pieters-Leeuw
- Fam. Staes-Van Lommel, Dessel
- Fam. Steenhouwer-Van Nimmen,
Halle
- Fam. J. Stegen-Declerck,
Leuven
- Fam. Stegen-Schoubs, Zutendaal
- Eerw. P. T. Steutelings OFM,
Lokeren
- Dhr. T. Stevens, Hamont-Achel
- Dhr. J. Stevens, Kermt-Hasselt
- Fam. Steverlynde, Brussel
- Br. R. Stockman, Gent
- Fam. Stoop-Blondeel, Dilbeek
- Dhr. M. Straetmans GDB,
Bonheiden
- Fam. Streulens-Verslycke,
De Pinte
- Dhr. J. Struye de Swielande,
Hoboken
- Dhr. H. Struyf, Wezembeek-
Oppem
- Mevr. S. Suplyroger-Depouvre,
Lennik
- Dhr. R. Swings, Bertem
- Fam. Fr. Swinnen-Vanhoof,
Lommel
- Mevr. J. Symons, Meeuwen-
Gruitrode
- Dhr. M. Tack, De Pinte
- Fam. R. Tanghe, Halle
- Dhr. J. Tavano SDB, Brussel
- Technische School - Don Bosco,
Haacht
- Dhr. R. Telen, Hoboken
- Dhr. F. Temmerman, Oostakker
- Fam. Temmerman-Verbeieren,
Aalst
- Dhr. O. Termote, Lommel
- Fam. Teugels-Krols, Schilde
- Theologicum SDB - Lubumbashi,
Zaire
- Mej. K. Theunis, Linden
- Eerw. H. M. Theunissen, Peer
- Dhr. J. Theys, Dadizele
- Fam. G. Theys-Coenen,
Dadizele
- Dhr. A. Thienpont, De Pinte
- Eerw. H. A. Thijs, Hasselt
- Dhr. & Mevr. M. Thys-Mertens,
Ham-Kwaadmehelen
- Dhr. H. Timmermans,
Erembodegem
- Dhr. R. Timmermans, Leuven
- Fam. F. Timperman-Heremans,
St.-Kruis - Brugge
- Dhr. L. Tindemans, Europees
Parlementslid, Edegem
- Mevr. Tips-Mannaerts, Lommel
- Zr. G. Troch en gemeenschap,
Zelee
- Fam. G. Troch-Wittocx, Wilrijk-
Antwerpen
- Dhr. D. Tuerlinckx, Haacht
- Mevr. Tweepenninckx-
Van Onsem, Schepdaal
- Dhr. & Mevr. H. Uyttendale,
Dendermonde
- Dhr. F. Vaes, Haacht
- Fam. J. Vaes-Clerix, Neerpelt
- Dhr. Provinciaal M. Valente SDB,
Zaire-Rwanda-Burundi
- Fam. Van Acker-De Maersschalck,
Zaffelare
- Fam. Van Acker-Delaere, Zemst
- Dhr. R. Van Aperen, Hoogstraten
- Fam. Van Asbroeck-Letellier,
Korbeek-Dijle
- Dhr. C. Van Asten, Bellegem
- Dhr. H. Van Baelen, Merksem
- Dhr. B van Balkon, AM-
Amsterdam
- Fam. Van Bellegem-D'Hertefelt,
Wilrijk
- Fam. H. Van Bellingen,
Vlezenbeek
- Dhr. & Mevr. J. Van Caeyzeele-
Schelstraete, Keerbergen
- Dhr. P. Van Calsteren, Haacht
- Fam. Van Capellen-Vandendaele,
St.-Pieters-Leeuw
- Dhr. M. Van Cauter, Lebbeke
- Mevr. M. Van Cauter, Lebbeke
- Mevr. A. Van Cauwenbergh-
Gentbrugge, Ninove
- Mevr. H. Van Cauwenberghe,
Wetteren
- Fam. Van Cle-Daems, Helchteren
- Dhr. R. Van Cotthem,
Denderwindeke-Ninove
- Dhr. R. Van Craenenbroeck,
Geraardsbergen
- Dhr. & Mevr. Van Crickinge-
Janssens, Rotselaar
- Fam. Van Cutsem-Guillaume,
Halle
- Zr. M.T. Van Daele, Brussel
- Dhr. O.T. Van Damme, Lede
- Mevr. A. Van Damme, Torhout
- Eerw. H. G. Van De Cauter, Jette
- Fam. Van de Keyd-Stevens,
St.-Job-in-'t-Goor
- Mevr. Van de Laer, De Haan
- Fam. Vandevelde, Pepingen
- Fam. R. Van De Vreken,
Hoboken
- Dhr. R. Van de Walle, Gent-
Brugge
- Fam. J. Van de Walle-
Vander Vennet, Sleidinge
- Dhr. Kan. F. Van den Berghe,
Brugge
- Dhr. J. van den Bogaert, Hoboken
- Dhr. M. van den Bogaert,
Hoboken
- Fam. E. Van Den Borre,
Liedekerke
- Mevr. J. Van den Bossche, Lier
- Dhr. M. Van Den Brande,
Brussel
- Mevr. L. Van den Brande-
De Bouw, Wilrijk
- Fam. Van den Broek-
Bruyndonckx, Wijgmaal-
Leuven
- Dhr. J. Van den Cloot, Hoboken
- Mevr. C. Van Den Eede,
St.-Amandsberg
- Mevr. J. Van den Eynde,
Borgerhout
- Mevr. M. Van den Eynde-
Hermans, Lommel
- Dhr. J. Van Den Heuvel, Brugge
- Fam. E. Van Den Mooter-
Van de Moortel, Mariekerke
- Mej. J. Van der Heyden,
Antwerpen
- Dhr. & Mevr. Van Der Schueren,
Lembeek
- Mevr. G. van der Schueren,
Affligem
- Fam. J. Van Der Stede-Deneut,
Bissegem-Kortrijk
- Dhr. D. Van der Vloet, Melsele
- Fam. Van Deuren-Pelgrims,
Itegem
- Mevr. Cl. Van Droogenbroeck,
St.-Pieters-Leeuw
- Mevr. P. Van Duerm, Wetteren
- Fam. A. Van Dijck, Loenhout
- Eerw. H. J. Van Echelpoel,
Heverlee
- Dhr. L. Van Eeckhout, Tienen
- Fam. M. van Elk-Masscheleim,
Middelkerke
- Dhr. J. Van Eyken, Oud-Heverlee
- Dhr. R. Van Gasse, Gent
- Mevr. J. Van Gestel, Tildonk
- Zr. A. Van Goekhem, Brakel-
Zegelsem
- Fam. W. Van Gucht, Gent
- Fam. C. Van Haesebrouck,
Deinze
- Fam. Van Haute, Lokeren
- Fam. C. Van Hecke-Van Deveire,
Sleidinge
- Mevr. Van Hecke-Van Durme,
Sleidinge
- Fam. Van Hellemont-
Van Keerberghen, Heverlee
- Fam. M. Van Herreweghe-
Vlaeminck, Herzele
- Dhr. F. Van Hoecke, Gent
- Fam. Van Hoof, Edegem
- Mevr. M.M.R. Van Hoof-
Van Eerd, St.-Oedenrode -
Nederland
- Mevr. M. Van Horenbeek,
Mortsel
- Fam. E. Van Hout-Luyten,
Westerlo
- Mevr. Y. Van Hove, Hoboken
- Dhr. H. Van Hove, Hoboken
- E.H. J. Van Huynegem, Brussel
- Fam. L. Van Huynegem, Aalst
- Dhr. P. Van Ingelgom,
Kampenhout
- Fam. Van Joycke-Van Renge,
Oudenaarde
- Dhr. & Mevr. A. Van Kerkhove-
Cornelus, Oostakker
- Mevr. A. Van Kerkhove-
Timmerman, Lembeke
- Mevr. G. Van Kerkhove-
Van Damme, Oostakker
- Mevr. P. Van Kerkhoven,
Scherpenheuvel
- Fam. J. Van Kerkhoven-
Van Laethem, Halle
- Eerw. H. R. Van Laethem,
Oetingen
- Dhr. L. Van Lommel, Antwerpen
- Dhr. H. Van Looveren, Hoboken
- Mevr. E. Van Luyck, Mortsel
- Fam. J. Van Malderen, Halle
- Dhr. L. Van Marsenille, Hoboken
- Dhr. J. Van Mechelen, Herk-de-
Stad
- Mevr. L. Van Meerbeek, Halle
- Fam. Van Melkebeke-Bouchery,
Halle
- Dhr. E. Van Mingroot, Linden
- Fam. A. Van Moll-Vreys, Lommel
- Zr. A. Van Montfort, Heverlee
- Fam. Van Moorter, Veltem
- Dhr. L. Van Nieuwenhove,
Brussel
- Fam. J. Van Nimmen-
Vandereect, Kester
- Mevr. B. Van Nuffelen, Leuven
- Boeders van O.-L.-Vr. van
Lourdes, Bornem
- Mevr. E. Van Oost, Wetteren
- Fam. E. Van Parijs, Melle
- Dhr. T. Van Parijs,
Volksvertegenwoordiger, Gent-
Wondelgem
- Mgr. L.A. Van Peteghem, Gent
- Dhr. J. Van Praet, Overijse
- Dhr. & Mevr. Van Praet-
Ceulemans, Ekeren
- Dhr. J. Van Put, Antwerpen
- Dhr. P. Van Puyenbroek, Gent
- Dhr. J. Van Puyvelde, Hoboken
- Fam. A. Van Raemdonck,
Haasdonk
- Mevr. M. Van Riet, Moerzeke
- Dhr. E. Van Rompuy, Minster,
Brussel
- Fam. R. Van Rossem-Daelman,
Vilvoorde
- Fam. K. Van Sante-De Meyer,
Vlierzele

- Fam. Van Schelstraete-
Vander Schuren, De Pinte
Dhr. K. van Schie, Heverlee
Dhr. J. Van Schoorisse,
Knesselare
Zr. K. Van Speybroek, Brussel
Dhr. F. Van Strijdonck, Wanzele
Eerw. H. F. Van Thillo,
Brasschaat-Maria ter Heide
Dhr. L. Van Thillo, Hoboken
Eerw. H. F. Van Uffelen, Brussel
Dhr. G. Van Valckenborgh, Halle
Mevr. G. Van Valckenborgh,
Halle
Dhr. R. Van Verdeghe,
Merelbeke
Dhr. & Mevr. F. Van Volsem,
Halle
Mevr. H. Van Waeyenberge,
Merksem
Dhr. T. Van Wambeke, Halle
Fam. J. Van Wassenhove-
Demarey, Deinze
Dhr. & Mevr. Van Wilderode-
Van Meeuen, Destelbergen
Dhr. D. Van Win, Haacht
Dhr. A. Vanackere, Maujerët-
Andène
Dhr. H. Vanackere, Leuven
Fam. Vanassche, Zwevegem
Dhr. J. Vanbuel-Beliën, Zolder
Dhr. A. Vanclooter, Leuven
Fam. G. Vancoillie, Halle
Dhr. L. Vandamme O. Praem,
Averbode
Fam. Vande Velde, Kuringen
Fam. Vandebergh-Gielissen,
Houthalen
Fam. Vandebuerie-Cuppens,
Brugge
Dhr. N. Vandecasteele, Brugge
Fam. Vandegaer-Somers,
Grimbergen
Fam. J. Vandekerckhove-
Verplancke, Lendelede
Dhr. E. Vanden Avenne, Brugge
Fam. F. Vanden Bergh-Cuveliers,
Haacht
Mevr. M.J. Vanden Berk-
Michiels, Lommel
Fam. Vanden Berk-Michiels,
Lommel
Mevr. N. Vandenberghe,
St.-Pieters-Leeuw
Mevr. M. Vandenbroucke,
Roesbrugge
Dhr. M. Vandenbulcke, Waregem
Fam. J. Vandenbussche-
Vanhellemont, Vosseme
Fam. I. Vandenheede, Waregem
Fam. Vandenryt-De Bock, Genk
Dhr. R. Vander Beken, Eke-
Nazareth
Dhr. A. Vander Hulst, Vosseme
Dhr. Provinciaal H. Vander
Maelen O.S.A., Gent
Mevr. J. Vanderbeuren, Turnhout
Fam. Vandercammen, Halle
Fam. Vandergoten-Vermoesen,
St.-Katerina-Lombeek
Fam. H. Vanderheyden, Ternat
Fam. Vanderhulst-Mees,
Meerbeek
Dhr. M. Vandervelden, Genk
Zr. G. Vandervelden, Kontich
Fam. Vandervelden-Cleuren,
Wijchmaal
Dhr. M. Vanderwilt, Wespelaar
Fam. Vandeurzen-Ergel, Genk
Dhr. & Mevr. L. Vandevyver-
Dekervel, Wijschate-
Heuvelland
Dhr. P. Vandoren, Machelen
Zr. M.L. Vanderpe, Ingelmunster
Dhr. J. Vanduffel-Deckers,
Helchteren
Dhr. Vanelslander-Glorieux,
Kuurne
Dhr. N. Vangansbeke, Brugge
Zr. D. Vangansbeke, Menen
Fam. J. Vangenechten-Weyen,
Hechtel-Eksel
Mgr. R. Vangheluwe, Brugge
Mevr. M.J. Vanhaute, Menen
Fam. R. Vanhecke-Bouvry,
De Pinte
Dhr. A. Vanherck, Helchteren
Dhr. Fr. Vanheusden, Hasselt
Fam. Vanhollebeke-Vanackere,
Roeselare
Dhr. E. Vanhoof, Helchteren
Dhr. K. Vanhorenbeek, Herent
Dhr. J. Vanhouche, Halle
Mevr. M. Vanhoutte-Vackier,
Moorslede
Dhr. A. Vanistendael, Leuven
Fam. W. Vanlaethem, Bogaarden
Zr. M. Vanlommel, Mol
Mevr. J. Vanmackelbergh, Brugge
Dhr. J. Vanmol, Hasselt
Mevr. M. Vanneck, Pellenberg
Fam. G. Vanneste, Kortrijk-Marke
Eerw. H. A. Vanneste, Izegem-
Emelgem
Fam. Vanpee, Zwijnaarde
Mevr. M. Vanroelen, Leuven
Fam. F. Vanroose-Vandeputte,
St.-Denijs
Dhr. A. Vansteeland, Brugge
Mevr. L. Vanvolsem, Halle
Mevr. Vanwesemael-Foets, Geel
Dhr. J. Vanwetswinkel,
Grimbergen
Mevr. Vekemans-Witvrouwen,
Berlaar
Dhr. J. Vellemans, Herne
Mevr. M. Verbeek, Bertem-
Leeftaald
- Fam. Verbeek-Veckmans, Genk
Dom. J. Verbist, St.-Katelijne-
Waver
Verbond van Voorzieningen voor
Jeugd- en Gehandicaptenzorg,
Brussel
Mejuf. V. Verboomen, Heverlee
Dhr. & Mevr. F. Verboven-Geerts,
Boechout
Fam. Verboven-Oorts,
Massenhoven
Mevr. J. Verbruggen, Brakel
Dhr. W. Vercammen, Buijzingen
Dhr. D. Vercruyse, Diegem
Mevr. M. Vercruyse, Zwevegem
Fam. W. Verdeyden, Huizingen
Mevr. E. Vereman, Merchtem
Vereniging der Hogere Oversten
van België, Brussel
Mevr. J. Vereyken-Van Brusselen,
Haacht
Mevr. M. Verhaege-Dufloy,
Poperinge
Fam. Verhaegen-Baeten,
Merksem
Mevr. M. Verhaeghe, Turnhout
Dhr. & Mevr. F. Verhaeghe-
Waelkens, Waregem
Dhr. R. Verheggen, Hoogerheide -
Nederland
Fam. G. Verheye, Knesselare
Mevr. A. Verheyen, Lint
Mevr. A. Verheyen, Herenthout
Mevr. M. Verheyen, Drogenbos
Dhr. A. Verhulst, Temse-Elversele
Fam. Verjans-Narinx,
Leopoldsburg
Fam. A. Verkerken-Schepens,
Merelbeke
Fam. R. Verleyen-Mabilde,
Oosterzele
Dhr. & Mevr. L. Verleyen-
Vanden Bulcke, Waregem
Dhr. L. Verlinde, Merelbeke-
Melsen
Fam. Vermaanen-Longin, Groot-
Bijgaarden
Dhr. & Mevr. A. Vermaercke-
Willems, Deinze
Dhr. G. Vermeeren, Machelen
(O-VL.)
Dhr. R. Vermeiren, Groot-
Bijgaarden
Fam. L. Vermeiren, De Pinte
Mevr. M. Vermeulen, Mechelen
Mevr. H. Vermeulen, Gent
Dhr. R. Verplancke, Brugge
Fam. F. Verschaete-Vanoverbeke,
Gullegem
Dhr. & Mevr. G. Verschaffel-
Bekaert, Eeklo
Mevr. M. Verschueren,
Bonheiden
Mevr. L. Versées, Tildonk
- Dhr. & Mevr. A. Verstraeten-
Van Kerkhove, Oostakker
Mevr. J. Verstappen, Vaalbeek
Dhr. L. Verstraete, Roeselare
Fam. P. Verstraete-Vandenberghie,
Wervik
Dhr. B. Vervaet, Zaffelare
Dhr. R. Vervecken, Zoersel
Fam. Vervijnek-Standaert, Aalter
Zr. L. Vervoort, Duffel
Fam. P. Vervoort, Buggenhout
Dhr. M. Vervoort, Haacht
Fam. C. Verwee, Deinze
Dhr. D. Veys-Van De Wiel,
Herent
Fam. J. Veys-Van Parijs,
St.-Genesius-Rode
Dhr. V. Viaene, Kuurne
Fam. J. Viaene, Herfelingen
Fam. Vierendeel, Meerbeke
Mevr. M. Vinckx, Vaalbeek
Virgo Amabilisinstituut, Heverlee
'Virgo fidelis', Diocesaan cen-
trum Torhout
Dhr. A. Volckaert, Wetteren
Volens, Brussel
Dhr. J. Vrancken, Helchteren
Mevr. Waeyaert-Denoo, Torhout
Dhr. J. Walravens, Halle
Fam. Walravens-Blommaert,
Halle
Fam. A. Wambeke-Hindrick,
Egem
Fam. Fr. Wauters-Meert,
St.-Pieters-Leeuw
Dhr. B. Weekers, Edegem
Dhr. J. Weerts, Helchteren
Dhr. M. Werbrouck, Lauwe
Dhr. J. Werbrouck, Gullegem
Fam. Wevejans-Vermeersch, Gent
Dhr. W. Weys-Gysen,
Doetinchem, Nederland
Dhr. F. Wijnen, Bilzen
Mevr. L. Willaert, Meensel-
Kiezegem
Fam. R. Willaert-Beuselinx,
Koekelare
Fam. Wille-Gyssels, Beervelde
Mevr. J. Willems, Stabroek
Dhr. F. Willems, Wilrijk
Dhr. & Mevr. J. Willems-Dils,
Haacht
Fam. J. Willen-Adriaens, Aalst
Mevr. M.J. Willockx,
Dendermonde
Dhr. L. Wils, Heverlee
Withuigsgemeenschap, Drongen
Fam. L. Wittemans-Horisen,
Hever
Dhr. A. Witters, Helchteren
Mevr. M.-Th. Witvrouwen,
Berlaar
Woon- en zorg-centrum voor
bejaarden 'St.-Jozef', Oostende

- Mevr. M. Wuyts, Vilvoorde-
Peutie
Dhr. G. Wyloeck, Halle
Zusters Annonciaden, Berchem
Zusters Annonciaden, Heverlee
Zusters Annuntiaten van
Heverlee, Halle
Zusters Annuntiaten, Heverlee
Zusters Arme Claren-Coletienen,
Gent
Zusters Arme-Klaren, Roeselare
Zusters Augustinessen, Kortrijk
Zusters Augustinessen,
St.-Truiden
Zusters Augustinessen van
St.-Niklaas, Kortrijk
Provinciaal Zusters van
Barmhartigheid, Nukerke
Benedictijnse Parochiezusters,
Brugge
Zusters Bernardinnen,
Oudenaarde
Cisterciënzerzusters van Gent,
Astene-Deinze
Zusters Clarissen, Hasselt
Zusters Clarissen, Kessel-Lo
Zusters Clarissen, Oostende
Zusters Clarissen, St.-Truiden
Zusters der Christelijke Scholen,
Hoboken
Zusters der Christelijke Scholen,
Vorselaar
Dochters van het Kruis,
Zutendaal
Zusters Dochters van Maria,
Willebroek
Zusters Dominicanessen, Brugge
Zusters Dominicanessen, Halle-
Booienhoven
Zusters Dominicanessen, Kontich
Zusters Dominicanessen, Lubbeek
Zusters Franciscanessen,
Herentals
Zusters Franciscanessen, Melle
Zustergemeenschap, Brussel
Zusters Gemeenschap Eikendal,
Kapellen
Zustergemeenschap, St.-Genesius-
Rode
Zusters H. Hart van Maria,
Berlaar
Zusters H. Hart van Maria (van
Berlaar), Heist op de Berg
Zusters H. Hart van Maria,
Hasselt-Stevoort
Zusters H. Hart van Maria,
St.-Truiden
Zusters Jozefienen, Oosteeklo
Zusters Jozefienen, St.-Niklaas
Zusters Karmelietessen,
Moerzeke-Hamme
Zusters Karmelietessen, Vilvoorde
Zusters Kindsheid Jezus,
Meeuwen
Zusters Maricolen, Brugge
Zusters Maricolen, Maldegem
Zusters Maricolen, Sijsele-
Damme
Zusters O.-L.-V. van 7 Weeën,
Ruisselede
Zusters O.-L.-V. Visitatie,
Leopoldsborg
Zusters Paulinen, Kortrijk
Zusters Penitenten, Zottegem
Zusters Sacramentinen, Halle
Zusters, St.-Vincentius a Paulo,
Lochristi
Zusters Trappistinnen, Bocholt
Zusters Ursulinen, Hamont-Achel
Zusters Ursulinen, Hamont
Zusters Ursulinen, Tildonk
Zusters Dienstmaagden van de
H. Harten van Jezus en Maria,
Antwerpen
Zusters van de Christelijke
Scholen, Brussel
Zusters van de Christelijke
Scholen, Deurne-Antwerpen
Zusters van de Christelijke
Scholen, Kontich
Zusters van de Christelijke
Scholen, Vorselaar
Zusters van de Fondatie Terninck,
Antwerpen
Zusters van de H. Familie, Ieper
Zusters Van de H. Jozef, Oostende
Zusters van de H. Vincentius,
Brasschaat
Zusters van de H. Vincentius,
Deinze
Zusters van de H. Vincentius,
Ekeren
Zusters van de H. Vincentius, Gits
Zusters van de H. Vincentius,
Kortemark
Zusters van de H. Vincentius,
Zwevezele
Zusters van de H. Vincentius a
Paolo van Gijzegem, Asse
Zusters van de H. Harten,
Heverlee
Zusters van de H. Harten,
Tongeren
Zusters van de Voorzienigheid,
Herentals
Zusters van het arme kind Jezus -
Centraal beheer, Borsbeek
Zusters van het Geloof, Brugge
Zusters van het Geloof, Kortrijk
Zusters van het Geloof, Tielt
Zusters van het Geloof, Veurne
Zusters van het Geloof,
Veurne-Bulskamp
Zusters van het Geloof,
Waregem
Zusters van het H. Hart van
Maria, Berlaar
Zusters van het H. Hart van
Maria, Essen
Zusters van het H. Hart van
Maria, Geel
Zusters van het H. Hart van
Maria, Kapellen
Zusters van Liefde, O.-L.-Vrouw
ten Doorn, Eeklo
Zusters van Liefde van J & M,
Noordprovincie, Gent
Zusters van Liefde, Izegem
Zusters van Liefde, Kortrijk
Zusters van Liefde, Lauwe
Zusters van Liefde, Leuven
Zusters van Liefde, Roeselare
Zusters van Liefde, Provinciaal
bestuur, Zonhoven
Zusters van Maria, Izegem
Zusters van Maria, Landen
Zusters van Maria, Pittem
Zusters van Maria, Pittem-Egem
Zusters van Maria van Pittem,
Rumbeke
Zusters van Maria, Zwevegem
Zusters van St.-Antonius,
St.-Pieters-Leeuw
Zusters van St.-Filip-Neri,
Houthalen
Zusters van St.-Franciskus,
Idegem
Zusters 'Maria-Rust', Westmalle
Zusters Franciscanessen
Missionarissen van Maria,
Gooreind-Wuustwezel
Zusters van de H. Vincentius a
Paolo, Deftinge
Zusters van de H. Vincentius a
Paolo, Deinze
Zusters van de H. Vincentius a
Paolo, St.-Amandsberg, Gent
Zusters van de H. Vincentius a
Paolo, Rumbeke
Zwartzusters, Lier
Zwartzusters van de H. Filippus
Neri, St.-Niklaas

Dank aan

Bert Van Hecke SDB,
provinciaal overste van de salesianen van don Bosco;
Rita Van Aerschot ZDB,
provinciale overste van de zusters van don Bosco;

Josee Lichtert ZDB van het provinciaal archief van de zusters
en Carlo Loots SDB en Jacques Schepens SDB
van de centrale salesiaanse bibliotheek
en het daaraan verbonden archief van de salesianen in Vlaanderen
en de fotografen Milo Gellynck SDB en Luc Verschuere SDB;

Don Mieczyslaw Kaczmarzyk SDB, don Luigi Cei SDB,
don Ambrogio Park SDB en signore Guido Cantoni SDB
van het centraal archief, het centraal fotoarchief en de centrale bibliotheek
van het generalaat van de salesianen in Rome;

Jos Biesmans SDB, Adriaan De Cooman SDB,
Agnes Deraeve ZDB, Mark Tips SDB, Jan Vaes SDB
en Jozef Vandendriessche SDB voor het nalezen van de tekst;

De leden van de Salesiaanse Familie in Vlaanderen en elders
en alle sympathisanten voor hun voorintekening op het boek.

In het bijzonder gaat onze dank uit
naar het nationaal secretariaat van
'Honderd jaar don Bosco in Vlaanderen'
onder de leiding van
Rik De Bock SDB en Wilfried Meert SDB;
naar diegenen die de jubileumvieringen, in het bijzonder het boek,
materieel mogelijk maakten en kwalitatief verzorgden:
de sponsors Verzekeringen ABB, Verzekeringen AG,
Architectenassociatie AR-TE, Bank CERA,
Electro E.H.M., Bank GEMEENTEKREDIET,
Arbeidsgeneeskundige dienst I.D.E.W.E., Verzekeringen I.C.,
Bank KREDIETBANK, Groot-Warenhuis MAKRO,
Computer-Organisatie ORTEC,
Fotocopiedienst PRINT-SERVICE, Reisagentschap RAPTIM,
Liften SCHINDLER, Sociale Dienst S.F.D.,
Kunstatelier in dienst van de liturgie SLABBINCK,
Studiebureau STABO, Bouwonderneming VAN GOMPEL,
Verzekeringen WINTERTHUR
en de mensen van de drukkerij Lannoo in Tielt
die zich professioneel voor het boek engageerden.

Colofon

Staelens, Freddy
Don Bosco 100 jaar in Vlaanderen 1896-1996
Een eeuwig jong leven

Jubileumboek ter gelegenheid
van de honderdste verjaardag van het
eerste werk van don Bosco in Vlaanderen

Uitgegeven door
© Don Boscocentrale, Brussel 1996

Oplage van 3.000 exemplaren
gezet in Times 11.5/14
en gedrukt op houtvrij satimat 150 gr/m²
208 p., 29,6 x 21 cm

Opmaak, druk en afwerking door
 lannoo drukkerij

Lay-out: Studio Lannoo - Ann Bousson
Project-coördinator: Patrick Denoulet

Dit jubileumboek
is niet in de openbare boekhandel te verkrijgen.

Er is getracht alle rechthebbenden op copyright te bereiken.
Mochten er toch illustraties zijn opgenomen
zonder voorkennis van de rechthebbenden
dan worden zij verzocht contact op te nemen met de uitgever.

